

T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİM DALI
MİMARLIK BİLİM DALI

**TÜRKİYE MİMARLIĞI'NDA "MODERNLEŞME"
ÇABALARI: KONUT MİMARISİNDE CEPHE
YAKLAŞIMLARI VE BAĞDAT CADDESİ ÖRNEĞİNDE
İNCELENMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Tezi Hazırlayan:

Havva Gül BİLGİN

İstanbul, 2019

T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİM DALI
MİMARLIK BİLİM DALI

**TÜRKİYE MİMARLIĞI'NDA "MODERNLEŞME"
ÇABALARI: KONUT MİMARİSİNDE CEPHE
YAKLAŞIMLARI VE BAĞDAT CADDESİ ÖRNEĞİNDE
İNCELENMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Tezi Hazırlayan:

Havva Gül BİLGİN

Öğrenci No:

140807018

Danışman:

Dr. Öğr. Üyesi Serkan Yaşar ERDİNÇ

İstanbul, 2019

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “**Türkiye Mimarlığı’nda “Modernleşme” Çabaları: Konut Mimarisinde Cephe Yaklaşımları ve Bağdat Caddesi Örneğinde İncelenmesi**” başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ahlak ve geleneklere uygun şekilde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmanın içinde kullanıldıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım. 19/06/2019

Havva Gül BİLGİN

T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZ SAVUNMA SINAVI SONUÇ TUTANAĞI

Beykent Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Aşağıda tez adı belirtilen yüksek lisans öğrencisi 140807018 no'lu Havva Gül Bilgin'in 19/06/2019 tarihinde yapılan tez savunma sınavı¹ sonucunda...50... dakika süreyle sunduğu ve savunduğu tezi hakkında² oybirliğiyle, ..kabul..... kararı verilmiştir.

Bilgilerinize saygılarımızla arz ederiz.

Anabilim Dalı : Mimarlık

Programı : Mimarlık

Tez Başlığı³ : Türkiye Mimarlığı'nda "Modernleşme" Çabaları: Konut Mimarisinde Cephe Yaklaşımları ve Bağdat Caddesi Örneğinde İncelenmesi

Tez Sınav Jürisi

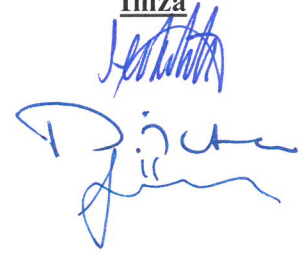
Öğretim Üyesi

Danışman : Dr. Öğr. Üyesi Serkan Yaşar Erdiñç

Üye : Doç. Dr. Pınar Öktem Erkartal

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Füsün Çizmeçi Yöreş

İmza

¹ Jüri üyeleri, söz konusu tezin kendilerine teslim edildiği tarihten itibaren en geç bir ay içinde toplanarak öğrenciyi tez sınavına alır. Tez savunma sınav süresi en az 45, en çok 90 dakikadır. Jüri üyeleri, sınav öncesi yapılacak toplantıda, kendi aralarından danışman dışında bir üyeyi başkan seçer. Tez sınavı, tez çalışmasının sunulması ve bunu izleyen soru-cevap bölümünden oluşur. Tez sınavı, öğretim elemanları, lisansüstü öğrenciler ve alanın uzmanlarından oluşan dinleyicilerin katılımına açık ortamlarda gerçekleştirilir. Belirlenen günde yapılamayan jüri toplantısı, katılanların hazırladığı bir tutanakla enstitü yönetimine bildirilir. Bu durumda, jüri en geç on beş gün içinde toplanarak adayı tez savunma sınavına alır. (05 Ağustos 2017 tarihli 30145 sayılı Resmi Gazetede Yayınlanan Değişiklik-Madde 29-3)

² Tez sınavının tamamlanmasından sonra jüri, tez hakkında salt çoğunlukla "kabul", "düzeltme" veya "ret" kararı verir. Jüri başkanı, jüri üyelerince imzalanmış karar tutanağını, tez sınavını izleyen üç gün içinde ilgili enstitü yönetimine teslim eder. Tezi hakkında düzeltme kararı verilen öğrenci en geç üç ay içinde gerekli düzeltmeleri yaparak ve birinci fıkradaki usule göre tezini aynı jüri önünde yeniden savunur. Süresi içerisinde "düzeltme" savunmasına girmeyen öğrencinin enstitü ile ilişkisi kesilir. (Beykent Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği-Madde 29-4)

³ İleride doğabilecek aksaklıkların engellenmesi için tezin başlığının yazılması gerekmektedir.

Adı Soyadı : Havva Gül BİLGİN
Danışmanı : Dr. Öğr. Üyesi Serkan Yaşar ERDİNÇ
Türü ve Tarihi : Yüksek Lisans Tezi, 2019
Alanı : Mimarlık
Anahtar Kelimeler : Modern Mimari, Konut Mimarisi, Modernleşme, Cephe tipolojileri

ÖZ

TÜRKİYE MİMARLIĞIN 'DA “MODERNLEŞME” ÇABALARI: KONUT MİMARİSİNDE CEPHE YAKLAŞIMLARI VE BAĞDAT CADDESİ ÖRNEĞİNDE İNCELENMESİ

Bu çalışmanın amacı, konut mimarisinde cephe yaklaşımlarını Türkiye mimarlığında modernleşme çabaları bağlamında ele almaktır. Bu doğrultuda, Bağdat Caddesi'nde 1950-1975 arası dönemde inşa edilen konutlar uygun cephe modelleri nedeniyle araştırma alanı olarak seçilmiştir. Çalışmada öncelikle konut, konut mimarisi gibi kavramsal arkaplan açıklamalarının ardından, konutlarda cephenin strüktür, malzeme, geometri ve bağlam ile ilişkisi incelenmiştir. Alan çalışmasında ise Bağdat Caddesi'nde yer alan 17 konut cephesi strüktür, malzeme, geometri ve bağlam ilişkisi çerçevesinde incelenmiştir. Yöntem olarak gözlem ve örnek analizi kullanılmış, toplanan veriler cephe analizleri ve yoruma dayalı tespitler üzerinden analiz edilmiştir. Bağdat Caddesi'ndeki yapıların Türkiye mimarlığındaki modernleşme çaba ve eğilimleri etkisi altında olduğu, yapıların yalın cepheler, dik açılı geometriler ve formlar, serbest plan ve cepheler, betonarme iskelet sistemi gibi öğelerle tasarlandığı gözlemlenmiştir. Bu bağlamda Türkiye mimarlığının önemli bir dönemini simgeleyen yapılar üzerine olan bu çalışmanın literatüre bir katkı sunacağı düşünülmektedir.

Name and Surname : Havva Gül BİLGİN
Supervisor : Dr. Lecturer Serkan Yaşar ERDİNÇ
Degree and date : Master, 2019
Major : Architecture
Key Words :Modern Architecture, Housing Architecture, Modernization,
Facade Typologies

ABSTRACT

“MODERNIZATION” EFFORTS IN THE ARCHITECTURE OF TURKEY: APPROACHES IN FACADE DESIGN AND EXAMINATION IN THE CASE OF BAGDAT AVENUE

The aim of this study, facades, architectural approach is to address the issue in the context of the modernization efforts in Turkey architecture. In this direction, the houses built on the Bağdat Avenue between 1950-1975 were chosen as the research area because of the appropriate facade models. In the research, firstly, after the conceptual background explanations such as housing and housing architecture, the relation of the façade with structure, material, geometry and context is examined. In the field study, 17 residential facades on Bağdat Avenue were examined within the framework of the relationship between structure, material, geometry and context. Observation and sample analysis were used as the method and the collected data were analyzed through facade analysis and interpretations. Of structures in Bağdat Avenue in Turkey architecture modernization efforts and trends to be under the influence, lean facades of buildings, rectangular geometries and forms, free plans and facades, has been observed to be designed with elements such as reinforced concrete skeleton. In this context, on structures that symbolize a significant period of architecture in Turkey is expected to provide a contribution to the literature of this study.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No.
ÖZ.....	i
ABSTRACT.....	ii
İÇİNDEKİLER.....	iii
TABLOLAR LİSTESİ.....	v
ŞEKİLLER LİTESİ.....	vi
KISALTMALAR.....	xi
GİRİŞ.....	1
Çalışmanın Amacı ve Önemi.....	1
Çalışmanın Kapsamı.....	2
Çalışmanın Yöntemi.....	2
1. MODERN KONUT MİMARİSİNDE CEPHE YAKLAŞIMLARI VE BELİRLEYİCİLERİ.....	4
1.1. Modern Konut Mimarisi.....	10
1.1.1. Dünyada Modern Konut Mimarisi.....	19
1.1.2. Türkiye’de Modern Konut Mimarisi.....	22
1.2. Modern Konut Mimarisinde Temel Cephe Karakteristik Özelliklerinin Değerlendirilmesi.....	34
1.2.1. Konutlarda Cephe Strüktür İlişkisi.....	35
1.2.2. Konutlarda Cephe Malzeme İlişkisi.....	40
1.2.3. Konutlarda Cephe Geometri İlişkisi.....	44
1.2.4. Konutlarda Cephe Bağlam İlişkisi.....	50
1.3. Bölüm Sonucu.....	54

2. ALAN ÇALIŞMASI	57
2.1. Araştırma Alanı Seçim Kriterleri ve Cephe Analizleri Belirleyicileri.....	62
2.1.1. Bağdat Caddesi Tarihçesi ve Özellikleri.....	67
2.2. Bağdat Caddesi'nde 1950-1975 Yılları Arasında Yapılan Konutlarda Cephe Analizleri.....	77
2.2.1. Amaç ve Yöntem.....	77
2.2.2. Analiz ve Yorumlar.....	79
2.3. Bölüm Sonucu.....	202
3. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	207
KAYNAKLAR	210
EKLER	
EK-1:	218

TABLULAR LİSTESİ

	Sayfa No.
Tablo 1. Araştırma Süreci ve Araştırmanın Aşamaları	3
Tablo 2. Cephe Strüktür İlişkisi	36
Tablo 3. Cephe Malzeme İlişkisi	40
Tablo 4. Cephe Geometri İlişkisi	45
Tablo 5. Cephe Bağlam İlişkisi	50
Tablo 6. Dünya Konutlarında Modern Mimari Tasarım İlkelerinin Analizi	56
Tablo 7. Bağdat Caddesi Konutlarında Modern Mimari Tasarım İlkelerinin Analizi	204

ŞEKİLLER LİTESİ

Sayfa No.

Şekil 1. Peter Behrens kira evleri, Stuttgart-Weissenhof 1927	20
Şekil 2. Mies van der Rohe apartman bloğu, Stuttgart-Weissenhof 1927.....	20
Şekil 3. Karl-Marx Hof Apartman Bloğu.....	21
Şekil 4. Hufeisensiedlung	22
Şekil 5. Beşiktaş Akaretler Sıra Evleri	25
Şekil 6. Zonguldak İşçi Konutları.....	27
Şekil 7. Ataköy Evleri	29
Şekil 8. Şenesenevler Konut Görünüşü	32
Şekil 9. Levend Mahallesi Genel Görünüş	33
Şekil 10. Domino evi (Maison Domino), Le Corbusier, 1914	37
Şekil 11. Farnsworth evi, Mies van der Rohe, 1945.....	38
Şekil 12. Göl Kıyısı Apartmanları, Mies Van der Rohe, 1948-51	39
Şekil 13. Steiner House, Adolf Loos, 1910, Viyana, Avusturya.....	41
Şekil 14. Barselona Pavyonu, Mies Van Der Rohe, 1929, Barselona, İspanya	42
Şekil 15. Tugendhat Villası, Mies Van Der Rohe, 1930, Brno, Çek Cumhuriyeti.....	43
Şekil 16. Citrohan Evi, Le Corbusier, 1920-1922, Stuttgart, Almanya.....	46
Şekil 17. Schröder Evi, Gerrit Rietveld, Utrecht, Hollanda, 1924	47
Şekil 18. Schröder Evi, Gerrit Rietveld, 1924.....	48
Şekil 19. Marsilya Konut Birimleri, Le Corbusier, Marsilya, Fransa, 1946-1952....	49
Şekil 20. Villa Savoye, LeCorbusier, Paris, 1928-1930.....	51
Şekil 21. Gropius Evi, Walter Gropius, Lincoln, Massachusetts, ABD, 1937.....	52
Şekil 22. Curutchet Evi, Le Corbusier, La Plata, Arjantin, 1949-1955.....	53
Şekil 23. Feneryolu'nda Birinci Nesil 4 Katlı Apartman Örneği	66
Şekil 24. Erenköy'de İkinci Nesil Apartman Örneği	67
Şekil 25. Utarit İzgi ve Mahmut Bir, Çiftelhavuzlar'da bir villa	70
Şekil 26. 1960'li Yıllar Melih Koray, Dilman Apartmanı, Selamiçeşme	71
Şekil 27. Bağdat Caddesi ve Çevresi, Yoğunluk Haritası, 1970	73
Şekil 28. Suadiye Plaj Yolu Sokak ve Bağdat Caddesi, 1962	73
Şekil 29. Analiz Yöntemi	78
Şekil 30. Çalışma Alanı ve Seçilen Yapılar 1	79
Şekil 31. Çalışma Alanı ve Seçilen Yapılar 2	80
Şekil 32. Bağdat Caddesi Ve Çevresi 1	81
Şekil 33. Bağdat Caddesi Ve Çevresi 2.....	82
Şekil 34. Bina Envanteri	83
Şekil 35. Örnek 1 Bilgileri.....	84
Şekil 36. Örnek 1 Plan.....	85

Şekil 37. Örnek 1 Kesit.....	86
Şekil 38. Örnek 1 Görünüş	87
Şekil 39. Örnek 1 Uygulanan Cephe	87
Şekil 40. Örnek 1 Cephe Strüktür Analizi.....	88
Şekil 41. Örnek 1 Cephe Malzeme Analizi	89
Şekil 42. Örnek 1 Cephe Geometri Analizi.....	90
Şekil 43. Örnek 2 Bilgileri.....	91
Şekil 44. Örnek 2 Plan.....	92
Şekil 45. Örnek 2 Kesit.....	93
Şekil 46. Örnek 2 Görünüş	93
Şekil 47. Örnek 2 Uygulanan Cephe	94
Şekil 48. Örnek 2 Cephe Strüktür Analizi.....	95
Şekil 49. Örnek 2 Cephe Malzeme Analizi	96
Şekil 50. Örnek 2 Cephe Geometri Analizi.....	97
Şekil 51. Örnek 3 Bilgileri.....	98
Şekil 52. Örnek 3 Plan.....	99
Şekil 53. Örnek 3 Kesit.....	100
Şekil 54. Örnek 3 Görünüş	100
Şekil 55. Örnek 3 Uygulanan Cephe	101
Şekil 56. Örnek 3 Cephe Strüktür Analizi.....	102
Şekil 57. Örnek 3 Cephe Malzeme Analizi	103
Şekil 58. Örnek 3 Cephe Geometri Analizi.....	104
Şekil 59. Örnek 4 Bilgileri.....	105
Şekil 60. Örnek Konut 4 Plan.....	106
Şekil 61. Örnek 4 Kesit.....	107
Şekil 62. Örnek 4 Görünüş	107
Şekil 63. Örnek 4 Uygulanan Cephe	108
Şekil 64. Örnek 4 Cephe Strüktür Analizi.....	109
Şekil 65. Örnek 4 Cephe Malzeme Analizi	110
Şekil 66. Örnek 4 Cephe Geometri Analizi.....	111
Şekil 67. Örnek 5 Bilgileri.....	112
Şekil 68. Örnek 5 Plan.....	113
Şekil 69. Örnek 5 Kesit.....	114
Şekil 70. Örnek 5 Görünüş	114
Şekil 71. Örnek 5 Uygulanan Cephe	115
Şekil 72. Örnek 5 Cephe Strüktür Analizi.....	116
Şekil 73. Örnek 5 Cephe Malzeme Analizi	117
Şekil 74. Örnek 5 Cephe Geometri Analizi.....	118
Şekil 75. Örnek 6 Bilgileri.....	119
Şekil 76. Örnek 6 Plan.....	120
Şekil 77. Örnek 6 Kesit.....	121
Şekil 78. Örnek 6 Görünüş	121

Şekil 79. Örnek 6 Uygulanan Cephe	122
Şekil 80. Örnek 6 Cephe Strüktür Analizi	123
Şekil 81. Örnek 6 Cephe Malzeme Analizi	124
Şekil 82. Örnek 6 Cephe Geometri Analizi	125
Şekil 83. Örnek 7 Bilgileri	126
Şekil 84. Örnek 7 Plan	127
Şekil 85. Örnek 7 Kesit	128
Şekil 86. Örnek 7 Görünüş	128
Şekil 87. Örnek 7 Uygulanan Yan Cephe	129
Şekil 88. Örnek 7 Uygulanan Cadde Cephesi	129
Şekil 89. Örnek 7 Cephe Strüktür Analizi	130
Şekil 90. Örnek 7 Cephe Malzeme Analizi	131
Şekil 91. Örnek 7 Cephe Geometri Analizi	132
Şekil 92. Örnek 8 Bilgileri	133
Şekil 93. Örnek 8 Plan	134
Şekil 94. Örnek 8 kesit	135
Şekil 95. Örnek 8 Görünüş	136
Şekil 96. Örnek 8 Uygulanan Cephe	137
Şekil 97. Örnek 8 Cephe Strüktür Analizi	138
Şekil 98. Örnek 8 Cephe Malzeme Analizi	139
Şekil 99. Örnek 8 Cephe Geometri Analizi	140
Şekil 100. Örnek 9 Bilgileri	141
Şekil 101. Örnek 9 Plan	142
Şekil 102. Örnek 9 Kesit	143
Şekil 103. Örnek 9 Görünüş	143
Şekil 104. Örnek 9 Uygulanan Cephe	144
Şekil 105. Örnek 9 Cephe Strüktür Analizi	145
Şekil 106. Örnek 9 Cephe Malzeme Analizi	146
Şekil 107. Örnek 9 Cephe Geometri Analizi	147
Şekil 108. Örnek 10 Bilgileri	148
Şekil 109. Örnek 10 Plan	149
Şekil 110. Örnek 10 Kesit	149
Şekil 111. Örnek 10 Görünüş	150
Şekil 112. Örnek 10 Uygulanan Yan Cephe	151
Şekil 113. Örnek 10 Uygulanan Cadde Cephesi	151
Şekil 114. Örnek 10 Cephe Strüktür Analizi	152
Şekil 115. Örnek 10 Cephe Malzeme Analizi	153
Şekil 116. Örnek 10 Cephe Geometri Analizi	154
Şekil 117. Örnek 11 Bilgileri	155
Şekil 118. Örnek 11 Plan	156
Şekil 119. Örnek 11 Kesit	157
Şekil 120. Örnek 11 Görünüş	157

Şekil 121. Örnek 11 Uygulanan Cephe	158
Şekil 122. Örnek 11 Cephe Strüktür Analizi	159
Şekil 123. Örnek 11 Cephe Malzeme Analizi	160
Şekil 124. Örnek 11 Cephe Geometri Analizi	161
Şekil 125. Örnek 12 Bilgileri.....	162
Şekil 126. Örnek 12 Plan.....	163
Şekil 127. Örnek 12 Kesit.....	164
Şekil 128. Örnek 12 Görünüş	164
Şekil 129. Örnek 12 Uygulanan Cephe	165
Şekil 130. Örnek 12 Cephe Strüktür Analizi	166
Şekil 131. Örnek 12 Cephe Malzeme Analizi	167
Şekil 132. Örnek 12 Cephe Geometri Analizi	168
Şekil 133. Örnek 13 Bilgileri.....	169
Şekil 134. Örnek 13 Plan.....	170
Şekil 135. Örnek 13 Kesit.....	171
Şekil 136. Örnek 13 Görünüş	171
Şekil 137. Örnek 13 Uygulanan Cephe	172
Şekil 138. Örnek 13 Cephe Strüktür Analizi	173
Şekil 139. Örnek 13 Cephe Malzeme Analizi	174
Şekil 140. Örnek 13 Cephe Geometri Analizi	175
Şekil 141. Örnek 14 Bilgileri.....	176
Şekil 142. Örnek 14 Plan.....	177
Şekil 143. Örnek 14 Kesit.....	178
Şekil 144. Örnek 14 Görünüş	178
Şekil 145. Örnek 14 Uygulanan Cephe	179
Şekil 146. Örnek 14 Cephe Strüktür Analizi	180
Şekil 147. Örnek 14 Cephe Malzeme Analizi	181
Şekil 148. Örnek 14 Cephe Geometri Analizi	182
Şekil 149. Örnek 15 Bilgileri.....	183
Şekil 150. Örnek 15 Plan.....	184
Şekil 151. Örnek 15 Kesit.....	185
Şekil 152. Örnek 15 Görünüş	185
Şekil 153. Örnek 15 Uygulanan Cephe	186
Şekil 154. Örnek 15 Cephe Strüktür Analizi	186
Şekil 155. Örnek 15 Cephe Malzeme Analizi	187
Şekil 156. Örnek 15 Cephe Geometri Analizi	188
Şekil 157. Örnek 16 Bilgileri.....	189
Şekil 158. Örnek 16 Plan.....	190
Şekil 159. Örnek 16 Kesit.....	191
Şekil 160. Örnek 16 Görünüş	191
Şekil 161. Örnek 16 Uygulanan Cephe	192
Şekil 162. Örnek 16 Cephe Strüktür Analizi	193

Şekil 163. Örnek 16 Cephe Malzeme Analizi	194
Şekil 164. Örnek 16 Cephe Geometri Analizi	195
Şekil 165. Örnek 17 Bilgileri.....	196
Şekil 166. Örnek 17 Plan.....	197
Şekil 167. Örnek 17 Kesit.....	198
Şekil 168. Örnek 17 Görünüş	199
Şekil 169. Örnek 17 Uygulanan Cephe	199
Şekil 170. Örnek 17 Cephe Strüktür Analizi	200
Şekil 171. Örnek 17 Cephe Malzeme Analizi	201
Şekil 172. Örnek 17 Cephe Geometri Analizi.....	202

KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
bkz.	: Bakınız
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
CIAM	: Uluslararası Modern Mimari Kongreleri
DP	: Demokrat Parti
IMF	: Uluslararası Para Fonu
NATO	: Kuzey Atlantik Antlaşması Teşkilatı
OEEC	: Avrupa Ekonomik İş Birliği Örgütü
TDK	: Türk Dil Kurumu

GİRİŞ

İstanbul, kentsel dönüşüm ve deprem gibi sebeplerle eski yapıların yıkılıp yerlerini yeni yapılara bıraktığı bir yeniden yapılanma süreci içindedir. Barındırdığı konutlar ile İstanbul için önemli bir yere sahip olan Bağdat Caddesi'nde ise bu dönüşüm 2012 yılından beri yaşanmaktadır. Bağdat Caddesi'ndeki yapılar Türkiye'de "modernleşme" sürecinin etkisinde inşa edilmiştir. Bağdat caddesindeki yapıların yıkılmasıyla yok olduğu düşünülen modern mimarinin önemli temsilcileri çalışmanın çıkış noktası olmuştur.

Tezin ana eksenini oluşturan modern konut kavramı 19. yüzyılda sanayi devrimini yaşanan değişim ve dönüşümlerin mimarlık ortamına yansısıyla doğmuştur. Modernizmden ilham alan Türk mimarlarımız, Batı'dan "gecikmeli" olarak modern konut örnekleri vermişlerdir. Bağdat Caddesi'nde 1950-1975 yılları arasında inşa edilen konutlar ise ülkemizdeki modern konut örneklerinden olup döneminin izlerini taşımaktadır.

Çalışmanın Amacı ve Önemi

Bu çalışmanın amacı, 1950 - 1975 yılları arasında, modern mimarlık ilkeleriyle tasarlanan konutları barındıran Bağdat Caddesi'ndeki yapıların cephelerini analiz ederek Türkiye'de modern mimarlıkta cephe kurgusunun nasıl şekillendiğini ve bu yapıların tasarımının modernizm ile ilişkisini ortaya koymaktır.

Bağdat Caddesi'nin 2012 yılından bu yana dönüşüm süreci içinde olması sebebiyle burada bulunan yapılar yok olma tehlikesi altındadır. Dönüşüm süreci ile ilgili birçok çalışma yapılmış olmasına rağmen konut cephelerinde modern mimari üzerinden bir inceleme yapılmadığı görülmüş olduğundan çalışmanın literatüre önemli bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bağdat Caddesi'ndeki 'modern' konut dokusunun bir belgesi niteliğindeki bu çalışma, Bağdat Caddesi üzerine yapılacak gelecek çalışmalara kaynak olabilmesi açısından önemli olarak değerlendirilmektedir.

Çalışmanın Kapsamı

1950’li yıllar modern mimarinin ülkemizde uygulanmaya başlandığı yıllar olarak kabul edilmektedir. Ülkemizde ekonomik, kültürel, teknolojik, mimarlık gibi her alanda ‘modernleşme’ çabası mevcuttur. Bu çaba kültürel yaşamda ise ‘küçük Amerika olma’ hedefiyle belirmektedir. Batı Avrupa ve Amerikan yaşam biçimleri kentlileri etkilemiştir. Bağdat caddesindeki konutlar ise ülke dışındakilerden gelişmelerin ülkemizde uygulanmasının istenildiği bu dönemlere rastlamaktadır. Bu bağlamda Bağdat caddesindeki konutlar modern mimari takip edilerek tasarlanmıştır. Bağdat caddesindeki konutlar modern mimari temsillerini barındırması sebebiyle çalışma alanı olarak seçilmiştir.

Çalışmada Bağdat Caddesi’nde yer alan 1950-1975 dönemi konutlarda mimari anlayış ve cephe yaklaşımları incelenmiştir. Bu çerçevede çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, çalışmanın amacı, önemi, kapsamı ve yöntemi ortaya koyulmuştur. İkinci bölümde ise, kavramsal çerçeve çizilmiş, konut kavramı ve cephe ile yapı, malzeme, geometri, bağlam ilişkisi ele alınmıştır. Üçüncü bölümde alan araştırmasına yer verilmiş; son bölümde ise genel değerlendirmede bulunulmuştur.

Çalışmanın Yöntemi

Bu çalışmada yöntem olarak gözlem ve örnek analizi tercih edilmiştir.. Çalışma teorik ve alan çalışması olarak iki bölümden oluşmaktadır. Teorik kısımda; kitap, tez, makale ve bildiri gibi yazılı kaynaklar üzerinden belge tarama yapılmıştır. Belge taramanın yanında dünya genelinde modern yapı örnekleri üzerinden analizler yapılarak belirli veriler elde edilmiştir. Alan çalışması kısmında seçilen yapılar üzerinden analizler yapılarak belirli veriler elde edilmiştir. Modern yapı örnekleri üzerinden yapılan analiz verileri ile alan çalışması kısmında seçilen yapılar üzerindeki analiz verileri karşılaştırmalı olarak yorumlanmıştır.

Tablo 1. Araştırma Süreci ve Araştırmanın Aşamaları

ARAŞTIRMA SÜRECİ	ARAŞTIRMANIN AŞAMALARI	
Kavramsal Çerçevenin Çizilmesi	LİTERATÜR ARAŞTIRMASI	<ul style="list-style-type: none">- Konut ve Cephe Kavramları-Modernleşme Çabaları- Modern Konut Mimarisi, Dünyada ve Türkiye'de Modern Konut Mimarisi-Modern Konut Mimarisinde Cephe ve Cephenin Strüktür, Malzeme, Geometri, Bağlam İlişkisi
<ul style="list-style-type: none">- Alan Verilerinin Gözlem Yoluyla Toplanması- Verilerin Metinlerle Somut Hale Getirilmesi-Verilerin Analizi	ALAN ÇALIŞMASI	<ul style="list-style-type: none">- Bağdat Caddesi'nin Tarihsel Gelişimi ve Karakteristik Özellikleri- Bağdat Caddesinde Konut Mimarisi- Bağdat Caddesi'nde Cephe Analizleri İçin Belirleyiciler- Cephe Analizleri ve Yorumları
Sonuç Çıkarma	SONUÇ	<ul style="list-style-type: none">- Teorik kısımdan elde edilen verilerin alan çalışmasından elde edilen verilerle değerlendirilmesi

*Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

1. MODERN KONUT MİMARİSİNDE CEPHE YAKLAŞIMLARI VE BELİRLEYİCİLERİ

İnsanoğlu, varlığının ilk dönemlerinde barınma ihtiyacını karşılamak için ağaç kovuklarını veya mağaraları kullanmıştır. Bundan hareketle konutun insanlar için bir anlamda barınak olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Öte yandan zaman içerisinde yaşanan gelişme ve değişmelerin bir sonucu olarak insanların barınak olarak kullandığı yapılarda da çok çeşitli değişiklikler meydana gelmiştir. Bu nedenle konut kavramını farklı biçimlerde tanımlamak mümkün olmuştur (Kurt, 2000).

Konut, “bir veya birkaç ev halkının yaşaması amacıyla inşa edilmiş; insan hayatının gerektirdiği yemek pişirme, uyuma, soğuk ve sıcaktan korunma gibi temel ihtiyaçlara yönelik kolaylıklar sağlayan bir barınak” olarak tanımlanmıştır (Es & Akın, 2008). Başka bir tanımda ise konutun diğer özelliklerine de dikkat çekilmiş ve konut “bireyin yaşamı süresince dünyaya baktığı bir pencere, sahiplenerek kendini yansıttığı bir yuva” olarak tanımlanmıştır (İmamoğlu & İmamoğlu, 1996). Konut, tarihsel yönüyle ele alındığında anlam, etkileşim, iletişim, mekân ve zaman unsurlarının örgütlü bir örüntüsüdür. Parçası olduğu etnik gruba ait yaşam biçimlerini, davranışları ve özellikleri gösterirken diğer yandan kullanıcının kendine yönelik imgelerini, kendini anlatma ve kanıtlama isteğini; bu sayede donatım, biçem, tasarım yönüyle bireyin ayrıcalığını ve kişiliğini yansıtmaktadır (Gür, 2000).

Konut, yalnızca barınmaya yönelik gereksinimlerin karşılandığı bir mekân olmayıp aynı zamanda bugünün insanının psikososyal etkilere uygun ihtiyaçlarına cevap verebilecek nitelikte, asgari konut ölçüsündeki barınma birimidir (Yavuz, 2001).

“Konut, genellikle bir veya birden fazla insanın barınma ihtiyacının karşılanması amacıyla yönelik olarak kullanılan ve ikamet edilen ev, mesken ya da ikametgâh şeklinde tanımlanmaktadır. Bu özelliklerine ek olarak konut aynı zamanda kültürel, siyasi ve sosyoekonomik yönleri sahiptir (Kömürlü, 2006). İçinde yaşayan bireyler, konut sayesinde toplumsal ve ekonomik faydalar edinebilmektedir. Bu yönüyle konut, ekonomik gelişmeye katkı sağlayan dayanıklı tüketim mallarından

biri olarak değerlendirilmektedir. Ekonomik ve toplumsal gelişime katkı yönü nedeniyle konut yatırımları sermaye birikimi olarak görülmektedir (Keleş, 2010).

İnsanlar, yaşamlarının büyük bir bölümünü konutları içerisinde geçirmekte; toplumun en küçük birimi olan aileler dinlenme, yemek yeme, uyuma gibi ihtiyaçlarının yanı sıra çeşitli aktivitelerini de konutlarında gerçekleştirmektedir. Bu yönüyle konutlar, korunma ve barınma işlevine sahip önemli yaşam ve yerleşim biçimlerini temsil etmektedir. Konut, aynı zamanda bireyin doğayla ilişkilerini de düzenlemektedir. Manzara veya gün ışığı gibi imkânlardan faydalanmayı mümkün kılmasının yanı sıra aşırı soğuk veya yağış benzeri olumsuz hava şartlarına karşı da koruma sağlamaktadır (Kuru, 2008).

Konut oluşumunun en önemli süreçlerinden birisi ilkel konutlardan tarım köylerine geçiş sürecinde yaşanmıştır. İlkel konutların aksine sabit olması planlanarak inşa edilen tarım köyleri fiziksel çevrede ortak bir düzen oluşturarak şehir hayatının bir anlamda temellerini atmıştır (Huth, 1978). Konutlardan bu dönemde beklenen öncelikli fayda, çalışma ve barınma gereksinimlerinin ikisine de yanıt vermesi olmuştur. Bununla birlikte konut inşasında kullanılan malzemelerin ve konutun konumlandırılmasının doğrudan çevre koşullarıyla ilgili olduğu da unutulmamalıdır.

Sanayi Devrimi'nden sonraki konutlar ile tarım köylerindeki konutları ayıran başlıca unsur, tarım köylerindeki konutların aynı zamanda hem ev hem de çalışma yeri niteliği taşımasıdır. Bu durumun 19'uncu yüzyılın başlarından itibaren yavaş yavaş sonlandığı gözlemlenmektedir. Bu ayırım, aynı zamanda aile ve iş yapılarının kültürel yaşamın bir parçası biçimde birbirleriyle yakından ilişkili olduklarını da göstermektedir. İlk dönemlerdeki konutlarda çalışanlar ev ve işin sahibiyle birlikte yemek yemiş, bir arada çalışmış ve aynı çatı altında uyumuştur. Konut ve iş birlikteliği, bu dönemde konut planlarını etkilemiştir (Soygeniş, 1995). Dönem konutu ticarethane, atölye, depo gibi işle ilgili birimleri içermenin yanı sıra büyük bir aileyi barındırabilecek niteliklere sahiptir. Bu nedenle konut, ailenin zaman içerisinde gösterdiği yapısal değişikliklerle benzer doğrultuda değişmektedir.

Konut, tarihsel süreçte farklı biçimlerde tanımlanmıştır. Bir tanıma göre konut; insanın hayallerini içeren, hayal kurmasına olanak tanıyan ve hayal kurmayı koruyan yerdir. Diğer bir tanımda konutun dışı olduğu ifade edilmiş; içine aldığı, beslediği, büyüttüğü ve koruduğu belirtilmiştir. Yine başka bir tanıma göre konut insanın yaşamını sürdürdüğü, kendini rahat hissettiği ve zamanının büyük bölümünü harcadığı yerdir (Candaş, 2007). Tanımlardan bağımsız olarak konutların kullanıcılar açısından barınağın çok daha ötesinde anlamlar taşıdığını söylemek yerinde olacaktır. Konut, barınak olma özelliğine ek olarak kullanıcıya toplumsal bir konum ve statü kazandırmaktadır (Kellekçi, 2005).

Konut tipleri ve konutlarla ilgili bir sınıflandırmanın insanın gelişim süreçleri ve varlık durumlarıyla doğrudan ilişkili olacağı açıktır. Sanayi Devrimi'yle birlikte şehirlere yaşanan yoğun göç yaşam tarzları üzerinde de etkili olmuştur. Bu toplumsal değişimin bir sonucu olarak gösterişe yönelik tüketim eğilimlerinde de artış görülmüştür. Ekonomik açıdan daha iyi şartlara kavuşan ailelerin ilk olarak konutlarını ve daha sonra yaşadığı semtleri ve hatta bazen ikisini birden değiştirdikleri bilinmektedir (Keleş, 1983). İnsan, içinde bulunduğu çevredeki fiziksel ve sosyal özelliklere daima dikkat etmektedir. Teknolojik ve ekonomik koşullar bazı özellikler üzerinde bugün geçmişe kıyasla daha az etkilidir. Bugün insanların mekân tercihlerine etki eden unsurlar daha çeşitli ve farklıdır. Sözgelimi, pek çok Amerikalı büyük şehirlerin çevrelerindeki daha küçük yerleşim yerlerinde yaşamayı tercih etmektedir. Banliyö, dış mahallenin bir formudur (Yörükân, 2005).

Konut birimleri, kendilerine has işlevlere sahiptir. Sözgelimi, giriş holünün düzenlenmesi kamusal ve görsel alanlara yönelik görsel erişim açısından kayda değer bir mekân bileşenidir. Konutun içindeki düzeni etkileyen çok sayıda faktör bulunmaktadır. Tasarım ve düzenin yanı sıra konut içerisindeki mobilyalar ve evin çevresi de konut içi sistemin parçalarıdır. Tüm bu parçalar, sosyal ve kişisel değişken anlamlar taşımaktadır (Lawrence, 1987). Konut kullanıcısının nitelikleri ve konutun içinde bulunduğu çevreyle ilişkisi, mekânlar arasındaki ilişkileri de etkilemektedir (Candaş, 2007).

Konut, daima içinde bulunduğu çevreyle birlikte değerlendirilmelidir. Konut ile çevre bir bütündür (Kahveci, 2005). Sosyal tesislere ve havuz, spor sahası gibi

imkânlara sahip yaşam alanlarının sıkça ilgi görmesi bu durumun ispatı niteliğindedir. Konuttaki iç mekân düzenlemeleri, konutun çevreyle ilişkisi, konut donatımları gibi çeşitli unsurlar farklı değerlere sahiptir. Kullanıcının yaşı, mesleği, kültürü, gelenekleri ve sosyal yapıları gibi değişkenler tercih edilen konut tipini etkilemektedir (Candaş, 2007).

Bugün artan alım gücü nedeniyle şehirlerdeki apartmanlarda çeşitli farklılıklar görülmektedir. Şehir merkezlerinde yer alan tekil binalara ek olarak artık şehir içinde ve dışında apartmanlar inşa edilmektedir. Tekil ve blok apartmanların aynı veya birbirine komşu parseller üzerinde yer aldığı ve ortak sosyal donatıları kullandığı yerleşim biçimi, “konut sitesi” olarak adlandırılmaktadır. Bazı durumlarda bu sitelerin mahalle boyutuna erişebildikleri görülmektedir. Yeni konutların ağırlıklı olarak şehir dışına doğru inşa edildiği görülmektedir. Bu yönde değişim Türkiye’de de 1970’li yılların sonlarından itibaren görülmeye başlanmıştır (Kuşhan, 2001).

Mimari yapılaşma süreci incelendiğinde, bu sürecin insanın gelişimiyle aynı paralelde seyrettiği ve o anki erişilebilir teknolojik faydalarla her dönemin kendi içerisinde yeni malzemeler, uygulama teknikleri ve sistem arayışları çıkarttığı görülmektedir (Şenkal Sezer, 2003). Dış duvarlar, binadaki iç ve dış ortamları düşey doğrultuda ayıran yapı unsurlarıdır. Bu sayede iç ortamın istenen şartlara sahip olmasını sağladıkları gibi çeşitli görevleri de yerine getirmektedirler.

İç ve dış ortamlar arasında bağlayıcı ve ayırıcı unsur olarak ön plana çıkan cephenin işlevleri Schittich (2001) tarafından neme karşı koruma, aydınlatma, havalandırma, yalıtım, rüzgâra karşı koruma, görsel koruma, güneşten koruma, görsel ilişki, kamaşmadan koruma, güvenlik, gürültüden koruma, mekanik hasarın önüne geçme, yangından koruma ve enerji kazanımı şeklinde sıralanmıştır. Cephe, binadaki iç ortamın yapının kullanım amacına uygun biçimde dış ortamdan ayrılması amacıyla oluşturulmaktadır. Fonksiyonel yönüyle değerlendirildiğinde cephenin bina içi ortamı güneş, ışık, sıcaklık, su gibi dış etkilerden koruma amacını taşıyan bir dış kabuk olduğunu söylemek yerinde olacaktır.

Şenyiğit, cepheyi “*Kent mekânının çeperidir ve bu anlamda cepheler kentsel mekânları sınırlandıran öğelerdir.*” şeklinde tanımlamıştır. Sosyal açıdan ele

alındığında ise cephelerin “kent yaşamını fiziksel ve toplumsal çerçeveden boyutlayan” mekân parçası olduğu söylenebilmektedir (Şenyiğit & İlhan, 2011).

Genel bir tanımla cephe dış ve iç mekânı birbirinden ayıran, içinde barınanları koruma işlevi bulunan, yapının dış mekânıyla ilişki ve iletişime sahip yapı elemanıdır (Güvenli, 2006). İnşaatin başından itibaren cephe kaplama malzemeleri hem kullanıcıları hem yapıyı hem de yapının taşıyıcı sistemini dış etkilere karşı korumaktadır. İlk cephe örneklerinde yapıyı oluşturan kabuk hem malzeme hem de biçimsel açıdan geleneksel metotlarla geliştirilmiştir. Takip eden süreçte yaşanan kültürel ve sosyoekonomik değişiklikler ile bunlara eşlik eden teknolojik gelişmeler, malzemelerde nicelik ve nitelik yönünden farklılıklar görülmesine sebep olmuştur. Bu sayede yapılar enerji tasarrufu, ekonomiklik ve üretim açısından farklı boyutlara taşınmıştır. Bugün pek çok malzeme, yardımcı malzeme veya yöntem cephe sınıfına dahil edilebilmektedir (Çetinel, 2012).

Binaların giydirilmesi inşaat sektöründe oldukça önemli bir faaliyet alanıdır. Cephe, mimari anlamda bina tasarımından bilgi alınmasını mümkün kılan en önemli unsurlardandır. Bu sebeple cepheler dinamik ve anlamlı yapılardır. *"Bir mimari yapıda anlamı, işaretler bütünü oluşturur, yapının göstergesi olan cepheler de taşıdığı işaretler yoluyla çevreyle iletişim kurar. Bu nedenle cephe, biçimsel bir kompozisyondan öte kent kullanıcıları tarafından anlamlandırılan bir olgudur ve taşıdıkları anlamlar itibariyle bir kentin dilini oluşturmaktadır"* (Güvenli, 2006).

Cephe, en genel anlamda yapının herhangi bir yüzeyini tanımlamasına karşın kullanımıyla değerlendirildiğinde ağırlıklı olarak yapının ön yüzünü ifade etmek için kullanılmaktadır (Hasol, 2010, s. 108). Bu durum bir anlamda cephenin kentsel, mimari ve tarihsel bağlamının kaçınılmaz bir sonucudur. Cephe, Cambridge İngilizce Sözlüğü'nde *"bir binanın, özellikle büyük ve ilgi çekici bir binanın ön yüzü"*; Oxford İngilizce Sözlüğü'nde ise *"bir binanın cadde ya da kentsel boşluğa bakan ön taraftaki esas cephesi"* olarak tanımlanmıştır. Türk Dil Kurumu'nun (TDK) Türkçe sözlüğünde ise cephe şu şekilde ifade edilmiştir: *"Bir şeyin veya yapının ön tarafta bulunan bölümü."*

Bu tanımlar, cephe kavramının kent ve sokakla ilişkisi üzerinden tarif edildiğini ve binanın ön yüzüne ait bir unsur olarak değerlendirildiğini göstermektedir. Cambridge İngilizce Sözlüğü'nde cephe sahibi yapının anıtsallığına da değinilmiştir. Cephe kelimesinin İngilizcedeki karşılığı “facade” olup bu kelime de İngilizceye Fransızcadaki “façade” ifadesinden geçmiştir. “Façade” kelimesi de bir nesnenin sergilenen veya görülebilen bölümü anlamına gelen “face” kelimesinden türemiştir. Cephe sözcüğünün Türkçedeki kullanımı ise Arapçada “alın” anlamını taşıyan “cebhe” kelimesi kaynaklıdır. Bir insana bakıldığında alının dikkat çekmesi gibi bir yapıya bakıldığında da ilk olarak dış cephe dikkat uyandırmaktadır. Köken olarak kelime değerlendirilirse, cephenin yalnızca yapıyı çevreleyen bir kabuk anlamını taşımadığı görülecektir.

Cephenin dış dünya ve kentle kurduğu ilişkiyle var olan daha geniş kapsamlı bir unsur olduğu dildeki ifadeyle anlaşılabilir. Bir mimari kavram olarak ise cephe özellikle kolon, duvar, çatı, pencere gibi yapı unsurlarıyla kıyaslandığında oldukça yeni sayılmaktadır. Kayıtlar, cephe kavramının bir evin dış görünüşünü ifade etmek için 1656'da kullanılmış olduğunu göstermektedir ancak bu kavramın mimari olarak kullanımı yalnızca 18'inci ve 19'uncu yüzyıllarda görülmeye başlanmıştır. Öte yandan Sacripanti cephenin Rönesans ile ayrı bir faktör ve üzerinde konuşulan bir değer olarak ortaya çıktığını; Rokoko ve Barok dönemlerinde ise kenti değerli kılan bir şehir süsü haline geldiğini ifade etmiştir. Buna karşılık, Sanayi Devrimi şehrin çevresini değiştirerek yeni teknolojilerin hâkim olduğu farklı yapı tipleri, bacalar ve demiryolları ortaya çıkmış; ulaşım ve iletişimdeki gelişmelerle birlikte klasik dünya değerlerinde önemli değişiklikler yaşanmıştır. Modernizm yoluyla cephenin klasik dünyadaki değerlendirilme biçimi de tepkiyle karşılanmış ve cephenin yapısal plan ve işlevleri yansıtan bir unsur olması gerektiği savunulmuştur (Sacripanti, 1983, s. 31). Buna karşılık, cephe kavramı ortaya çıktıktan kısa bir süre sonra önemini büyük oranda yitirmiştir. “Cephe sanatı” deyimi modern mimari anlayışında olumsuz bir anlama sahip olmuş, cephe yerine de “cephe karşıtı” görüş gelişmiştir (Vandevivere, 1983, s. 41).

Tüm bunlara karşın cephe tarih boyunca siyasi, kültürel ve estetik açıdan en büyük anlamı taşıyan yapı unsuru olmuştur ve bu anlayış bugün de sürmektedir.

Vandevivere için cephe teknik açıdan ele alındığında yalnızca iç mekânı dış ortamdan ayırma işlevine sahiptir. Buna karşılık, cephenin simgesel yönü teknik işlevinden daha önemli bir hal almış durumdadır. Cephe, çevrelediği mekânın imgesini yaratmakta; yapıya ve yapının toplum içindeki konumuna dair ilk işaretleri sunmaktadır (Vandevivere, 1983, s. 41).

Jacques-François Blondel 18'inci yüzyılda yapının yapılış amacının, anlamının ve sahibinin sınıfının cephe üzerindeki dekorasyonlardan anlaşılabilmesi gerektiğini ifade etmiştir. 19'uncu yüzyılın mimarlık tarihçilerinden Gottfried Semper de cepheyi “kendini temsil eden başlı başına bir öge” olarak tanımlamakta ve “tıpkı toplum içindeki yerini anlatacak şekilde bir evin giydirilmesine” benzemektedir (Kafka, 1983, s. 30). Cephe imgesi bugün dahi güçlü bir şekilde mevcuttur. Trüby ve diğerlerine göre tıpkı bir insan yüzü gibi cephe de yapının değeri ve sınıfına ilişkin yargılara varılmasını mümkün kılmaktadır. İnsan hafızasının derinliklerine kazınmış durumda olan bu reflekse karşın modernizmin aksi yöndeki çabaları sonuçsuz kalmıştır.

Çalışmanın bu bölümünde öncelikle konut ve cephe kavramı tanımlanarak, modern konuta ilişkin açıklamalara bir temel oluşturulmuştur. Ardından dünyada ve Türkiye’de modern konut mimarisine ilişkin bilgiler verilmiş, son olarak modern konutlarda cephenin strüktür, malzeme, geometri ve bağlam ile ilişkisi ele alınmıştır.

1.1. Modern Konut Mimarisi

Modern kelimesi Latince “modo” ve “hodie” sözcüklerinin bir araya gelmesiyle oluşmuştur. “Modo” Latince tam şimdi, son zamanlar veya bugün sahip olduğu anlamıyla moda anlamını taşımaktayken “hodie” kelimesi bugün anlamındadır. Bu kavram, tarihte ilk kez “modernus” biçiminde 5'inci yüzyılda Hıristiyan dönemin Pagan ve Romalı dönemlerden ayrılması amacıyla kullanılmıştır. Buna karşın, ilk kullanım ve bugünkü kullanım açısından anlamsal çelişkiler olduğu düşünülmektedir. İki kullanımda da modern eskiden yeniye geçişin veya yeni olanın işaretçisidir ancak ilk kullanımda karanlık ve putperest dünyanın Hıristiyanlığın

hâkim olduğu bir dünyaya dönüşmesine işaret edilmiştir. Bugünkü anlamıyla “modern” ise yeniyi temsil ederken Orta Çağ eski dünyaya dönüşmüş durumdadır (Bağce, 2004). Sözcüğü tarihsel bir bağlamı ifade etmek amacıyla kullanan ilk kişi Hagel olmuştur. Hagel, İngiltere’nin “yeni zamanlarına” işaret ettiği bu kelimeyle modern zamanların Orta Çağ’dan ayrıldığı eşik olarak kabul edilen 1800’lü yılları kastetmiştir (Cevizci, 2006).

Modern, anlam olarak eskiden yeniye geçişi tanımlamaktadır. Bu durumun özellikle gelişmiş toplumlardaki yaşam tarzına yansımaları değerlendirildiğinde sanat, kültür ve bilim gibi alanların ön plana çıktığı görülmektedir. Modernlik, kendisinden önceki geleneksel sistemlerin tamamından farklı bir yapıya sahip olması ve benzersizliği yönüyle özeldir. Berman, modernlik tarihini üç dönemde ele almıştır. İlk dönem, 16’ncı yüzyıl ile başlayıp 18’inci yüzyılın başına kadarki süreci kapsamaktadır. Bu süreçte modern yaşam anlayışı insanların zihninde henüz yerleşmeye başlamıştır. İkinci dönem ise 1789 Fransız Devrimi’nin ardından modern kamunun doğuşuyla birlikte başlamaktadır. 19’uncu yüzyılı da içine alan bu süreçte modern kamu niteliğine sahip olanlar, modern olmayan dünyalardaki yaşamın maddi ve manevi durumunu bilmektedir.

Üçüncü dönem, 20’nci yüzyıla başlayıp modernliğin dünyanın büyük bir bölümüne hâkim olduğu süreci ifade etmektedir. Düşünce ve sanat alanlarında önemli gelişmeler yaşanmış ancak modern kamu genişleyerek farklı dilleri konuşan parçalara ayrılmış ve hatta modernlik düşüncesi parçalanarak canlılığını önemli ölçüde yitirmiştir (Berman, 1992). Öncü olma, evrensellik ve yenilikçilik özellikleri modernlik kavramının başlıca unsurları olup moderniteye geçişin temelini oluşturmaktadır. Modernlik kavramı, “modernite” veya “modernity” kavramlarının Türkçedeki kullanımıdır.

Modernlik ise “*genel olarak bir uygarlığın kendi gelişim çizgisi içinde görece en son dönemde geliştirdiği, özel olarak da batı uygarlığının Rönesans ve Aydınlanma dönüşümünden sonra kazandığı kültürel değer ve sosyal ilişkilerin özümsemesi ile ortaya çıkan hayat tarzı*” şeklinde ifade edilmektedir (Demir & Acar, 1992). Bununla birlikte, modernlik çıkış noktası ve belirli bir süreç olarak ele alınacak olursa, 17’nci yüzyıl Avrupası’nda ortaya çıkarak devamında dünyaya

yayılan toplumsal örgütlenme ve yaşam biçimlerinin genel ismi olarak görülmektedir (Giddens 1992). Bunun yanında modernlik sadece yaratılacak veya tasarlanacak yeni bir şeyle ilgili değerler konumu olmayıp aynı zamanda konumun elde edilmesinde geçmişten yeniden elde edip tarih yazarken de muhafaza edilecek bir konum özelliğidir (Cengizkan, 2002).

Modernite, kendi varlık şartlarını bilinçli bir şekilde değiştirmeyi arzulayan toplum ve bireylerin durumunu ifade etmektedir. Modern öncesi dönemde bu şekilde bir bilinç olmadığı ve yine modern öncesi episteme kültürel değişime ilişkin bir sorunsal içermemektedir. Kültürel değişim, ölçeği değişebilmekle birlikte daima mevcuttur; buna karşın toplum veya bireyler bu değişime yönelik bir bilinç geliştirmemektedir (Tanyeli 1997).

Modernite, modernlik, modern gibi kavramlarla birlikte ortaya modernleşme kavramı çıkmaktadır. Modernleşme, “modernisation” kelimesinin Türkçeye çevrilmesiyle elde edilmiştir. Bu terim, literatürde İngilizcedekine benzer biçimde, “modernizasyon” olarak da kullanılabilir. Kelime anlamından ayrı olarak modernleşmenin özünde modern süreçteki tüm tarihi olayların bir araya gelmesiyle oluştuğu ve bilimle aklın yolundan aydınlanmaya doğru ilerlendiği görülmektedir. Mimarlık alanındaki gelişmeler 20’nci yüzyılda modern mimarinin ortaya çıkışı ve gelişimi, Sanayi Devrimi ve beraberinde getirdiği yenilikler gibi unsurlardan büyük oranda etkilenmiştir. Farklı mimarların modern mimarinin gelişimine yönelik farklı yaklaşımları mevcuttur.

Modern mimarlığın klasik dönemi uluslararası üsluptur. Modern mimarlık ideallerinin mimarlık düşüncesine tümüyle hâkim olabilmesi yalnızca bu üslupla mümkün olmuştur. Temelde hedeflenen evrensel estetik değerlerine sahip, kalıcı bir mimarlık anlayışı oluşturmaktır. Üslubun temel nitelikleri doğa ile bütünleşme, yalnız klasik geometrik biçimler kullanarak mükemmel oranlar aramak, strüktürü oluştururken ön sistem kurallarına uymak ve tasarımda akıcılığı ön planda tutmaktır. Konut, insanlar tarafından barınak olarak kullanılan ve içinde yaşanan bir yapıdır (Hasol, 2010).

Modern mimariyi modern mimarların konut mekânına yönelik kişisel yaklaşımları şekillendirmiştir. Modern dönemde mimarların en önemli hedeflerinden biri de konut kullanıcılarına yaşam kolaylığı sağlamaktır. Doğru mekânsal ilişkilerin kurulması için 20'nci yüzyılın ünlü mimarlarının mekân organizasyonu tecrübelerinden faydalanmak ve bu yolla tespit edilen tercihlerle mekânsal ilişkileri dikkate almak uygun olacaktır. Modern mimarlığın temelini 19'uncu yüzyılda Sanayi Devrimi'ni takip eden gelişmeler oluşturmaktadır. Modern mimarlığın doğuşuna sebep olarak endüstri, bilim ve teknik alanındaki gelişmelerin yanında sade ve işlevsel zevklere yönelim ve yeni konuların ortaya çıkışı gibi unsurları göstermek mümkündür (Hasol, 1998).

Pozitivist düşüncenin doğrulama ve tümevarım kavramlarının etkisiyle oluşan modern anlayış ilk etapta mimarlığın 19'uncu yüzyıldaki aydınlanma döneminde epistemolojik bir bakış açısıyla tanımlanmıştır. Pozitivizm anlayışında öngörülen tümevarım metoduyla felsefe-mimarlık-bilim ilişkisine pragmatik yaklaşım hâkim olmuş; modern mimarlığın temel unsurları olarak görülen akılcılık ve işlevsellik yapıların ana ögesi hâline gelmiştir (Gençosmanoğlu, 2001).

Modern mimarlık süreçlerinin başlangıcına dair kesin bir bilgi yoktur fakat genellikle 19'uncu yüzyıl yapıları başlangıç olarak kabul edilmektedir. Bu yapılar ya tamamen yeni işlevler amacıyla inşa edilmiş fabrika, istasyon veya sergi binaları ya da mevcut işlevlerine yeni mühendislik çözümleri getirilen köprü, kule, borsa binaları gibi yapılardır. Çözülmesi istenen problemler, bu yapılarda geleneksel metotların ve kısmen de olsa günün seçkin yöneliminin bir kenara bırakılmasını gerektirmiştir. Bu nedenle, tasarımcılar yeni malzeme ve teknikler kullanmak zorunda kalmıştır (Turgut, 1997).

Teknolojideki gelişim ve değişim de modern mimariyi etkilemiştir. Sonuç olarak hız ve hareket teknolojinin sonucudur. Bu durum, mimari üzerinde her dönem etkisini göstermiştir. Tüm teknolojik değişiklikler mimariyi etkilemiş olmasına karşın modern mimaride ağırlıklı olarak mimarların teknolojik değişikliklere karşı sorumlu tutulduğu etik bir kaygı söz konusu olmuştur. Bu kaygıdan dolayı modern mimarların kuşağı teknik tüm değişim ve gelişmelerin mimariye uygulanması gerektiği yönünde bir anlayışa sahiptir (Tanyeli 1997). Avrupa'da Sanayi

Devrimi'nin başlattığı yeni süreçle birlikte değişen yaşam biçimi, malzeme, teknoloji gibi unsurlara ek olarak büyük ve yeni yapılara ihtiyaç duyulması beraberinde her alanda yeni arayışları getirmiş ve “modern” ismi verilen dönemin etkisini hissettirmesine önayak olmuştur. 19'uncu yüzyılla birlikte seri ve ekonomik yapım teknikleri, işleve öncelik verilmesi, tarihçiliğin reddi gibi unsurlar mimarlığın gündem maddeleri hâline gelmiştir (Akın 1990, Şentürer 1995).

Modern mimari tarihinin Batı'da yazarı ve baş kahramanı Le Corbusier olacak biçimde yazıldığını söylemek mümkündür. 20'nci yüzyıla ait kültür tarihinin bir parçası hâline gelen bu söylem, “modernizm” veya o dönemdeki tanımıyla “modern hareketin” mimari açıdan Avrupa'da iki dünya savaşı arasında kendine yer bulmuş devrimci estetik kanunu ve bilimsel çevreyi kuşattığını ifade etmektedir. Modern Hareket, 20'nci yüzyılın estetik bilinci içerisinde çelik, cam ve betonarme kullanımı; Kartezyen ızgaralar, kübik formlar ve geometrik şekillerin ortaya çıkışı; geleneksel çatı, süsleme, stilistik motifler ve bezeme gibi unsurların mimaride yer almamasıyla karakterize olmuştur (Bozdoğan 2002).

Art Nouveau'nun kalkışından itibaren 1910 ile 1970 yılları arasındaki süreçte gelişen tüm akımların “modern mimarlık” kapsamında değerlendirilmesi mümkündür. Tasarım anlayışında farklılıklar görülebilmekle beraber temel anlamda ortak noktalar mevcuttur. Modern mimarlık, 18'inci yüzyılın sonlarına doğru modern çağın da başlatıcısı niteliğine sahip Sanayi Devrimi ve demokratik devrimle şekillenmeye başlamıştır. Mimari alanda Auguste Perret, Tony Garnier ve Adolf Loos Art Nouveau'daki yalınlaşma yaklaşımını geliştirmiş ve belirli noktalarda Art Nouveau ile çakışırken diğer noktalarda ondan tamamen farklı olan Erken Modernizm'in temelini atmıştır. Neoklasizme karşıt bir hareket olarak hayat bulan Art Nouveau, sonuç itibarıyla seçmeciliğin tahrip edilmesine değin uzanan ve geçmişteki antik biçimlerin taklit edilmesi yerine yeni, dürüst bir tasarımı seçen; formlarının doğrudan geometrik şekillerden ve doğadan beslendiği bir akımdır (Kortan, 1986; Mutlu, 1996).

Otto Wanger, Art Nouveau'dan esinlenerek mimariyi ve dekorasyonu yenileme amacı güderek “Modern Mimari” isimli eserinde “*Yeni inşaat metotları, yeni malzemeler, toplumsal faaliyetlerle ilgili yeni konular, mevcut biçimlerde*

değişiklik gerektireceğinden bir evvelki üsluptan yeni bir üslup doğacaktır” sözleriyle modern çağdaş mimarının tarafında olduğunu belirtmiştir (Dostoğlu, 1995).

Modern mimarının öncülerinden Adolf Loos, Viyana’da Art Nouveau karşıtı bir tutum takınmış ve dekorasyonun mimaride yeri olmadığını, mimaride süslemelerin kullanım aracı olarak kabul edilemeyeceğini ifade etmiştir. Loos, bu yüzden özü dekorasyona dayanan Art Nouveau’ya karşıdır. Loos, süssüz ve açık bir mimariyi savunmaktayken 1900’lü yılların hemen öncesinde yeni mimarının şartlarını yeni hayat koşullarının belirlemesi gerektiğini belirtmiştir. Loos, mimarın insanların ihtiyaçlarını anlayarak buna yönelik tasarımlar yapması gerektiği inancına sahiptir (Kortan, 1986; Mutlu, 1996).

Adolf Loos, Viyana’daki Steiner Evi’nde bu fikirleri 1910 yılında sergileyerek tüm dekorasyon ve süslemelerden arınmış, saf, sade ve yalın kitlelerle mimarlığını gerçekleştirerek modern mimarının temellerinin de atılmasına zemin hazırlamıştır. 19’uncu yüzyılın ikinci yarısında batı toplumlarında sanayileşmenin zirve yapmasıyla birlikte zanaat, endüstri ve sanat üretimi somut bir biçimde eleştirel düşüncenin hedefi olmuştur.

Modernizm tasarım çevrelerinde genellikle Britanya’da 1880’li yıllarda ortaya çıkan Arts and Crafts hareketiyle İkinci Dünya Savaşı’nın başladığı 1940 yılı arasındaki süreçte dekoratif ve uygulamalı sanatlar, endüstriyel tasarım, mimarlık gibi alanlarda ortaya koyulan ve belirli nitelikleri taşıyan işler için kullanılmış bir kavramdır. Özünde, “modernizm” olarak adlandırılan dönem tasarım yönünden bakıldığında esnektir; bazı kaynaklara göre 1860 ile 1880 arasındaki “Estetik Hareket” (Aesthetic Movement) de modernizmin parçası iken bazı kaynaklara göre 1950’li yılların sonu da modernizme dahildir. Genel olarak “modernizm” ileri yönlü düşünceye sahip, önceki stillerle ve tarihle arasına mesafe koymuş, geçmişten bağımsız biçim dağarcıklarına sahip tasarımcı, zanaatkâr ve mimarları ifade etmek için kullanılmıştır (Duncan, 1998). Modernist tutumları kronolojik biçimde sıralamak mümkündür,

- Arts and Crafts (1875-1915)

- Art Nouveau (1880-1910)
- Wiener Werkstätte (1903-1932)
- De Stijl (1917-1928)
- Bauhaus (1919-1933)
- Deutscher Werkbund (1907-1934)
- Art Deco (1920-1940)

Bauhaus, 1925 ile 1926 yıllarında Walter Gropius'un kurmuş olduğu uygulamaları sanat okuludur. Okul, sanat alanlarının tamamını tek bir çatı altında toplayarak teoriyle pratiği birleştirmeyi temel amaç edinmiştir. Okulun en önemli ilkelerinden birisi, sanat eğitiminde uygulamaya ağırlık vermektir. Adolf Meyer ve Walter Gropius tarafından akımın tüm özelliklerini taşıyacak biçimde tasarlanan okul binası kusursuz bir yapıdır. Roth, okulun yapısına ilişkin olarak *“Her yerde okulun yüzeyleri düzgün alçı sıva ya da camdandı, ancak atölye bölümü bütünüyle camdandı. Tüm mimarinin olması gerektiği biçimi gösteren bir model olarak tasarlanmıştı”* ifadelerini kullanmıştır (Roth, 2014).

Gropius'a göre Bauhaus'un amacı yaratıcı çabaları bir araya getirerek ortaya çıkan bu bileşimi yeni mimarinin ayrılmaz unsurları olarak kurgulamaktır. Bauhaus, farklı seviyelerdeki heykeltıraş, ressam ve mimarları yetenek düzeylerine göre eğitmek ve tüm bu sanatçıların bağımsız yaratıcı sanatçı veya usta zanaatçılar olarak önde gelen sanatçılardan oluşan bir çalışma topluluğu kurmalarını hedeflemiştir (Conrads, 1991).

Gropius'un Bauhaus'unun temelinde Fourier'nin “genelleşmiş estetik” perspektifi yer almaktadır. Gropius sanata saldırmanın tam aksine her şeyi sanata dönüştürmeyi amaçlamıştır (Ragon, 2010). Gropius sayesinde Almanya'da Bauhaus ekolü ve Alman ifadeciliği ortaya çıkmıştır. Gropius'un yanı sıra Oswald Spengler, Mies van der Rohe ve Bruno Taut akımın önemli temsilcileri arasında gösterilmektedir. 1932'de New York Modern Sanatlar Müzesi'nde açılan Uluslararası Modern Mimarlık Sergisi'nde Mies van der Rohe, Le Corbusier ve Walter Gropius gibi mimarlar ile yapılarının aynı amaçlara uygun olarak benzer

nitelikler taşıdığıının vurgulanması Uluslararası Stil'in varlığını ortaya koyarak yeni bir dönüm noktası oluşturmuştur.

Bu durum, İkinci Dünya Savaşı'nın Bauhaus ekolünü Amerika'ya taşımasına ve orada yayılmasına yol açmıştır. 1930'lardan başlayarak 1980'li yıllara değin Uluslararası Stil önde gelen mimarlarca seçkinliğini ve kabul edilirlğini korumuştur. Modern mimarlığın klasik dönemi olarak bilinen Uluslararası Stil, temel ilkeleri değışmemek şartıyla farklı ülkelerde küçük farklılıklarla mimarlık alanında uygulama bulmuştur. Sanayi Devrimi'nden sonra ulaşılmak istenen modern mimarlık ideallerinin mimarlık düşüncesine tamamen hâkim olması ancak Uluslararası Stil ile gerçekleşmiştir. Teknoloji egemenliği, yalın geometriler yoluyla oluşturulacak mutlak soyutlama, mekânda işlevsellik ve biçimde sadelik gibi modern mimarinin en çok vurgulanan yönlerine dair arayışlar bu dönem sayesinde pürist ve rasyonel bir mimarlık anlayışına yerleşecektir. Amaç, evrensel estetik değerlerine sahip ve kalıcı bir mimarlık anlayışı yaratmaktır. Uluslararası Stil'in özellikleri Kortan (1974) tarafından şu şekilde sıralanmıştır,

- 1) Tasarımda akılcılık ön plandadır. Kurallar, sistemler ve yasalar ile çalışılmaktadır.
- 2) Tasarımlama aşaması konstrüktivdir ve strüktür ön bir sistemin kurallarına uygun olarak meydana getirilmektedir.
- 3) Yapı, insan yaratıcılığının veya doğadan soyutlanmış bir estetik objenin ifadesi olarak değerlendirilmektedir.
- 4) Düzgün, klasik, geometrik ve statik biçimlerle mükemmel oranlar aranmaktadır. Süs reddedilmekte, yalın güzelliği yaratacak sadelik için çaba sarf edilmektedir.
- 5) Malzeme ve fonksiyonun tasarımın belirleyicisi olduğu prensipler benimsenmektedir.
- 6) Mimari formun kaynağı olarak tarihsel stil reddedilmekte ve makine estetiği benimsenmektedir.

Uluslararası Stil'in en önemli temsilcileri arasında Mies van der Rohe ve Le Corbusier gelmektedir. Bu iki ismin modern mimarlık denince akla gelen ilk iki isim olması, Uluslararası Stil yaklaşımının modern mimarinin eriştiği zirve noktası

olmasından ileri gelmektedir. Modern Mimarlık anlayışı, bu alanda tek bir anlayış varmışçasına bir kurallar bütünü oluşturan ve okullarda okutulmak üzere normlar geliştiren, bununla da yetinmeyip Atina Carthasındaki gibi 36 Avrupa kenti için gerçekleştirdiği strüktürel analizden hareketle çağdaş bir kentin nasıl olması gerektiğine dair kurallar getiren bir harekettir.

Çok sayıda mimarın katılımıyla gerçekleştirilen CIAM Kongreleri bu hareketin oluşumu açısından büyük öneme sahiptir. İlk CIAM kongresi, 1928 yılında La Sarraz'da gerçekleştirilmiştir. Kongre, genel olarak mevcut inşaat faaliyetlerini kontrol altında tutan mimarlık çevrelerine karşılık güncel mimarinin varlık hakkını korumayı ve tek kişi tarafından çözülmesi mümkün olmayan problemlere çözümler getirebilmeyi amaçlamıştır. CIAM historicizm ve akademizmin yanı sıra geleneksel stillerin kopya edilmesini; akademideki oran, simetri gibi kurallara ve egemen sınıflar adına anıtlar yaratılması anlayışına dayanan elit mimarlık kavramını reddetmektedir.

CIAM, La Sarraz Manifestosu'nda da belirtildiği üzere mimarlığı geçmişteki formülleri korumayı görev edinmiş akademinin kısırlaştırma çabalarından kurtulmayı hedeflemiştir (Conrads, 1991; Dostoğlu, 1995). 1933'te dördüncüsü gerçekleştirilen CIAM Kongreleri, Modern Mimarlık ilkelerinin oluşumu açısından büyük öneme sahiptir. İlkelerin en önemlilerini şu şekilde sıralamak mümkündür (Dostoğlu, 1995),

- Mimarlığın bir meslek olarak daha itibarlı hâle getirilmesi ve yüceltilmesi,
- Evrensel çözümler aranarak yöreselliğin ortadan kaldırılması,
- Sonsuz, farklılaşmamış mekânın elde edilmesi,
- Mevcut teknolojinin kusursuz hâle getirilerek toplu üretime destek olunması,
- Akademilerin kurallarına tepki, toplumsal sorunlara ilgi gösterilmesi,
- Kentin iş, rekreasyon, konut ve ulaşımdan meydana gelen dört işleve ayrılması.

Modern Mimarlık, bu ilke ve nitelikler doğrultusunda insanın hayal gücünü geliştiren anlamlı ve hayli güçlü bir akım olarak kendini göstermiştir. Modern konut

mimarisinin tarihsel bir süreç içinde açıklanması, anlaşılabilirliğin sağlanması için büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle sonraki bölümde dünyada modern konut mimarisi ve gelişimi ele alınmıştır.

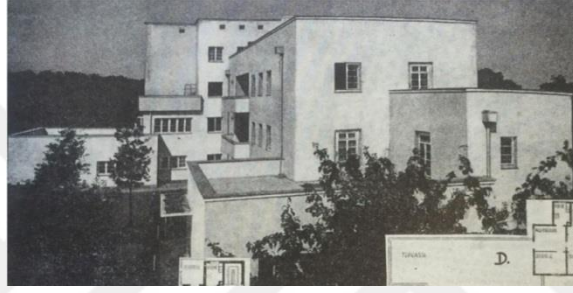
1.1.1. Dünyada Modern Konut Mimarisi

Sanayi Devrimi'nin bir sonucu olarak kentler kontrol edilemez bir biçimde büyümüş ve bu durum mevcut kent yaşantısını büyük oranda bozmuştur. Eskiden özgürlüğün simgesi olarak görülen kentte yaşama eylemi, 19'uncu yüzyılın ikinci bölümünden itibaren nüfusun önemli bir bölümü için yoksulluğun simgesine dönüşmüştür. Bu durumun bir sonucu olarak şehir karşıtı hareketler ortaya çıkmıştır. Ebenezer Howard ile takipçileri, şehir merkezine toplu taşıma araçlarıyla ulaşılacak uzaklıkta inşa edilmek üzere şehrin dış çeperlerinde bahçe-şehir konseptinin geliştirilmesini savunmuştur (Schoenauer, 1981, s. 261). Avrupa'daki sosyal konut projelerinde de İngiltere'deki bahçe-şehir konseptinden etkilenmiştir. Buna karşın, bahçe-şehir projelerinin büyük bir bölümü İngiltere'de müstakil evler şeklinde dizayn edilirken Avrupa'da çok katlı apartman kompleksleri biçiminde düzenlenmiştir (Girouard, 1985, s. 358; Kostof, 1995, s. 699).

Sosyal konut konusu, İngiltere'de Avrupa'ya kıyasla daha erken konuşulmaya başlanmıştır (Girouard, 1985, s. 357). Buna karşılık, İkinci Dünya Savaşı'nın ardından sosyal konut konusu Avrupa'nın en önemli gündemlerinden biri olmuştur. Savaş yıllarında inşaat faaliyetlerinin tümüyle durması, savaş bitiminde ciddi bir konut problemini de beraberinde getirmiştir (Kostof, 1995, s. 698). Sanayi Devrimi'nden beri sık ve yoğun işçi konutları komplekslerinin bulunduğu Viyana ve Berlin gibi şehirlerdeki konut inşa hacmi, savaş sonrasında Londra'ya kıyasla çok daha fazla olmuştur. İki şehrin nüfusunun Londra'ya kıyasla çok daha yüksek olması bu durumun başlıca nedeni olarak görülmektedir (Girouard, 1985, s. 357).

Konut üretimi savaş öncesinde tekil girişimlerin sorumluluğundayken savaşın ardından kâr amacı gütmeyen kurumlar, kooperatifler ve belediyeler sorumluluk almaya başlamış ve sağlıklı yaşam şartlarının oluşturulması yönünde çaba

harcanmıştır (Kostof, 1995, s. 698). 1927 yılında Stuttgart'ta düzenlenen Werkbund Sergisi ile bu serginin ürünü olarak yapılan deneysel konut kompleksi Weissenhof Siedlung, 20'nci yüzyıldaki konut reformuna adanmış en geniş kapsamlı modern mimarlık sergisi olma özelliği taşımaktadır (Tiege, 2002, s. 187). Weissenhof'un baskın bina tipi orta ve büyük boyutlarda daireler içeren bağımsız tek aile villaları olmasına karşın sergide apartman tipolojileri açısından büyük önem taşıyan iki adet çok katlı konut yapısı yer almıştır (Tiege, 2002, s. 189-192). Peter Behrens'in tasarladığı on iki daireli, teraslı kira evleri çok katlı konut yapısına örnek teşkil etmektedir.

Şekil 1. Peter Behrens kira evleri, Stuttgart-Weissenhof 1927

Kaynak: (Tiege, 2002, s. 192)

Mies van der Rohe tarafından tasarlanmış yirmi dört daireli, üç katlı kira evi de farklı planlara göre inşa edilmiş daireler içermesi yönüyle dikkat çekmektedir (Tiege, 2002, s. 193).

Şekil 2. Mies van der Rohe apartman bloğu, Stuttgart-Weissenhof 1927

Kaynak: (Pommer & Christian, 1991)

Savaşın ardından inşa edilen toplu konutların büyük bölümünün bahçelerin bulunduğu avluların etrafında toplanan bloklardan oluşan bir düzene sahip olduğu görülmektedir. Bu örneklerin en bilinenlerinden biri Viyana'daki Karl-Marx-Hof konut kompleksidir (Kostof, 1995, s. 699).

Karl Elm'in tasarladığı ve 1927 yılında tamamlanan Karl-Marx-Hof, balkonun sosyal devletin simgesi olarak uyanışını simgelemesi yönüyle de önem taşımaktadır. Buna karşın; Frankfurt, Berlin gibi diğer Alman şehirlerindeki işçi komplekslerini tasarlayan Modern Mimarlık savunucuları Karl-Marx-Hof kompleksini anıtsal ölçeği nedeniyle onaylamamıştır (Girouard, 1985, s. 358).

Şekil 3. Karl-Marx Hof Apartman Bloğu

Kaynak: (Murray, 1996)

Ernst May, 1924 ile 1930 yılları arasında Frankfurt belediye projeleri ve konut programlarının yürütücülük görevini üstlenmiştir. Benzer şekilde, Martin Wagner ve Bruno Taut da bu süreçte Berlin'de yürütülen konut programlarında faaliyet göstermiştir (Kostof, 1995, s. 695). Bruno Taut'un en bilinen konut komplekslerinden biri 1928 yılında inşa edilen Hufeusensiedlung'dur. Bu komplekste konutlar at nalı şeklinde dizilmiştir ve tüm konutlar ağaçlar ile göletin yer aldığı yeşil bir alana dönüktür. Bunun yanı sıra tüm daireler ortadaki yeşil alanı gören, oda büyüklüğünde iç balkonlara sahiptir. Yapı, düşük gelir düzeyine sahip Berlinlilerin şehir içindeki kışlalardan uzaklaşarak daha iyi şartlarda yaşayabilmeleri amacıyla yönelik olarak tasarlanmıştır (Girouard, 1985, s. 356).

Şekil 4. Hufeisensiedlung

Kaynak: (Girouard, 1985, s. 356)

Dünyada modern konut mimarisi gibi araştırma amacı çerçevesinde Türkiye’de modern konut mimarisinin de ele alınması gerekmektedir. Bu nedenle sonraki bölümde Türkiye’de modern konut mimarisi açıklanmaktadır.

1.1.2. Türkiye’de Modern Konut Mimarisi

Avrupa’da modern mimarlık anlayışının ilk eserlerinin verildiği dönem, Türkiye’nin savaş sonrasında toparlanmaya çalıştığı ve cumhuriyetin ilk yıllarında kentlerini inşa etmeye başladığı yıllara denk gelmektedir. Bu durum, batı ülkelerindeki gelişmelerin ilgiyle takip edilmesini sağlamıştır. Süreç boyunca Türkiye’de form ve biçim açısından Avrupa’daki örneklerle önemli benzerlikleri bulunan çok sayıda konut inşa edilmiştir. Çalışmanın bu bölümünde modern mimarlığın yanı sıra modern mimarlığın ilk kez hayat bulduğu Avrupa şehirlerinin Türkiye’deki yansımaları ve modern konutun ilk örnekleri ele alınmıştır.

Modernite, temelde kendi var oluş şartlarını bilinçli bir biçimde değiştirme gayreti içerisindeki toplumların ve bireylerin durumunu ifade etmektedir (Tanyeli, 1998). Batı toplumu, 21'inci yüzyıla değin yaşam alanını endüstriyel toplum anlayışına uygun bir çerçevede geliştirmiştir. Yaşama ve çalışma alışkanlıklarının beslediği modernliğe vurgu yapan konutların tasarımında tanımlı ihtiyaçların giderilmesi ön planda tutulmuştur. Modern hayattaki tüm kurumların belirgin bir biçimde yerleşmesi nedeniyle konut tasarımı anlaşılır, tanımlı ve bir anlamda gerekli hâle gelmiştir. Yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nde modernizmin başlıca işareti ise Yücel'in de belirttiği gibi cemaatler ile kurumların yer değiştirmesidir (Yücel 1996).

Farklı bir bakış açısıyla değerlendirilecek olursa, Avrupa'daki modern mimarının Türkiye'deki karşılığı inşa edilen modern konutlar olmayıp doğrudan Türkiye Cumhuriyeti'nin kendisidir. Bu sebeple, modernlik kavramı Türkiye için daima bir üst başlık niteliğine sahiptir. Bozdoğan, evin bir anlamda “yeniden doğuş” simgesi olarak değerlendirildiğini belirtmektedir. Çünkü, insan “ev sayesinde kendine dönmektedir” (Bachelard, 1996). Dönemin mimarlık dergileri, Le Corbusier'in Villa Savoye'una “Mimarlık'ta İnkılap” başlığıyla yer vermiştir. İnkılap kelimesinin kullanımı, Modern Hareket ile Kemalist reformlar arasında kuramsal bir bağ kurulduğuna işaret etmektedir (Bozdoğan 2001).

Cumhuriyet döneminde modern mimari cumhuriyetin destekleyicisi olarak da öne sürülmüştür. Erken Cumhuriyet dönemi modern konut ve iç düzeninin tüm ulusun modern yaşama ilişkin konularda kuramsal bir boyutta eğitilmesi amacıyla ilerici bir araç olarak ön plana çıkarılmasına sahne olmuştur. Modern Türkiye Mecmuası'nda yer alan bir makalede şu ifadeler dahi yer verilmiştir: “*Avrupalı için ev surf şahsın olan hususi bir şeydir. Bizde ev şimdi şimdi bu medeni seviyeye yükselen bir müessese ve teşkilat olmaya başlamaktadır... Türk vatandaşı birçok iyi şeyi olduğu gibi, meskeni de cumhuriyet devrinde tanımış bulunuyor. Ve işte bunun için bizde ev yapmak, ev döşemek fikirlerinin pek yeni olması yüzünden, içimizde hemen hemen ekserimiz güzel ev yapmayı, güzel yerleşmeyi bilmiyoruz.*” (Anonim, 1931).

Türkiye’de modernleşme ile konut gelişimi arasındaki ilişki kayda değer olarak dönemseller farklılıklar göstermiştir. 1800’lerde ve özellikle Osmanlı’da toplu konutlar ön plana çıkmıştır. 20’nci yüzyılın başından itibaren 20 yıllık süreçte Osmanlı devrinin sona ermesi ve İstanbul’da çıkan büyük yangınlar gibi sebeplerle Cumhuriyet’in ilanına yakın dönemde Ankara’da memur konutları yapılmıştır. 1920’li yıllarda ülkede ağırlıklı olarak tekil apartman yapıları görülmektedir. 1930 ile 1945 arasındaki süreçte ise işçilere yönelik olarak tasarlanmış Kozlu Yapıları gibi projeler gerçekleştirilmiş ve halk kendi imkânları doğrultusunda tekil konutlar inşa etme yönünde teşvik edilmiştir. 1945 ile 1960 arasındaki süreçte Birinci Levent Yerleşimi, İş Bankası İkramiye Konutları, Milletvekili Konutları gibi az katlı toplu konut yerleşimleri ön plandadır. 1960 ile 1980 arasındaki dönemde yeni teknoloji ve malzemelere geçiş süreci başlamıştır. Bu dönemde tek konut üretimi sürmüş ancak yoğun göç nedeniyle gecekondulaşma sürecinin de etkileri hissedilir hâle gelmiştir. 1980’lerde ise biçim arayışının bir sonucu olarak Soyak Sitesi gibi yapılar inşa edilmiştir (Şener, 2000).

Modernleşmenin toplumlar üzerindeki etkisini sosyolog Anthony Giddens (1992) süreksizlik, bağlamdan koparma ve düşünümsellik şeklinde üç kategoride ele almıştır. Diğer coğrafyalarda olduğu gibi, modernleşmenin Anadolu’daki başlangıcına ilişkin kesin bir tarih vermek de oldukça güçtür. Modernleşme eğiliminin kalıcılık, süreklilik ve düzenlilik arz edecek şekilde Anadolu’ya yerleştiği döneme ilişkin bir fikir birliği yoktur ancak genellikle 19’uncu yüzyılın ikinci yarısı veya daha net olunmak istenirse Tanzimat Fermanı’nın ilan edildiği 1839 yılı başlangıç olarak kabul edilmektedir. Bununla birlikte, modernleşmenin bu tarihten başlayarak eşit bir biçimde ve hızla yayılmadığı da göz önünde bulundurulmalıdır (Acar, 1996).

Modern mimarlık, Batı’da kentlerin üzerinde önemli etkiler yaratırken teorisini de kent üzerinden doğrulamak durumunda kalmıştır. Öte yandan Türkiye için *“kentin bu tarih yazma geleneğinde modernleşmenin öznelerinden biri olmak şöyle dursun; modernliğin gerçekleştiği yer bile olmayıp, modernleşmenin yalnızca nesnesi olması”* durumu söz konusudur. Bu durum otoriteyle doğrudan ilişkilidir. Bazı merciler, Osmanlı’nın gücünün azalması nedeniyle merkezi sistemi

güçlendirmek amacıyla modernleşme yoluna gitmeyi tercih etmiştir. Uğur Tanyeli, modernleşmenin Avrupa-Osmanlı dengeleri açısından Osmanlı adına bir zorunluluk olduğunu ifade etmiştir. Bununla birlikte, Osmanlı'nın modernleşme uygulamaları büyük oranda bilinçsizce gerçekleşmiştir ve taraflar tam anlamıyla neyi ve niçin yaptıklarının dahi bilincinde değildir (Tanyeli 1998).

İstanbul nüfusu, 1800'lü yıllarda yoğun göç nedeniyle artmıştır fakat şehre gelen yerleşimciler konutlarını kendileri inşa etmiştir. Devletin bu dönemde konutlara ilişkin olarak izlemiş olduğu belirgin bir politika yoktur. Osmanlı Devleti, Hassa Mimarlar Ocağı'nı bünyesinde barındırmış ve bu yönüyle diğer devletlerden yapılarla ilişkili alanlarda farklı bir tutum sergilemiştir. Buna rağmen, devletin gerileme dönemi içerisinde olduğu 19'uncu yüzyılda belirgin bir konut politikası söz konusu değildir. Buna karşılık, o döneme değin geleneksel olmamasına rağmen zorunlu tutulan ahşap konut tiplerinden uzaklaşıldığı ve kagir yapıya doğru bir hareketlenme başladığı gözlemlenmektedir. Bu dönemde, devlet saray mensupları için 1870'te Beşiktaş Akaretler Sıra Evleri'ni yaptırırken hastane mensupları için de Taksim Surp Agop Sıra Evleri inşa edilmiştir.

Şekil 5. Beşiktaş Akaretler Sıra Evleri

Kaynak: <http://www.degisti.com/index.php/archives/318>

Türkiye Cumhuriyeti'nin yeni kurulduğu 1920'li yıllarda bütçe darlığı ve mevcut bütçenin yalnızca kalkındırma faaliyetlerine yetmesi gibi sebepler devletin herhangi bir konut politikası yürütmesini güçleştirmiştir. Buna karşın, ilerleyen yıllarda yurtdışından getirilen şehir plancılarıyla çalışılmış ve bazı şehirler için

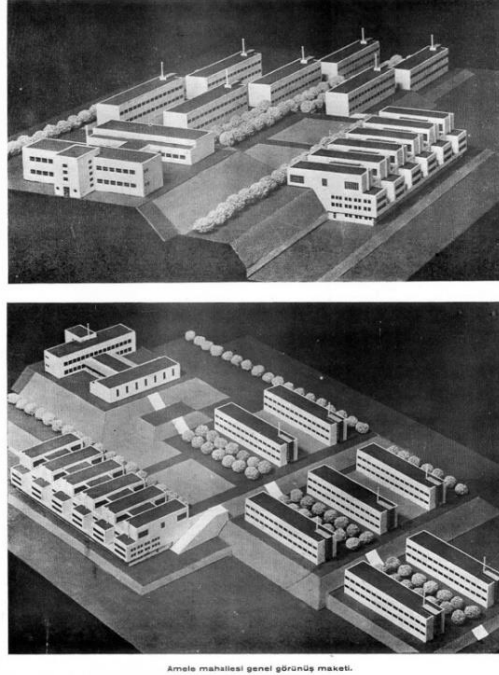
çeşitli planlar çizilmiştir. Milletvekilleri için ilk konutlar da yine bu dönemde Ankara’da yapılmıştır. Ankara’nın başkent olması dolayısıyla bu dönemde öncelikle bu şehrin planlanması düşünülmüştür. İstanbul’daki bürokrat grubunun Ankara’ya kayması ve şehirdeki azınlıkların kendi ülkelerine dönmesi, İstanbul’un nüfusunu önemli oranda azaltarak ciddi bir konut projesi ihtiyacını da ortadan kaldırmıştır (Batur 1998). Türkiye Cumhuriyeti’nin ilk yıllarını endüstri ve teknolojiye yoksun batılı bir modern yaşam denemesi olarak ifade etmek mümkündür. Yeni inşa edilen konutlar dahi Türkiye Cumhuriyeti’nin inkılaplarına işaret etmektedir.

Türkiye’de modern mimarlık döneminin konutları, değişen yaşam dinamiklerinin yine farklı malzemeler ve yeni mimari anlayış ekseninde inşa edilmiş yapılarıdır. “Modern” ve “asri” (çağdaş) kelimeleri 1930’lü yıllarda ilericiğin ve yeniciliğin her türünün yanı sıra yeni bir mekânsal düzen veya planı sunan Batı tarzındaki ev ve apartmanlarda yeşeren hayat kültürünün istenen niteliklerine hitap edecek biçimde kullanılmıştır. Modern yaşam insana hafiflik, rahatlık ve kullanışlılık sağlamaktadır (Bozdoğan, 1999).

Betonarme, modern mimari açısından en önemli yapım teknolojisi olarak ön plana çıkmaktadır. 1920’li yıllarda betonarme, mimarlar için modern ile yeni ilişkisini farklı bir form, teknoloji ve malzeme olarak sunan önemli bir araç olarak görülmüştür. Aynı dönemde Türkiye Cumhuriyeti ise önceliği kalkınma planlarına vermek ve buna uygun düzenlemeler yapmak durumundadır. Bu nedenle bu süreçte kooperatiflerin ve özel teşebbüslerin devlet eliyle desteklenerek vergi muafiyeti gibi çeşitli avantajlarla teşvik edildiği, devletin doğrudan konut projelerinde yer almadığı görülmektedir.

Bunun yanında, Türkiye Cumhuriyeti’ne Osmanlı’dan miras kalmış olan endüstri yeni konut hareketliliğini destekleyebilecek malzeme kapasitesini de taşımamaktadır. Avrupa modern mimarisinin işçilik ve malzeme konusundaki deneyselliğini Türkiye’de kullanmak başlangıçta mümkün olmamıştır. Rasyonel bir yapım sürecinin ve prefabrik sistemlerin anlaşılabilmesi ancak 1950’li yıllarda gerçekleşmiştir. Avrupa modern mimarlığı, deneysel bir inşaat pratiği sunması yönüyle de öncülük etmiştir. Bu durum, batı dışı modernleşmenin pek çok yerel unsurunu Avrupa’dan öğrendikleri dolayısıyla kaybetmiş olabileceğine işaret eder.

1930 ile 1945 yılları arasındaki dönemde Türkiye’de devletin konut yapımı konusundaki çalışmalara hız verdiği bilinmektedir. Seyfi Arıkan’ın Zonguldak’ta yaptığı işçi konutları bu dönemdeki en önemli devlet projelerinden biridir. Bu projelerin dönemin mimari akımlarından etkilendiğini söylemek mümkündür.

Şekil 6. Zonguldak İşçi Konutları

Kaynak: <http://kot0.com/erken-cumhuriyetin-yarim-kalmis-deneyi-isci-konutlari/>

İkinci Dünya Savaşı’nın bitişiyle birlikte ekonominin toparlanmaya başladığı 1945-1960 yılları arasındaki süreçte Kayseri, Nazilli, Ereğli ve Hereke’de fabrikalar çalışanları için konut girişimleri gerçekleştirmiştir. Geniş alanlardaki yapıların tek katlı sıra evler şeklinde yapıldığı görülürken alanın dar olduğu durumlarda apartmanların tercih edildiği göze çarpmaktadır. Binaların formları ile yoğunluk arasında doğrudan ilişki söz konusudur. Bu, işlevsel ilkelerin Türkiye’de uygulanmaya başladığının bir işareti olarak değerlendirilebilmektedir. Konut büyüklüğü, işçi rütbesiyle aynı doğrultuda artmaktadır. Birinci Levent Yerleşimi, 1947 yılında İstanbul’da 391 konuttan oluşan tek katlı bir yerleşim olarak tasarlanmıştır. Bu yerleşim, orta gelir düzeyine mensup aileler için inşa edilmiş

olmasına karşın hayli büyüktür. İki katlı ve bahçeli bu konutların lüks olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Buna karşın, bu dönemde şehre uzak olduğu gerekçesiyle bu konutlar satın alım için fazlaca ilgi görmemiş; ağırlıklı olarak kışlaya yakın olması nedeniyle subaylar tarafından tercih edilmiştir. Bu konutların büyük bölümü bugün hâlen ilk sahiplerinin elinde olmakla birlikte kiraya vererek şirket kullanımına sunma yolu her geçen yıl daha sık tercih edilir hâle gelmiştir. Bu yerleşimin ardından Koşuyolu İş Bankası Konutları da 1951 yılında inşa edilmiştir. Bu yerleşimdeki sokak lineer düzenlemeleri Avrupa'daki örneklerle benzerlikler taşımaktadır. Paul Bonatz'ın tasarladığı Saraçoğlu Mahallesi de dönemin Ankara'daki önemli konut hareketleri arasındadır.

Bu yıllarda İkinci Dünya Savaşı'ndan yeni çıkmış olan Avrupa'da çoğu şehir yerle bir olmuş durumdadır. Bu durumun bir sonucu olarak, daha hızlı konut oluşumunu mümkün kılacak yeni teknik ve sistemler üzerinde yapılan çalışmalara ağırlık verilmiştir. Bauhaus etkileri ve hızlı konut üretimi ihtiyacı sayesinde modern mimarlıktaki keskin, net, yalın ve kesin hatlar toplu konut üretiminde görülür hâle gelmiştir (Sey, 1998).

Türkiye'de 1960'lı yıllar, teknoloji ve malzeme kullanımlarının farklılaştığı bir süreçtir. Bu dönemde Ataköy yerleşimi ve tek konut üretimi devam ederken yaşanan yoğun göç dolayısıyla gecekondulaşmada da ciddi oranda artış görülmüştür. Ataköy özünde modern tasarım ölçütlerine uygun olarak, orta gelir düzeyindeki aileleri ev sahibi yapmak amacıyla inşa edilmiş bir yerleşim bölgesidir. Ataköy'ün inşasında devlet teşvikleri ve Emlak ve Kredi Bankası tarafından açılan konut kredileri önemli rol oynamıştır. Ataköy'de farklı blok ve plan özelliklerine sahip uygulamaların görüldüğü çeşitli mahalleler inşa edilmiştir.

Tünel kalıp sistemi burada uygulanarak bir anlamda Avrupa'nın hızlı üretim tekniği uygulamaya konmuştur. Bu, Türkiye'nin toplu konut özelinde modernleşme sürecinin ilginç seyrini ortaya koymaktadır. Türkiye'nin üzerinde kurulu olduğu coğrafyanın Sanayi Devrimi'nin etkilerini hissetmesi için neredeyse 100 sene gerekmiştir. Konut açığının oluşmasıyla birlikte ortaya çıkan yeni konutların ise çok

büyük oranda yap-sat ve gecekondulaşma şeklinde olduğu, yalnızca küçük bir bölümün kooperatif üretimiyle inşa edildiği ortadadır. Kat mülkiyet yasası nedeniyle yap-sat zihniyeti güçlenme fırsatı bulmuş, üretimin parsellere ayrılması kesimlerin farklılaşmasına yol açarak Türkiye'deki kentlerin bütüncül bir yapı ve tasarımdan yoksun kalmasına neden olmuştur (Sey, 1998).

Şekil 7. Ataköy Evleri

Kaynak: <https://tr.pinterest.com/pin/393853929887330208/?lp=true>

1980'den sonra bugüne değin uzayan süreç ele alındığında, Avrupa'da yeniden yapım kadar mevcut konutların tekrar değerlendirilmesinin de önemli pay sahibi olduğu görülmektedir. Sözgelimi, Amsterdam'ın 1950 yılında 835 bin 835 kişi olan nüfusu 2000 yılında 731 bin 289'a düşmüştür. Buna karşılık, aynı süreçte ev ve apartman sayıları 222 bin 833'ten 369 bin 180'e yükselmiştir. Bu durum, şehirde fazladan yaklaşık 100 bin ev olduğunu göstermektedir ve temelde şehir merkezlerinde yaşayan insanların merkezden uzaklaşmak istemesi veya merkeze yerleştirilmeleriyle ilgilidir. Bugün bazı devletler, şehir merkezinden uzaklaşan vatandaşlarını yeniden merkezlere döndürme amacı güden politikalar izlemektedir. Amsterdam, hâlâ büyük geri dönüşüm projelerinin gerçekleştirildiği ve uygulandığı bir şehirdir (The Big Fixed Up).

Türkiye özelinde değerlendirilecek olursa Alkent, Bahçeşehir, Soyak, Ataşehir, Sarı Konaklar gibi üst gelir düzeyine mensup kesim için inşa edilmiş çeşitli toplu konut yapıları görülmektedir. Bu yapıların önemli bir bölümü esasında farklı biçim arayışlarının da birer örneği konumundadır. Buna ek olarak, şehir dışındaki yerleşimlerinin de az katlı ve az yoğunluklu olarak hızlı bir biçimde sürdüğü görülmektedir. Bugün Levent ve Dördüncü Levent konutları şehirle iç içe geçmiş ve konut işlevini büyük oranda yitirerek işyerlerine dönmüş durumdadır. Bilinçsiz cephe dekorasyonları ve reklam panoları gibi unsurlar, bazı eklentilerin yapısal değerinin ortadan kaybolmasına yol açmıştır.

Ne yazık ki devletin konutlara ilişkin ciddi bir politikasının olmaması nedeniyle gecekondulaşma artık yalnızca konut arayışındaki düşük gelirli kesim tarafından tercih edilmeyip yüksek gelirli kesim tarafından da rant amacıyla uygulanabilmektedir. Bu yerleşim türünün önüne geçilebilmesi için plan ve kontrol şarttır. Bunun yanında, Türkiye’de modern konut kurgusu takip edilmeye çalışılmış olsa da şehirselleşme açısından değerlendirildiğinde ülkede kentsel bir kurgu söz konusu değildir. Batıda konutlar kendilerine kentsel mekân kurgularına uygun olarak yer bulmuştur. Tekil örnekler yaşam tarzının planına ilişkin farklılıklar sunmasına karşın kentsel ölçekte inşa edilmiş toplu konutların aralarında yer alan boşluklar daima yeni, farklı ve ihtiyaca göre şekillenen yaşam şeklini tanımlamaktadır. Öte yandan Türkiye için özellikle de ilk yıllarda modern kent kurgusundan söz etmek mümkün değildir. Buna karşın, Sümerbank başta olmak üzere çeşitli fabrikalar için inşa edilen lojmanların yanı sıra Levent yerleşkesi gibi yapılarla en azından kent kurgusu oluşturmaya yönelik bir istek gösterilmiştir.

Türkiye, fiziksel yapı ve yaşam biçimi açısından 18 ve 19’uncu yüzyıllarda önemli değişiklikler yaşamaya başlamıştır. Bu değişikliklerden payını alan İstanbul, Sanayi Devrimi’nin yoğun etkisiyle baş etmek durumunda kalırken kentin gelenekselleşmiş yerleşim düzenindeki ilk farklılıklar 18’inci yüzyılda görülmüştür. Bu süreçte ülke ekonomisinde genel olarak kayda değer bir farklılık görülmemiştir ancak servetin varlıklı kesimin elinde birikmesiyle gösterişli tüketim miktarında artış gözlenmiştir (Ortaylı, 1996). Üst gelir düzeyine mensup ailelerin ev kültürlerinin ve

yaşamlarının değişimi, Cumhuriyet'in kuruluşundan ve Kemalist reformlardan yaklaşık yarım yüzyıl öncesine dayanmaktadır.

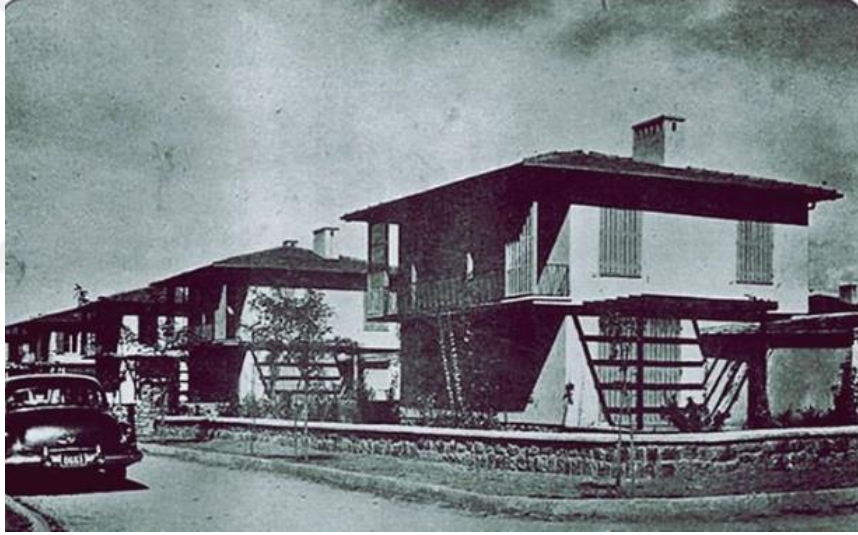
Behar ve Duben (1991) Cumhuriyet kurulmadan kısa bir süre önce İstanbullu aileler üzerinde kapsamlı bir araştırma gerçekleştirmiş ve Tanzimat Dönemi'nden itibaren İstanbul'da ticaret ve bürokrasiyle ilgilenen seçkin kesimin evinde ağırlıklı olarak Fransız olmak üzere yalnızca Avrupa kültürünün değerlerinin benimsendiğini ifade etmiştir. Burjuva terbiyesi, sofraya kültürü, mobilya gibi unsurların yanında daha da önemli olarak karı-kocanın ilişkilerinin arkadaşlığa yakınsaması, çocuk yetiştirme ve çocuk sağlığı biçimlerinde değişikliklerin yaşanması gibi önemli adımların atıldığı bir demokratikleşme süreci dikkat çekmektedir. İstanbul'da geleneksel aile anlayışının yerini çekirdek ailenin alması Cumhuriyet'in ilanından öncesine değin uzanmaktadır. Bu durum genel konut mekânı bağlamında geçerliliğini korumuş ve hatta üst gelir düzeyine mensup ailelerin evlerinde harem-selamlık ayrımı bırakılmıştır. Geleneksel Türk yaşam kültürünün önemli parçalarından biri olan bahçe içindeki evler (Wohnkultur – Eldem, 84) Cumhuriyet'in batılılaşmasından ve modern kübik evlerin ortaya çıkmasından çok daha önce İstanbul'un Batılılaşmış kesiminin ihtiyaçlarını karşılama konusunda yetersizlikler göstermeye başlamıştır (Bozdoğan, 1999).

Yıldız Sey, Cumhuriyet Döneminde Konut isimli çalışmasında 19'uncu yüzyılın ikinci yarısından itibaren başta İstanbul olmak üzere çeşitli şehirlerde belirli kullanıcı gruplarına yönelik örgütlü konut örneklerinin hayata geçirildiğini belirtmektedir. Bu konutlar, eski İstanbul konut tipinden büyük oranda farklı biçimler taşımakta olup "Müslüman ve gayrimüslim küçük esnaf, tüccar ya da sanatkârlar ile küçük-orta seviyeli bürokratların" oluşturduğu bir kullanıcı kesimi tarafından kullanılmıştır (Batur, Fersan, & Yücel, 1979; Sey, 1998).

Yapılan araştırmalar Türkiye'de toplu yerleşim alanlarını büyük ölçüde bankalar tarafından inşa edilen ikramiye evlerin, fabrikalar tarafından yaptırılan işçi evlerinin veya yapı kooperatiflerinin oluşturduğunu göstermektedir. İstanbul'da bulunan Şenesenevler Yapı Kooperatifi bu konuda iyi bir örnek teşkil etmektedir. 1948 ile 1950 yılları arasında oluşturulmuş olan bu konutlardan bugüne yalnızca bir

tanesi ulaşabilmiştir. Yapı kooperatifi kurulduğu dönemde ise mahalle kendi iç organizasyonunda 55 konutun yanı sıra kulüp binası ve su kulesi barındırmıştır.

Projede yer alan 22 tip örnek mimarların yürüttüğü ortak çalışmalarla beşe indirilmiş; üç tip birer katlı inşa edilirken iki tipte ikişer katlı yapılar tercih edilmiştir. İlk etapta mahallenin su ihtiyacının karşılanması amacıyla kuyular açılmış ve evlerde tazyikli suyun kullanılabilmesi için de bir su kulesi yapılmıştır. Anadolu yakasındaki su durumunun ıslah edilmesiyle birlikte Sular İdaresi kurallarına uygun olarak yapılmış bulunan tesisat ana şebekeye bağlanmıştır. Bunun yanında mahallede ortak bir pis su atık noktası oluşturularak ortak bir fosseptiğe bağlanmıştır. Elektrik hatları tümüyle yer altından döşenirken tasarım yapılırken çevrede herhangi bir elektrik direği ya da telefon kablosu olmamasına dikkat edilmiştir (Arkitekt, 1952a).

Şekil 8. Şenesenevler Konut Görünüşü

Kaynak: <https://tr.pinterest.com/pin/161637074102511119/?lp=true>

Bugün Şenesenevler Yapı Kooperatifi mahallesi tamamen yıkılmış durumdadır. Artık yüksek katlı konutların yer aldığı konumda mahalle yapısının da tümüyle ortadan kalkmış olduğu görülmektedir. Alan araştırmasında mahalleden geriye yalnızca bir konutun kaldığı ve hemen hemen aslına tümüyle uygun olduğu saptanmıştır. Çevreden alınan bilgiler konut sahiplerinin yurtdışında yaşadığı ve konuta yalnızca yaz aylarında geldiği yönündedir. Mahallenin eski sakinleriyle

yapılan görüşmeler mahalle hayatının oldukça canlı olduğunu, komşular arasındaki ilişkinin ve sosyal bağların da önemli ölçüde gelişmiş bulunduğunu göstermektedir. Eski sakinler akşam saatlerinde köşe başlarında bir araya gelerek müzik yaptıklarını; gün içinde ise çevresel sorunlarla ilgilenerken badana, temizlik gibi konularda ortak çalışmalar gerçekleştirdiklerini ifade etmiştir.

Levent yerleşimi de Türkiye’de modern dönemde inşa edilmiş önemli bir kent içi mahalledir. Levent konut tiplerinin çeşitliliği ve kurgulanmış parkları, sokakları, konutları, alışveriş alanları ve çarşısı nedeniyle özel bir konuma sahip olan ve bugün dahi yoğun biçimde tercih edilen bir bölgedir. Türkiye Emlak Bankası, bu mahalleyi konut açığını kapatmak amacıyla İkinci Dünya Savaşı’nın ardından 1947 yılında İstanbul’da Levent Çiftliği olarak adlandırılan arazi üzerinde 391 konuttan oluşacak biçimde inşa etmiştir.

Şekil 9. Levent Mahallesi Genel Görünüş

Kaynak: <https://paylasmag.com/levent-etiler-tarihcesi/>

Konutların üzerine inşa edildiği arsa, belediyeden projelendirilmemiş bir hâlde satın alınmış ve şehircilik esasları uyarınca parsellenmiştir. Ardından ilk etapta kanalizasyon, gaz, yol, elektrik gibi medeni tesisler kurulmuş, daha sonra konut inşası başlamıştır. Mahallede tek ve çift kattan oluşan çok farklı tipte konutlar bulunmaktadır. Zincirlikuyu-İstinye asfaltından bir şube yoluyla girilen Levent Mahallesi’nin girişinde hamam, meydan, çarşı, dispanser, karakol gibi tesisler mevcuttur.

Çarşı olarak tasarlanmış yolda altı dükkân olarak kullanılan sıra konut dizisi bulunmaktadır. Vaziyet planında mahallenin kuzeyinde bir cami ve bir ilkokul alanı bulunduğu görülmektedir. İnşa döneminde büyük oranda çıplak bir arazi olan yerleşim yeri, sakinlerinin yıllardır süregelen uğraşlarıyla daha yeşil bir görünüme kavuşmuş durumdadır. İnşa süreci planlı olarak gerçekleştirilmiştir. Konutların tasarımında incelik ön planda tutulmuş ve uygulanmıştır ancak konut sahiplerinin kişisel uygulamaları ve eklemeleri nedeniyle bazı konutlar asıl tasarımdan farklılıklar göstermektedir. Bu alanda en sık görülen uygulama bahçelere kömürlük ve kümes gibi müstemilatların eklenmesidir. 391 konuttan oluşan ilk bölüm yapıldıktan ve satıldıktan sonra ikinci bölümün inşaatı kısa süre içerisinde başlamıştır. İlk kısımdaki Levent Evlerinin inşasında farklı tiplerden yararlanılmıştır. Bir ya da iki katlı, ikiz blok ya da münferit konut tiplerine ek olarak üç, dört, beş, altı odalı; çatı aralıklarının iç mekâna dahil edilmiş olduğu ve bir bölümünün dükkanlı ya da garajlı olarak tasarlandığı çeşitli konut tiplerinden söz etmek mümkündür. Levent yerleşiminin plan, proje ve uygulamalarındaki havagazi, elektrik, su donanımlarının bugünün koşullarıyla ve şehircilik esaslarıyla uyumlu olduğu görülmektedir (Arkitekt, 1952b).

Türkiye’de modern konut mimarisinin gelişiminin temelinde kente göçle beraber değişen değer yargıları, davranış biçimleri gibi büyük değişiklikler, yani insandaki modernleşme çabası yatmaktadır. İnsanların “kentli” hale gelmelerine yönelik beklenti, modernleşme çabasını doğurmuştur ve böylelikle modern konut mimarisi gelişmiştir (Cengizkan & Cengizkan, 2017, s. 17). Yapılan araştırmalardan İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra modern mimarlık izlerinin konutlara yansıdığı biliniyor. Modern mimari etkisinde değişen konut dokusu, konut cephelerine yeni bir tipoloji tanımlayarak kentsel mekânı şekillendirmektedir.

1.2. Modern Konut Mimarisinde Temel Cephe Karakteristik Özelliklerinin Değerlendirmesi

Cepheler kentsel mekânın birer parçası olarak kentlerin imgesi niteliğindedir. Yapıların cephelerindeki biçimsel kurgular yapıya bir doku kazandırmakta ve kentsel mekânın kimliği hakkında bilgi vermektedir. Cepheler, yapıların ve kentsel mekânın

yüzü olmanın dışında taşıdıkları niteliklerle toplumun yapısını da ortaya koymaktadır. Bu bağlamda cephelerin taşıdıkları dönemsel nitelikler büyük önem taşımaktadır.

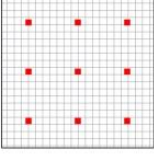

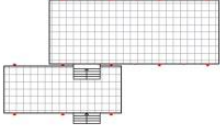

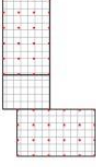
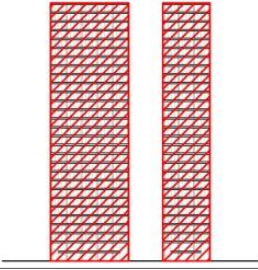
Modern mimari tasarım ilkeleri, konutlara evrensel bir stil getirmiş ve cephelerin karakteristiğini değiştirerek yeni bir yüz kazandırmıştır. Geometrik formların kullanımı, doksan dereceli yapılar, doğrusal çizgiler, prizma ve küp formunda yapılar, cephelerde yataylık vurgusu, cephelerde yoğun pencere kullanımı ve süsten arınmış, sade, gösterişsiz cepheler 20. yüzyıl mimarlığının cepheye yansıdığı genel görünümü oluşturmaktadır.

Türkiye mimarlığının dünya mimarlığındaki bu görünümünün nelerinden etkilendiklerini anlamak için dünya mimarlığındaki konut ve konutların cephelerinin temel karakteristik özelliklerinin; cepheyi etkileyen parametreler üzerinden incelemesi gerekmektedir. Bu nedenle çalışmanın bu bölümünde alan çalışmasında yapılacak analizlere bir yöntem oluşturması bağlamında konutlarda cephenin; strüktür, malzeme, geometri ve bağlam ile ilişkisi ele alınmaktadır.

1.2.1. Konutlarda Cephe Strüktür İlişkisi

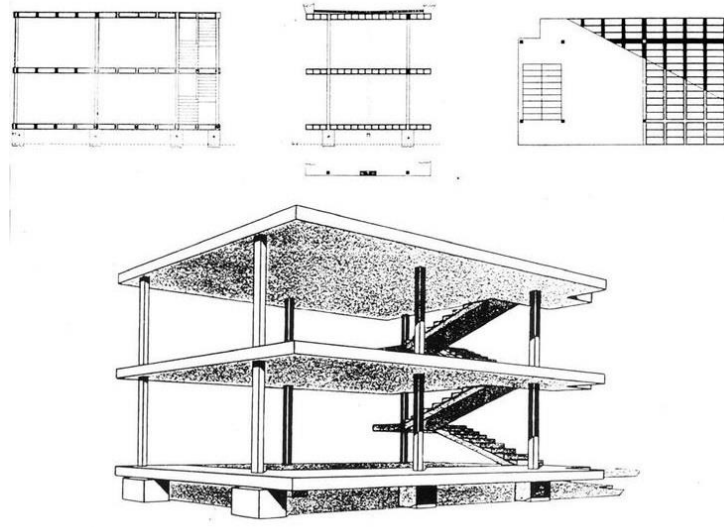
Strüktür, Hasol'un tanımlamasına göre "bir yapının taşıyıcı bölümü" şeklinde ifade edilir (Hasol, 2010, s. 429). Yapının ana bileşenlerinden olan strüktür taşıyıcı görevinin yanında tasarıma katılarak kütle biçimlenmesini ve cephenin görünümünü etkilemektedir. Yapı elemanlarıyla birlikte strüktür seçimi, cephe strüktürünün oluşumunu etkiler. Örneğin taşıyıcının cepheden geri çekilmesiyle duvarların yerleşimi serbestleşir, pencerelerin yerleşimi ve yapım tekniği esneklik kazanır. Cephe, strüktür sayesinde özgürleşerek kütle oluşturur. Cephe ve strüktür ilişkisi, cephe biçimlenmesi üzerindeki rolü nedeniyle cephelere bir kimlik tanımlaması bakımından önem kazanmaktadır. Bu bağlamda alan çalışmasında da yapıları incelerken bu konunun ele alınması gerektiği düşünülmektedir.

Tablo 2. Cephe Strüktür İlişkisi

CEPHE STRÜKTÜR İLİŞKİSİ		
YAPI	PLAN	CEPHE
DOMINO HOUSE		
FARNSWORTH HOUSE		
LAKE SHORE DRIVE APARTMENTS		

*Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Le Corbusier' nin tanımlamasına göre, döşemenin, yapıyı çevreleyen bir balkon gibi, taşıyıcı kolonların ilerisine çıkarılmasıyla tüm cephe taşıyıcı yapının ötesine uzanmış olur. Böylelikle içteki bölümlenmeye bağlı olmaksızın pencereler istenilen uzaklıkta açılabilir (Conrads, 1991). 20. yüzyılda modern mimarinin öncülerinden Le Corbusier yeni mimarlığa doğru beş nokta bildirisinde cephe için yaptığı bu açıklamayla cephe için yeni bir görünüm önermiştir (bkz. Şekil 10).

Şekil 10. Domino evi (Maison Domino), Le Corbusier, 1914

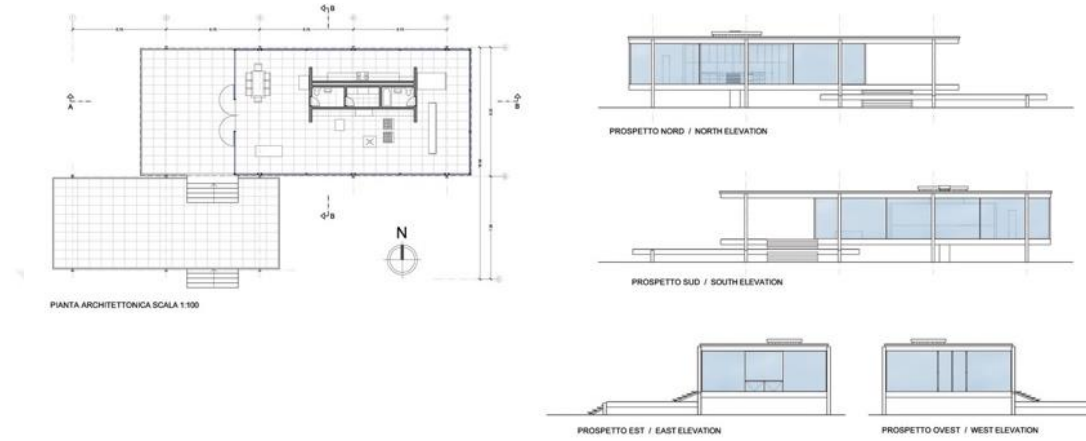
Kaynak:<http://www.archidatum.com/media/6319/le-corbusier-s-domino-house-a-basic-structure-using-concrete-slabs-and-minimal-support.jpg>

Le Corbusier'nin tanımladığı yapı, temellerden yükselen ince kolonlar ve bu kolonları kesen betonarme döşeme ile merdivenler gibi ana elemanlardan oluşan betonarme iskelettir. Le Corbusier'nin yaptığı çizimde kolonların döşemeden geri çekildiği görülmektedir (bkz. Tablo 2). Bu sayede cephe, plan ve taşıyıcı sistem birbirlerine bağımlılıktan kurtulmaktadır. Diğer yapı elemanlarının da birbirinden bağımsız bir şekilde eklenebileceği görülmektedir. Le Corbusier'nin aksonometrik bir çizim olan Dom-ino evi çizimi modern yapının strüktürünü göstermektedir. 20. yüzyıl yapılarının taşıyıcı sisteminin karakteri en yalın haliyle ortaya konmuştur. Bu mimari anlayış günümüzde hala kullanılan tasarımın temeli olmaktadır.

Mies Van Der Rohe'nin yapısı olan Farnsworth evi 1946 yılında Amerika'da inşa edilmeye başlanmıştır. Çelik düşey taşıyıcı ile yatay taşıyıcı elemanlar birbirleri ile birleşmeden yüzeysel olarak yan yana gelerek dikdörtgenler prizması şeklindeki yapıyı oluşturan temel öğeler olmuştur (bkz. Tablo 2).

Bu tavır mimaride strüktürel açıdan betonarmenin sağladığı iskelet sistemin birleşiminin yanı sıra yenilikçi bir yaklaşım olarak görülebilir. Bu yenilikçi yaklaşım yapının cephesini daha da sadeleştirmiştir. Yapı yalın ve eklentisiz görünümüyle,

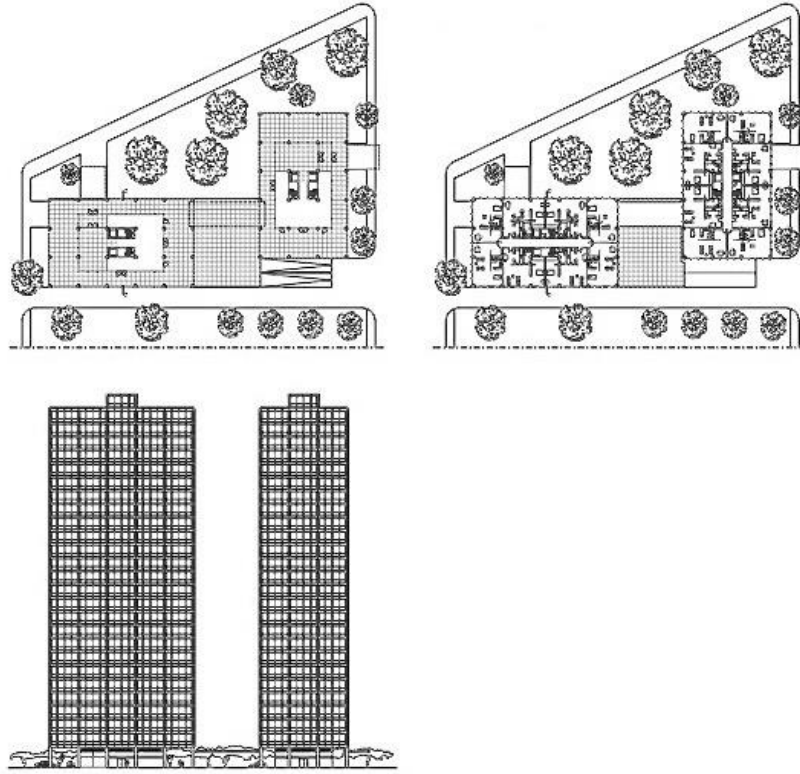
geometrik formu ve yapı elemanlarının birleşimindeki sadelikle modern mimarının minimallik etkilerini sergilemektedir. Yapının cephede hiçbir taşıyıcıyla kesintiye uğramaması, yapının en az elemanla tamamlanması minimalliğini hissettirmektedir. Cam cephelerle iç mekanı duvardan bağımsız hale getiren Mies serbest plan arayışını da bu yapıyla gerçekleştirmektedir.

Şekil 11. Farnsworth evi, Mies van der Rohe, 1945

Kaynak:https://www.archweb.it/dwg/arch_arredi_famosi/Mies_van_der_rohe/farnsworth_house/farnsworth_house_drawings_plan.htm

1920'lerde modern hareketin bir kolu olarak ortaya çıkan minimalizm, mimarlıkta kavramsal saflık (pürizm) ve kurallı kısıtlama ve sınırlamalarla oluşturulan sert-katı geometrik formlarla ifadesini bulmuştur. Bu yaklaşım konut tasarımını da etkilemiş ve modernizmin gelenekleri olan kurallı (formal) kısıtlama ve sınırlamaların olduğu, mükemmel biçimli temel geometrik formların seçildiği ve beyazın hakimiyetinin hüküm sürdüğü minimalist evler tasarlanmaya başlanmıştır. Mies'in Farnsworth Evi'nde özellikle cephede minimal yaklaşımın etkileri göze çarpmaktadır (Islakoğlu, 2005, s. 14-19).

Şekil 12. Göl Kıyısı Apartmanları, Mies Van der Rohe, 1948-51

Kaynak:https://www.archweb.it/dwg/arch_arredi_famosi/Mies_van_der_rohe/Lake_Shore_Drive/Lake_shore_drive_2d.jpg

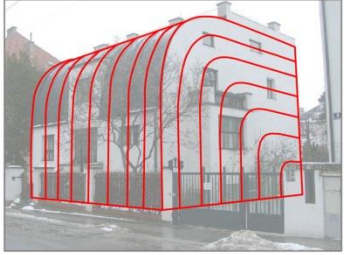

Mies'in Chicago'daki 1948-1951 tarihli Göl kıyısı apartman blokları, zemin katındaki camla çevrilmiş lobisi, serbest duran kolonları ve düz çatısıyla işlevsel ve strüktürel olarak en yalın tanıma indirgenmiştir. Mies bu yapı tipini uygulayarak bütün dünyada cam giydirmeli gökdelenlerin yaygınlaşmasını başlatmıştır (Roth, 2014, s. 622). Yapı, cephesindeki cam duvar etkisiyle zeminde açıkta duran kolonlar dışındaki bütün kolonları gizleyerek düşeyde yükselmektedir. Bu yapıda strüktür, gizlenerek cam duvar görevi gören cephenin oluşumuna imkân vererek cephe tasarımını sağlamıştır (bkz. Tablo 2).

Cephedeki çelik profiller ise, taşıyıcı sistemin üzerine giydirilerek teknolojiye uygun bir cephe görseli yaratılmıştır. Budak'a göre Mies'in yapılarında işlev biçimi izler. Mies değişen işlevlere uyum sağlamak amacıyla esnek mekanlar yaratma yoluna gitmiştir (Budak, 1985). Mies kolonların dağılımı sayesinde bu yapıda da her işleve uyum sağlayabilecek esnek mekan yaratmayı başarmıştır.

1.2.2. Konutlarda Cephe Malzeme İlişkisi

Yapı malzemelerinden beton üzerine yazılmış bir bildirisinde Yıldırım (2004), mimarlıkta belli bir düşüncenin aktarılmasının; yapı malzemesine teknik olanaklarla verilen biçim aracılığıyla mümkün olduğunu belirtmiştir. Yıldırım'a (2004) göre tüm mimarların tasarım amacı, malzemeyi malzeme olmaktan çıkarıp onu bir anlatım aracı haline getirmektir. Malzeme bir anlatım aracı olarak ele alındığında cephede kullanılan malzemelerle yapı 19. yüzyıldaki gibi şatafatlı, anıtsal bir görünüm kazanabildiği gibi 20. yüzyıl modern mimarisindeki gibi insan ölçeğine daha yakın, yalın bir görünüme bürünebilir.

Tablo 3. Cephe Malzeme İlişkisi

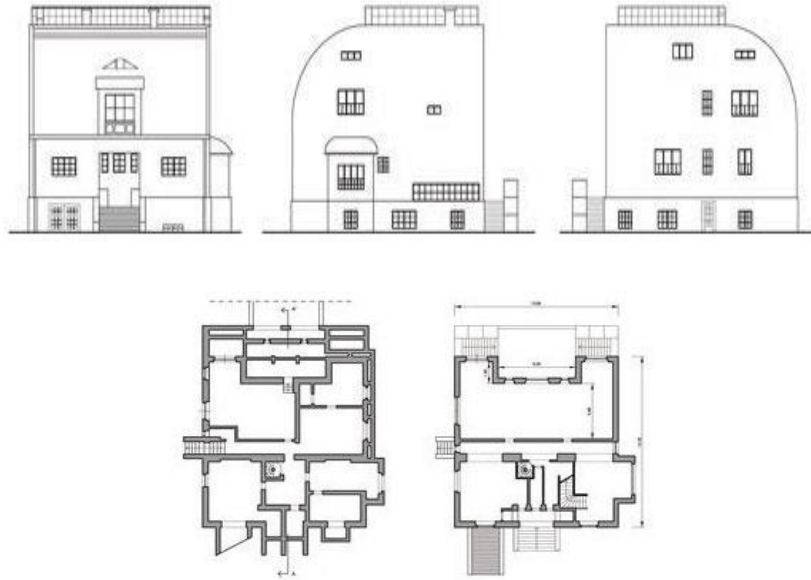
CEPHE MALZEME İLİŞKİSİ		
YAPI	MALZEME	CEPHE
STEINER HOUSE	BRÜT BETON 	
BARCELONA PAVILION	BRÜT BETON CAM MERMER MERMER 	
TUGENDHAT VILLA	CAM 	

*Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Cephe ve malzeme arasındaki ilişki denilince genellikle ilk akla gelen malzemenin cepheye kattığı görselliktir. Oysa teknolojik gelişmelerin malzemeler üzerindeki etkisiyle malzemeler sadece görsel eleman olmaktan çıkarak cephelerde işlevsel elemanlara dönüşebilmektedir.

Bir başka durum da yapının işlevsel bir elemanının farklı kullanımlarla cephenin görsel elemanına dönüşebilmesidir. Beton, taşıyıcı yapı malzemesi olarak kullanımının yanında estetik amaçlarla da kullanılmaktadır. Beton kolay şekillenebilen plastik bir malzeme olduğu için karmaşık şekillerde dökülebilir, özel yüzey bitişleri ve doku verilebilir (Karagüler, 2014).

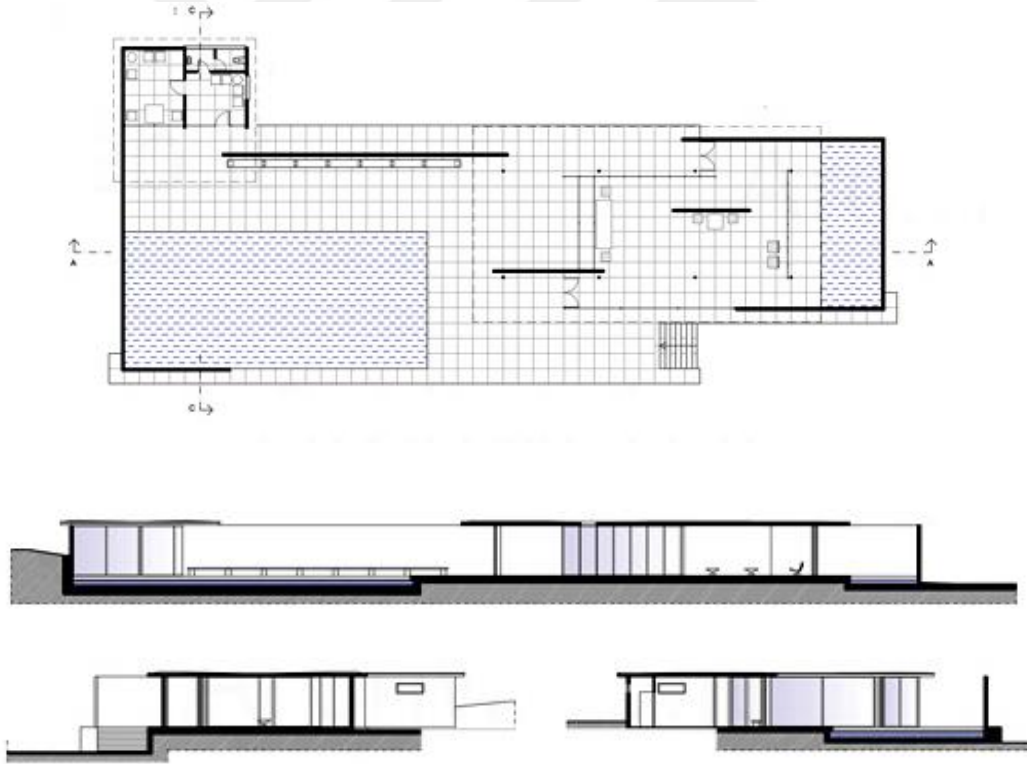
20. yüzyıl modern mimarisinde de betonun taşıyıcı özelliğinin dışında kullanıldığı durumlar olduğu görülmektedir. Betona şekil verilerek kare, dikdörtgen gibi geometrik formlar cephede kullanılmış, doku verilerek cephe malzemesi olarak değerlendirilmiş, boşluklu olarak yerleştirilerek ışıklık gibi işlevlerle cephede elemanı olarak kullanılmıştır. Bu örnekler arttırılabilir. Sonuç olarak cephe ve malzemenin arasındaki ilişki bir anlatım aracı olmaları bakımından önemlidir. Yapıları incelerken, bu ilişkiyi irdelemek gerekmektedir.

Şekil 13. Steiner House, Adolf Loos, 1910, Viyana, Avusturya

Kaynak: <http://simpleyarchitecture.blogspot.com/2013/02/adolf-loos-steiner-house.html>

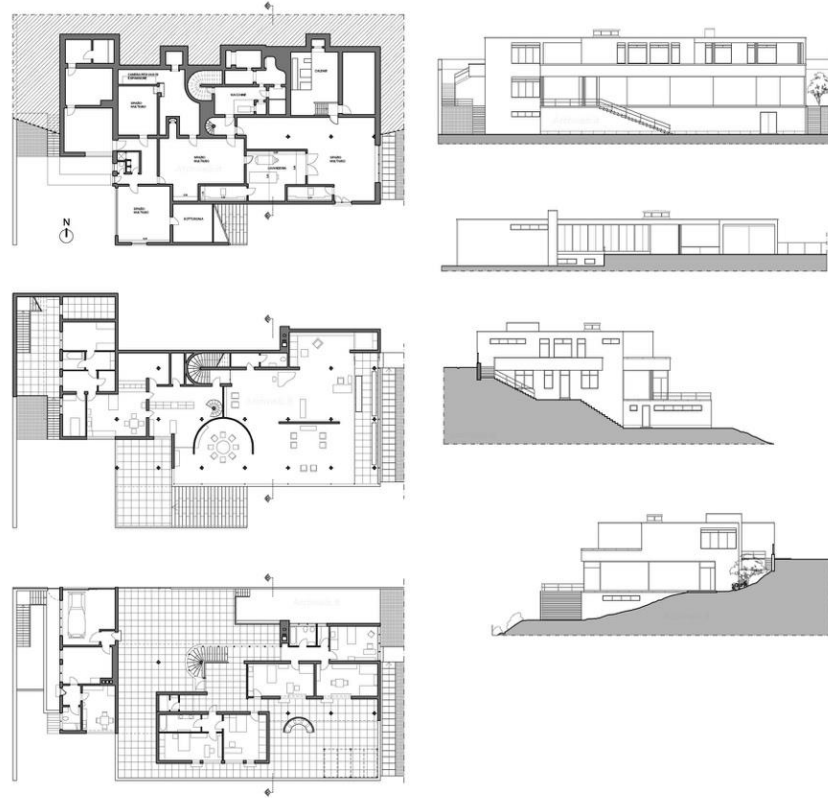
1910 yılında Viyana’da hayata geçirilen Steiner evi 19. yüzyılın abartılı taklitçi cephe mimarisinden basit, yalın cephe anlayışına geçişin bir göstergesidir (Özer, 1965). Mimarideki bu sadeleşme eğilimi cephede ve kullanılan malzemelerde de yalınlaşmaya götürmüştür. Erken modernizmin ilk örneklerinden olan yapının süslemeden arındığı ve malzeme olarak çok farklılaşmadığı ortadadır. Bu tavır ile yapı modern mimarinin sade ve net olma ilkesini sağlamaktadır. ‘Süsleme suçtur’ ilkelerini savunan Adolf Loos’un tasarladığı Steiner evi ortak mimari tavırda birbirinden farklı görünümde cephelere sahiptir. Cepheye özellik kazandıran en etken malzeme betondur. Loos bu yapısında betonu, ‘süsleme suçtur’ söyleminin bir anlatım aracı olarak kullanmıştır. Loos yarattığı çatı formuyla iki kat kazanarak fütüristik bir görünüm elde etmiştir (Odabaşı, 2016). Estetik kaygıdan yoksun, tamamen işlevselliğe yönelik olarak tasarladığı bu yapıda çatıda kullanılan malzeme ile cephenin geometrik formunu oluşturulmuştur (bkz. Tablo 3).

Şekil 14. Barselona Pavyonu, Mies Van Der Rohe, 1929, Barselona, İspanya

Kaynak: https://www.archweb.it/dwg/arch_arredi_famosi/Mies_van_der_rohe/Padiglione_Barcellona/padiglione_barcellona_2d.htm

‘Az çoktur’ manifestosunun sahibi Mies’in 1929 yılındaki Barcelona Pavyonu’nu Gür; minimalist tavırda eşitlik, bütünlük ve birlik ideolojilerinin; en kusursuz örneği olarak yorumlamıştır. (Gür, 1999). Mies yapılarında minimalizmin sade, keskin, katı geometrik formlarını ağırlıklı olarak kullanmıştır. Rohe bu yapısında minimallik sağlayan cam, traverten gibi çeşitli malzemelerden bölücü duvarlar kullanmıştır. Taşıyıcı olmayan bu bölücü duvarlarla birbiri içinde akan, serbest mekan organizasyonları yaratmıştır. Yapının bütününde yeşil oniks, traverten, mermer, makassar ahşap kaplama gibi kaliteli malzemeler büyük bir özenle seçilerek yerleştirilmiştir. (Roth, 2014). Bütün malzemelerin bir araya gelerek yarattığı denge, yapıya minimal bir ifade kazandırarak minimalliğin bir anlatım aracı olarak kullanılmıştır. (bkz. Tablo 3).

Şekil 15. Tugendhat Villası, Mies Van Der Rohe, 1930, Brno, Çek Cumhuriyeti

Kaynak:https://www.archweb.it/dwg/arch_arredi_famosi/Mies_van_der_rohe/tugendhat_2d/tugendhat_house_drawings.htm

Mies'in Tugendhat Villa'sında en dikkat çeken malzemeler yapıya yalınlık kazandıran yatay beton döşemeler, çelik kolon ve cam yüzeylerdir. Yapı, sokağa bakan giriş cephesinde dışa kapalı modern bir duvar görünümündedir. Doğayı kucaklayan cephesinde ise çelik kolonların geri çekilmesiyle duvar görevi gören tek parça cam yüzeylerle çerçevelenmiştir. Mies'in bu yapısında çelik kolonlar taşıyıcı işlevini uygun olarak kullanılmış aynı zamanda yapıya görsel bir ifade katmıştır. Bunun aksine camın görsellik amacının dışında işlevsel olarak duvar görevini üstlendiğini görmekteyiz. (bkz. Tablo 3).

Budak, *'Mies'in mimarlığı, tekniğin bicime doğrudan yansıması değil, tekniğin sembolüdür; çağdaş teknolojiyle özdeşleştirdiğimiz yalınlığa ve tekdüzelige sahip olduğundan, o teknolojiyi çağrıştırır.'* sözleriyle Mies'in mimarlığını tanımlamıştır. *'Mies'in esas amacı çağdaş, teknolojiye uygun bir görsel imge yaratmaktır.'* diyerek eklemiştir (Budak, 1985). Yapının bütününe bakıldığında Mies'in malzemeleri müthiş bir denge içinde kullanarak görsel bir bütün yarattığı görülmektedir.

1.2.3. Konutlarda Cephe Geometri İlişkisi

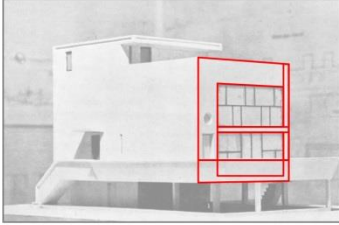
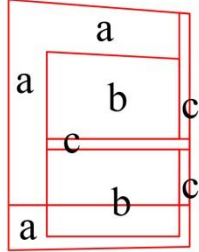
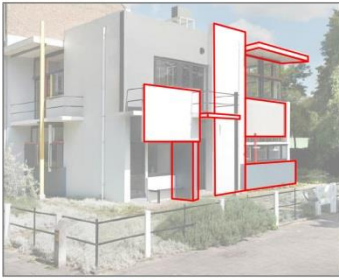
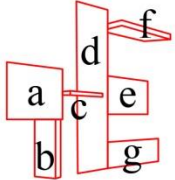

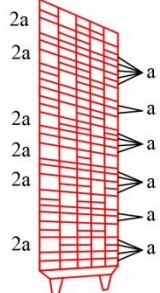
Mimari tasarımda süreç, yapının geometrisinin belirlenmesiyle baslar ve geometri yapının formunu oluşturur. Modern mimaride de tasarımda geometrik oranlara başvurulmuştur. Arıdağ ve Kavurmacıoğlu'nun (2013) aktardığına göre mimarlıkta geometrik oranların kullanımı çok eskiye dayanmaktadır. Eski Yunan mimarisinde altın oran, Mısır mimarisinde yapıların formları ve plan düzenleri astronomi etkisinde geliştirilen çeşitli geometrik oranlar ve hesaplamalar, modern mimari de ise çizgisel, kübik, dikdörtgen formlar öklid geometrisinin etkisinde kullanılmıştır. Doğadan ilham alan tasarımlarda ise doğada bulunan nesnelerin geometrisi olarak bilinen fraktal geometriye başvurulmuştur.

Le Corbusier, modern çağın tümünün geometriden oluşması gerektiğini söylemiş ve rastgele çözümlerin yerini geometriye dayanan bir matematik düzenin alması gerektiğini vurgulamıştır (Guiton, 1981, s. 33-34). 20. yüzyıl modern

mimarlığında geometri hem planda hem de cephede tasarımın bir parçası olarak yapıya dahil olmuştur. Yüzeylerdeki yatay ve dikey yüzey çizgileri geometri kullanılarak vurgulanmış kütleler belirgin hale getirilmiştir (Sayar & Altun, 2012, s. 11).

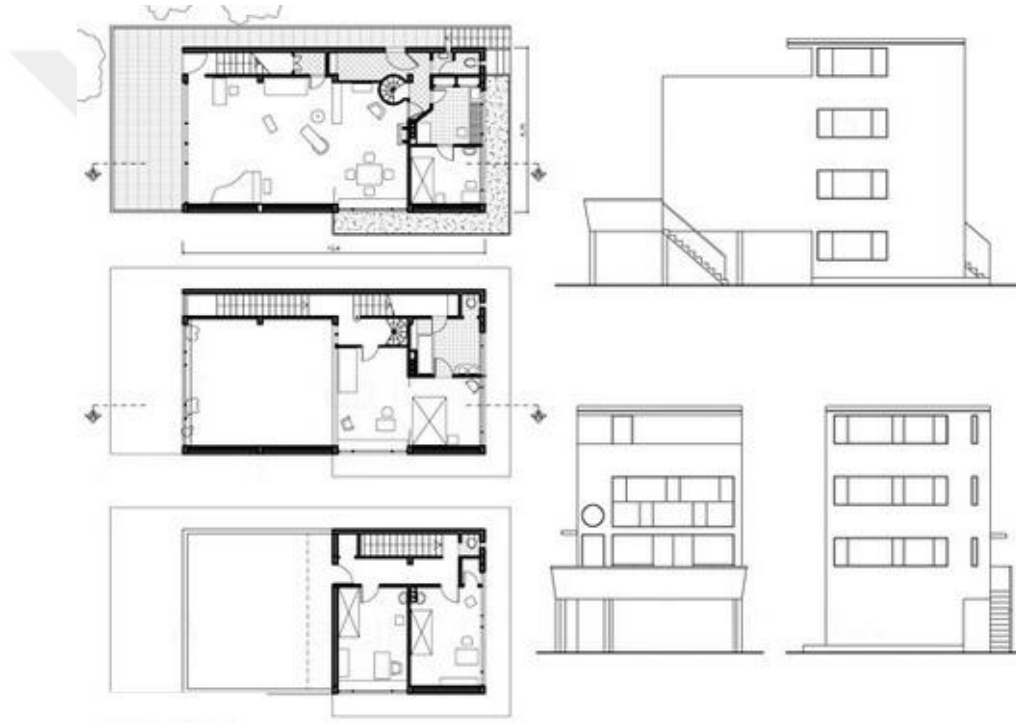
Betona geometrik form verilerek güneş kırıcı gibi fonksiyonel elemanların kullanılmasıyla cephede doluluk boşluk oranları oluşturulmuştur. Cephede geometrik oran sağlayan bu doluluk boşluk yapılarında pencere oranlarıyla, yüzeylerin veya kütlelerin hareketiyle sağlanmıştır (Güngör, 2010, s. 36-39). Cephede başvurulan geometrik formlar güneş kırıcı veya döşeme gibi işlevsel elemanlar olabildiği gibi sadece görsel amaçlı kullanılan elemanlar da olabilir.

Tablo 4. Cephe Geometri İlişkisi

CEPHE GEOMETRİ İLİŞKİSİ		
YAPI	CEPHE	GEOMETRİ
CITROHAN HOUSE		
SCHRÖDER HOUSE		
UNITE D'HABITATION MARSEILLE		

*Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Yüzeylerde konsollar, geri çekilmeler yapılarak geometrik kütlelerin iç içe geçmesiyle oluşan kütle oyunları dengeli ve oranlı yüzeyler oluşmaktadır ve bu yüzeyler üçüncü boyutta bir şeyler anlatmaktadır (Corbusier, 1999). Modern mimari evrensel bir dil yaratmak için saf ve sade formlardan faydalanmaktadır. Geometride sade olma özelliğini barındırması sebebiyle tasarımın bir aracı haline gelmiştir. Mimaride kullanılan geometri ile tasarım ilkelerinin en doğru biçimde örtüşmesi özellikle cephe açısından yapıya estetik değer katar. Bu bağlamda araştırmada incelenecek yapıların cephelerinde geometrik oranların varlığının aranması gereklidir.

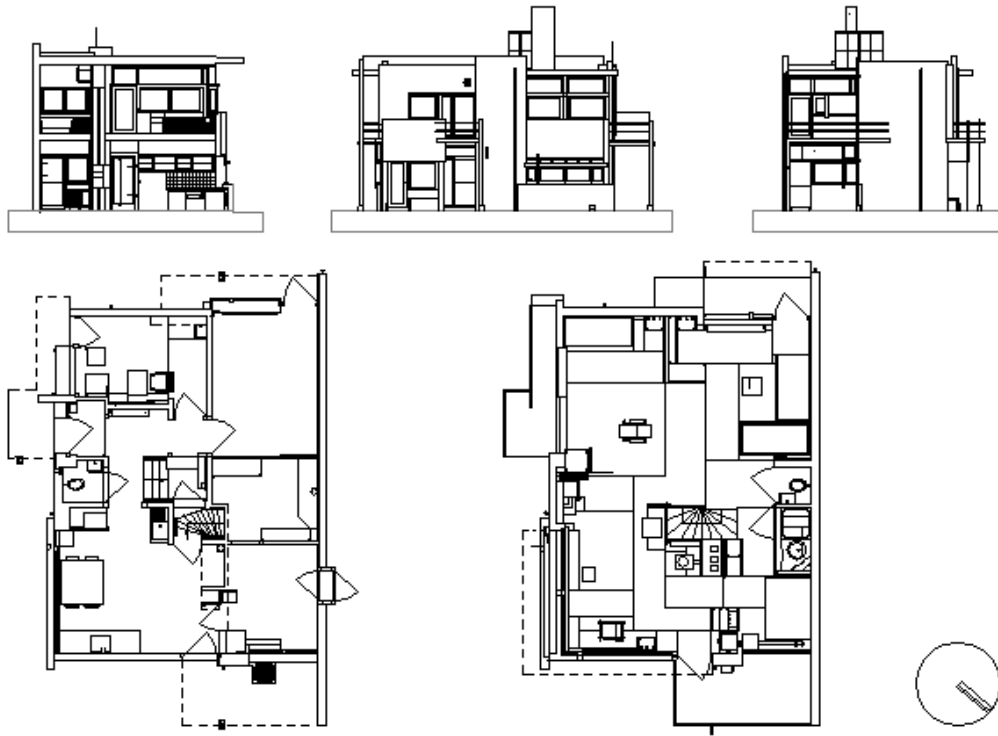

Şekil 16. Citrohan Evi, Le Corbusier, 1920-1922, Stuttgart, Almanya

Kaynak: <http://kh-arch.com/post/51795292169/lecorbusiers-best-failure>

Le Corbusier'nin 1920-1922 yılları arasında seri olarak üretilebilecek ev önerisi olan tasarımda yaşamı boyunca sürdüreceği beş ilkesinden bazılarını gerçekleştirmektedir. Bahçe topraktan kopmuş, çatı bahçesi olarak iç mekâna dâhil olmuştur. Corbusier diğer ilkesi olan, yapının kolonlar üstünde yükselerek zeminin boşaltılması fikrini gerçekleştirmiştir. Cephede Corbusier'nin bir diğer ilkesi olan yatay pencereler de mevcuttur (Bilgin, 1999).

Modern mimarinin ilk yıllarında tasarlanan yapının kütlesi, parçalı geometrilere oluşmamış ve bir bütün halindedir. Kütledeki keskin geometri, cepheyi iki boyutlu düzlem olarak algılatmaktadır. Çatı bahçesi ve zeminin yarattığı boşluk haricinde cephenin netliğini değiştiren herhangi bir eleman bulunmamaktadır. Cephede kapı ve pencerelerin haricinde kalan alanlarda duvar mesafesi ve döşeme kalınlığı aynı ölçüdedir. Yapının giriş terası ve çatı terası parapeti cephede aynı kalınlığı vermektedir. Her iki kattaki pencere boyutları da aynı ölçüdedir. Cephedeki elemanların belli bir oran içinde olduğu görülmektedir (bkz. Tablo 4).

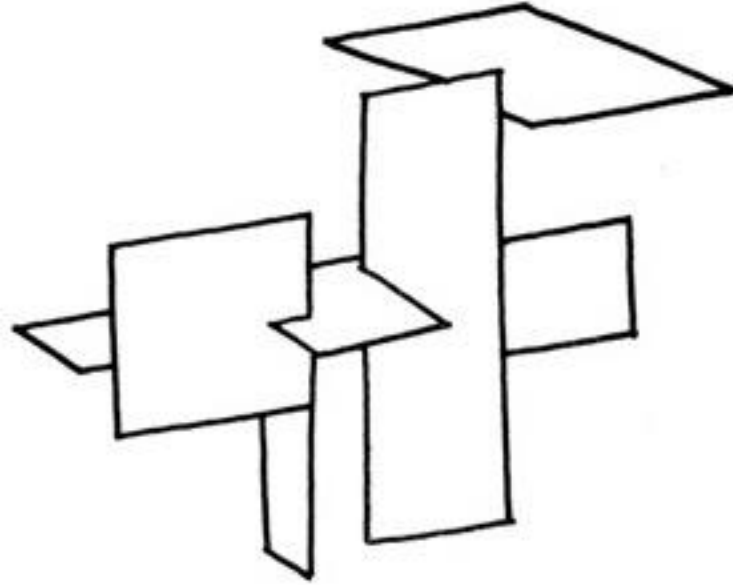
Şekil 17. Schröder Evi, Gerrit Rietveld, Utrecht, Hollanda, 1924

Kaynak: http://www.dimensioncad.com/view_category.php?preferred_language=en&category_number=1&subcategory_number=1&diagram_id=20008532

Schröder Evi'nin cephesinde ise kullanılan yalınlaştırılmış estetik anlayışı, biçim ve formların kurgusu, De Stijl akımı kapsamında modern mimarlığa farklı bir cephe biçimi ortaya koymuştur. Küpü referans olarak tasarlanan bu yapının cephesinde kullanılan basit ve parçalı geometrik formlar, yapının kütesinin kapalı görünümünü azaltmıştır. Cephedeki yatay ve dikey asimetric birleşimlerin yalın ve

dengeli görünümü dikkat çekmektedir. Cephedeki geometrik yatay ve düşey elemanların arasında belli bir sayısal oran olmamasına rağmen cephede geometrik bir denge olduğu söylenebilir (bkz. Tablo 4). Buradan anlaşılacağı gibi modern mimari her zaman geometrik elemanlara başvurmasına rağmen yapılarda oransal benzerlik oluşturmak amaçlanmasa bile cephede modern estetik bir görünüm yaratılabilmektedir. Yapının tasarım anlayışındaki güçlü etki günümüzde bile hala kullanılmaktadır.

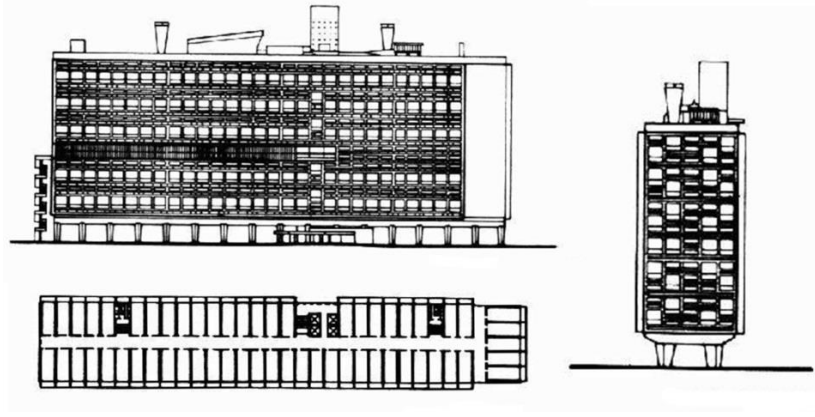
Jürgen Joedicke kitabında, Gerrit Rietveld'in 1924 yılında inşa edilen Schröder Evi'ni form olarak bir küp parçalanması, bir takım basit yapı elemanlarına ayrılıp bu basit elemanların tekrar bir araya gelmesi olarak yorumlamıştır. Yapıyı geometrik davranışın savunucusu olan De Stijl akımı içerisinde değerlendirmiştir. Bu akım Frank Lloyd Wright tarafından Amerika'da geliştirilmiş ve 1917 yılında Avrupa'ya sarkarak Hollanda'da başlamıştır (Joedicke, 1966, s. 21-22).

Şekil 18. Schröder Evi, Gerrit Rietveld, 1924

Kaynak: (Kortan, 1986, s. 52)

De stijl akımını yansıtan yapının cephesindeki duvarlar, balkonlar, pencereler gibi yatayda ve düşeyde bütün geometrik elemanların formu cephenin kimliğini oluşturmuştur. Bu elemanlar arasında simetri ve tekrar eden bir oran gözlenmezken cephedeki dengeli ve güçlü görünüm geçerliliğini korumaktadır.

Şekil 19. Marsilya Konut Birimleri, Le Corbusier, Marsilya, Fransa, 1946-1952

Kaynak: http://www.greatbuildings.com/buildings/Unite_d_Habitation.html

Le Corbusier'nin bütün konut prensiplerini taşıyan yapısı Marsilya konut birimleri Modern Mimari ilkeleri kapsarken brütalist akımın izlerine taşımaktadır. Brütalizm İngiltere'de 1950'li yıllarda Peter-Alison Smithson ve Le Corbusier'nin Paris'te farklı şekilde yorumladıkları ve yaygın olarak Le Corbusier'nin kullanım şekliyle yayılan akımdır (Hasol, 2010).

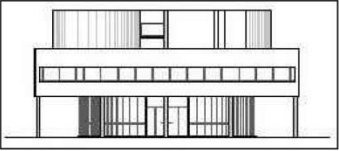
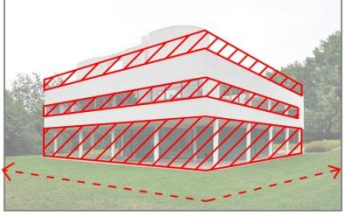

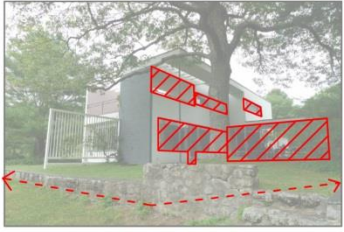

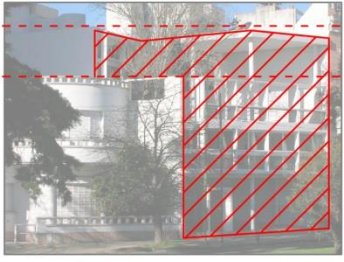
Akımın temel özellikleri beton, taş, tuğla gibi malzemelerin sıvanmayarak çıplak haliyle sergilenmesi olarak ifade edilebilir (Sözen, 1996, s. 83). Le Corbusier tekil konutlar sonrasında konut için farklı bir yapılaşma ortaya koymuştur. Le Corbusier'nin Modern mimariden farklı bir yaklaşımla oluşturduğu yapıda kütle yine modern mimarinin dikdörtgenler prizması ile oluşturulmuştur. Modern Mimarinin en önemli mimarlarından olan Le Corbusier'nin farklı denemeler üzerinde çalıştığı ortadadır.

Brütalizm akımına ait bu yapının cephesinde kalıpların betonda bıraktığı izler cephenin dokusunu oluşturur. Yapı planda karmaşık olsa da cephede basit geometrik formlardan ibarettir. Le Corbusier iç mekanda herkese eşit günışığı için daireleri iki katlı olarak çözmüş olsa da bu durum cephede farklılaşma oluşturmamıştır. Cepheye karakterini veren derin balkonlar ve güneş kırıcı için kullanılan geometrik beton yapı elemanlarıdır. Diğer örneklerde de olduğu gibi cephe şekillenirken geometriye başvurulmuştur. Cephedeki bu geometrik biçimlenmenin yine tekrar eden belli bir oranla gerçekleştiği görülmektedir (bkz. Tablo 4).

1.2.4. Konutlarda Cephe Bağlam İlişkisi

Bir kentin kimliği barındırdığı konut dokusu ve bu konutların çevreleriyle ve birbirleriyle ilişkileri üzerinden şekillenir. Barındırdığı konut dokusunun cephesi kentin yüzünü oluşturur. Buradaki cephe kavramını bir duvar olarak değil de kentin tanıtıcı ögesi olarak görmeliyiz. Cephelerde kullanılan malzemeler, yapıların kat yüksekliği, yapıların çevre yapıların kat yükseklikleri ile ilişkisi, yapının zemin katının ve diğer katlarının sokakla kurduğu ilişki kentsel bir yüz olarak tipoloji tanımlar. Bu tipoloji sayesinde yapı mimari tasarımın önemli bir ögesi olan cephe, kent ile ilişki kurar. Bu bağlamda cephe ve kent kavramlarının birbirinden ayrı düşünülmemeyeceği açıktır.

Tablo 5. Cephe Bağlam İlişkisi

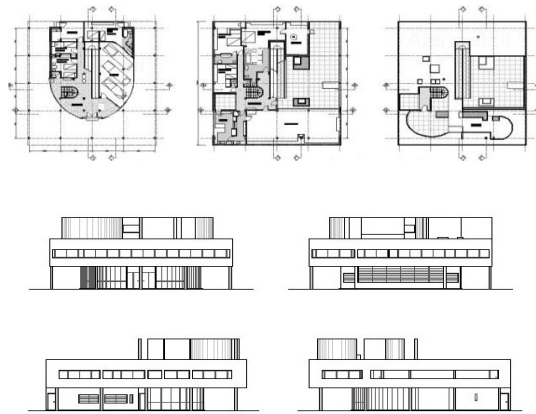
CEPHE BAĞLAM İLİŞKİSİ		
YAPI	CEPHE	BAĞLAM
VILLA SAVOYE		
GROPIUS HOUSE		
CURUTCHET HOUSE		

*Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Binaların, kentsel mekânı oluşturur ve kent kullanıcılarının kentsel mekân içerisinde dolaysız bir şekilde iletişime geçtikleri yer, binaların cepheleridir (Zülkadiroğlu, 2013). Cephede oluşan biçimlenişler ile kentsel mekânların kimliğini belirlemektedir. Cephede kullanılan elemanların, renklerin, malzemenin, dokunun, stilin, doluluk ve boşluk oranının düzenlenmesi cephe biçimlenmesini oluşturur. Kent ve kullanıcının sürekli olarak ilişki içinde olduğu ortam kullanıcı açısından görsel kaliteyi gerektirir. Yapıların cephelerindeki ölçek, hareket, şeffaflık, kapalılık hissi gibi etkiler görsel olarak kullanıcıları etkiler.

Yıldız (2004); görsel kalitenin, mekân kullanımını artırdığı ve kullanıcıların bu mekânları çekici buldukları için uzun zaman geçirebildiklerini ifade etmektedir. Bu görsel kalite ise cepheler ile sağlanmaktadır. Bu bağlamda da cephe ve kent arasındaki ilişki önemli bir yere sahiptir.

Yakın dönemlerde inşa edilen yapıların aynı tasarım ilkeleri kullanılarak tasarlanması cephe açısından benzerliği doğurur. Bu durum kentsel olarak da çevre ile uyumu gerçekleştirir. Kentsel bağlamda yapıların çevresindeki yapılarla orantılı olması ve kullanılan tasarım öğeleri bakımından uyumlu olması önemlidir. Yapıların birbiri ile olan uyumu ve cephelerinde kullanılan ortak mimari dil kullanıcıların kente bağlılığı arttırmaktadır. Ayrıca cephe ve kent arasındaki ilişkinin sürekliliği hem bireysel olarak hem de toplumsal olarak yaşam kalitesini arttırmaktadır.

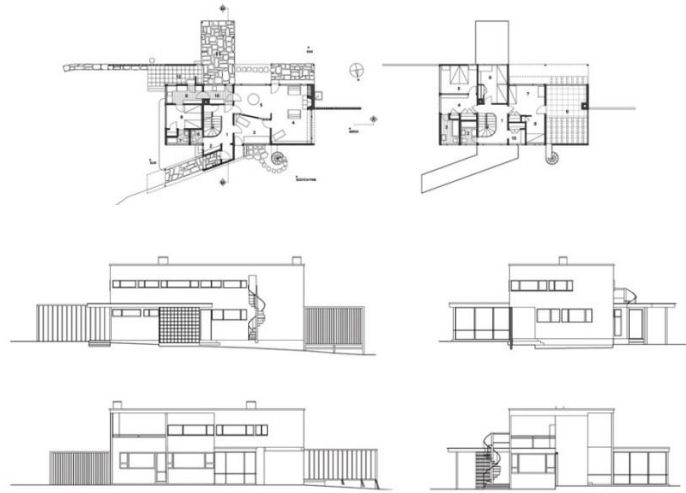

Şekil 20. Villa Savoye, LeCorbusier, Paris, 1928-1930

Kaynak:https://www.archweb.it/dwg/arch_arredi_famosi/Le_corbusier/villa_savoye/villa_savoye/villa_savoye_2d_zoom.jpg

Le Corbusier'nin 1928-1930 tarihli tasarımı olan Villa Savoye'sini, Kortan, Pürizm akımı içerisinde değerlendirmiştir. Pürizm, Le Corbusier ve Amedee Ozenfant tarafından yaratılan bir akım olup ilk olarak, 1918'de beraber yayınladıkları "Apres Le Cubisme" (Kübizm Sonrası) adlı kitapta fikirlerini sunmuşlardır (Kortan, 1986, s. 58). Pürizmin ilkelerini rasyonalist düşüncenin simgesi olan dik açılı, evrensel değerler içeren ve karmaşaya düzen getiren yalın geometrik formlar olarak sıralayabiliriz (Aslanoğlu, 1988, s. 62). Yapının kütlesi Pürizmin önerdiği geometrik formlarından olan dikdörtgen prizmadır. Yapının dıştan görünümü saf, yalın kusursuz, kolonlar üzerinde yükselen soyut bir kütledir.

Villa Savoye, Le Corbusier'nin konut için açıkladığı ilkelerinden beşini de gerçekleştirdiği yapısıdır. Bu ilkeler daha önce de belirtildiği gibi bağımsız plan, bağımsız cephe, çatı bahçesi, betonarme iskelet sistem ve yatay penceredir. Dört cephesi de aynı görünümde olan yapı kolonlarla yükseltelen zemin, çatı bahçesi ve yatay pencereleriyle kent ile iletişim halindedir. Kullanıcı yapının içerdeki sirkülasyon elemanlarında hareket ederken bütün cephelerin pencerelerinden kesintisiz olarak doğa ile iletişim halindedir. Bu iletişimin sürekliliği, cephe ve kent arasındaki ilişkinin Modern Mimari için ne kadar önemli olduğunu göstermektedir (bkz. Tablo 5).

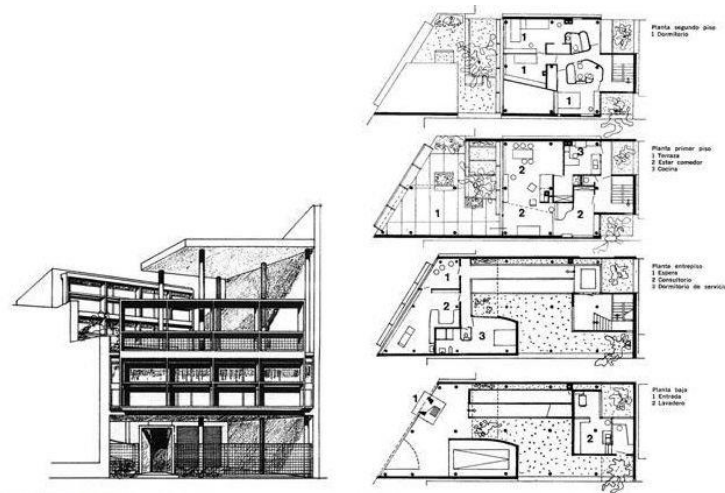

Şekil 21. Gropius Evi, Walter Gropius, Lincoln, Massachusetts, ABD, 1937

Kaynak:https://www.archweb.it/dwg/arch_arredi_famosi/Gropius/gropius_house/gropius_house_drawings.htm

Walter Gropius'un yalınlığı ile dikkat çeken yapısı, çevresindeki konutların malzemelerine ve ölçeğine uygun olarak tasarlanmıştır. Yapının Cephesinde kullanılan geleneksel tuğla, ahşap gibi malzemeler ve şerit pencereler, cam gibi malzemelerle geleneksel ve modern arasında bir denge kurulmak istenmiş. Yapı geleneksel ve modern malzemeleri bir arada barındırmasına rağmen modern görünümünü korumuştur. Yapının cephesinde kullanılan detaylarla çevresindeki yapılarla uyum sağlamak istenmesi, cephe ve kent arasındaki ilişkiyi desteklemektedir. Walter Gropius 'da diğer modernist mimarlar gibi yapılarında kent ve cephe ilişkisine önem vermiştir.

Kentle ilişkisi bağlamında yapı yola bitişik olarak konumlanmıştır. Cephedeki çıkımların ve geri çekilmelerin, yapının kente yönelimine göre belirlendiği söylenebilir (bkz. Tablo 5). Yapı çevresindeki doğanın sunduğu manzaraları kavramak için zemin katta cam blok duvarlarla, birinci katta ise yatay pencerelerle desteklenmiştir. Pencere boyutlarındaki farklılıklar yapı içindeki işlev farklılıklarına referans vermektedir. Böylece kent kullanıcısı yapının içindeki farklı işlevlerden haberdar olmaktadır. Yapının yine cephedeki detaylarla kent kullanıcısı ve doğa ile iletişim halinde olmayı cephe ve kent arasındaki ilişkinin önemini gösterir.

Şekil 22. Curutchet Evi, Le Corbusier, La Plata, Arjantin, 1949-1955

Kaynak:<https://i.pinimg.com/originals/6f/3e/7f/6f3e7f2703b83e881fddc0343c47feb1.jpg>

Le Corbusier'nin dar cepheli arsada, bir doktor için tasarladığı evde yol cephesine kliniği yerleştirirken yaşam alanı için ise geometrik düzenleme ile ikinci bir iç cephe oluşturduğu görülmektedir. Buradan ortaya çıkan tasarımda, yapı ve kentsel çevre arasında, bir ara boşluk, bir geçiş oluşmuştur. Klinik ve yaşam alanı arasındaki geçiş ise iç mekanda rampa ile sağlamıştır. Le Corbuseir'nin plandaki geometrik farklılıklarını cephede, yapının kentsel bağlamına uyum sağlayarak gizlediğini söyleyebiliriz (bkz. Tablo 5).

Yapı çevreden gelen bitişik nizam yerleşim, yükseklik gibi referanslara uygun olarak tasarlanmasına rağmen Le Corbusier, cepheyi tamamen doldurmamış doluluk boşluklarla yapıyı modern ifadesine kavuşturmuştur. Kent ve kent kullanıcısı, yapının yol cephesinde, kolonlar üzerinde yükseltilmiş zeminde yalnız bir giriş kapısı ile üst katta ise güçlü karaktere sahip güneş kırıcı beton ızgaralarla buluşmaktadır. Cephe böylece, doku, kalınlık, ışık ve gölge veren elemanlarla karakter bulur. Yapı çevresindeki yapılara benzemediği halde Corbusier, çevre ile uyumu cephedeki geometri ile sağlamıştır.

Le Corbusier modern öncesi yapılandırılmış kentsel bir çevrede tasarladığı modern yapı ve cephesi ile kentsel çevreye uyum sağlamıştır. Modern mimarinin kentsel uyumu önemseydiği ortadadır ve bu uyum cephe ile ilişkilidir. Dolayısıyla cephe ve kent arasındaki ilişki mimarlık için önemlidir.

1.3. Bölüm Sonucu

Modern mimarinin konutu ile kazanılan cephe tipolojisini anlamak için dünyadan konut örnekleri karşılaştırmalı olarak tarihsel süreç içerisinde incelenmiştir. Yapılan incelemelerde farklı tasarımcıların farklı tasarım kararlarıyla modern mimarinin özelliklerini yansıtan yapılar ortaya koydukları görülmüştür.

Tablo 2'de incelenen yapılardan Domino House örneğinde, betonarme strüktürün cepheden geri çekilmesiyle cephe serbestleşirken Mies'in Fransworth House yapısında çelik strüktürün döşeme ile yüzeysel olarak birleşmesiyle cephe hiçbir kesintiye uğramayarak minimal bir görünüm kazanmaktadır. Lake Shore Drive

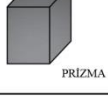

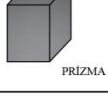

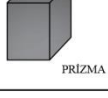

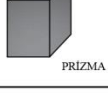

Apartments örneğinde cephe, strüktürün sağladığı cam duvarlarla oluşturulmakta ve yine strüktür tasarımı katılmaktadır. Örneklerde görüldüğü üzere strüktürün cephe oluşumlarındaki etkisi önemlidir.

Tablo 3'te ele alınan yapılardan Steiner House'da malzeme cephenin ve kütlelerin geometrik formunun oluşumunu sağlamıştır. Mies'in Barcelona Pavyonu'nda ise farklı malzemeler bir araya gelerek dengeli bir minimallik yaratılmış yani malzemeler minimalliğin anlatım aracı olmuştur. Mies'in Tugendhat Villa'sında cephede duvar görevi gören cam yüzeyler kullanılmış ve malzeme görsel amacının dışında işlevsellik kazanmıştır.

Tablo 4'te ele alınan yapılardan Citrohan Evi'nde kütle prizmadan oluşmakta ve cephede hiçbir geometrik eleman bulunmamasına rağmen pencere, duvar kısımlarında geometrik bir oran benzerliği gözlenmiştir. Schröder Evi'nin cephesinde ise asimetrik geometrik formlar kullanılmış ve bu geometrik elemanlar arasında hiçbir oran benzerliği görülmemiştir. Le Corbusier'nin Marsilya konutunda ise ritmik olarak tekrar eden bir oran vardır. İncelenen örnekler üzerinden anladığımız gibi modern mimarinin geometriye ve geometrik oranlara başvurduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 5'te incelenen yapılardan Le Corbusier'nin, Villa Savoye'sinde dört cephede devam eden yatay bant pencereler kent ile iletişimin sürekliliğini sağlamaktadır. Teras çatı kavramı ve yapının kolonlar üzerinde yükselerek zeminin boş bırakılmış olması yapının kentsel devamlılığına katkı sağlamaktadır. Gropius House örneğinde Villa Savoye'deki gibi kentle iletişimi devam ettiren yatay bant pencereler ve zemin katta ise iç mekandaki işlevsel farklılıklardan dolayı cam blok duvarlar mevcuttur. Cephedeki çıkımların ve geri çekilmelerin, yapının kente yönelimine göre belirlendiği söylenebilir. Bu durumlar da kentsel bağlılığı göstermektedir. Le Corbusier'nin, Curutchet Evi'nde yapı, çevreden gelen yükseklik oranlarına sadık kalınarak tasarlanmıştır. Modern öncesi yapılandırılmış kentsel bir çevrede konumlanan yapı cephede kullanılan elemanlar, doluluk-boşluklarla modern bir ifade kazanmıştır. Tasarlanan bu modern yapı ve cephesi, kentsel çevreye uyum sağlamayı başarmıştır. Modern dönemde tasarlanan bu yapıların kentsel referansları önemseyerek tasarlandıkları anlaşılmaktadır.

Tablo 6. Dünya Konutlarında Modern Mimari Tasarım İlkelerinin Analizi

DÜNYA KONUTLARINDA MODERN MİMARİ TASARIM İLKELİRİNİN ANALİZİ			TASARIM İLKESİ					
			YATAY DÖŞEME	YATAY PENCERE	KÜTLE GEOMETRİSİ	ÇATI	MALZEME	SÜSLEME
CEPHE STRÜKTÜR İLİŞKİSİ	DOMINO HOUSE 1914						BETON	X
	FARNSWORTH HOUSE 1945						BETON CAM	X
	LAKE SHORE DRIVE APARTMENTS 1948-51						BETON CAM ÇELİK	X
CEPHE MALZEME İLİŞKİSİ	STEINER HOUSE 1910						BETON CAM AĞAÇ	X
	BARCELONA PAVILION 1929						BETON CAM ÇELİK MERMER	X
	TUGENDHAT VILLA 1930						BETON CAM ÇELİK MERMER	X
CEPHE GEOMETRİ İLİŞKİSİ	CITROHAN HOUSE 1920-1922						BETON CAM	X
	SCHRÖDER HOUSE 1924						BETON CAM ÇELİK	X
	UNITE D'HABITATION MARSEILLE 1946-1952						BETON CAM	X
CEPHE BAĞLAM İLİŞKİSİ	VILLA SAVOYE 1928-1930						BETON CAM	X
	GROPIUS HOUSE 1937						BETON CAM	X
	CURUTCHET HOUSE 1949-1955						BETON CAM	X

*Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Modern mimarlığın oluşumunda dünya mimarlığına bakıldığı zaman konutun sadece işlevsel olarak barınma amacının dışında farklı yaşam konseptlerini ortaya koyan yapı örneklerinin tasarlandığını görülmektedir. Tekil yapılar üzerinden yapılan incelemelerde Modern mimari yapıya kolon, giriş, döşeme, duvar gibi yeni kavramları kazandırırken cephede renk, doku, malzeme, çizgi ve geometrik formlara da yeni bir dil getirmiştir (bkz. Tablo 6). Yapılarda kullanılan strüktür sistemi ile kolonların döşemeden geri çekilerek yatay döşemelere vurgu yapılması modern mimarlığın yatay hareket konut cephelerinin yeni görünümünü ortaya koymaktadır.

Yapıların cephelerine bakıldığına ilk göze çarpan unsurlar; yalın geometrilerle oluşturulmuş dengeli kütleleridir. Çağdaş malzemelerin kullanıldığı parçaların birleşmesinden oluşan bütünün dengesi söz konusudur. Yapıların dengeli kütlelerinin ağırlığı yaratılan doluluk boşluk oranları, pencereler ve bahçe terasının da katkısı ile hafifletilmektedir. Cephelerde az sayıda eleman kullanılarak yaratılan simetrik veya asimetrik denge düzeni görülmektedir. Yatayda ve düşeyde doğrusal çizgiler kullanılmıştır. Yapılar gereksiz tüm öğelerden arındırılarak rasyonel bir mimarlık dili ile tasarlanmıştır.

Yapının konseptini oluşturan ve cepheye egemen olan döşemeleri kesen kolon sistemi, gün ışığını içeri alan yoğun pencerelerin cephede yarattığı hafiflik ile birlikte cephenin yalın ve net bir görünüm kazanmasını sağlamaktadır. Ayrıca pencereler aracılığı ile iç mekân ve dış mekân arasındaki iletişim kopmamış ve cephelerde şeffaflık hissi yaratılmıştır. Sadeliği yitirmemek için çok fazla malzeme çeşitliliğine gidilmeyerek çelik, cam, beton, mermer ve az sayıda renk kullanımı ile sınırlı kalınmıştır.

2. ALAN ÇALIŞMASI

Bu bölüm, araştırmanın alan çalışmasını kapsamaktadır. Öncelikle ülke genelindeki siyasi tutumun mimarlık ortamına yansımaları daha sonra Bağdat Caddesi'nin araştırma alanı olarak seçilme nedeni, Bağdat Caddesi'nin tarihçesi,

1950-1975 döneminde Bağdat Caddesi ve Bağdat Caddesi'ni önemli kılan unsurlar açıklanmıştır. Sonrasında ise analiz ve yorumlamalar sunulmuştur.

1950 yılı ekonominin liberalleşmesi, siyasetin demokratikleşmesi ve mimarlıkta uluslararası üslupların açılışı gibi yenilikler açısından yalnızca sembolik bir başlangıç noktası olarak değerlendirilmektedir. Çünkü başta mimarlık olmak üzere çeşitli alanlardaki değişimler 1950 yılından önce başlamış durumdadır. Buna ek olarak, tek ve homojen bir anlayış mevcut değildir.

Cumhuriyet Dönemi Türk Mimarlığı alanında gerçekleştirilen çalışmalar incelendiğinde 1950 ile 1960 yılları arasındaki dönemin ayrı bir başlık altında değerlendirildiği görülmektedir. Bu dönem ürünlerini değerlendirirken Enis Kortan “rasyonalist-uluslararası” tanımını kullanmış; Üstün Alsaç ise dönemi ele alırken “Uluslararası Mimarlığa Açılış: Mimarlıkta Serbest Biçimlerle Çözüm Getirme Düşüncesi” başlığını tercih etmiştir (Kortan 1971, Alsaç 1976).

İkinci Dünya Savaşı'nın diğer tüm devletler üzerindeki etkisi Türkiye'de de hissedilmiştir. Bu süreçte Türkiye'nin de insan haklarına saygı duyan, demokrasiyle yönetilen bir devlet olması gerekliliğine ilişkin bir fikir birliği oluşmuştur. Bu nedenle Türkiye yeni dünya düzeninde saygın bir konum edinebilmek için oluşturulmuş yeni kurumları benimsemiş, bu kurumların parçası olmuş ve aynı doğrultuda tek partili siyasal rejimi bırakarak çok partili demokratik süreç yolunda adımlar atmıştır (Tekeli 1998). Yeni dünya düzeninde yer edinme arayışının bir parçası olarak Türkiye Uluslararası Para Fonu (IMF), Dünya Bankası ve Avrupa Ekonomik İş Birliği Örgütü (OECE) ve daha sonra da Kuzey Atlantik Antlaşması Teşkilatı'na (NATO) üye olmuştur. Çalışma konusu kapsamında IMF'ye üye olunmasının altı ayrıca çizilmelidir çünkü başta Emlak Kredi Bankası olmak üzere bu dönemde kurulan ya da güç kazanan bankalar konut üretimi konusunda önemli ölçüde söz sahibi olmuştur. Bankalar mudileri için apartmanlar yaptırmış ve hatta dergilere hediye apartman dairesi ilanları dahi verilmiştir.

1950 yılının mayıs ayında gerçekleştirilen seçimler, çoğu tarihçi tarafından bir dönüm noktası olarak görülmektedir. Bu seçimlerde Demokrat Parti yaklaşık %55'lik bir oy oranıyla galibiyet elde etmiş ve çok partili siyasi rejimle birlikte

iktidar ilk kez el değiştirerek Cumhuriyet Halk Partisi'nden Demokrat Parti'ye geçmiştir. Seçimlerin ardından Celal Bayar cumhurbaşkanı seçilmiş ve partisinin genel başkanlığından ayrılarak cumhurbaşkanının tarafsızlığı ilkesinin de ilk uygulamasını gerçekleştirmiştir. Partinin genel başkanlığı ve başbakanlık görevi ise Adnan Menderes tarafından yürütölmüştür. Yeni meclisteki göröntü çok partili rejimle birlikte değişmiştir. Zürcher, konuya ilişkin olarak “*DP milletvekilleri ortalama olarak daha gençti (...), üniversite eğitimi görmüş olan daha az, ticaret veya hukuk formasyonuna sahip olan çok daha fazlaydı. CHP ile en çarpıcı farklılık, bürokratik ve/veya askeri formasyona sahip milletvekillerinin hemen hemen olmayışıydı*” beyanında bulunmuştur (Zürcher, 1998). Türkiye, bu gelişmelerle birlikte sivil bir cumhurbaşkanına ve ağırlıklı olarak sivillerden kurulan bir meclise kavuşmuştur.

Ekonomik açıdan değerlendirildiğinde yeni hükümet 1947 yılında Türkiye Kalkınma Planı yapmış ancak bu plan uygulanmamıştır. Buna karşın, 1950'li yılların ilk dönemindeki ekonomi politikası da yine bu plan doğrultusunda geliştirilmiştir. Bu plan kapsamında özel girişimlerin rolüne dikkat çekilirken enerji, ulaştırma ve tarım alanlarına öncelik verilmiştir. 1948 yılında İstanbul'da bir araya gelen Türkiye İktisat Kongresi'nde ticaret ve sanayi burjuvazisinin görüşleri arasında büyük benzerlikler olduğu görölmektedir. Demokrat Parti'nin 1950 sonrasındaki uygulamaları da buna uygun olarak ilerlemiştir.

Ekonomik alanda yaşanan değişiklikler incelendiğinde dönüm noktası olarak değerlendirilebilecek kesin ve net bir tarih vermenin hemen hemen imkânsız olduğu ortaya çıkmaktadır. Mimarlık alanında Sergievi ve Florya Deniz Köşkü gibi yapılarla 1930'lu yılların başında başlayan hareketin ekonomik açıdan ise 1940'lı yılların ikinci yarısına denk geldiğini söylemek mümkündür. Bu nedenle 1950 yılının kesin bir dönüm noktasından çok geçişin göstergesi niteliğine sahip simgesel bir başlangıç tarihi olarak değerlendirilmesi daha uygun olacaktır. 1940'lı yılların sonundan itibaren, savaşa kadarki süreçte iç pazardan çıkmayan ülke ekonomisinin başta tarımda modernizasyona giderek uluslararası pazarlara açılması amaçlanmıştır. Liberalleşme hareketi çerçevesinde özel kesim üzerinde daha büyük bir hassasiyetle

durulurken demiryollarının ağırlıkta olduğu altyapı yatırımları stratejilerinin yerini de karayollarının öncelikli olduğu yatırım stratejileri almıştır (Tekeli 1998).

Bu süreçte hızlı ve tarım temelli bir gelişim gerçekleşmiş, 1950’de başlayıp üç yıl süren Kore Savaşı nedeniyle dünya genelinde tarım ürünlerinin fiyatının artması da bu gelişmede etkili olmuştur. Bu dönemde demiryolları stratejileri büyük oranda ikinci plana atılmış ve karayollarının yapımı hız kazanmıştır. Kalkınmayı öncelik olarak belirleyen Demokrat Parti, liberalleşmeye açık bir destek vermiştir. Devletçilik ilkesi ikinci planda tutulurken özel girişimlerin ağırlığı artmıştır. Bu dönemdeki kalkınma hamlelerinin büyük oranda plansız gerçekleştiği görülmektedir. Benzer şekilde, tarımda makineleşme hızının artması ve üretimin yerel pazarlardan çok uluslararası pazarlara yönelik hâle gelmesiyle birlikte verim artmış ve halkın kırsal kesimden yavaş yavaş uzaklaşmasına yol açmıştır.

Halk, 1954’e kadarki süreçten büyük oranda memnuniyet duymuş ve basının kısıtlanmasına yönelik kararlar ya da halk evlerinin kapatılması gibi olumsuz olarak değerlendirdiği konuları göz ardı etmiştir. Bunun sonucunda 1954 seçimlerinde daha da güçlenen Demokrat Parti, meclisteki koltukların %93’ünü kazanmıştır. Buna karşılık, plansız gerçekleştirilen ekonomik kalkınma hamleleri çeşitli sorunlara sebep olmuştur. Yunanistan’la Kıbrıs gerginliğinin yaşanması; İzmir ve İstanbul’da azınlıklara karşı saldırılara dönüşen hareketler 1955 yılında İstanbul, İzmir ve Ankara’da sıkı yönetim ilân edilmesine yol açmıştır. Halk içinde geniş bir tabana yayılmaya başlayan hoşnutsuzluk ise Demokrat Parti tarafından agresif bir biçimde karşılanmış ve partinin baskıcı tutumunu güçlendirmesiyle cevap bulmuştur. Ekonomik ve siyasi sorunlar sürmesine karşın Demokrat Parti 1957’deki seçimlerden de zaferle ayrılmıştır.

Demokrat Parti, iktidarı boyunca Türkiye’nin jeopolitik konumunu iyi kullanmış ve Batı blokuyla yakınlaşma fırsatı yakalamıştır. Başta Amerika Birleşik Devletleri olmak üzere çeşitli Batı ülkelerinden alınan yardımlar sayesinde hızlı bir kalkınma gerçekleştirilirken ülke genelinde önemli bir dinamizm yakalanmıştır. Buna ek olarak, ekonomi ve siyasetin yanı sıra o günlerde ortaya çıkan ve kültürel yaşamın da bir parçası hâline gelen “küçük Amerika olmak” hedefinden hareketle, bu süreçte Türkiye’nin en başta Amerika Birleşik Devletleri’ni (ABD) model olarak

benimsediğini söylemek mümkündür. 1950-1960 tarihleri, kesin olarak yalnızca Demokrat Parti'nin iktidarını belirtmektedir. Daha önce de ifade edildiği gibi, 1950 yılı sembolik açıdan bazı değişimlerin başlangıcı olarak kabul edilmektedir ancak özellikle de mimarlık alanındaki değişimler bu tarihten önce başlamış; 1960'lı yıllara kadar ve hatta sonrasına da uzamıştır. Türkiye'nin ulusalcılıktan aslında hiç vazgeçmediği görülmektedir. Ülke, Soğuk Savaş sürecinde de Sovyet tehdidi altında bulunduğu hâlde bundan vazgeçmemiştir. Buna karşın, Amerika Birleşik Devletleri'nin her alandaki gücü ve etkisi “küçük Amerika olma”, “her mahallede bir milyoner” gibi yaklaşımlara yol açarak toplumda tüm zorlukların kısa süre içerisinde aşılabileceği illüzyonunun oluşmasına neden olmuştur. Tanyeli tarafından da ifade edilmiş olduğu üzere, zorluklara yol açan unsurun ülkedeki yapısal sorunlar olduğu fark edilmemiştir (Tanyeli, 1998).

Mimarlar, bu dönemde ağırlıklı olarak uygulamalarda bulunmuştur. Proje tanıtımlarının gerçekleştirildiği dönem dergileri mevcuttur ancak uygulamalara ilişkin olarak eleştirel niteliğe sahip değerlendirmeler bulunmamaktadır. Ana konuyu genellikle malzeme, işgücü, teknolojideki yetersizlikler gibi maddi eksiklikler oluşturmaktadır. Bu durum toplumun genel olarak mevcut durumdan şikayetçi olmadığını ve halk üzerindeki iyimserliğin mimarlar üzerinde de görüldüğünün bir işareti olarak değerlendirilebilmektedir (Tanyeli 1998).

Ülke, yapısal bozukluklara ve teknolojik yetersizliklere rağmen Batı'dan farksızmış gibi gösterilmeye çalışılmıştır. Özellikle de teknoloji düzeyinin düşüklüğü barizdir; buna karşın, “... yapı endüstrisinin emekleme dönemi yaşadığı, minyatür ölçekli kalifiye işgücününün turmanan yapım etkinliklerine yetmediği bir ülkede sözgelimi, Sakarya Hükümet Konağı'nı tasarlayanlar (E. Kortan, H. Vapuciyan, N. Yaubyay, A. Andoniadis, 1956-59) Mies van der Rohe perde duvarlarını çelik profilleri kaynaklayarak üretmek çabasında dırlar. Henüz asansör üretmeyen ülke, Enver Tokay ve İlhan Tayman eliyle Ankara'da, Lever House'tan alınan ilhamla gökdelen inşa etmektedir (1959-1965)” (Tanyeli 1998). Teknoloji, uygulamayı geriden takip etmek mecburiyetindedir. Bununla birlikte, bu tip çabaların ve zorlamaların uzun vadede teknolojinin gelişmesine katkı sağladığı da yadsınamaz bir gerçektir.

2.1. Araştırma Alanı Seçim Kriterleri ve Cephe Analizleri Belirleyicileri

Demokrat Parti iktidarındaki şartların açıklanmasıyla birlikte mimaride düşünsel etkinliğin hemen hemen hiç bulunmayışının sebepleri de daha açık bir biçimde görülebilmektedir. Bu dönemde ekonomik, askeri, siyasi ortaklıklara ek olarak Batı ülkeleriyle bir anlamda yazılı olmayan kültürel bir birliktelik de söz konusu olmuştur. Resim sanatçıları Batı'nın figüratif olmayan, soyut akımlarını takip etmiş; ilgi gören yabancı filmlerin yerli versiyonları çekilmiştir. Aynı eğilim mimarlık alanında da görülmüş ve uluslararası stilde beğeni toplayan ürünlerin örnekleri alınabilmiştir (Şık, 2000). Konu kapsamında, Enis Kortan'ın dönemin Türkiye'deki mimarlık hareketlerini ele aldığı kitabında değerlendirdiği dönem şartlarına yer vermek yerinde olacaktır,

“1950-1960 yılları arasında Türk mimarları genellikle, Batı'nın büyük ustalarının ilke ve disiplinlerinin vücuda getirmiş olduğu Rasyonel-Uluslararası mimarlık anlayışının etkisinde kalmışlardır. Mimarlarımızın bir bölümü bu çerçeve içinde kalarak kendilerine bir yön seçmiş ve beğenip bağlandığı yapıları veya inandığı ilkeleri kişiliğinden de bazı ilavelerle geliştirerek ülkemizde yapıtlar ortaya koymuşlardır. Bu yapıtları en belirgin olarak Le Corbusier ve Mies van der Rohe'nin mimarlık üsluplarının belirli bir süresinin etkilerini göstermişlerdir. Dolayısıyla, söz konusu etkiler tamamıyla dışardan gelmiş olup bu akım ne toplumumuzun aktüel gereksinimlerine bir cevap olarak ortaya çıkmış ne de mimarın kendi kişisel kapasite ve verilerinden meydana gelmiştir. Mimar bazen ülkemizin malzeme, işçilik ve teknolojisine en uygun olabileceğini düşündüğü dışarıdaki bir yapı ve ilkelerini kendisine ışık tutan faktörler olarak seçmiş ve bu yolla ortaya çıkan yapı da başarısı şüphe götürmez olan “öncü yapıtın” yardımıyla meydana geldiği için işçilik ve malzeme iyi olduğu takdirde sonuç tatminkâr olmuştur. Bu durumda mimarın büyük hatalara düşme ihtimali daha azdır. Çünkü değerini göstermiş ve ispat etmiş yapıtlardan esinlenilmiş ve onlar örnek alınmıştır. Ancak bu koşullarda, mimarlıkta olması gereken yaratıcı sanat ve imgeleme gücü yeteri kadar mevcut olamamaktadır. Dolayısıyla, yurdumuz dışındaki yapıtları incelemiş olanlar buradaki benzerlerini görünce tebessüm edip, binaya bir bakış atmakla yetinmekte fakat içine girip iç mekanını algılamak dıştan ise yapıyı her yönünden dolaşmak mimarın yaratıcılığını

tatmak, derinlemesine incelemesini yapmak heyecanını hissetmemektedirler. Mimarlıkta her yaratıcı sanatta olduğu gibi üzerinde önemle durulan yaratma gücü ve imgeleme kudreti muhakkak ki seçmecilik (ekletisizm) yoluyla ortaya koyulan yapılarda gereği kadar mevcut olamamaktadır. Çağımızdaki teknolojik gelişmeler sonucu haberleşme, ulaşım vb. olanaklarının sağladığı birlik her yönde olduğu gibi mimarlıkta da uluslararası değerlerin kabulünün kaçınılmazlığını ve gerekliliğini ortaya koymaktadır. Ancak mimar bu değer ve kavramları uygularken içinde bulunduğu çevre ve toplumun koşullarını en elverişli şekilde izlemek ve dikkate almak durumunda olmalıdır” (Kortan 1971).

Bu kesitten de anlaşılabilceği üzere dönemin Türk mimarisinde düşünsel bir altyapı oluşmamış olmasının başlıca sebebi teorik kavramların yoksun oluşudur. Sözü geçen öncü yapıtın sadece fiziksel bileşenlerinin ön planda tutulduğu ifade edilmektedir. Halbuki modernizm anlayışı modern insan ve genel yaşam tarzı hakkında oldukça kapsamlı bir düşünce altyapısına sahiptir. Enis Kortan tarafından da belirtildiği ve belgelendiği üzere başta Batı mimarlığı olmak üzere genel anlamda dünya mimarlığı iletişim, teknoloji ve yayınlar sayesinde elde edilen imkânlarla reel ve doğal mimarlık olarak değerlendirilmiştir.

1950’li yıllarda siyasetin tıpkı diğer dönemlerde olduğu gibi yine diğer alanlarda hissedilmesi mimarlık alanına da yansımış ve Amerika Birleşik Devletleri’yle yaşanan ilişkilerin mimari alanındaki ilk büyük ve somut ürünü 1953 tarihli İstanbul Hilton Oteli olmuştur. Türk mimar Sedad Hakkı Eldem, Amerikalı mimarlık bürosu Skidmore ve Owings & Merrill’in ortak tasarımı olan bu yapının İstanbul’da inşa edilmesi, ülkenin uluslararası stile, estetiğe ek olarak uygulanabilirlik yönünden de yaklaşmasını sağlamıştır.

Dönemin en önemli gelişmelerinden biri de geçmişte küçük bir mimar grubunun elinde olan yapım etkinliğinin daha geniş bir kitleye yayılmış olmasıdır. Baysal-Birsel, Tekeli-Sisa, Birleşmiş Mimarlar ve AHE ortaklıkları bu dönemlerde şekillenmiştir. Özel sektörün tasarımın talep ve hatta arz alanına giriş yapması ve ticari büro binalarının inşa edilmeye başlaması da bu dönemde serbest mimarlık bürolarının oluşumu açısından önemli bir rol oynamıştır (Tanyeli 1998).

Kurumsal açıdan önemli sayılabilecek bir diğer gelişme de 6235 Sayılı Kanun kapsamında Türk Mühendis ve Mimar Odaları'nın kurulmasıdır. Buna karşın, bu yeniliklerin mimarlık çevrelerini canlandırırken düşünsel faaliyetlerin gelişimine herhangi bir katkı sağlamadığı da göz ardı edilmemelidir. Dönem süresince mimarlık alanının en önemli uygulamalarından biri yarışmalar olmuştur. Arkitekt'in 1950 ile 1960 yılları arasında yayınlanmış hemen hemen tüm sayılarında yarışmaya katılmış projelerin sonuçları veya yeni yarışma ilanları görülmektedir. Bu projelerin büyük oranda birbirleriyle benzerlik gösterdikleri ve benzer yaklaşımlar temelinde şekillendikleri gözlemlenmektedir. Mimarlar Odası'nın kurulmasına ek olarak Karadeniz Teknik Üniversitesi ve Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nde mimarlık bölümlerinin açılması da dönemin önemli gelişmeleri arasındadır.

Türkiye, tüm bu gelişmeler ışığında İkinci Dünya Savaşı'nın ardından çok hızlı bir kentleşme yaşamıştır. Dönem öncesinde yalnızca Ankara'da görülen yıllık %6 civarında seyreden nüfus artış hızı, bu dönemde ülke genelindeki kentlere çok hızlı bir biçimde yayılmıştır (Tekeli 1998). Kentli nüfusun 1927'de 2 milyon 236 bin kişiden oluştuğu bilinmektedir. 1927 ile 1985 yılları arasında Türkiye nüfusu üçe katlanmış, buna karşılık kentli nüfusu 1985 yılında 25 milyon 890 bine ulaşmıştır. Diğer bir ifadeyle, kentli nüfusu ülke nüfusuna kıyasla çok daha hızlı ve keskin biçimde artmıştır. Bu nedenle Türkiye nüfusunun yalnızca %32'sinin kent kökenli olduğunu söylemek mümkündür. Kentsel nüfusta doğurganlık oranının daha düşük olduğu gerçeği göz önüne alındığında bu oranın gerçekte daha düşük olmasını beklemek yanlış olmayacaktır. Kentli nüfus, 1950 yılında yaklaşık 4 milyon kişiyle ülke nüfusunun %18,67'sini oluşturmaktayken 1970 senesine gelindiğinde 12 milyon 700 bin kişiden oluşan kent nüfusu, ülke nüfusunun %35,74'üne denk gelmektedir.

Bağdat Caddesi'nde ve yakın civarında bulunan ilk yerleşim yerlerinin en başta üst düzey bürokratlar, Osmanlı İmparatorluğu'ndaki devlet yetkilileri, tüccarlar ve ardından gayrimüslimler ile Levantenler tarafından yaptırılan yalılar ve köşkler olduğu bilinmektedir. Ağırlıklı olarak ahşap köşklere oluşan bu konut dokusu 1800'lü yıllarda inşa edilmiş ve yaklaşık olarak 1930'lu yıllara değin varlığını korumuştur. Tarihte "Yüz Ellilikler" olarak bilinen grubun ülkeden sürülmesi, siyasi ya da ekonomik sebepli göçler, sürgünler gibi sebepler bölgedeki hâkim dokuyu

oluşturan ve üst gelir grubuna ait olan, büyük bahçelerin içinde bulunan ahşap köşkların terk edilmesine veya ekonomik yönden idare edilemez hâle gelmesine yol açmıştır. Bu nedenle 1930'lu yıllardan itibaren bu arazilerin parsellere bölünerek orta gelirliilerin kullanımına açılmasıyla birlikte ahşap köşklar ya yıkılmış ya da bahçelerine yeni yapılar inşa edilmek suretiyle atıl hâle getirilmiştir (Arıkan, 2013, s. 72-80). 1935 yılını takip eden süreçte Bağdat Caddesi'nin her iki yanında yer alan arazilerle cadde civarındaki bahçeli ahşap köşklar küçük parsellere bölünmüş, yerlerine ağırlıklı olarak iki katlı ve betonarme bahçeli küçük villalar yapılmıştır (Halu Yazıcıoğlu, 2010, s. 298). Ebniye Kanunları uyarınca ahşap konutlar yasaklanmış olduğu için müstakil evler betonarme olarak inşa edilmiştir.

1950'li yıllarda köyden kente göçün yoğunlaşmasıyla birlikte Türkiye kendini çok hızlı gelişen bir kentleşme sürecinin içinde bulmuştur. İsmi dönemin başbakanı Adnan Menderes'ten alan Menderes Operasyonu kapsamında pek çok imar faaliyetinde bulunulmuş ve bu faaliyetler İstanbul'un çehresinde önemli değişikliklere yol açmıştır. Bağdat Caddesi ve çevresi de bu imar çalışmalarından etkilenmiş; bölgenin genel dokusunu oluşturan eskiden kalmış ahşap köşklar ve müstakil, bahçeli çift katlı betonarme evler 1952 ile 1945 yılları arasında yapılmış Kadıköy ilçe planına uygun olarak değişmeye başlamıştır. Bu plan kapsamında, Bağdat Caddesi ve çevresi için yalnızca üç katlı 9.50 kotundaki yapılara izin verilmiştir (Akbulut M. R., 1994, s. 329-339).

Çok katlı apartman sürecini başlatması yönüyle ülke genelindeki kentleşmenin dönüm noktası olarak kabul edilen Kat Mülkiyeti Kanunu ise 1965 yılında yürürlüğe koyulmuştur (Altaban, 1998). Bu dönemde Karadenizli müteahhitler piyasaya girmiş; kısaca yap-sat olarak bilinen "yıkma, yapma, satma" faaliyetleri başlamıştır. Bağdat Caddesi ve yakın çevresinin konut dokusunda yap-sat yöntemiyle inşa edilen apartmanlar daha sık bir biçimde görülür hâle gelmiştir. Bu yöntem kullanılarak 1965 yılından sonra Bağdat Caddesi'nin mahallelerinde zemin kata ek olarak üç kattan daha oluşan, toplamda dört katlı apartmanlar inşa edilmiştir.

Bu apartmanlaşma süreci, 1950'li yıllardaki üç katlı apartmanlaşma süreçlerinden farklı seyretmiştir. Bunun nedeni, apartmanların müteahhitlere kat karşılığı verilmiş olmasıdır. Bu durum, ev sahiplerinin yanı sıra yapılan yeni binada

satılan dairelerle bölgeye yeni sakinlerin de gelmesine yol açan bir süreçtir. 1954-1973 yılları arasındaki dönemde Bağdat Caddesi'nde Kat Mülkiyeti Yasası'nın sağladığı imkânlarla çok sayıda dört katlı apartman inşa edilirken ve 1964 öncesinde yapılarak bölgenin ağırlıklı konut dokusunu oluşturan üç katlı apartmanlar yıkılmıştır. Bu dönemde inşa edilen apartmanların göze çarpan ortak özelliği, apartman giriş ve arka tarafında bulunan büyük bahçeler ve büyük açık balkonlardır. Aşağıda yer alan fotoğrafta dönem apartmanlarından bir örnek sunulmuştur.

Şekil 23. Feneryolu'nda Birinci Nesil 4 Katlı Apartman Örneği

Kaynak: Koylan 2018, 55.

Takip eden yıllarda konut yapımını etkileyen iki önemli gelişme söz konusudur. Bunlardan ilki, 1972 tarihli 1/5.000 ölçekli Bostancı-Erenköy Bölgeleme İmar Planı iken ikincisi ise 1973 yılında inşası tamamlanan Boğaz Köprüsü ve çevre yollarının açılmasıdır (Akbulut M. R., 1994). Bu süreçte Kızıltoprak ile Bostancı arasında ve çevresinde bulunan konutlarda emsal 1.8'e çıkartılarak yapı yoğunluğunun arttırılması amaçlanmıştır. Bu dönemde inşa edilen apartmanların büyük bölümü, önceki yıllarda yapılmış müstakil ve ağırlıklı olarak dört katlı olan birinci nesil apartmanlarının oluşturduğu konut stokunun rant nedeniyle yıkılmasının

bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Bu yeni binaların zemin katlarında ticari işleve sahip yumurtacı, bakkal, berber, yufkacı, terzi gibi dükkânlar açılmıştır. İkinci nesil apartmanların döneminde inşa edilen konutların kat sayısı daha yüksek olmasına karşın sokak, bahçe ve konut ilişkisi açısından geçmiş döneme kıyasla önemli bir fark görülmemektedir.

Şekil 24. Erenköy’de İkinci Nesil Apartman Örneği

Kaynak: Koylan 2018, 56.

2.1.1. Bağdat Caddesi’nin Tarihçesi ve Özellikleri

Toplumsal yoğunlaşma, imge, toplumsal kodlar ve yaşam tarzı oluşturan Bağdat Caddesi aynı zamanda barınma kültürünün ve konutun kentsel kültür içerisindeki evrimini anlamak açısından önemli bir referans noktası olarak dikkat çekmektedir (Yücel 2008). Bölge, Kızıltoprak’tan başlayıp Marmara Denizi kıyısı boyunca Bostancı’ya kadar uzanmakta ve kendine has kentleşme anlayışının yanı sıra yoğun konut dokusuyla İstanbul’un Anadolu yakasının önemli merkezlerinden birini oluşturmaktadır. Kadıköy, bugün tümüyle kentsel alana dahil olmuş ve yapılaşmış durumdadır. Aslında Bostancı’ya değin uzanan mahallelerde ve semtlerde tarih öncesinde dahi yerleşim olduğu bilinmektedir ancak Kadıköy’ün kentle bütünleşmesi 19’uncu yüzyıla rastladığından, bölge İstanbul tarihi içerisinde yeni bir yerleşim olarak değerlendirilmektedir (Akbulut R. , 1994).

Bizans ve ardından Osmanlı dönemlerinde Kadıköy üst düzey yöneticiler tarafından özellikle de mesire ve sayfiye yeri olarak büyük ilgi görmüştür. Bunun yanında tarım üretiminin de yapıldığı bir bölge olmuştur. 18'inci yüzyıla ait bazı kaynaklarda Kadıköy bölgesinin dönemin sebze-meyve ihtiyaçlarının önemli bölümünün karşılandığı bir tarım alanı olduğu belirtilmektedir (Akbulut R. , 1994). Kadıköy ve çevresinin tutarlı bir biçimde gelişebilmesi ancak 19'uncu yüzyılın ikinci yarısında gerçekleşmiştir. Kauffer'in 18'inci yüzyılın sonunu gösteren İstanbul haritaları, o dönemde İstanbul'un Anadolu yakasındaki tek gelişmiş yerleşim biriminin Üsküdar olduğunu göstermektedir. Bu haritalardan Kadıköy'ün o dönemde görece önemsiz ve küçük bir yerleşim yeri olduğu anlaşılmaktadır.

Bölgedeki en önemli yol aksı niteliği taşıyan Bağdat Caddesi, Bizans dönemine değin uzanan bir geçmişe sahiptir. Bu aks, Osmanlı döneminde Bağdat ve Şam'a gidecek kervanlar ve Doğu seferleri öncesinde ordu tarafından kullanılmıştır (Eyice, 1993). Kauffer'in 1786 tarihli İstanbul haritasında İzmit yolu olarak işaretlenmiş bu yolun etrafının tümüyle boş olduğu görülmektedir. Kadıköy ve çevresinin 19'uncu yüzyılın ikinci yarısından itibaren gelişmesinde önemli rol oynayan iki faktörden söz etmek mümkündür. Bunlar, ulaşım alanında kaydedilen yenilikler ve kent topraklarının mülkiyetine ilişkin yeni düzenlemelerdir. Bölge, 19'uncu yüzyıla birlikte demir ve deniz yollarının gelişimiyle aynı doğrultuda bir gelişim süreci yaşamıştır. 1843'te düzenli vapur, 1847'de ise denizden iç kesimlere banliyö treni seferlerinin başlaması bölgenin gelişiminde büyük rol oynamıştır (Akın, 2010).

1843 yılında kurulan Hazine-i Hassa Şirketi ve diğer firmaların buharlı gemileri Suadiye, Bostancı, Maltepe, Kartal ve Caddebostan'daki iskelelere uğramış; gemilerin uğradığı bu bölgelerdeki yerleşimcilerin sayısı artmıştır (Yücel 2008). Haydarpaşa-İzmit demiryolu hattının 1873'te açılması ve 1888'de Bostancı'ya kadar uzatılmasıyla birlikte ağırlıklı olarak Osmanlı üst sınıfları tarafından istasyon çevrelerinde kurulan yerleşimler gelişimini sürdürmüştür. İlk olarak belirli noktalarda gelişen yerleşimler zaman içerisinde istasyonlar boyunca yayılmış ve istasyonlara yakın bölgelerde yeni mahalleler ve semtlerin oluşmasını sağlamıştır. 1800'lü yılların sonuna gelindiğinde bahçe içlerinde ahşap köşklerin inşa edildiği

bilinmektedir. 1900'lü yılların başında ise bahçeler ve bostanların yaşam alanlarına dönüştüğü gözlemlenmektedir. Yerleşim süreci, II. Abdülhamit dönemindeki paşaların 19'uncu yüzyılın sonlarına doğru bölgede bahçeli köşkler yaptırmalarıyla birlikte hız kazanmıştır (Sabuniş Dölen, 1994).

Dönemin Osmanlı paşalarının önemli bir bölümü köşkların yanı sıra cami ve kamu yapıları da inşa ettirmiş ve bu yapılar etrafında mahallelerin oluşmasında önemli rol oynamıştır (Akbulut, 1994). Demiryolları ve denizyollarındaki gelişime ek olarak, mülkiyet kısıtlamalarının şekillendirildiği imar yasaları da bölgenin fizikî yapısını ve değişimini etkileyen önemli faktörlerden olmuştur (Tekeli, 1996b). Bu değişiklikler, genel itibariyle 19'uncu yüzyıl İstanbul'unun kentsel biçimini büyük oranda etkilemiştir. 20'nci yüzyılın ilk yıllarında bölgedeki bağ, bostan ve mülk alanları parsellere bölünmüş ve bugünün kentsel biçiminin temelleri atılmıştır. Tütüncü Mehmet Efendi, bu gelişmenin en çok bilinen isimlerinden biridir. Tütüncü Mehmet Efendi, 19'uncu yüzyılın sonlarına doğru Bağdat Caddesi'yle demiryolu arasında kalan bölümü satın alarak parsellemiş, yol sistemi oluşturmuş, cami ve müstemilat da inşa ederek bu yapının çevresinde bir semt merkezi kurmuştur. Tütüncü Mehmet Efendi'nin geliştirdiği ızgara şemalı modern yol planı da geçerliliğini koruyarak yaygınlaşmıştır (Yücel 2008).

Akın'a (2010) göre üst gelir grubundaki ailelerin 19'uncu yüzyılın ikinci yarısıyla birlikte Kadıköy sahillerine ilgi göstermeye başlaması, Boğaziçi'nin iki yanındaki prestijli yapıların yazlık olarak değerlerinin azalmasına yol açmış ve yeni ekonomiyi yönlendiren grubun ağırlıklı olarak Moda, Adalar ve Kadıköy'deki semtlere yerleşmesine neden olmuştur. Izgara planları, bu semtlerde 1882 tarihli Ebniye Kanunu'nun uygulandığını göstermektedir (Tekeli, 1996b).

Harita heyetinin basmış olduğu 1908 tarihli şehir haritası da bu bölgedeki ızgara yapısının mevcut şeklini neredeyse tümüyle 20'nci yüzyılda aldığını ortaya koymaktadır. 1950'li yıllarda İstanbul'un tümünü etkileyen iki önemli gelişme Kadıköy bölgesinde de çehrenin ve yaşantının değişmesine yol açmıştır. Bunlardan ilki, sanayileşme süreciyle birlikte şehirlere doğru yaşanan göç; ikincisi, Adnan Menderes'in imar operasyonlarıdır. Menderes'in operasyonları ağırlıklı olarak Avrupa yakasında uygulanmasına karşın bu operasyonlar kapsamında Kadıköy ve

civarında da yeni yollar açılmasına veya bazı mevcut yolların geliştirilmesine yönelik çeşitli imar operasyonları gerçekleştirilmiştir (Akbulut R. , 1994).

Bağdat Caddesi de bu çerçevede 1958 yılında genişletilmiştir. Tramvay hatları tamamen kaldırılırken caddenin iki yanında yer alan bahçeler caddenin genişletilebilmesi adına istimlak edilmiştir (Eyice, 1993). Bu gelişmeler, 1950’li yıllarda bölgenin görece düşük nüfus yoğunluğuna sahip, bahçeli yapılaşma türünü bozmamıştır. Bu özgün mekânsal formdaki dönüşüm 1960’lı yıllarda kendini göstermeye başlamıştır.

1965 tarihli Kat Mülkiyeti Kanunu bu değişimin önemli sebeplerinden biridir. Bu gelişme, bölgedeki az katlı konut ve düşük nüfus yoğunluklu yapının yerini çok katlı konutların ve yüksek nüfus yoğunluğunun almasıyla sonuçlanmıştır. Bölge, en dramatik değişimini 1970’li yıllarda yaşamıştır. 1927 yılında hazırlanan, 1/5000 ölçekli Bostancı-Erenköy Bölge İmar Planı bunun başlıca nedenleri arasındadır. Bu plan, serbest düzeyde yapı inşasına izin vererek yapı yoğunluk ve yüksekliğinin artmasının önünü açmıştır. 1973 yılında Birinci Boğaz Köprüsü’nün de açılması Bağdat Caddesi ve çevresini önemli bir konut merkezi hâline getirmiştir (Hür, 1994). Bu nedenle, döneme hâkim “yap-sat” anlayışı nedeniyle çok sayıda apartman bloğu üretilmiş; bu yapılar, bahçeli evlerin yerini almıştır. 1960’lı yıllarda Bağdat Caddesi üzerinde hemen hemen tüm parseller doludur (Koçu, 1968).

Şekil 25. Utarit İzgi ve Mahmut Bir, Çiftelhavuzlar'da bir villa

Kaynak: Arkitekt, 1961

Şekil 26. 1960’li Yıllar Melih Koray, Dilman Apartmanı, Selamiçeşme

Kaynak: <http://www.mimdap.org/?p=147914>

Bu nedenle yapılaşma Bağdat Caddesi çevresindeki müstakil evlerin yıkılıp yerlerine apartmanların inşa edilmesi yoluyla gerçekleşmiştir. 1970 ve 1980’li yıllarda ise bölge çok yoğun bir yapılaşmaya maruz kalmış ve özgün dokusunu tamamen kaybetmiştir. Bedrettin Dalan’ın belediye başkanlığıyla geçilen 1980’li yıllarda bölgede önemli yol çalışmaları da yapılmış; 1984 ile 1987 yılları arasında Kalamış-Bostancı arasındaki alanda deniz doldurularak kıyı düzenlemesi gerçekleştirilmiş, sahil yolu açılarak Bağdat Caddesi’ndeki trafik tek yönlü olacak biçimde düzenlenmiştir (Eyice, 1993).

1988’de Fatih Sultan Mehmet Köprüsü’nün açılması, 1990’lı yıllarda ikinci çevre yolunun tamamlanması gibi unsurlar bölgenin ulaşılabilirliğini arttırarak kentle bütünleşmeyi sağlamıştır. 1998 yılında 1/5000 ölçekli Kadıköy İkinci Etap İmar Nazım Planı ile imar haklarında artışa gidilmesi ve 2005 yılında 1/5000 ölçekli Kadıköy Merkez-E5 (D100) Otoyolu Ara Bölgesi Nazım İmar Planı ile bu imar düzeninin onaylanması sonucunda 2000’li yıllarda “yık-yap” sürecinin önü açılmıştır. Tüm bu gelişmelerin sonucunda, 1950’li yıllardan itibaren yaklaşık 70 yıllık süreçte üç-dört kuşak yapılaşma gerçekleşmiştir (Yücel 2008). Bugün ise inşaat sektörünün itici gücünden faydalanmak amacıyla bölge yapılarının %80’i riskli ilan edilerek 2012 tarihli, 6306 Sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun tarafından öngörülen yeni bir yıkım-üretim sürecinin temelleri atılmıştır.

Bölge bugün de ağırlıklı olarak orta ve üst gelir düzeyine sahip grupların yaşadığı bir alan olma özelliğini korumaktadır ancak geçmişteki dokusunu hemen hemen tümüyle kaybetmiştir.

1950 ile 1960 arasındaki 10 yıllık süreç, Türkiye açısından hem toplumsal hem de coğrafi açıdan oldukça hareketli geçmiştir. Tarımın endüstriyelleşmesi ortaklıları şehre göç etmeye zorlamış; şehirlerdeki canlı ekonomik hayat daha iyi iş imkânları sunmuştur. Bu, köylerden şehirlere ciddi bir göç dalgası yaratarak hızlı bir kentleşmeye yol açmıştır (Keyder, 1989). Ankara'nın 1930-1950 yılları arasındaki yükselişinde sıradan bir liman kenti olan İstanbul, ithal ikameci ve korumacı politikaların izlendiği 1950 sonrasında kültürel, siyasal ve sosyal değişimlerin odak noktası hâlini almış ve çok sayıda büyük imar operasyonuna sahne olmuştur (Bilgin, 2010).

Bu dönemlerde Bağdat Caddesi ve çevresi düşük nüfus yoğunluğunu korumuştur. Bölge, 1960'lı yıllarda dahi yoğun baskıdan uzak kalmayı başaramamıştır ancak bu dönemin başlarında mevcut konut tipolojisinin son demlerini yaşadığını söylemek mümkündür. Özcan (2009) bu dönemde bir yandan kâgir villalardaki ve paylaşımlı köşklereki yaşamın sürdüğünü; diğer yandan ise değişimin sinyallerinin verildiğini ifade etmektedir. Bu dönemde tek katlı villaların ve köşklere bir bölümü yıkılıp yerlerine üç veya dört katlı apartmanlar inşa edilirken tarla ve bostan alanlarında da yeni yerleşimler ortaya çıkmaya başlamıştır. 1960'lı yıllarda bahçeli kâgir villalarının inşası bireysel olarak devam etmiş ancak bu villaların çoğu 1970 yılını dahi göremeden yıkılmıştır.

İstanbul, Cumhuriyet döneminden sonra yeni apartman tipleriyle tanışmıştır ancak özellikle de 1965'in ardından kat mülkiyeti apartman yapımının hızlanarak kent çehresinin tümüyle değişmesine yol açmıştır. 1970'li yıllarda iç göçün hızlanması, Kat Mülkiyeti Kanunu nedeniyle apartmanlaşma sürecinin yeni bir aşamaya geçmesi gibi sebepler fiziksel çevrenin İstanbul genelinde ciddi biçimde değişmeye başlamasıyla sonuçlanmıştır. Bu oluşum, 1960'li yıllarda başlayıp 1970'li dönemlerde ivme kazanmıştır. Boğaz Köprüsü'nün açılması ve Bostancı-Erenköy İmar Planı'nın onaylanması bu durumun en temel iki sebebi olarak göze çarpmaktadır.

Şekil 27. Bağdat Caddesi ve Çevresi, Yoğunluk Haritası, 1970

Kaynak: Cantürk 2017, 150.

Şekil 28. Suadiye Plaj Yolu Sokak ve Bağdat Caddesi, 1962

Kaynak: Cantürk 2017, 150

1970’li yılların apartmanlarının hem cephe düzeni hem de plan yönünden genellikle benzer şemalara sahip oldukları görülmektedir. Kat mülkiyetiyle apartmanlar yaygınlaşmış, aynı zamanda yapım sürecinde de niteliksel değişimler yaşanmıştır (Tekeli, 2010). Bununla birlikte, bu dönemde bölgede nitelikli yapıların inşa edildiği de belirtilmelidir. Bu apartmanlar plan ve külte özellikleri bakımından dönemin hâkim tipolojisini yansıtmaktadır. Simetrik planları bulunan bu apartmanlar belirli bireyler için yapılmış olmalarına rağmen benimsendiği bilinen kalıplarla uygun özellikler göstermektedir. Cephe ve kütleler bu binaların “modern” olduğunu

gösterirken aynı zamanda eskiden sayfiye evi olarak kullanıldıklarını da ifade etmektedir. Bu ifadenin en belirgin unsurları geniş saydam cepheler ile balkonlardır (Çelik, Özden, & Yönder, 1979). 1960 ve 70’li yıllarda yapılan çok sayıda yapı bu özelliklere sahiptir ve bölgenin mevcut karakterinin oluşumuna önemli katkı sağlamıştır.

1980’li yıllar, mekânsal yoğunlaşma sonucunda gündelik yaşamın sahilten uzaklaşarak tümüyle Bağdat Caddesi’ne kaymasına yol açmıştır. “Cadde”, İstanbul’un küreselleşen dünyaya sağladığı uyumun en önemli göstergelerinden birine dönüşmüştür. Bu süreçte bahçe sinemaları ve eski gazinolar ortadan kalkmış; kafe, restoran, sinema, mağaza sayısı artarak Bağdat Caddesi’nin sosyal bir odak noktası olarak önemini korumasını sağlamıştır. Bu iz boyunca “piyasaya çıkılmakta”, alışveriş yapılmakta ve “markalar” izlenmektedir (Yücel 2008, 36).

Yücel (2008), eski yolun asfaltla kaplandığı 1930’lu yıllardan bu yana bu eylemin “Bağdat’a çıkmak” ya da “asfalta çıkmak” şeklinde ifade edildiğini belirtmektedir. Bu dilsel ifade coğrafi anlamından çok modernitenin statü simgeleriyle ilişkili prestij değeriyle ilgili olması yönüyle önemlidir. 1980’li yıllar, Bağdat Caddesi ve Kadıköy’ün tarihi dokusunu tamamen kaybettiği dönemdir. Bu yıllarda villalar ve sayfiye evleri hemen hemen tümüyle yıkılmış; “yapsat” anlayışıyla oluşturulan apartmanlar inşa edilmiş, Kadıköy’ün bir dönem sayfiye yeri olan bölgeleri kent ile tamamen bütünleşmiştir. 1985’te yapılan sahil yolu düzenlemesi, 1987 yılında Bağdat Caddesi trafiğinin tek yönlü olarak düzenlenmesi, 1988’de Fatih Sultan Mehmet Köprüsü’nün açılması gibi gelişmeler Kadıköy’e erişilebilirliği arttırırken bölgenin önemini korumasını sağlamıştır. 1980 ve 90’lı yıllarda mevcut ilk apartmanların dönüşümü gündeme gelmiştir. 1970’lerde başlayan inşaat furyası sürüyor olmasına karşın, 1960’lı dönemin iki veya üç katlı apartmanları yıkılarak yerlerine daha büyükleri yapılmaya başlanmıştır.

1980’li yılların başında hızla artan bir popüleriteye kavuşan Bağdat Caddesi çok sayıda kafe, bar, bistro, lüks giyim mağazası gibi çeşitli merkezlere ev sahipliği yapan önemli bir alışveriş, yeme, içme, görünme ve seyir alanı olarak değerlendirilmektedir. İnsanlar giyinip süslenerek caddede “piyasaya” çıkmakta, tüketim objeleriyle doldurulmuş vitrinleri seyretmekte, alışveriş yapmakta, son moda

trendlerini piyasaya çıkararak öğrenmekte, sosyalleşmekte, yiyip içmekte ve gezmektedir. Bağdat Caddesi'ni devasa büyüklükte bir açık hava alışveriş merkezi gibi düşünmek mümkündür.

Alan, temaşa ve tüketim kültürünün mekânı olmasına karşın bununla sınırlı değildir. Bu fazlalığın ve sınırın ötesine geçmenin nedeni, Bağdat Caddesi'ne atfedilen statü ve prestij gibi değerlerden kaynaklanmaktadır. Caddeli olmak, diğer her şeyin ötesinde ayrıcalıklı bir kimliğin göstergesidir. Batuhan Kıran tarafından yazılmış olan Cadde Çocuğu isimli roman, 1980'li yıllarda Bağdat Caddesi'nde sıkça vakit geçiren “cadde çocuklarını” anlatmaktadır. Bu romanda cadde çocukları caddenin yakın çevresinde doğmuş, refah düzeyi yüksek bir aileye sahip, orta-üst ya da üt sınıf mensubu, kibar, marka giyinmeyi seven, farklı sporlarla ilgilenen, babalarının almış olduğu arabalarla geç saatlerde Cadde'de araba yarışları yapan, ağırlıklı olarak kolejlerde ya da paralı okullarda öğrenim gören, saat ve araba gibi maddi kıymetlerle sükse yapma gayreti içerisinde bulunan, hava atmayı seven ve şumarık kişiler olarak tanımlanmıştır (Kıran, 2017).

Bağdat Caddesi'nde ve çevresinde yaşayan orta-üst ve üst sınıfın ağırlıklı olarak kullandığı “Cadde kızı”, “Cadde çocuğu”, “Caddeye çıkmak” gibi ifadeler özünde bölge sakini olmanın getirdiği bir çeşit prestij, statü ve seçkinlik göstergesi olarak algılanmaktadır. Bağdat Caddesi ve yakın çevresi olarak konumlanmış bu mekân, sahip olduğu anlamlar dolayısıyla bir yer kimliği olarak belirlemek ve bireysel kimlikle kuvvetli bir bağ oluşturmaktadır. Caddede zaman geçirmek, cadde kimliği ve hepsinden çok “Caddeli” olmak kişinin sahip olduğu bireysel kimliğin bir parçasını oluşturmaktadır. Belirli bir bölgenin statü sembolü hâline gelmesi ve yalnızca o bölgeye gitmenin dâhi kişiye prestij ve seçkinlik kazandırdığı inancının bir sonucu olarak bölgenin gördüğü talep artmaktadır. Emlak fiyatlarının değerleri ve emlak alıcı profilleri de bu trendi gözler önüne sermektedir. Bağdat Caddesi ve çevresinde 30 yıldan uzun süredir emlakçılık yapmakta olan Nuray Hanım, Cadde ve yakın çevresindeki emlak fiyatlarının daima İstanbul ortalamasının üstünde olduğunu belirtmekte ve bölgeyi tercih edenleri “elit”, “genellikle üst sınıftan”, “sosyetik”, “giyinip alışverişe çıkmayı seven” gibi ifadelerle tanımlamış olması ve Bağdat

Caddesi'nin genellikle nezih olması nedeniyle tercih edildiğini belirtmesi bölgenin kimliğine dair önemli ipuçları vermektedir.

...[Bağdat Caddesi'nde] “piyasaya çıkılır”, “vitrin bakılır”, alışveriş yapılır, “markalar” izlenir: Bunlar bazen giysi, bazen otomobil modelleridir. Bağdat Caddesi bir tüketim, alışveriş ve temaşa mekanıdır; orada seyredenler ve seyredilenler vardır. Pazar günleri “yukarı” semtlerin, E5 boyu ve kuzeyinin gençleri de güneşe inerler ve cadde, farklı bir erotizm yüklü imgelemin mekânı olur (Yücel 2009, 39-44).

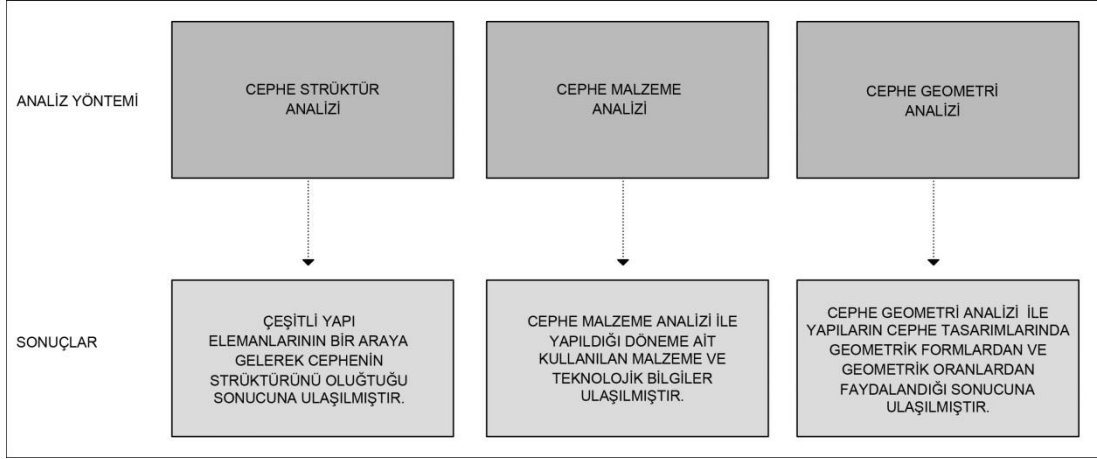
Mekânı tanımlayan, mekânın diğerlerinden ayrılmasına ya da belirli bir kategoriye dâhil sayılmasına yarayan özelliklerin tümü mekânın kimliği olarak adlandırılmaktadır. Bu nedenle mekân kimliğini mekânın sahip olduğu yapısal ve fiziksel özelliklerin oluşturduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Bununla birlikte, kimlikten söz edilirken insan unsuru ve mekânın insan açısından sahip olduğu değer düşünülmemelidir. Mekânın birey için ifade ettiği anlam, bireyde uyandırdığı his ve duygular yer kavramıyla ilişkilendirilmekte ve dolayısıyla “yer kimliği” (Arıkan, 2013, s. 101) kavramıyla ele alınmaktadır. Birey ile mekân arasındaki bağa göre şekillenen yer kimliği kavramı, insan kimliğinin alt parçalarından biri olup bireyin parçası olduğu fiziksel dünyaya ilişkin bilgi ve algılar konusunda fikir vermektedir (Proshansky, Fabian, & Kaminoff, 1983, s. 87-93).

Fikirler, değerler, anlamlar, tercihler, deneyimler, duygular ve hatıralar bu kavrayışı oluşturan unsurlardan bazılarıdır. Bu nedenle birey, kavrayışa sahip olduğu mekânları yer olarak değerlendirmekte ve bu yerler ile kendi kimliği arasında çeşitli özdeşleştirmelerde bulunmaktadır. Kişi ile yer arasında kurulan etkileşimlere örnek olarak belirli bir yere sıkça gitmek, bir yere aidiyet hissetmek, bir yerle kendini özdeşleştirmek, bir yere kısaltma ya da özel isim vermek gibi hareketler gösterilebilmektedir. Bu bağlamda, Bağdat Caddesi kullanıcıları da caddeyi yalnızca “Cadde” olarak nitelendirmekte ve kendilerini de “Caddeli” olarak tanımlamaktadır. Bağdat Caddesi ve çevresinde yaşamının, bu çevrede sosyalleşmenin taşıdığı anlamların farklılaştığı görülmektedir.

2.2. Bağdat Caddesi'nde 1950-1975 Yılları Arasında Yapılan Konutlarda Cephe Analizleri

2.2.1. Amaç ve Yöntem

Bağdat Caddesi, 2012'den beri girdiği dönüşümle beraber kentsel dokusunu kaybetmektedir. Bu dönüşüm nedeniyle yapıların yıkılması, Bağdat Caddesi'nde bulunan mimari dokunun kaybı anlamına gelmektedir. Bu nedenle araştırma alanı olarak Bağdat Caddesi seçilmiştir. Ancak tek nedeni Bağdat Caddesi'nin bu dönüşümü oluşturmamaktadır. “Cadde” kavramının bir kültüre dönüşmüş olması, Bağdat Caddesi'nin üstlendiği konum ve insanların “modern olma” çabasıyla beraber Bağdat Caddesi'ne yüklenen anlamlar, 1950-1975 dönemi mimarisinde kendini gösterme bağlamında zirve yapmıştır. Bağdat Caddesi'ni böylesine değerli yapan da budur; ona yüklenen anlam ve dönem özellikleri mimarisini de şekillendirmiştir. Batılılaşma ve modern insan olma isteği çerçevesinde şekillenen mimari, kentsel dokuyu oluşturmakta ve cepheler de kentsel mekânın bir parçası olarak bir imge niteliği kazanmaktadır. Kentsel mekânın kimliğini analiz etmek, cepheler ele alınmadan mümkün değildir. Bu nedenle bu çalışmanın amacı, Bağdat Caddesi konutlarında cephe analizleri ile Türkiye'de batılılaşma sürecinde oluşan mimari dokuyu yorumlamaktır.

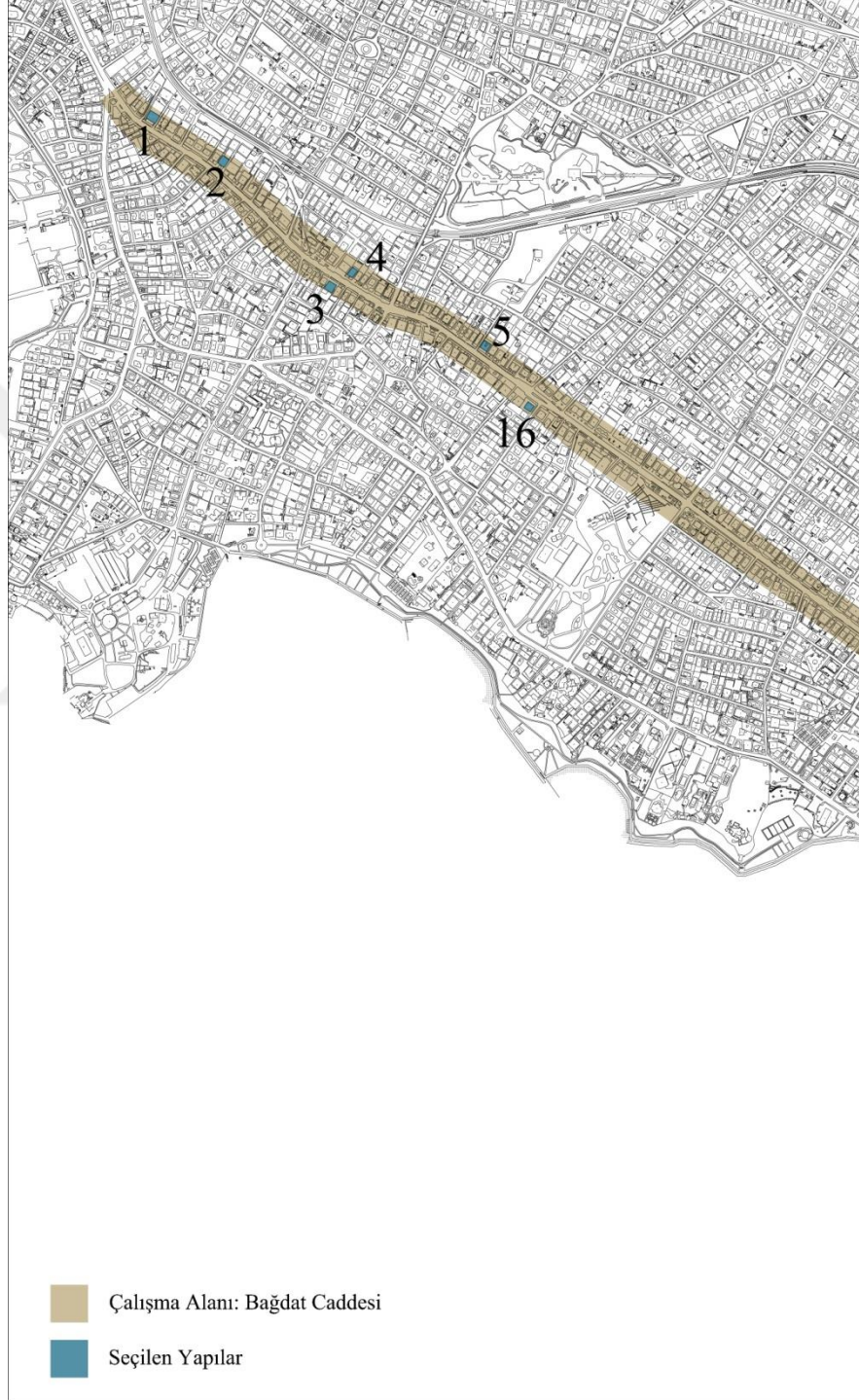
Şekil 29. Analiz Yöntemi

Yapıları incelemek için cephe strüktür, cephe malzeme ve cephe geometri analizleri yöntem olarak tercih edilmektedir. Bu analizlerle yapıların cephe analizlerinden dönemin mimari anlayışı hakkında bilgilere ulaşmak, dönemin teknolojik durumu ve malzemelere erişimin nasıl olduğu gibi verilere ulaşmak amaçlanmaktadır. Cepheler üzerinde analizlere geçmeden önce alan taraması yapılarak ortak mimari dile sahip olan yapılar tespit edilmiştir. Belediye arşivinden bu yapıların tasarım yılı, mimarı, projeleri ve Kadıköy'ün haritası gibi veriler temin edilmiştir. Yapıların cepheleri tek tek çizilerek analizler bu çizimler üzerinden yapılmıştır. Alan çalışmasında ilk olarak bu yapıların envanteri çıkarılarak listelenmiştir. Çalışma alanı ve seçilen yapıların konumu Bağdat Caddesi haritasında işaretlenmiştir. Lejantlı bir arazi planı oluşturulmuş ve yapılara harita üzerinde tek tek yaklaşılarak fotoğraflarıyla birlikte mimarı, yılı gibi bilgilere yer verilmiştir. Örnek 7 ve örnek 10 diğer yapılardan farklılaşarak yan cepheleri üzerinde analizler yapılmıştır. Silüetlerde ise bu yapıların cadde cephesi kullanılmıştır. Analizlerde yapılan okumalarda cephelerindeki tasarımcısının kattığı özneliği vurgulamak ve cephelerin karakterini ortaya koymak amaçlanmıştır.

2.2.2. Analiz ve Yorumlar

Bağdat Caddesi 1950 - 1975

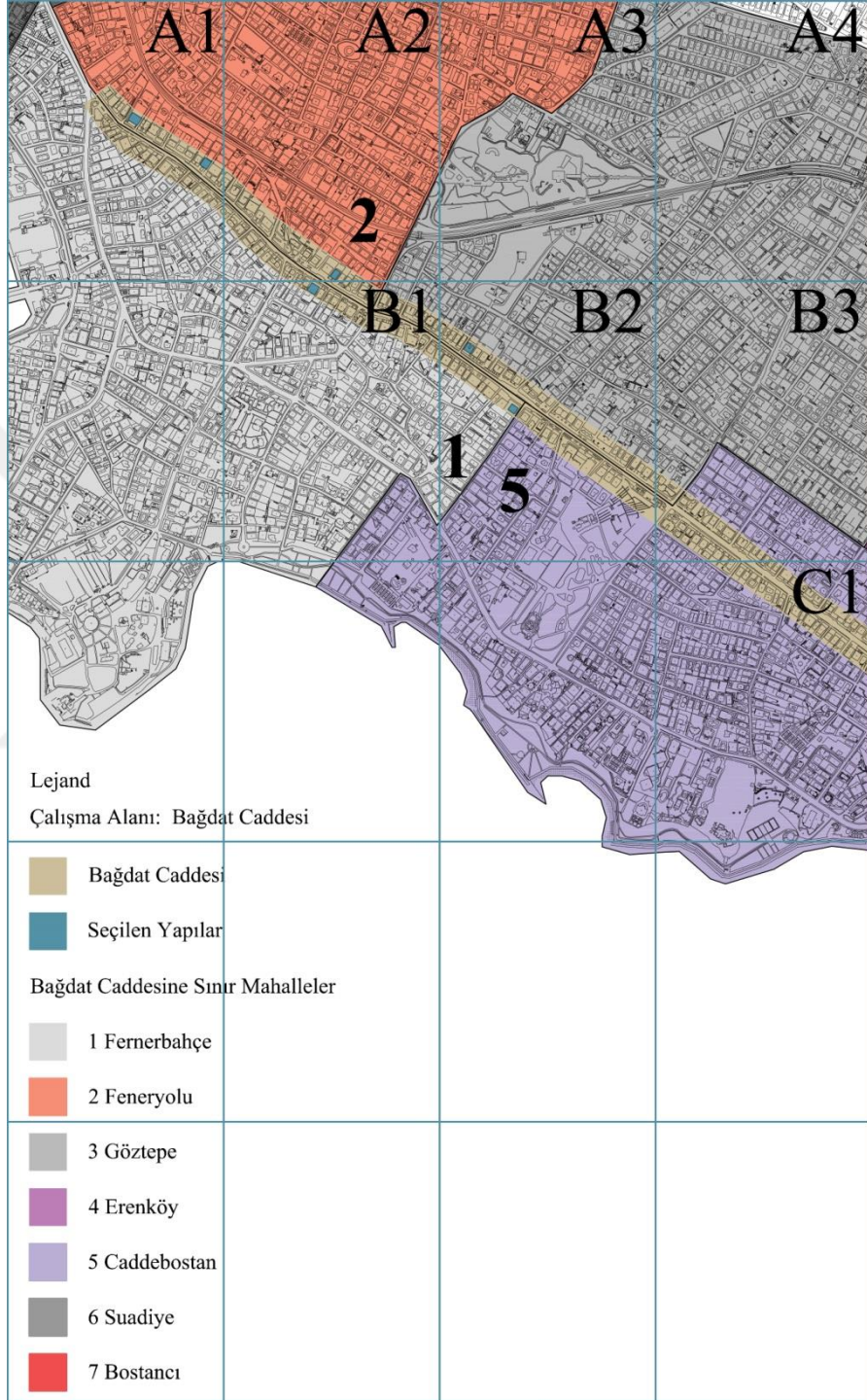
Seçilen Yapı Sayısı: 17

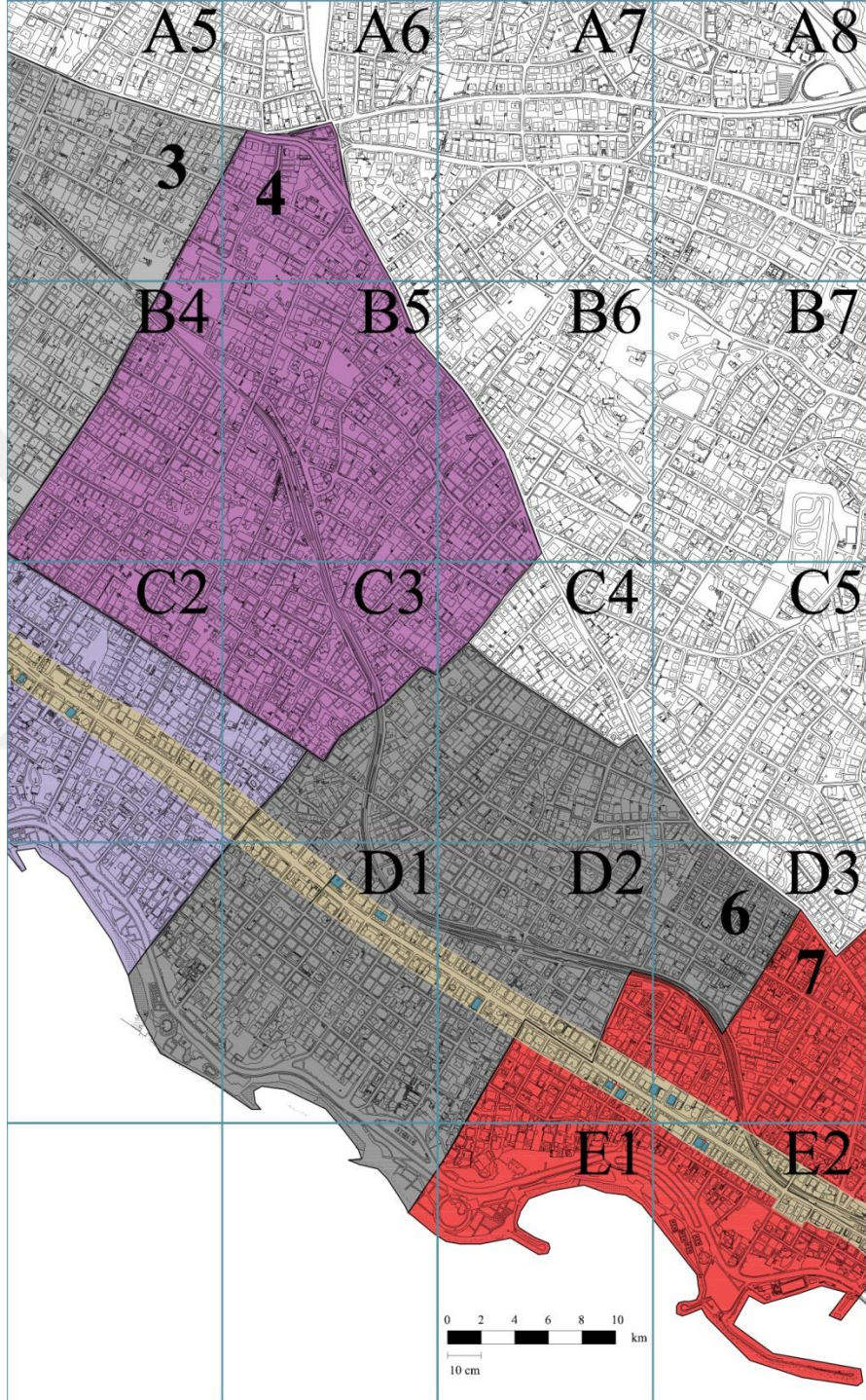
Şekil 30. Çalışma Alanı ve Seçilen Yapılar 1

Şekil 31. Çalışma Alanı ve Seçilen Yapılar 2

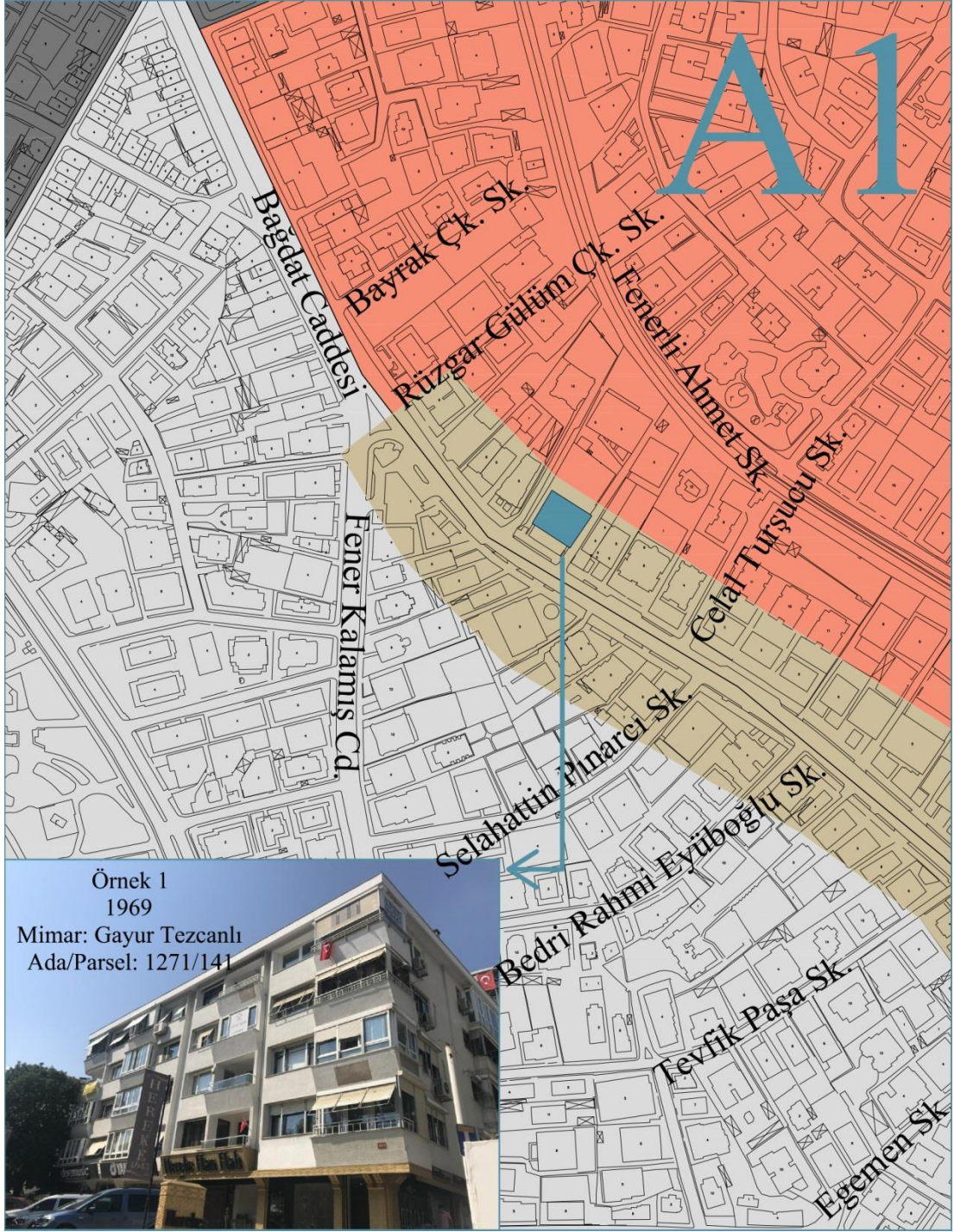
Şekil 32. Bağdat Caddesi Ve Çevresi 1

Şekil 33. Bağdat Caddesi Ve Çevresi 2

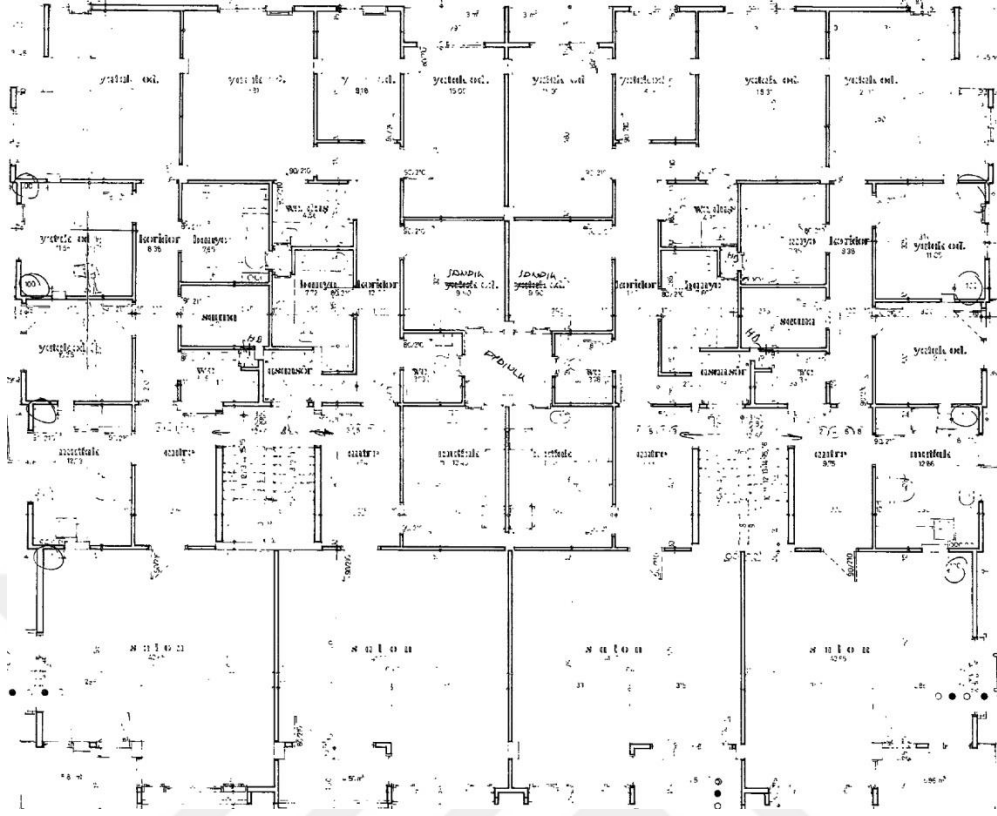
No	Çalışma Alanı	Mahalle Adı	Ada	Parsel	Yapım Yılı	Mimar
1	Bağdat Caddesi	Feneryolu	1271	141	1969	Gayut Tezcanlı
2	Bağdat Caddesi	Feneryolu	1282	144	1970	Ersan Ergünel
3	Bağdat Caddesi	Zühtüpaşa	1095	149	1970	Doğan Akyol
4	Bağdat Caddesi	Feneryolu	419	52	1966	Melih Koray
5	Bağdat Caddesi	Feneryolu	3112	226	1973	Ergin Gömüç
6	Bağdat Caddesi	Suadiye	347	50	1973	Mehmet Cemal Bolgil
7	Bağdat Caddesi	Erenköy	368	68	1961	Muammer Gerekli
8	Bağdat Caddesi	Erenköy	367	85	1966	Melih Koray
9	Bağdat Caddesi	Suadiye	330	52	1969	Atay Aliyazıcıoğlu
10	Bağdat Caddesi	Suadiye	324	11	1968	Muammer Gerekli
11	Bağdat Caddesi	Suadiye	3196	87	1969	Doğan Akyol
12	Bağdat Caddesi	Bostancı	3206	13	1967	
13	Bağdat Caddesi	Bostancı	3205	10	1969	Melih Koray - Ergin Gömüç
14	Bağdat Caddesi	Bostancı	315	11	1971	Zeki Öztekin
15	Bağdat Caddesi	Bostancı	315	4	1969	Bülent Uluç
16	Bağdat Caddesi	Zühtüpaşa	1148	29	1974	Nusret Nurdan Eren
17	Bağdat Caddesi	Bostancı	320	30	1969	Ergin Gömüç

Şekil 34. Bina Envanteri

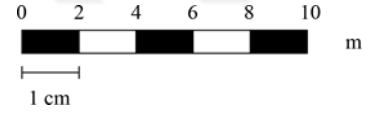

Şekil 35. Örnek 1 Bilgileri

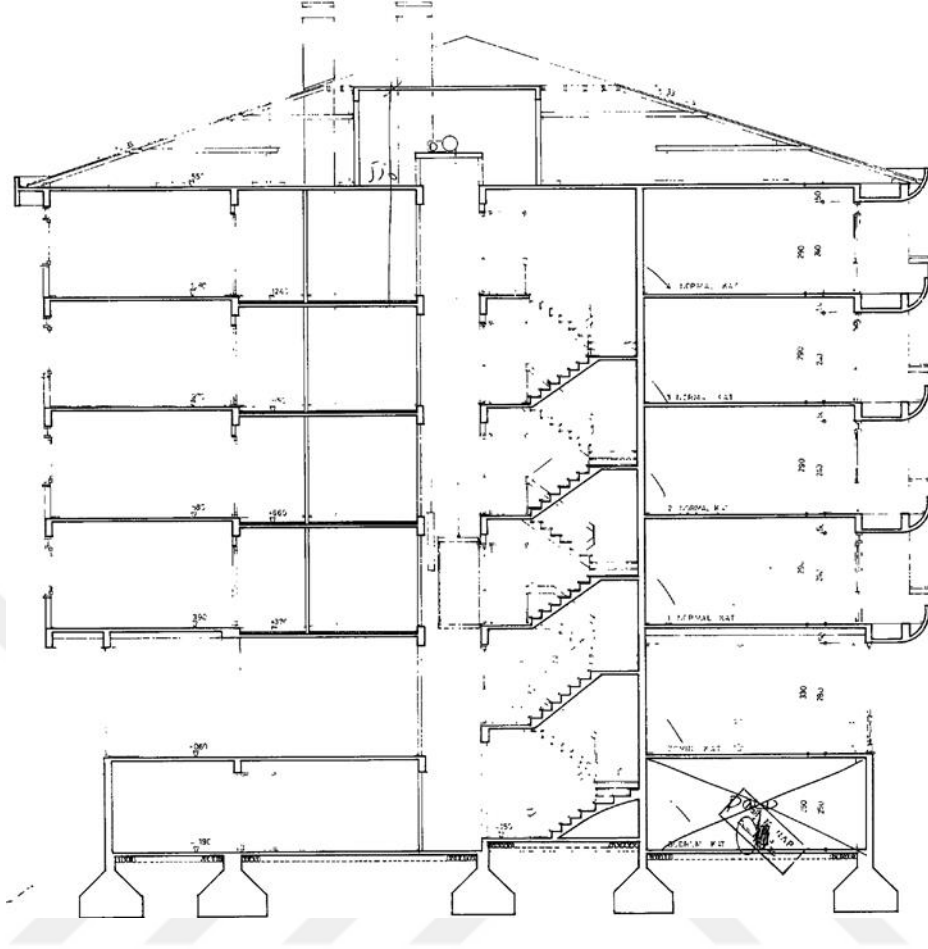

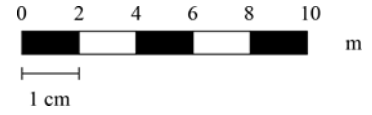
Şekil 36. Örnek 1 Plan

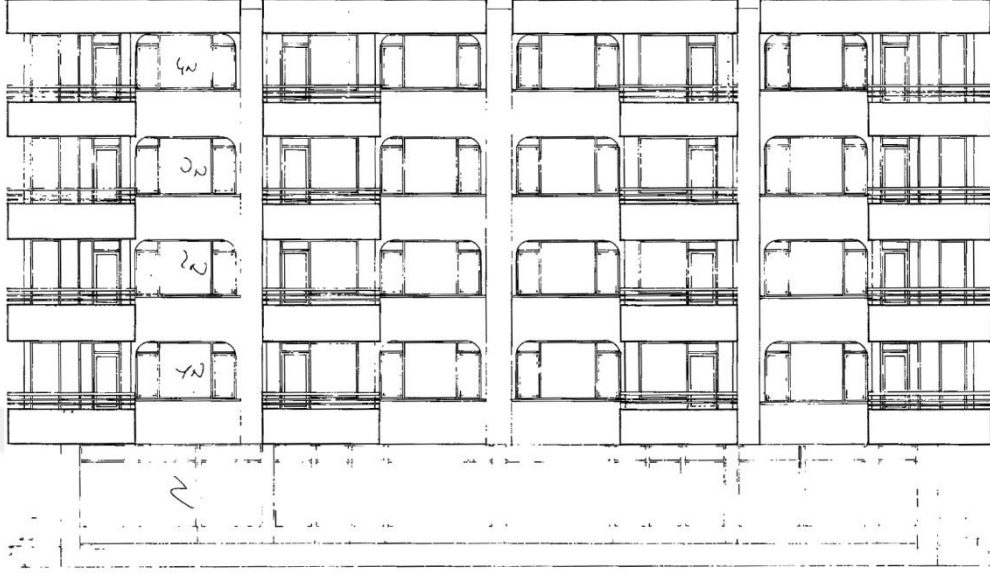
Araştırma kapsamında belirlenen ilk konut Gayur Tezcanlı tarafından tasarlanmış 1969 yılından bir konuttur. Bu konutu, döneminin diğer konutlarından ayıran en önemli özellik betonun formlandırılarak cephe elemanı olarak kullanılmasıdır. Döneminin tipik özelliklerini başarıyla barındıran bu konut betonun kullanımıyla cephede dikkatleri toplar. Betonun dik açıyla kullanımının popüler ve minimal olarak görüldüğü bir dönemde Gayur Tezcanlı'nın yaklaşımı dönemin konut tipolojisine yeni bir bakış açısı getirmiştir. Projeye daha yakından bakıldığında balkonların açılı tasarlanmış olması cephede farklı bir tipoloji önermenin yanı sıra yeni bir kullanım da önermektedir.

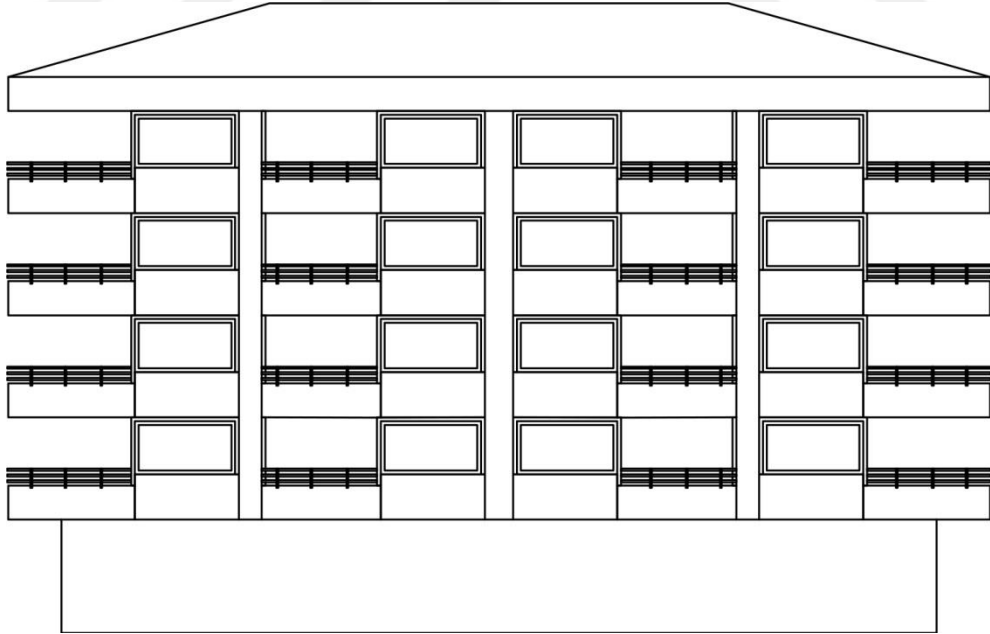
Şekil 37. Örnek 1 Kesit

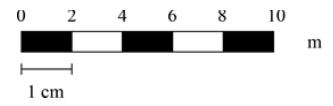
Bilindiği üzere geleneksel Türk mimari yapılarında pencereler özel yaşamın gizliliği esas alınarak çok büyük olmamasının yanı sıra sade bir şekilde cephede yerlerini alır ve pencereler temel amaç doğrultusunda sade ve giyotin-kanatlı olarak tasarlanmıştır. Toplumdaki değişimler doğrultusunda sürekli olarak gelişim gösteren pencereler, modernleşme çabaları sürecinde de değişim göstermiştir. Örnek 1’de görülebileceği üzere yatay pencerelerin kullanımı geleneksel yapının dışına çıkmadığının göstergesidir ve dikey pencere tercih edilmemiştir.

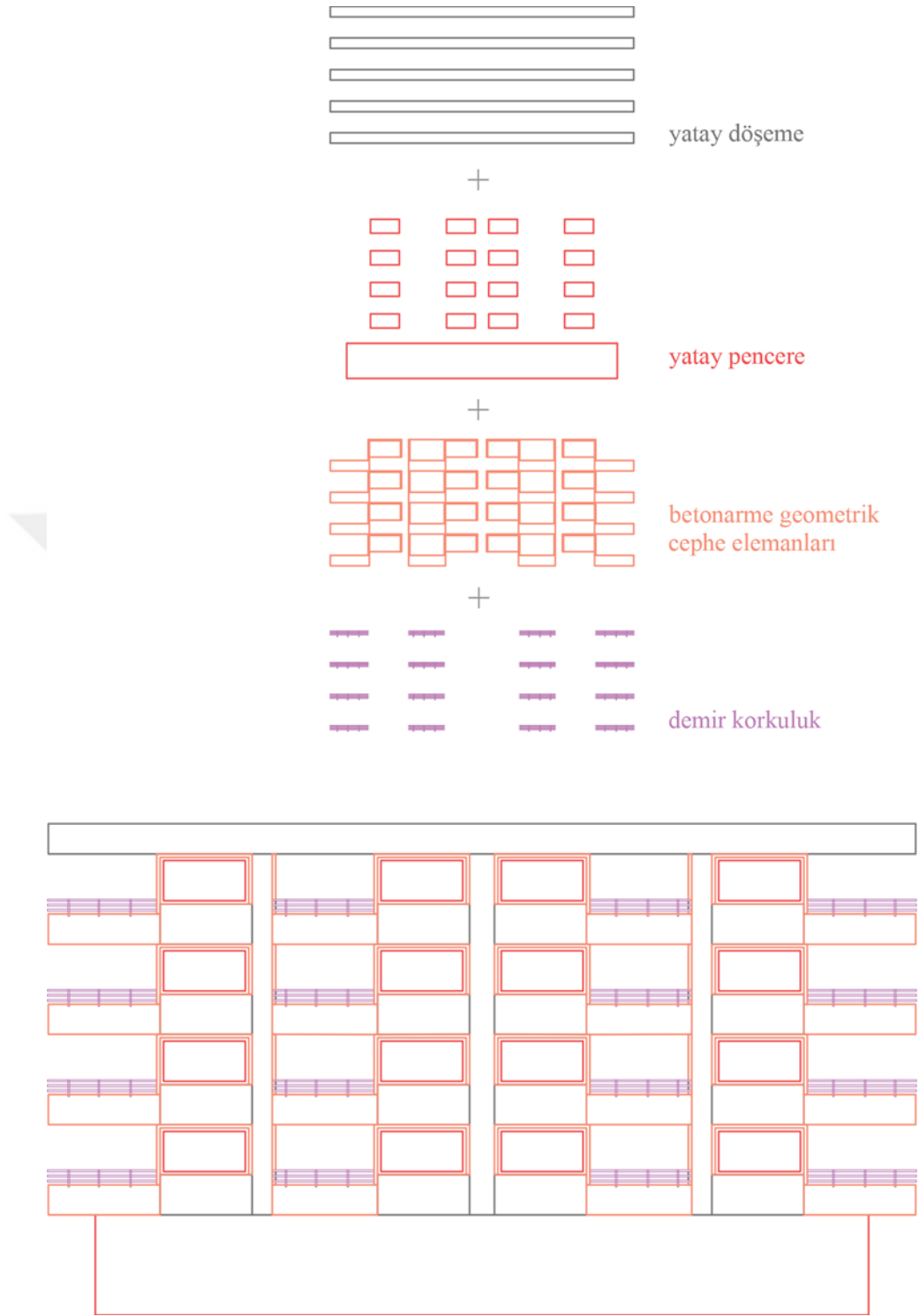

Şekil 38. Örnek 1 Görünüş

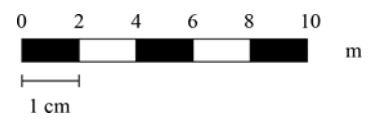

Şekil 39. Örnek 1 Uygulanan Cephe

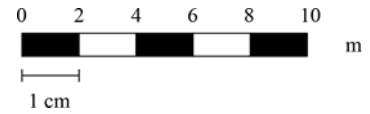
Şekil 40. Örnek 1 Cephe Strüktür Analizi

Yukarıda Şekil 40'ta sunulduğu üzere Örnek 1'de yatay döşeme, yatay pencere, betonarme geometrik cephe elemanları ve demir korkuluk ile cephe strüktürü oluşturulmuştur. Modernleşme çabası ve modern mimariden esinlenme unsuru yoğun biçimde pencerelerde görülmektedir. Pencereler temel tasarım bilinciyle hem fonksiyon hem de estetik kaygısıyla yerleştirilmiştir.

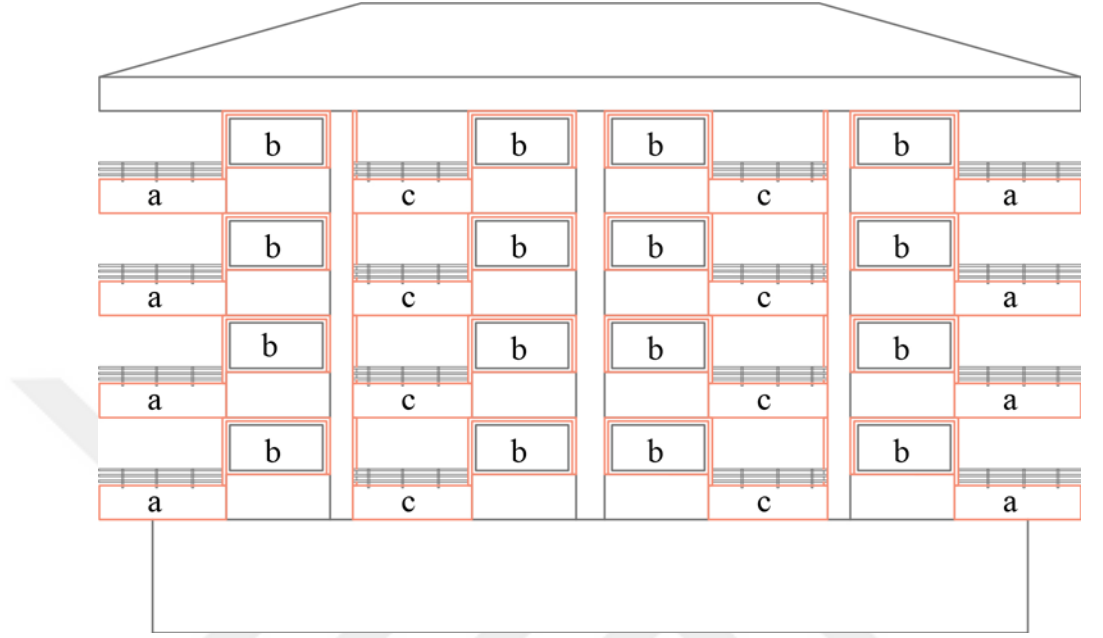

Şekil 41. Örnek 1 Cephe Malzeme Analizi

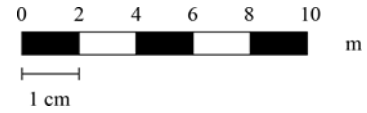

Yapının bütününde görüldüğü üzere, cephe malzemesi olarak kolay ulaşılabilen beton, cam ve demir tercih edilmesine rağmen yapının karakterini oluşturan ana malzeme betondur. Betonun şekil verilmesiyle doluluk boşluklar yaratılmakta, içeri çekilerek veya çıkmalarla balkonlar oluşturulmaktadır. Son olarak pencerelerin yerleşmesiyle cephenin oluşturulduğu görülür. Betona çeşitli formlar verilerek oluşturulan cephede geometrik oranlara uygun, mahremiyet temel amacı

yerine estetiği ön plana alan yatay pencereler kullanılmıştır. Malzeme seçimleriyle birlikte yatay döşemeler ve kullanılan yatay pencereler ile cephede bütünlük ve estetik sağlanmıştır.

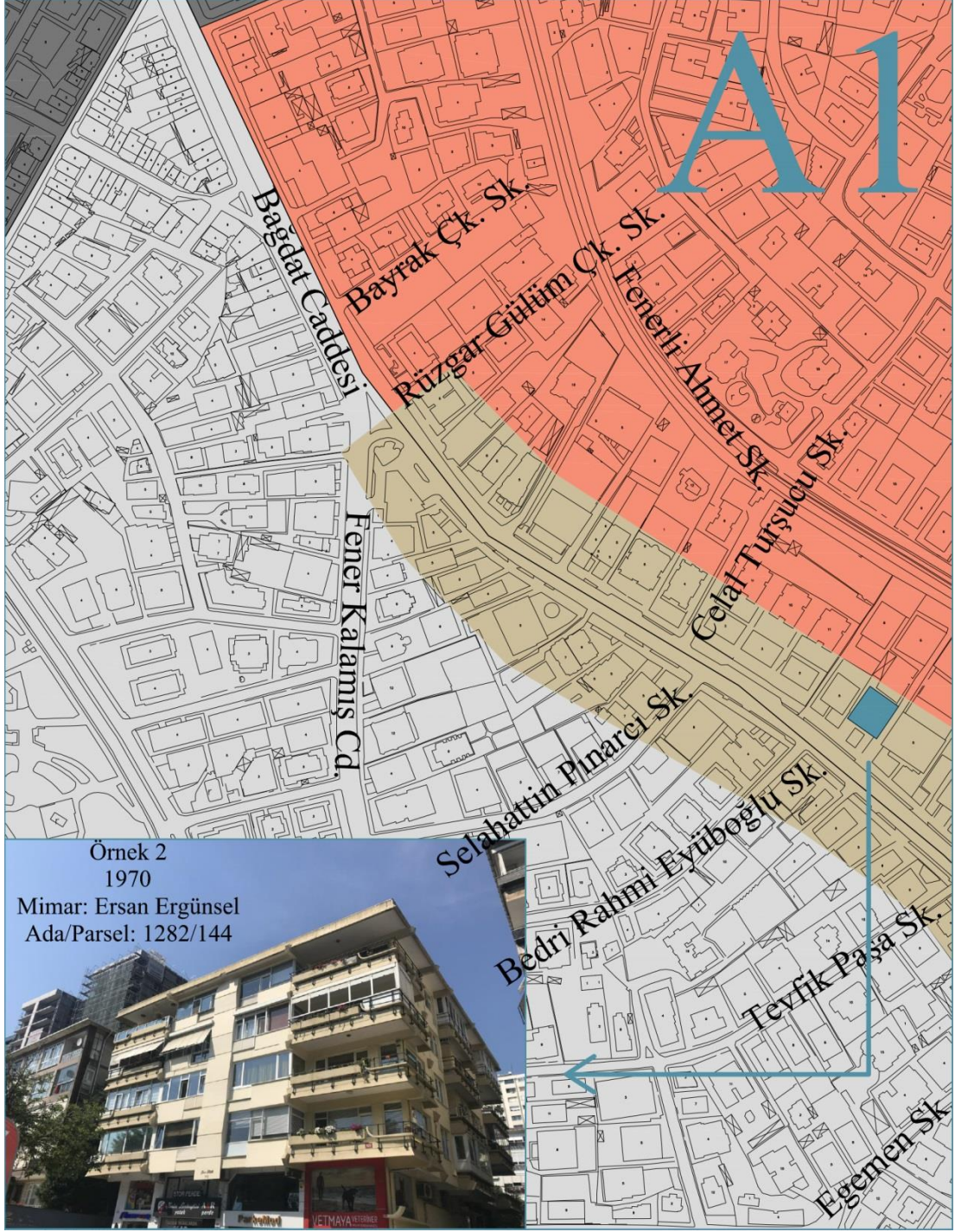

Şekil 42. Örnek 1 Cephe Geometri Analizi

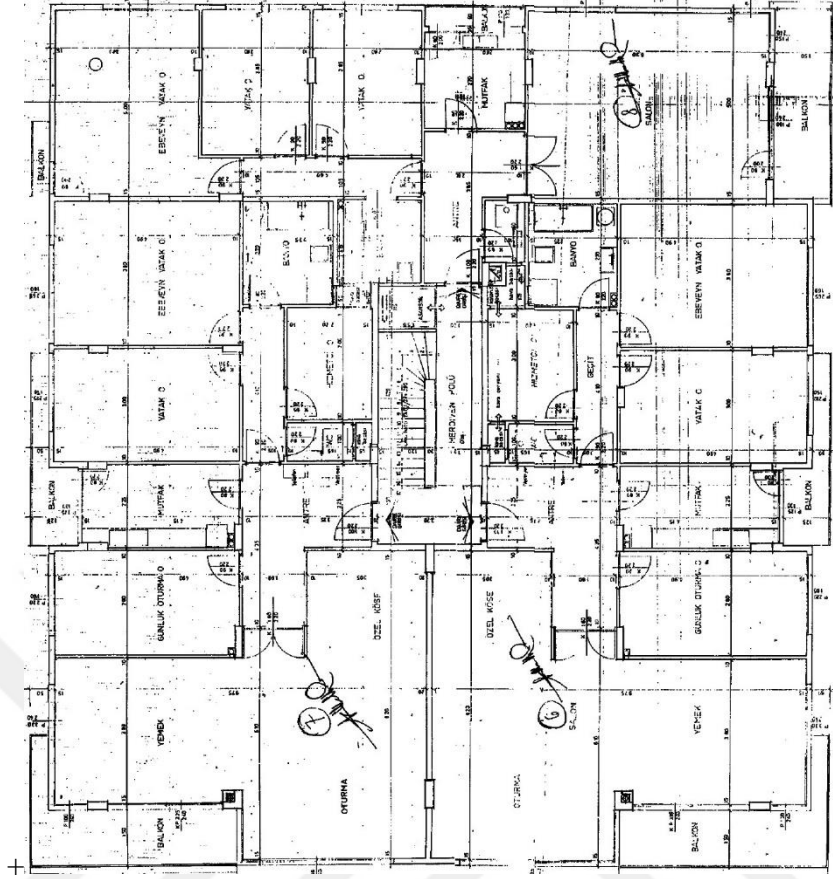
Konut cephesinde ilk göze çarpan özellik geometrik formların uyum içinde kullanılmış olmasıdır. Toplumun modernleşme çabası içinde olduğu dönemde bu konutta da aynı çabayla beraber modern mimariden esinlenilmiştir. Bu çabanın ve esinlenişin yansıması cephede geometrinin kullanımında görülür.

Çıkmalar geleneksel yapılarda esas yaşam katında kullanım alanını artırmak amacıyla kullanılan ve fonksiyonel oluşuyla önemli bir cephe elemanıdır. Yukarıda Örnek 1’de de a ve c oranlarında mükerrer çıkmaların kullanıldığı ve küçük ölçekli balkonların açık çıkma üzerine denk getirildiği görülmektedir. Balkonların cadde cephesinde kullanımı dikkat çekmektedir. Cephe elemanı olarak kullanılan beton çıkmalar ile geometrik formda sunulmaktadır. Katlar cephe boyunca devam eden payandalı çıkma üzerine kurulmuştur. Demir korkuluklar, yatay döşemelerle beraber bir bütünlük oluşturmuş ve geometrik forma katkı sağlamıştır.

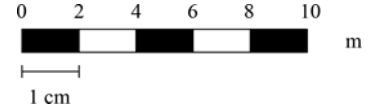

Şekil 43. Örnek 2 Bilgileri

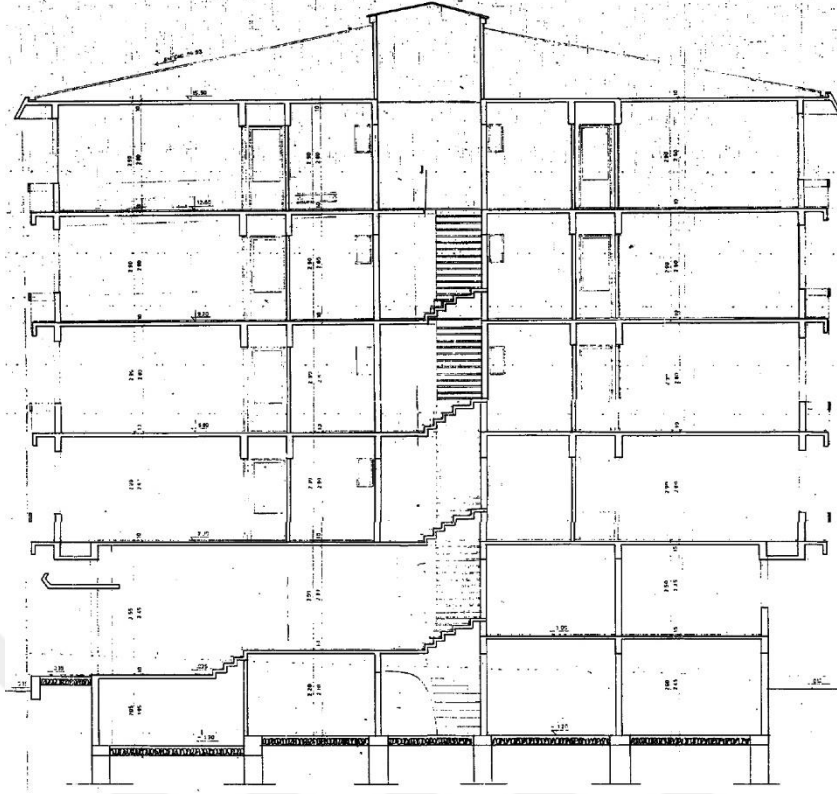

Şekil 44. Örnek 2 Plan

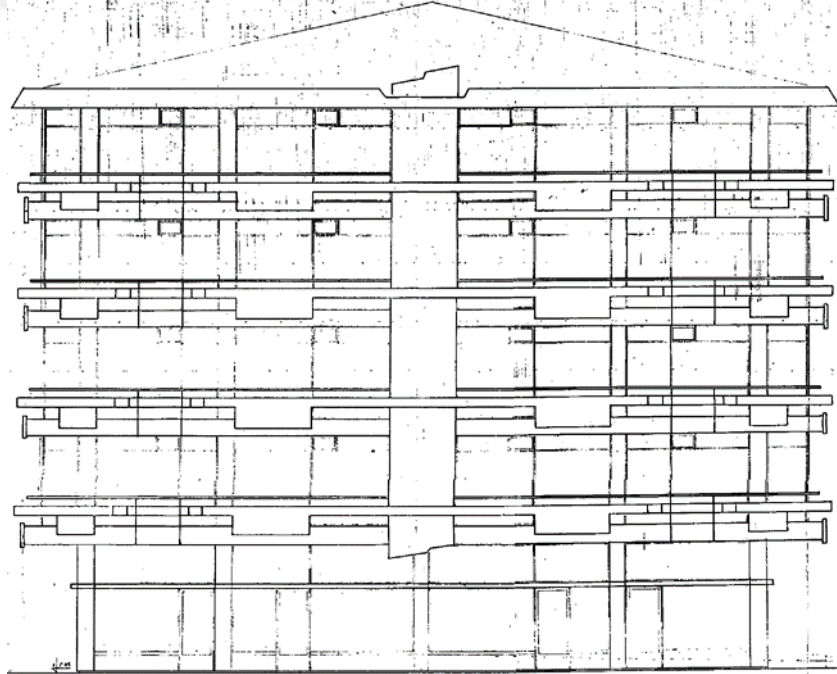

Bağdat caddesinde analiz edilen diğer bir yapı ise Ersan Ergünel tarafından 1970 yılında tasarlanmış konut projesidir. Bu konut projesini diğer projelerden ayıran belirleyici özelliği betona form verilerek kıvrımlı ve 90 derece formların cephe elemanı olarak kullanılmasıdır. Batı da denenmiş bu metodun Türkiye’de de ilk bu yıllarda denenmeye başladığını söylenebilir.

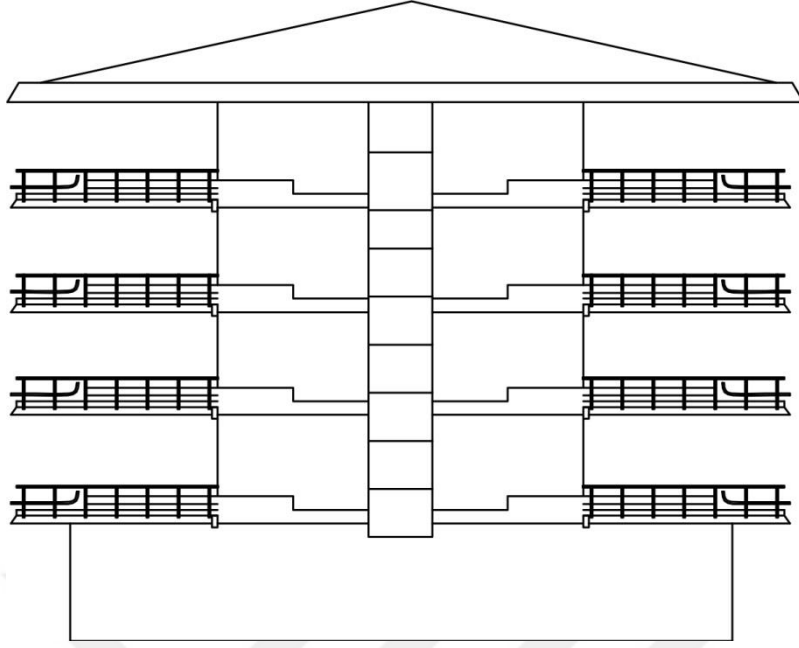
Cephede gözlemlenen betonarme korkuluklar modern mimarinin izlerini taşımaktadır. Dikey, küçük ve geleneksel pencerelerin yerini yavaşça yatay ve ferah pencerelerin aldığı ve modern mimarinin temel unsurlarından olan bu tipolojinin bu konut yapısında da kullanıldığı görülmektedir.

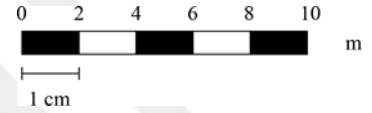
Şekil 45. Örnek 2 Kesit

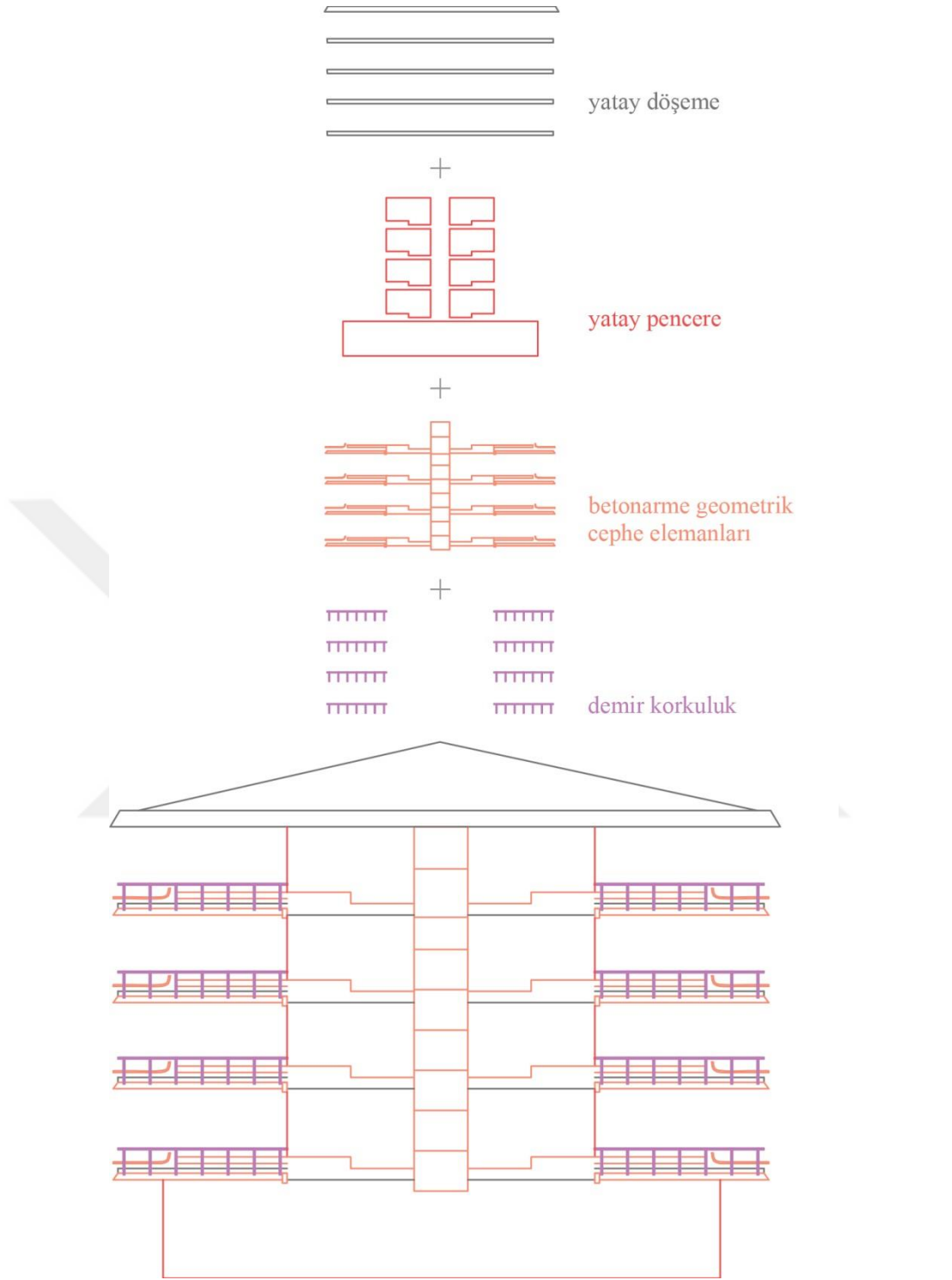
Şekil 46. Örnek 2 Görünüş

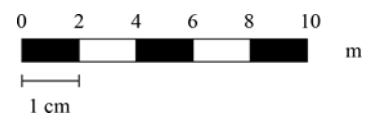
Şekil 47. Örnek 2 Uygulanan Cephe

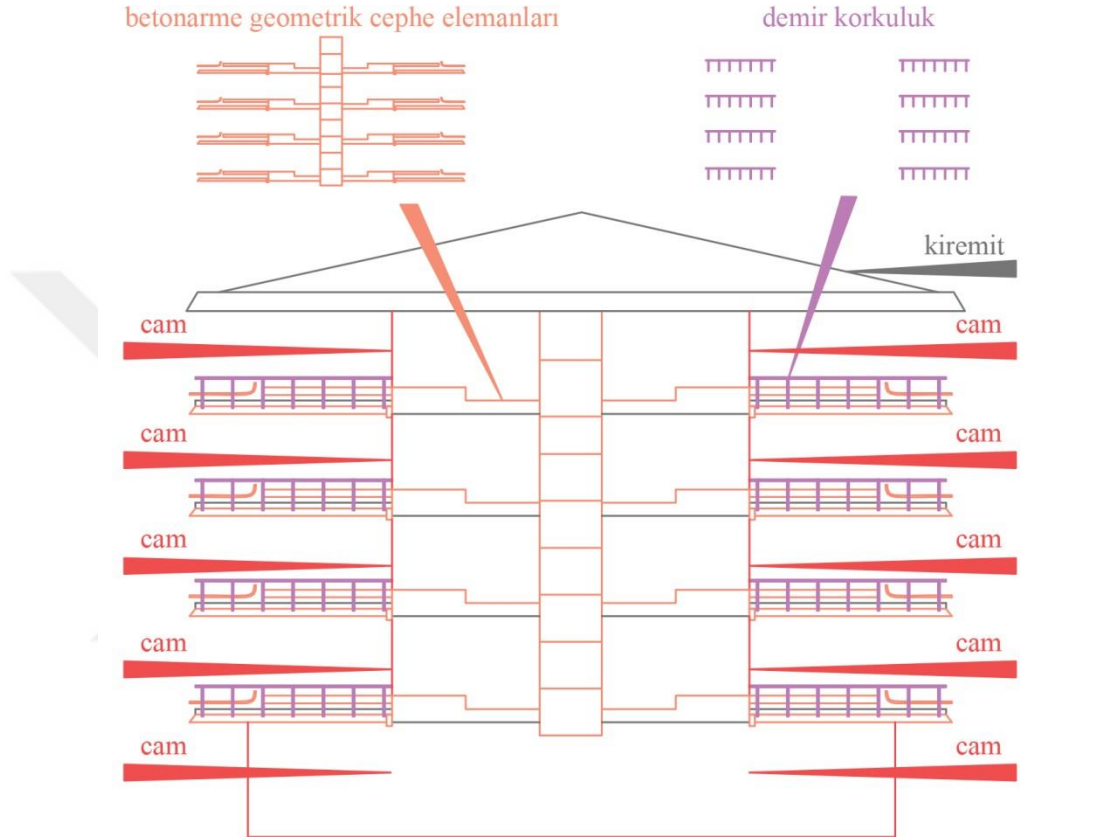
Cephede yataylığın vurgulandığı bir tercihi fark edilmektedir. Betonarme cephe elemanları yatay elemanların bir araya farklı biçimlerde gelişlerinden oluşurlar. Bu yataylığı baskılayan diğer bir unsurda cephedeki demir korkuluklardır. Teker teker bakıldığında dikeyliğin hakim olduğu ancak bir araya gelişlerinde yatay bir tasarımın belirli bir niyetle öne çıkarıldığı açıkça görülmektedir. Aşağıda Şekil 48, Şekil 49 ve Şekil 50' de cephenin strüktür analizi, malzemeye olan ilişkisi ve cephe geometri analizi yapılmıştır.

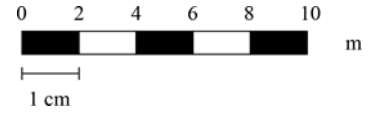
Şekil 48. Örnek 2 Cephe Strüktür Analizi

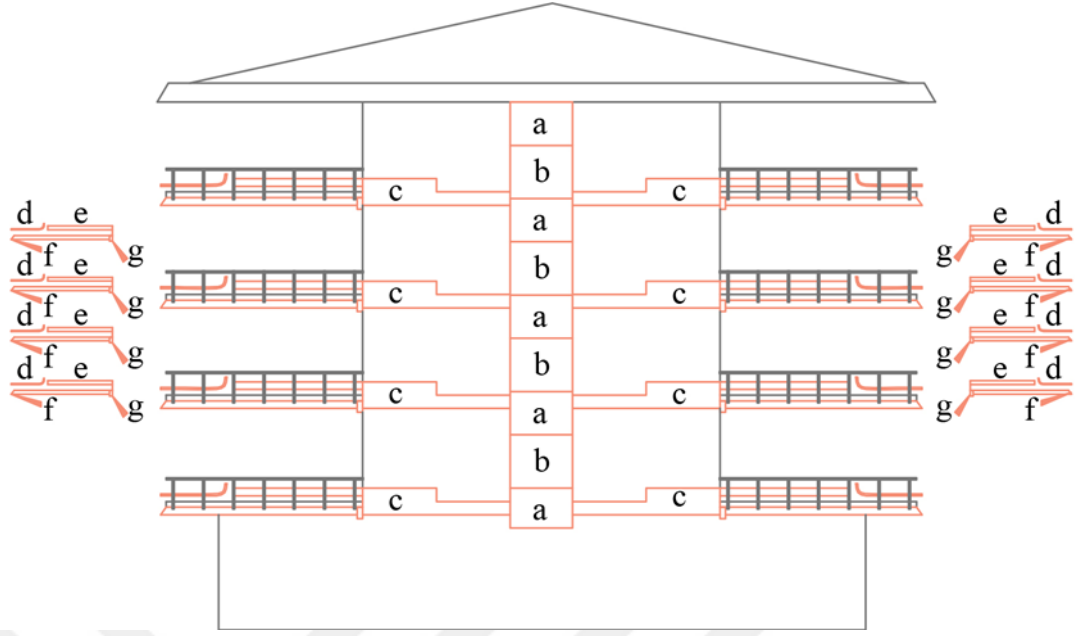
Yapının strüktürü incelendiğinde döşeme, kolon ve kirişlerin temel taşıyıcı olarak yapılandırıldığı ve konut yapısı için en uygun olarak görülmüş taşıyıcı biçimini görürüz. Cephenin taşıyıcısı ise bu temel taşıyıcılara bağlıdır. Duvar ve pencere elemanları döşemeye bağlanarak cephe strüktürünün oluşturulduğu görülmektedir.

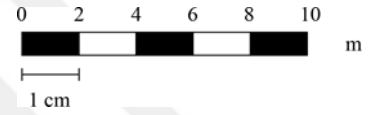
Şekil 49. Örnek 2 Cephe Malzeme Analizi

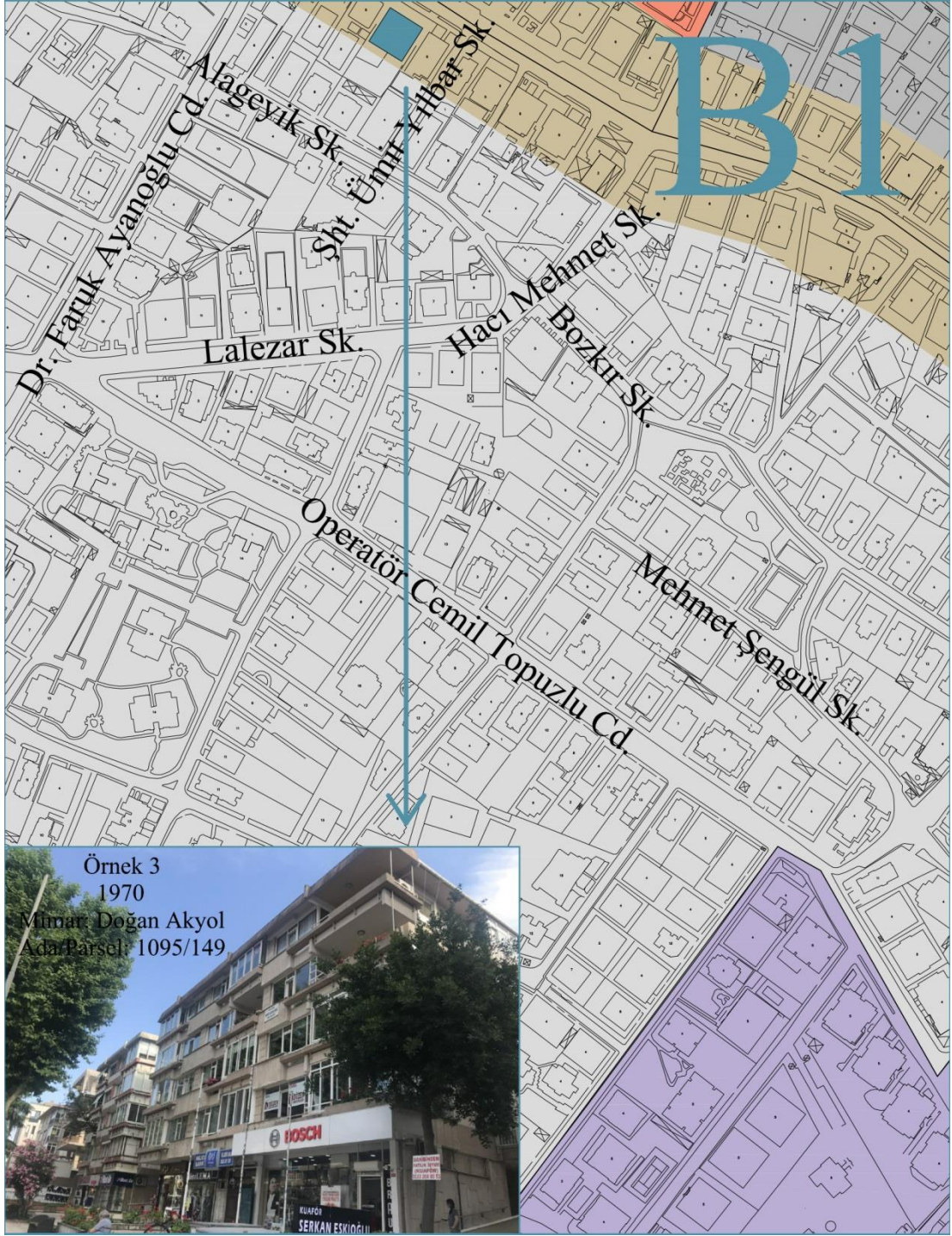
Cephe malzemesi olarak betonarme cephe elemanları, demir korkuluk, kiremit ve cam gibi temel kullanılan malzemelerdir. Yapıldığı dönemin yaygın materyallerinin kullanımı bu yapının cephesinde de görülmektedir. Bu materyallerin kullanımının en önemli özelliklerinden biri de malzemeye ulaşımın pratikliği ve ekonomik anlamda daha kolay karşılanabilir olmasıdır.

Şekil 50. Örnek 2 Cephe Geometri Analizi

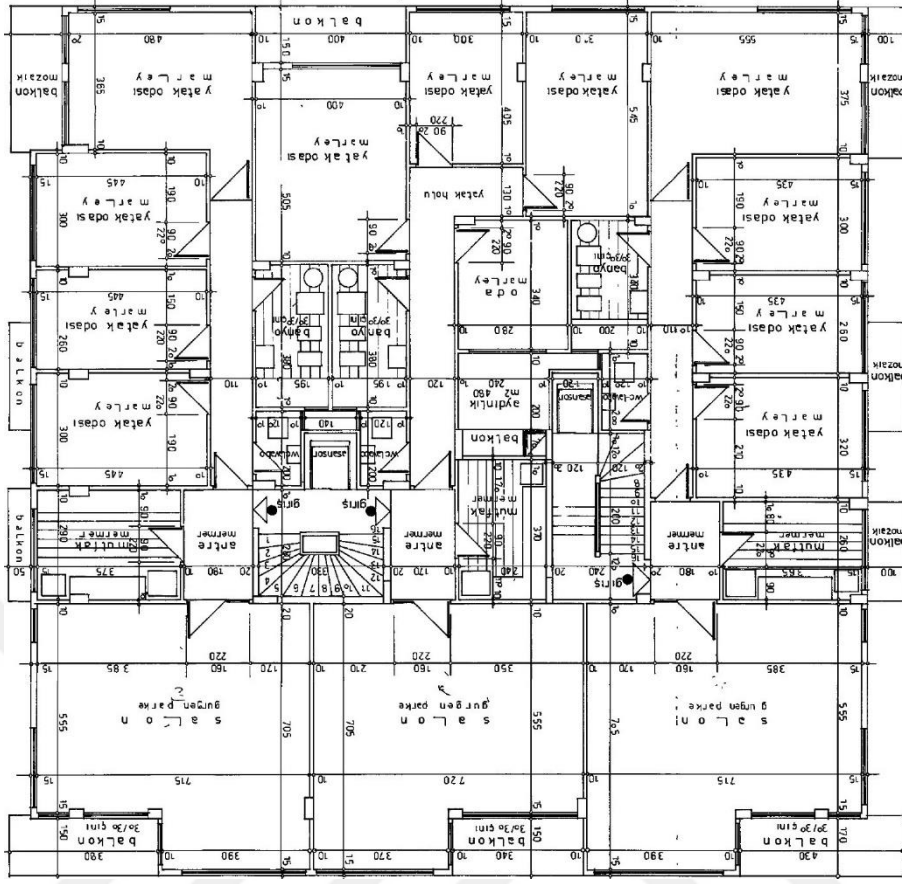

Yapının cephesinde görüldüğü üzere, geometrik oranın beceriyle kullanıldığı tespit edilmiştir. Kullanım ve pratikliğin esas alınarak tasarlanmış olduğu görülmektedir. Geometrik formların ve geometrik oranların belirli bir harmoni içerisinde kullanılmasının ilk göze çarptığı tasarımda, geleneksel formlardan da etkilenmiştir. Cephedeki geometrik oranların okunabilmesi için farklı cephe elemanlarındaki oran değişiklikleri farklı harflerle adlandırılmıştır. Aynı harfler aynı birimleri gösterir. Cephenin farklı oranların tekrarından bir simetri oluşturduğu dengeli görünümü ortadadır.

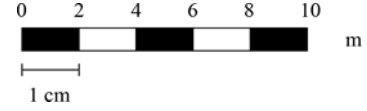

Şekil 51. Örnek 3 Bilgileri

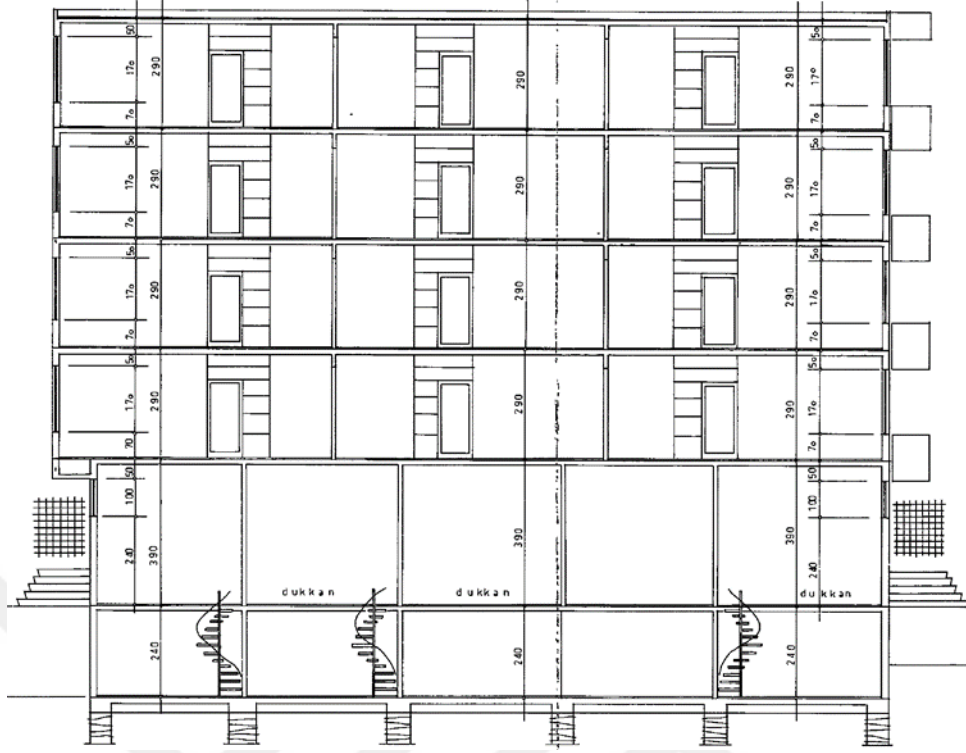

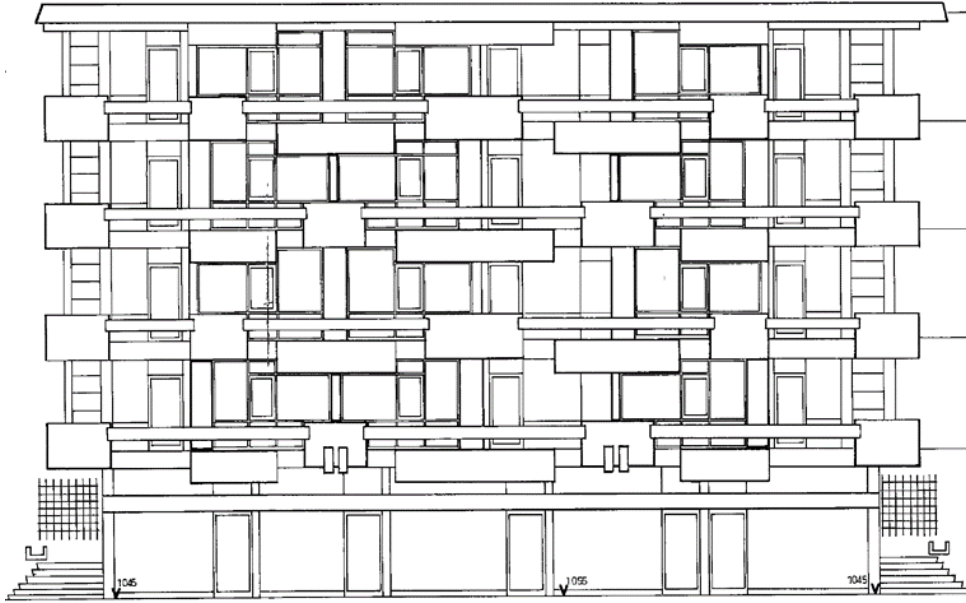
Şekil 52. Örnek 3 Plan

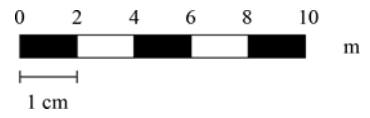
Bağdat caddesinde analiz edilen bir diğer yapı ise Doğan Akyol tarafından 1970 yılında tasarlanmış konut projesidir. Bu konut projesinin cephesi yukarıda bahsedilen iki proje cephesiyle ‘betona form verilerek kıvrımlı ve 90 derece formların cephe elemanı olarak kullanılması’ yönüyle benzerlik gösterdiğinden bahsedilebilir. İkinci konut projesi olarak bahsedilmiş Ersan Ergünel’in projesiyle aynı yılda yapılmış olması bize iki projenin ne tür benzerliklere sahip olma olasılığı hakkında bilgi verir. Mesela betonun o yıllardaki farklı kullanımını ve cephe de işleniş biçimi bu iki yapı arasında gözle görülür bir benzerlik gösterir.

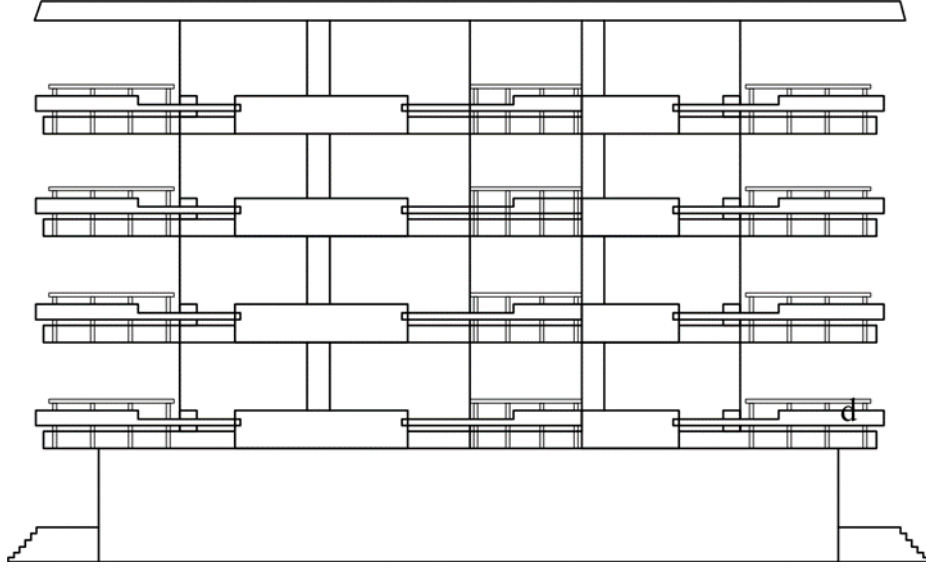

Şekil 53. Örnek 3 Kesit

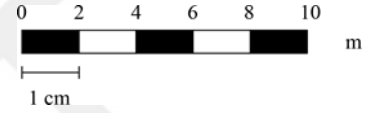

Şekil 54. Örnek 3 Görünüş

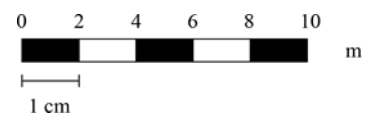
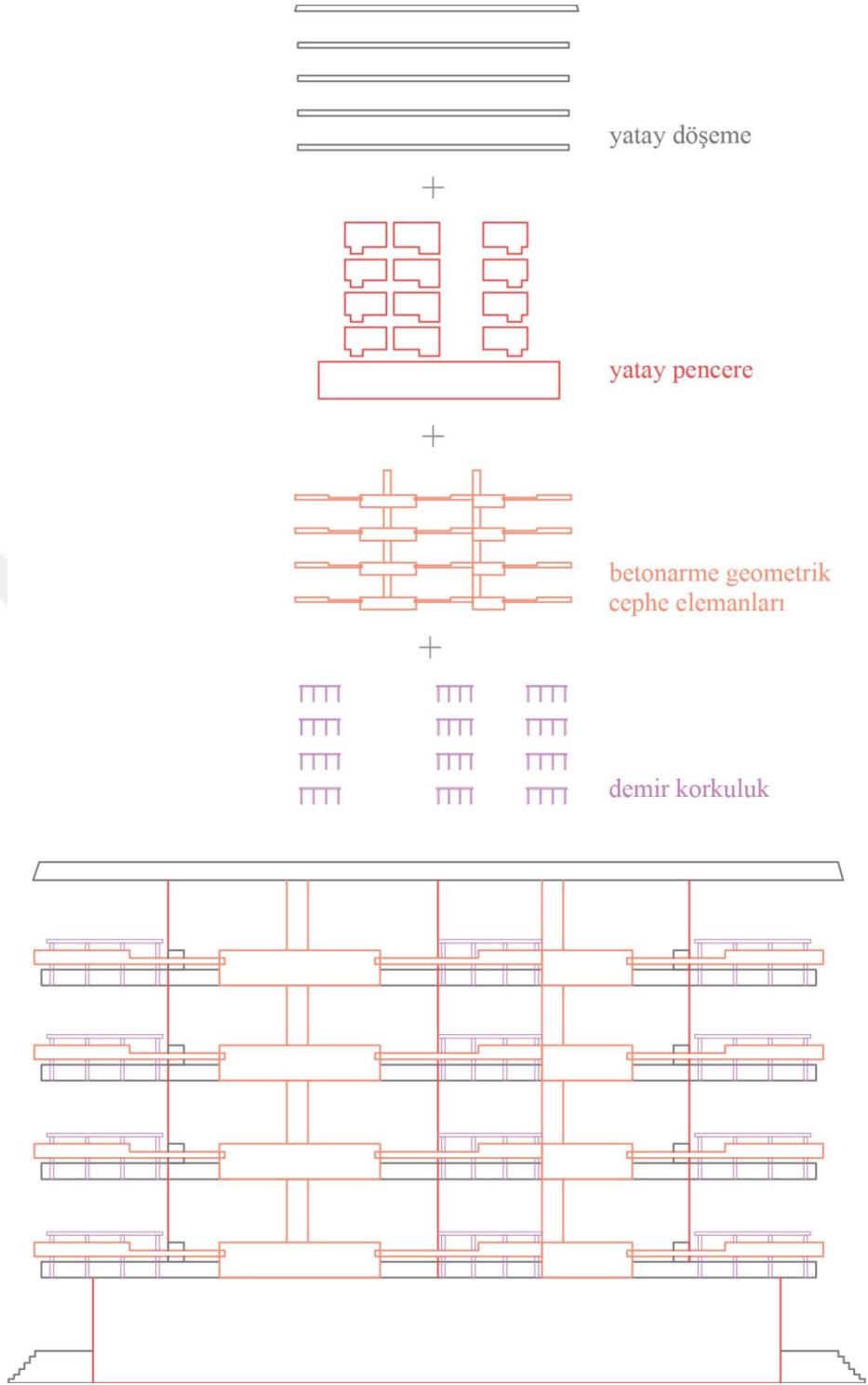

Şekil 55. Örnek 3 Uygulanan Cephe

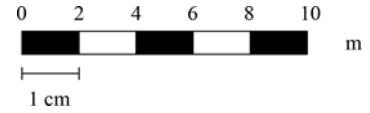
Yapının cephesi incelendiğinde geometrik oranın diğer incelenen yapılardan daha farklı bir tasarım esasıyla ele alındığından bahsedilebilir. Estetik kaygısı güdülerek tasarlanmış bu cephe geometrik oranların başarıyla kullanılmasının yanı sıra pratiklik ve kullanımın da düşünülerek tasarlandığını tespit edilmiştir. Yataylığın göze çarpan bir öge oluşunu bu konut yapısında da görülmektedir. Betonarme cephe elemanları ve yatay tasarlanmış pencereler bu yataylığı vurgulamaktadır. Aşağıda Şekil 56, Şekil 57 ve Şekil 58’ de cephenin strüktür analizi, malzemeye olan ilişkisi ve cephe geometri analizi yapılmıştır.

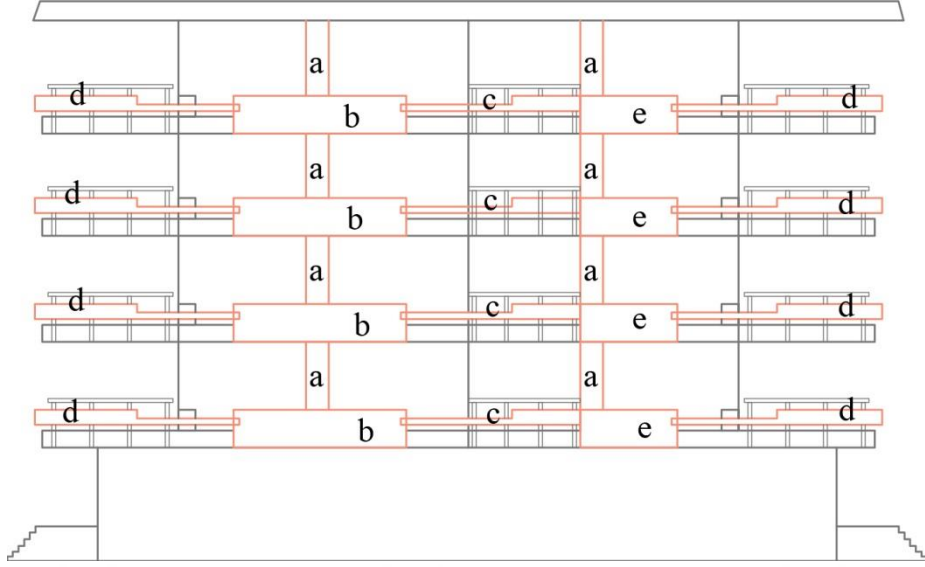
Yukarıda da görüldüğü üzere yapıların genelinde cephe oluşumları cephe strüktür analizlerinde ele alındığında yatay döşemeler, üzerine yerleştirilen yatay pencerelerle, betonarme geometrik cephe elemanların birleşimi ve korkuluklarla desteklenmesi ile cephe strüktürü oluşturulur. Bu birleşimi dönemin cephe tipolojisi olarak tespit edilmiştir.

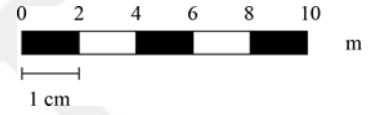
Şekil 57. Örnek 3 Cephe Malzeme Analizi

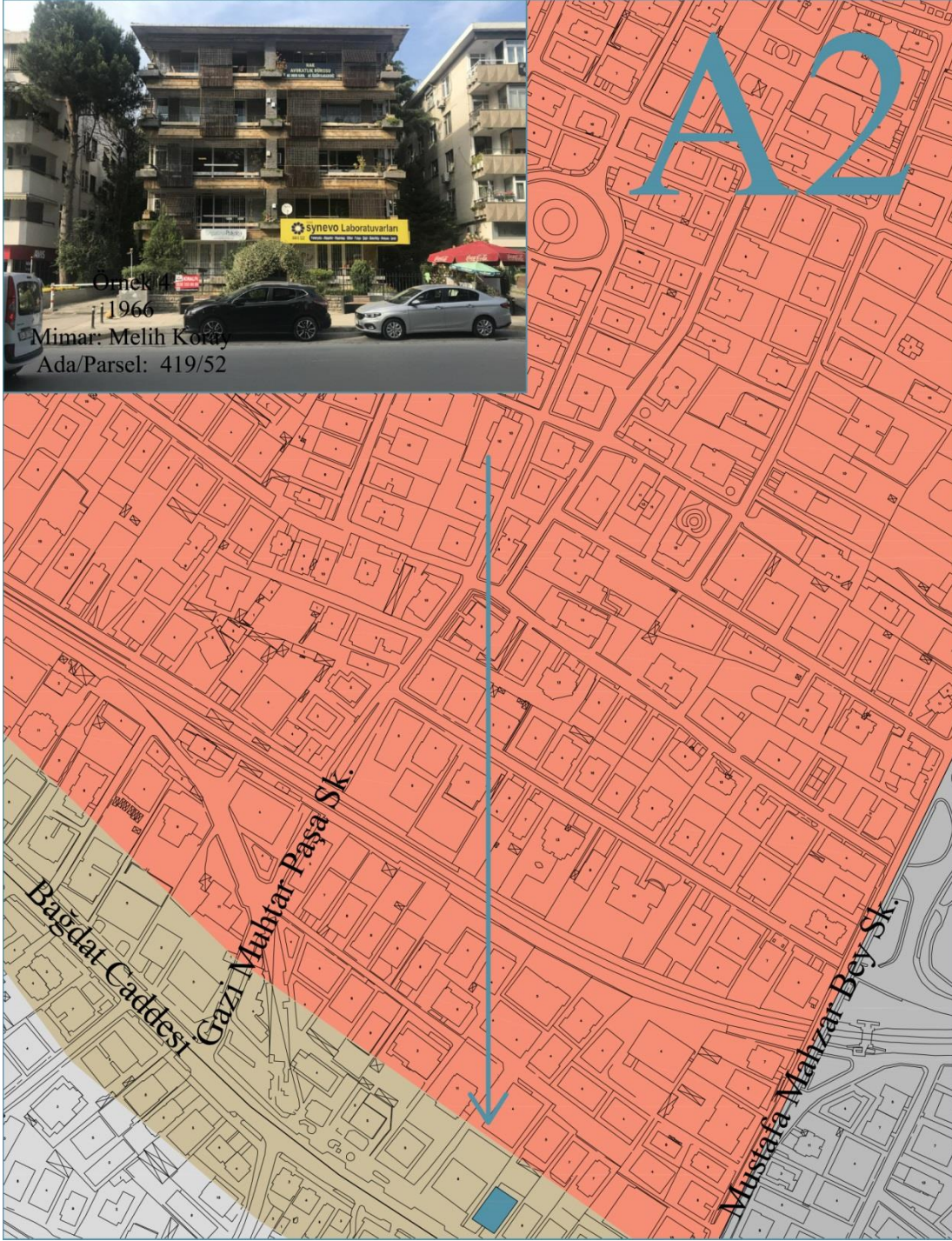
Cephe malzemesi olarak betonarme cephe elemanları, demir korkuluk ve cam temel kullanılmış malzemelerdir. Diğer incelenen yapılar gibi dönemin pratik ve yaygın malzemeler bu cephede de görülmektedir. Bu materyallerin kullanımının en önemli özelliklerinden biri de malzemeye ulaşımın pratikliği ve ekonomik anlamda daha kolay karşılanabilir olmasıdır.

Şekil 58. Örnek 3 Cephe Geometri Analizi

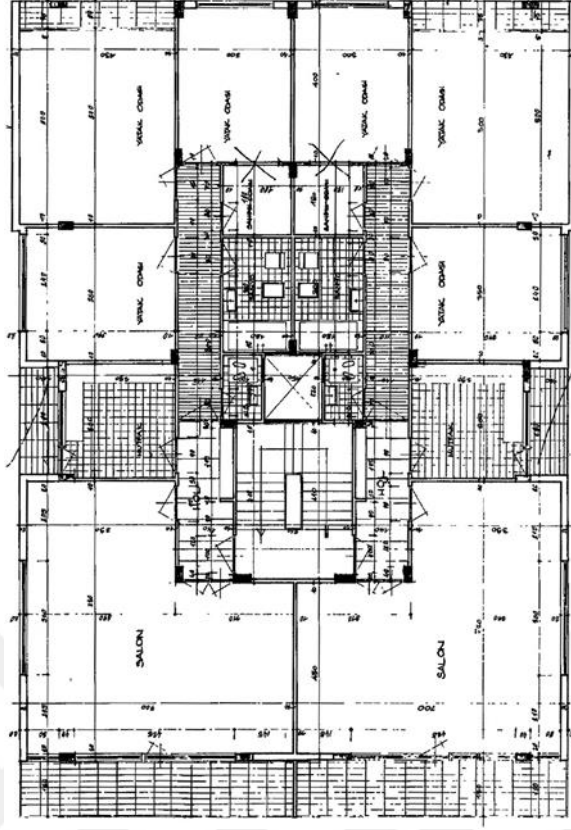

Cepheye ilk bakılıştta yataylığın göze çarpan en önemli tasarım unsuru olduğundan bahsedilebilir. Betonarme cephe elemanları yatay elemanların farklı biçimlerde bir araya gelmesiyle oluşmaktadır. Ayrıca bu yataylığı baskılayan diğer bir unsurda cephedeki demir korkuluklardır. Teker teker bakıldığında dikeyliğin hakim olduğu ancak bir araya gelişlerinde yatay bir tasarımın belirli bir niyetle öne çıkarıldığı açıkça görülmektedir. Cephede kullanılan betonarme geometrik elemanlarında belirli sayısal oranları ifade eden birimlerin tekrarından harmonik bir denge yaratılmıştır. Önceki incelenen yapılarında ortak özelliği olan geometrik oranların kullanımı modern mimariyi takip eden mimarlarımızın ortak özelliği olarak göze çarpmaktadır.

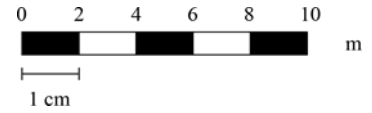

Şekil 59. Örnek 4 Bilgileri

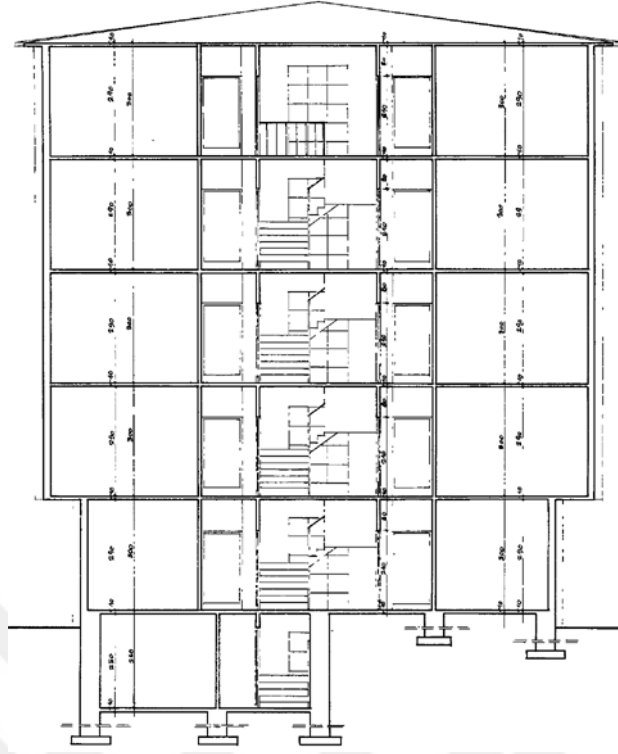

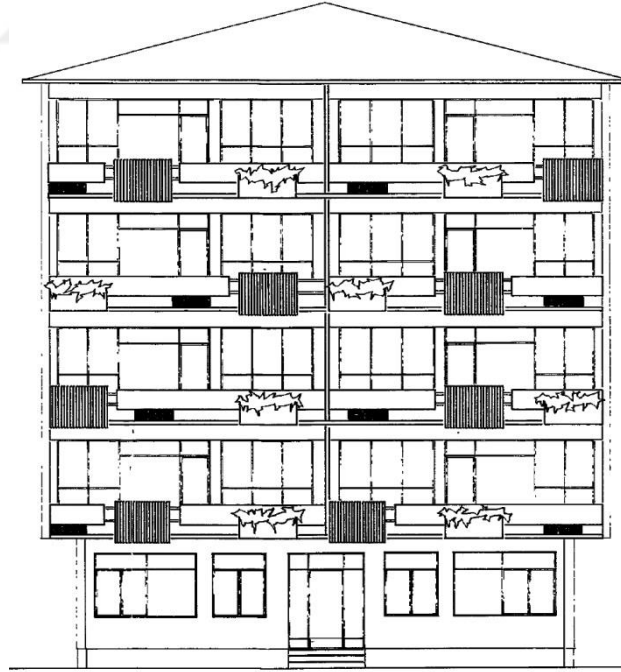
Şekil 60. Örnek Konut 4 Plan

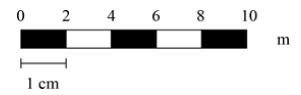
Bağdat caddesinde analiz edilen bir diğer yapı ise Melih Koray tarafından 1966 yılında tasarlanmış konut projesidir. Bu konut projesinin cephesi yukarıda bahsedilen iki proje cephesiyle ‘betona form verilerek kıvrımlı ve 90 derece formların cephe elemanı olarak kullanılması’ yönüyle benzerlik gösterdiğinden bahsedebiliriz. Ancak döneminin diğer yapılarından en önemli farkı ise; her katta kullanılan yatay bant demir güneş kırıcılarının cepheye eklenmiş olması ve farklı bir tasarım denemesi olarak cephede Melih Koray’ın duvarı geri çekerek balkonun mekan olarak organik oluşumuna izin vermiş olmasıdır. Melih Koray’ın tasarladığı nitelikli konut yapılarıyla Bağdat Caddesi’ nin mimari kimliğinin oluşmasına büyük katkıda bulunduğunu görülmektedir.

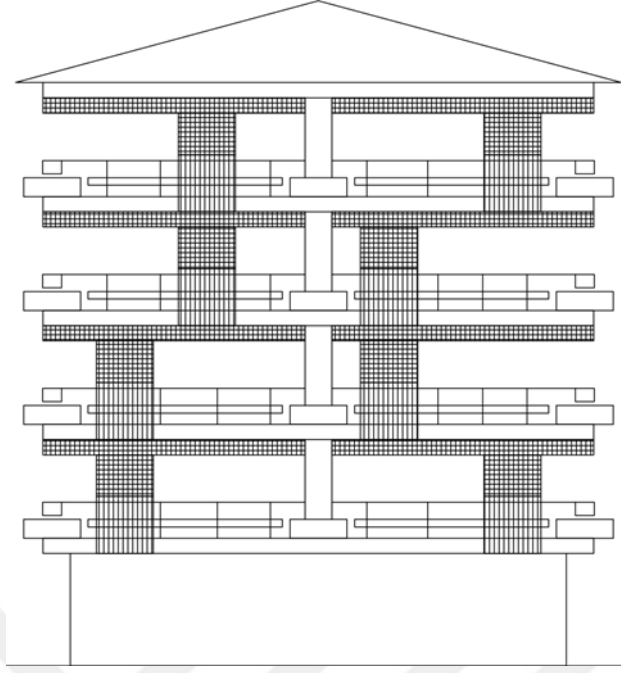

Şekil 61. Örnek 4 Kesit

Şekil 62. Örnek 4 Görünüş

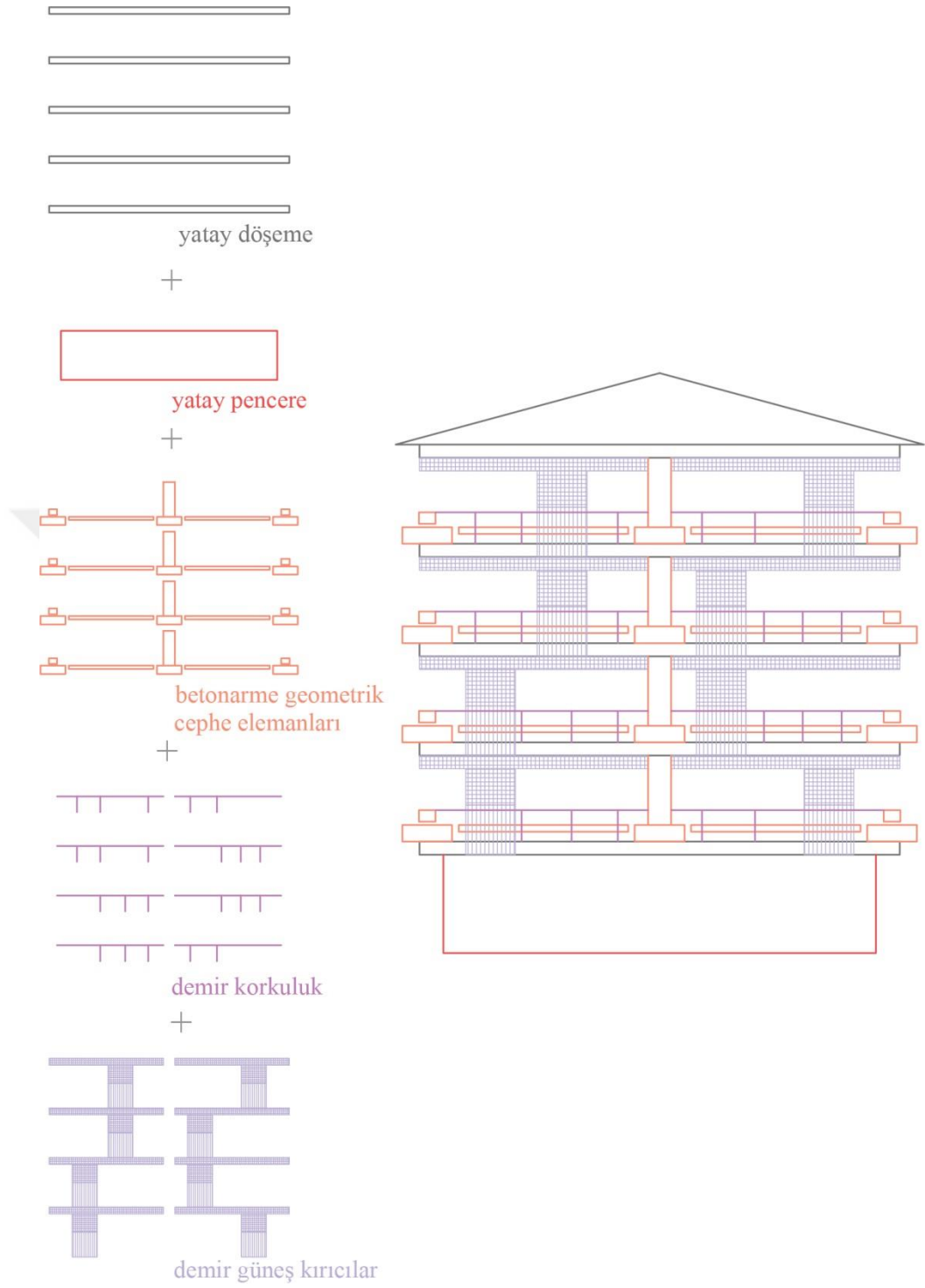

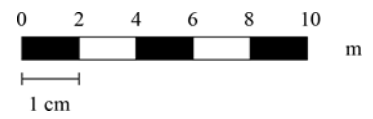
Şekil 63. Örnek 4 Uygulanan Cephe

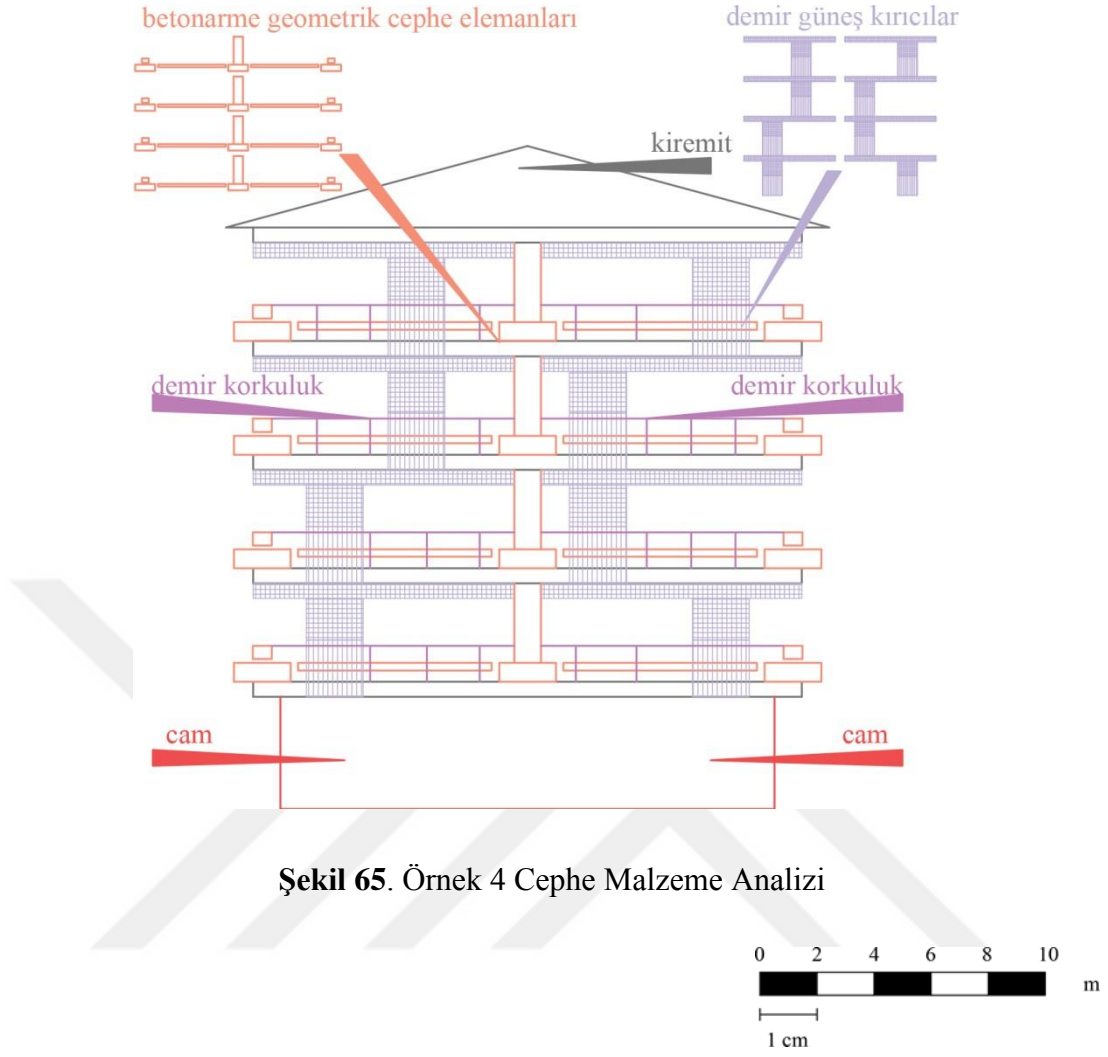

Aşağıda şekillerle cephenin strüktür analizi, malzemeyle olan ilişkisi ve cephe geometri analizi yapılmıştır. Şekil 64’te görüldüğü gibi yatay döşemeler, üzerine geri çekilerek yerleştirilen yatay pencerelerle, betonarme geometrik cephe elemanların eklenmesi ve korkuluklarla desteklenmesi ile cephe strüktürü oluşturulmuştur. Örnek 4 te diğer yapılarda da bahsedilen bu cephe oluşumuna ek olarak yatay ve düşey demir güneş kırıcıların eklendiği görülmektedir. Bu cephe birleşiminde dönemin cephe tipolojisine yapılan eklemeler yapının tasarımcısı olan Melih Koray’ın evrensel tasarım kararlarının dışında tasarımlarına öznellik kattığının kanıtıdır.

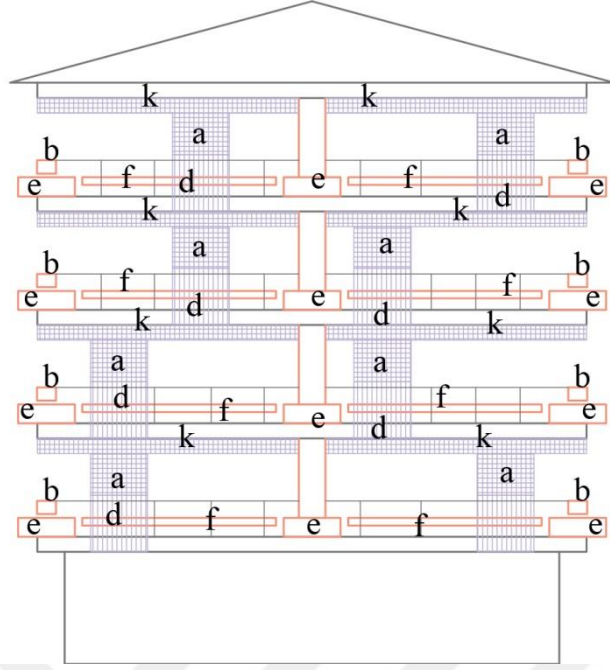
Şekil 64. Örnek 4 Cephe Strüktür Analizi

Şekil 65. Örnek 4 Cephe Malzeme Analizi

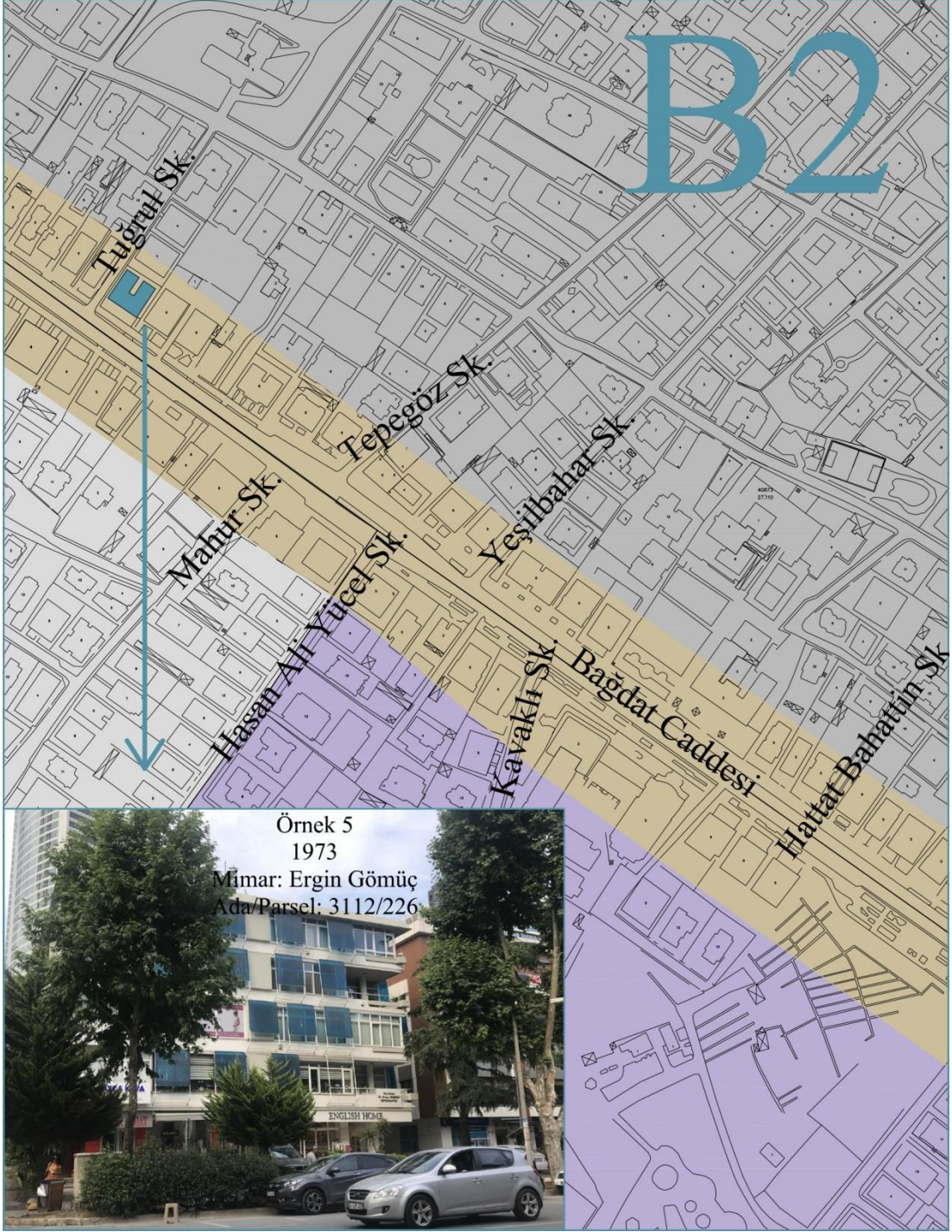
Betonarme cephe elemanları, cam, demir korkuluk ve kiremit diğer konut yapılarında olduğu gibi bu yapıda da kullanılmıştır. Estetik kaygısı güdülerek tasarlanmış bu cephede yatay korkuluklarla dikey güneşliklerin başarılı bir uyum içerisinde oluşu görülmektedir. Döneminin yapılarında görülen betonun öncül bir şekilde cephede kullanılması burada yerini demire bırakmıştır. Tasarım kararı olarak cephede kullanılan güneş kırıcılar döneminin ilk örneklerinden sayılabilir. Diğer konut yapılarından farklı olarak demir güneş kırıcılarının cephede kullanım biçimi yapıya kendine özgü bir hava katmıştır ve cephenin geri çekilerek balkonun oluşumu ile birlikte kendi tipolojisini yaratmasını sağlamıştır. Geçirgen bir malzemenin geri çekilerek cephede kullanım biçimi modern mimarinin izlerini taşımaktadır.

Şekil 66. Örnek 4 Cephe Geometri Analizi

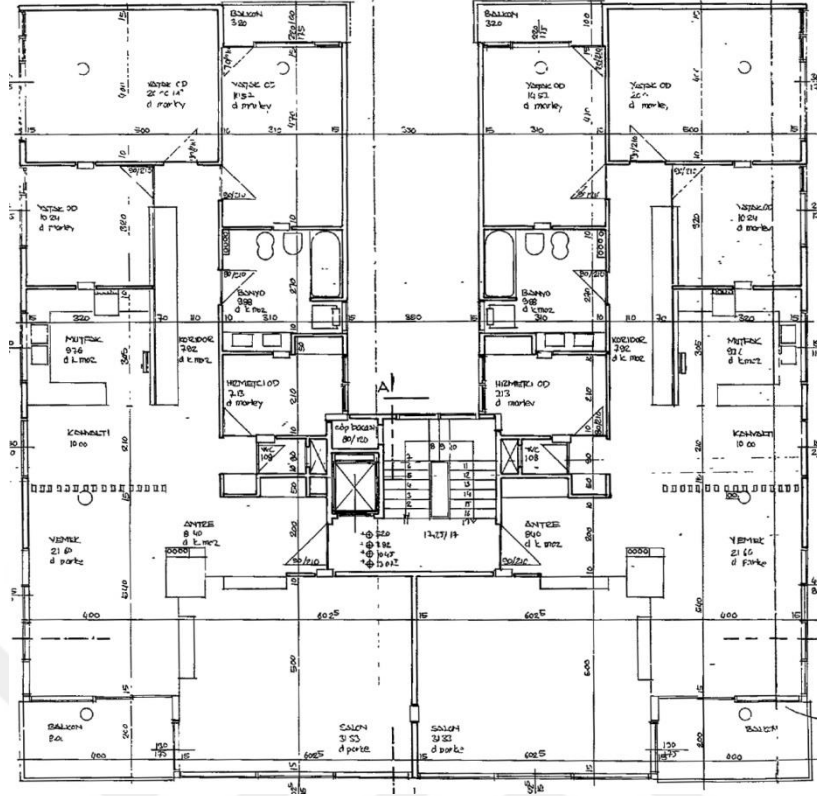

Yapının cephesi incelendiği üzere geometrik oranın diğer incelenen yapılardan daha farklı bir tasarım esasıyla ele alındığından bahsedilebilir. Cepheye kullanılan geometrik oranların oldukça fazla olmasına rağmen karmaşıklığa izin vermeyerek sade, dengeli görünümünü koruduğu görülmektedir. Burada yine tasarımcının becerisi ortadadır. Hem malzeme olarak hem de geometrik oranların kullanımı olarak ustalıklarla tasarımda bütünlük sağlamayı başardığı görülmektedir. Cepheye ilk bakılıştta yataylık ya da dikeylik gibi herhangi bir özelliğin baskın olmadığı aksine bir harmoni içerisinde kullanıldığı gözlenmektedir. Cepheye yatay ve dikey demir güneş kırıcıların baskın olarak görüldüğü yapı karakterini günümüze kadar bozulmadan koruduğu bilinmektedir. Herhangi bir kaygı duyulmadan başarıyla geometrik oranların okunduğu, modern konut yapısı bugün Bağdat caddesi dönüşümünün riski altındadır.

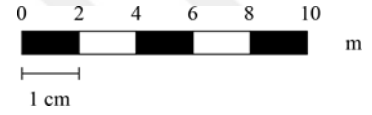

Şekil 67. Örnek 5 Bilgileri

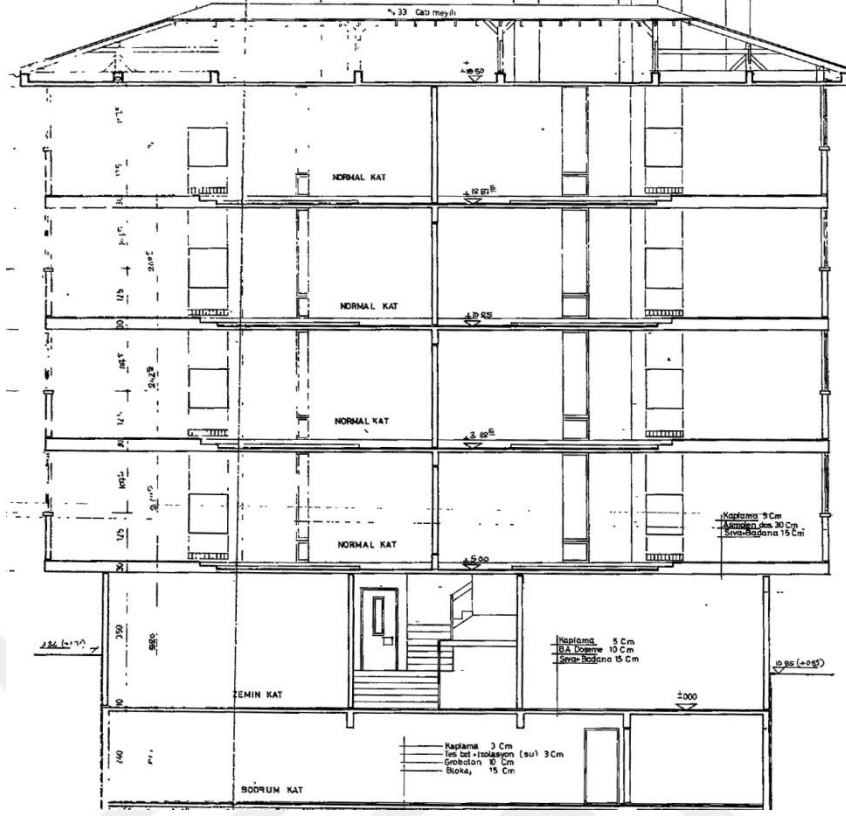

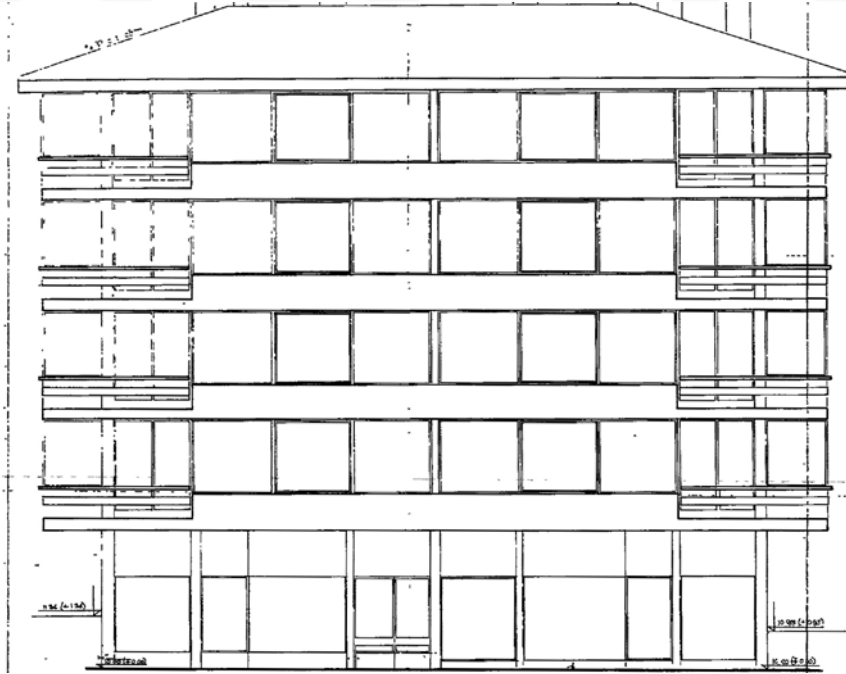
Şekil 68. Örnek 5 Plan

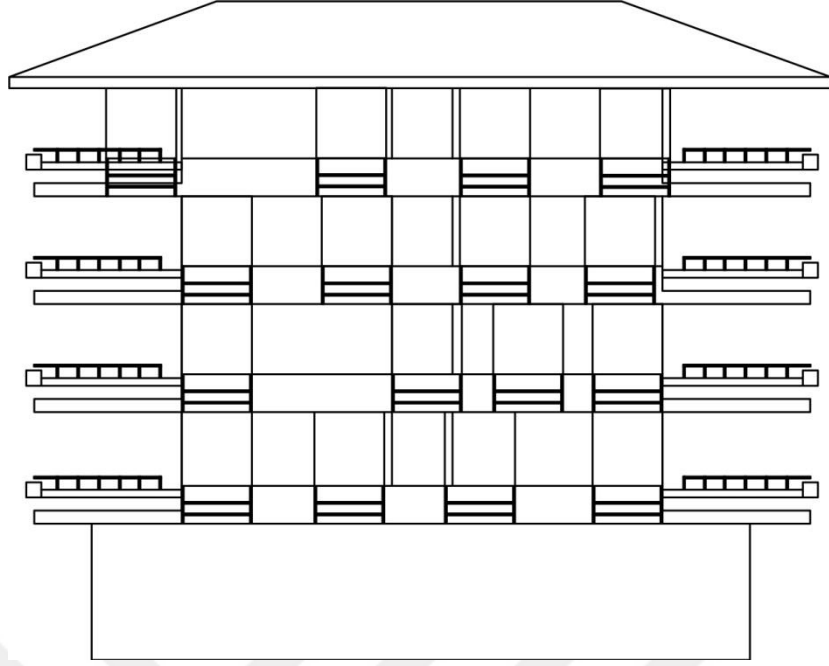
Bağdat caddesinde analiz edilen bir diğer yapı ise Ergin Gömüç tarafından 1973 yılında tasarlanmış konut projesidir. Bu konut projesinde ilk göze çarpan farklılık her katta kullanılan renkli güneş kırıcılarıdır. Ayrıca farklı bir tasarım denemesi olarak cephede Melih Koray'ın duvarı geri çekerek balkonun mekan olarak organik oluşumuna izin vermiş olmasını bu konut yapısında da Ergin Gömüç'ün benzer bir metotla uyguladığı görülmektedir.

Şekil 69. Örnek 5 Kesit

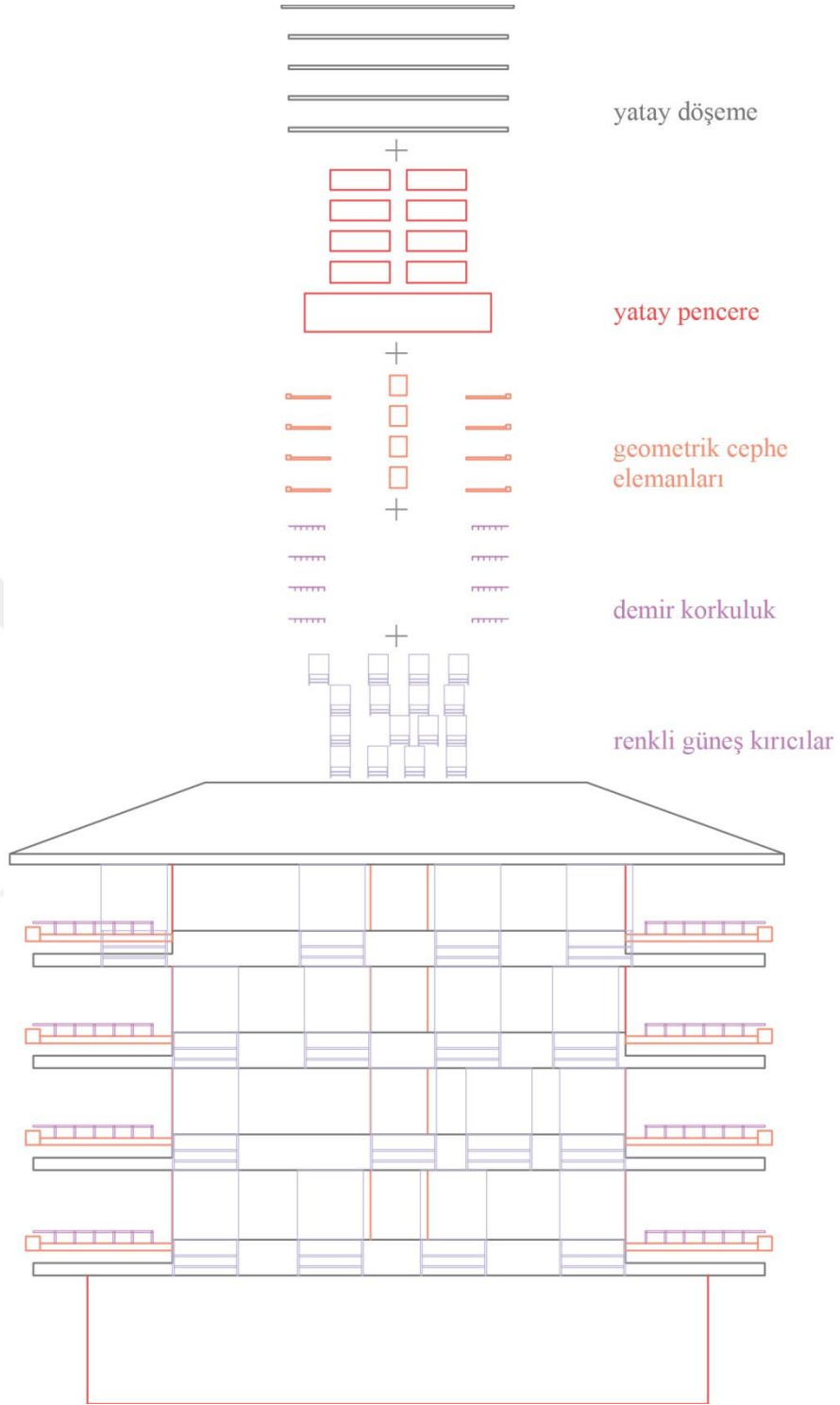
Şekil 70. Örnek 5 Görünüş

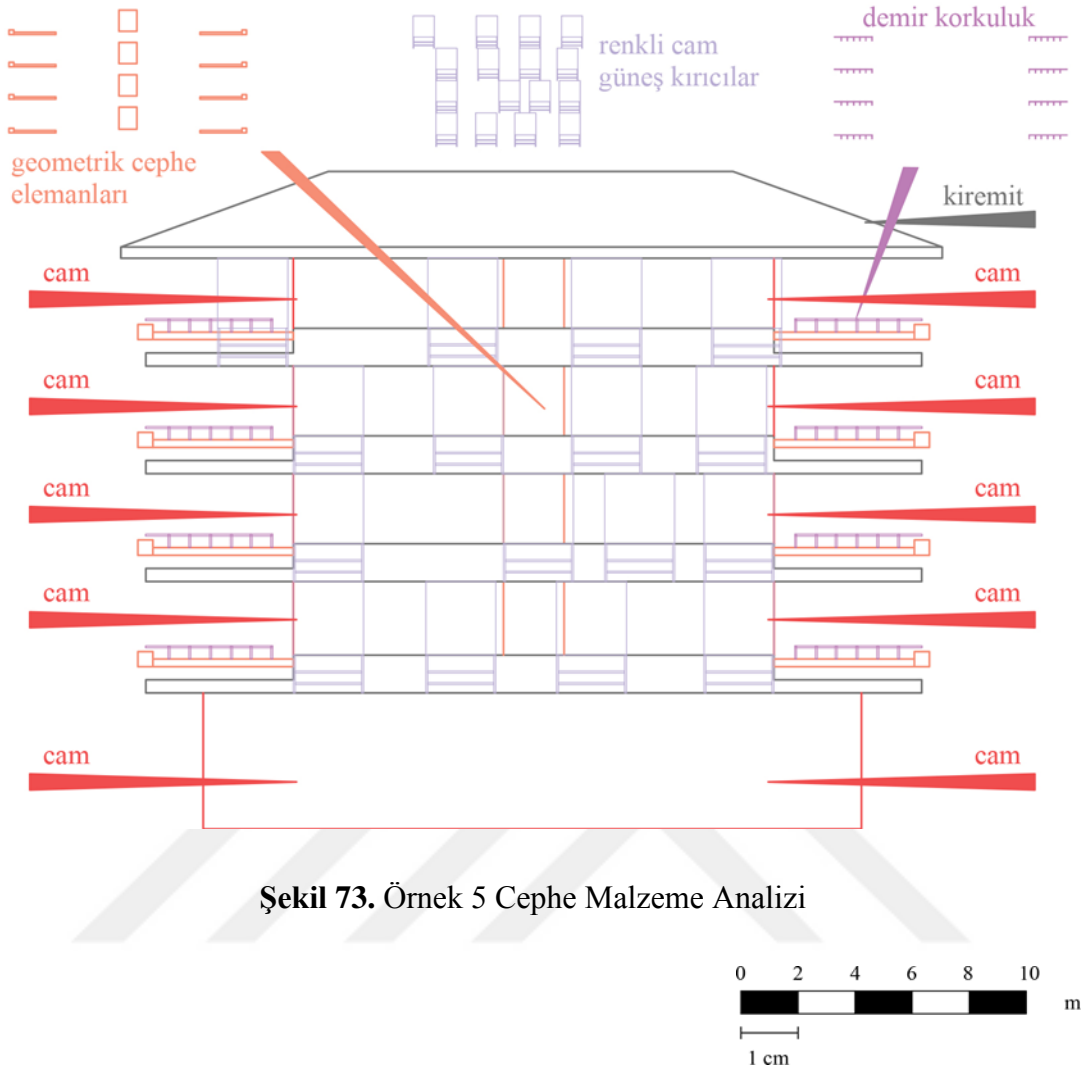
Şekil 71. Örnek 5 Uygulanan Cephe

Estetik kaygısı güdülerek tasarlanmış bu cephede güneş kırıcıları cephenin tipolojisini değiştirmektedir. Bu yapıda cephe, renkli güneş kırıcılarla birlikte incelenen diğer yapılardan başka bir tasarım diline sahiptir. Bütün yapılarda ortak olan yatay döşemeler, üzerine yerleştirilen yatay pencerelerle, betonarme geometrik cephe elemanların eklenmesi ve korkuluklarla desteklenmesi ile oluşan cephe tipolojisi bu yapıda da mevcuttur. Cephe strüktür analizinden anlaşılacağı gibi diğer yapılarda bahsedilen bu cephe oluşumuna ek olarak renkli güneş kırıcıların eklendiği görülmektedir. Aşağıda Şekil 72, Şekil 73 ve Şekil 74' de cephenin strüktür analizi, malzemeye olan ilişkisi ve cephe geometri analizi yapılmıştır.

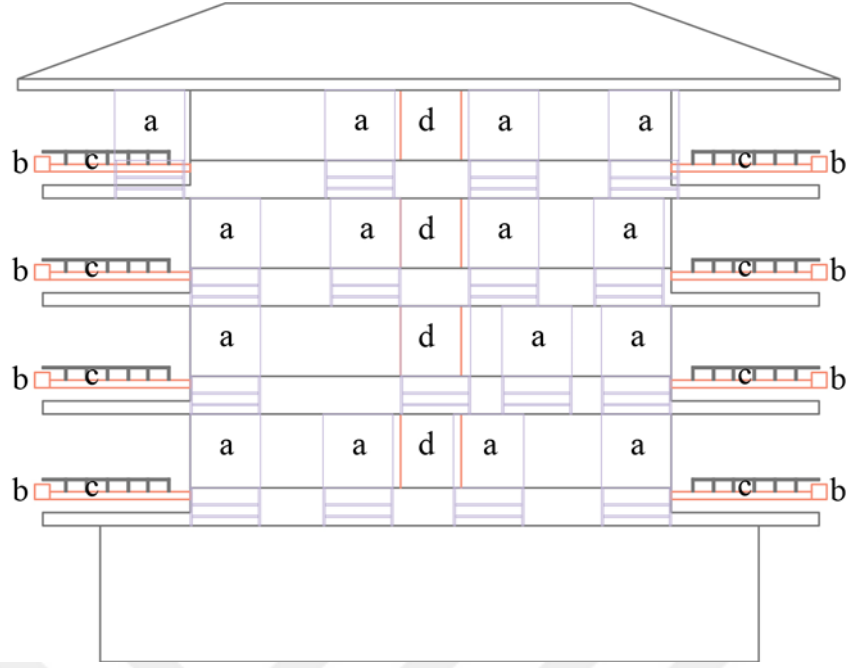

Şekil 72. Örnek 5 Cephe Strüktür Analizi

Şekil 73. Örnek 5 Cephe Malzeme Analizi

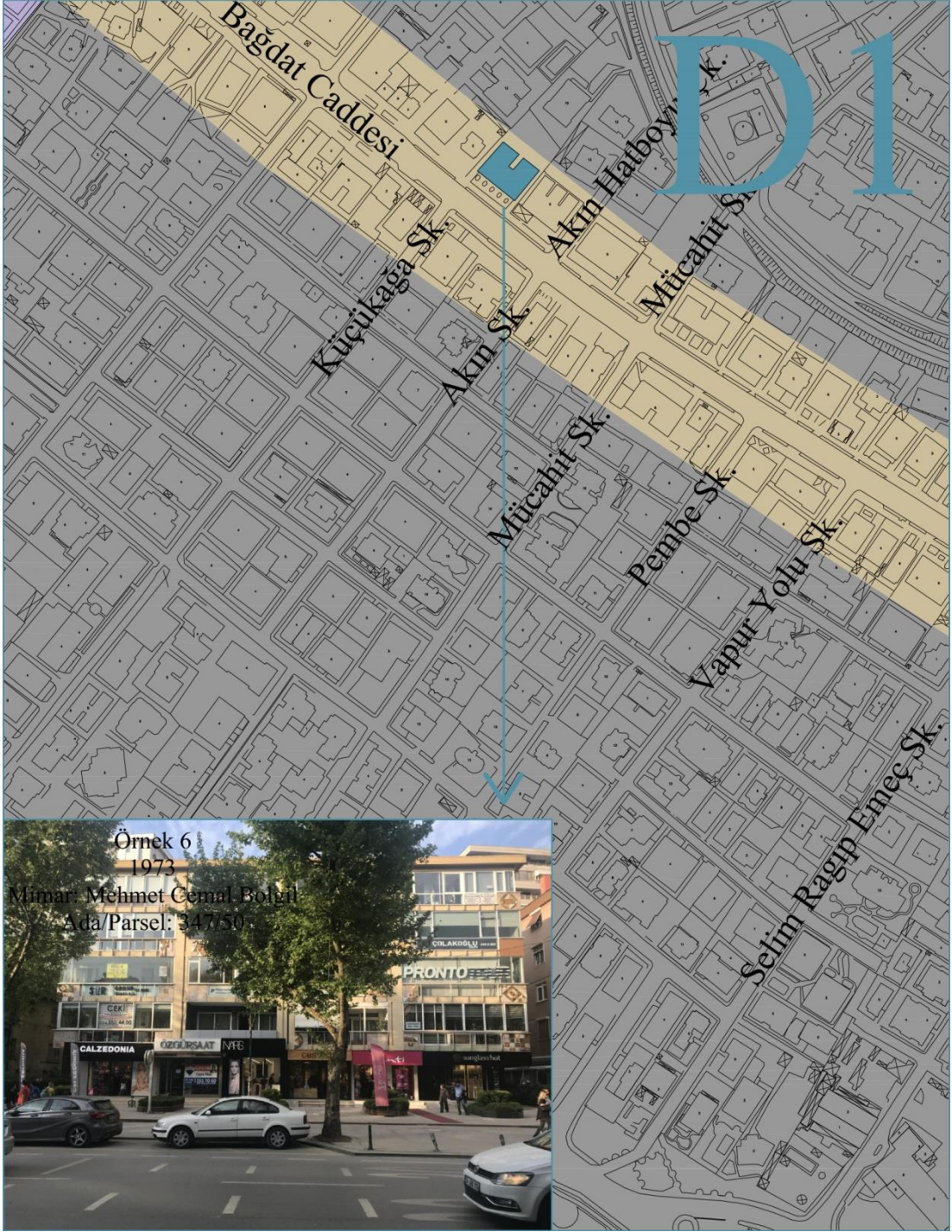
Betonarme cephe elemanları, cam, demir korkuluk ve kiremit diğer konut yapılarında olduğu gibi kullanılmıştır. Diğer konut yapılarından farklı olarak renkli güneş kırıcılarının cephede kullanım biçimi ve malzeme olarak farklılaşması yapıya karakter kazandırmakta kendi tipolojisini yaratmasını sağlamaktadır. Tasarımcının özneliği yine bu yapıda da ön plandadır. Bu cephe birleşiminde dönemin cephe tipolojisine yapılan eklemeler yapının tasarımcısı olan Ergin Gömüç'ün, Melih Koray gibi evrensel tasarım kararlarının dışında tasarımlarına öznellik kattığını göstermektedir. İlerleyen örneklerde bahsedilen iki dönem mimarının birlikte tasarladıkları bir yapı incelenmiştir. Birlikte çalışarak başarılı bir tasarım yapmaları aynı mimari tavırlarla dönemin mimarlık ortamında varlıklarını gösterdiklerinin kanıtıdır.

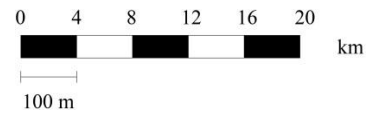
Şekil 74. Örnek 5 Cephe Geometri Analizi

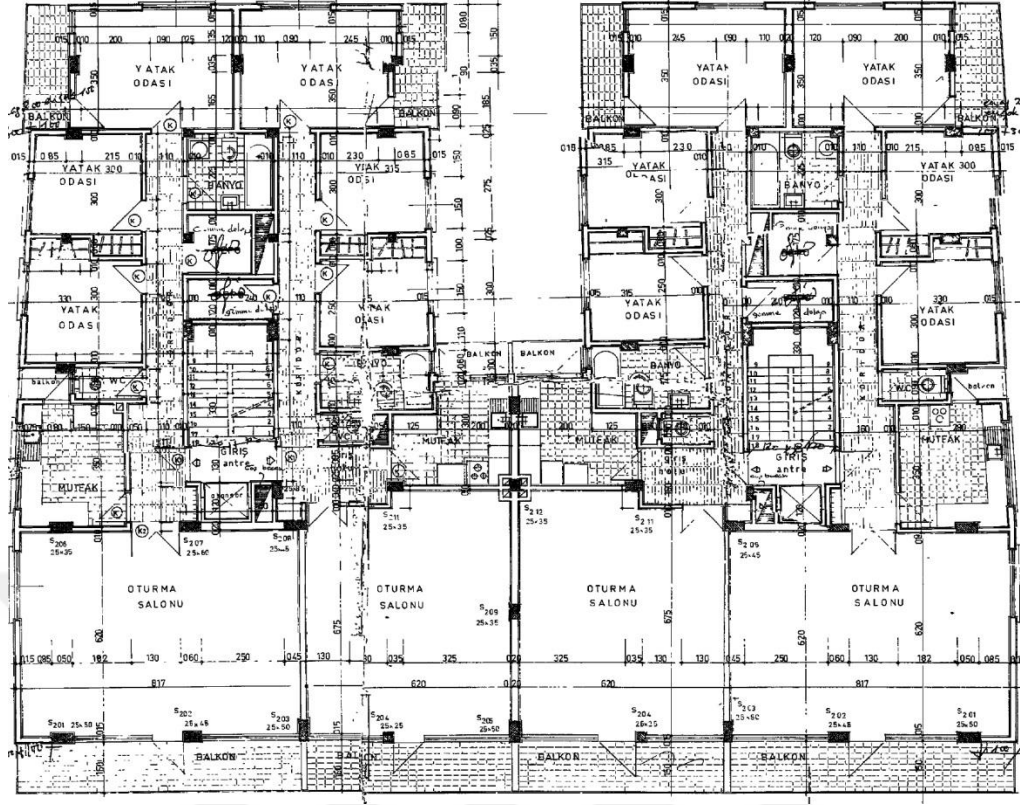

Yapının cephesi incelendiğinde geometrik oranın da diğer incelediğim yapılardan daha farklı bir tasarım esasıyla ele alındığından bahsedilebilir. Cephe de renkli güneş panelleri cephede baskın elemanlardır. Renkli olmaları da cephede onları domine eden ayrı bir özelliktir. Güneş kırıcı elemanlar cephede dikey bir davranış gösterirlerken balkon korkulukları yatayla geometrik oranı cephede dengeyi sağlamıştır. Cephe, kullanılan güneş kırıcılarda hep aynı geometrik oranı gösterirken diğer cephe elemanlarıyla farklı oranları barındırmaktadır. Farklı oranların bir arada dengeli görünümü incelenen diğer bütün yapılarda ortak özellik olarak görülmektedir.

Şekil 75. Örnek 6 Bilgileri

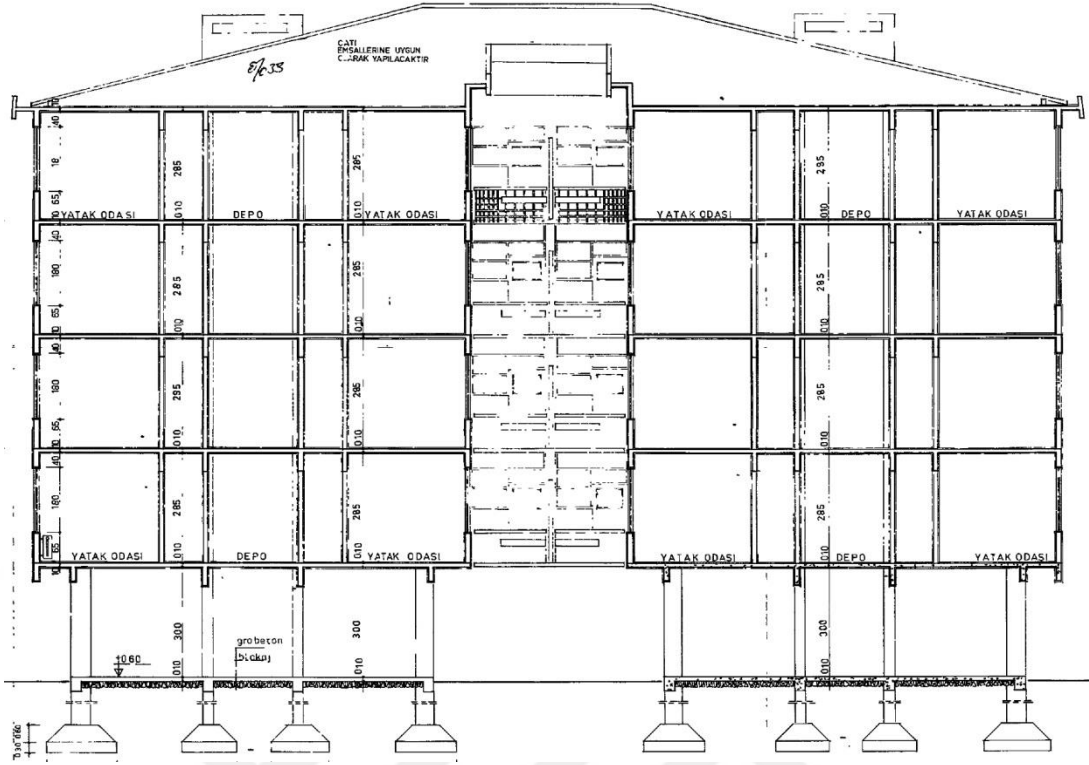

Şekil 76. Örnek 6 Plan

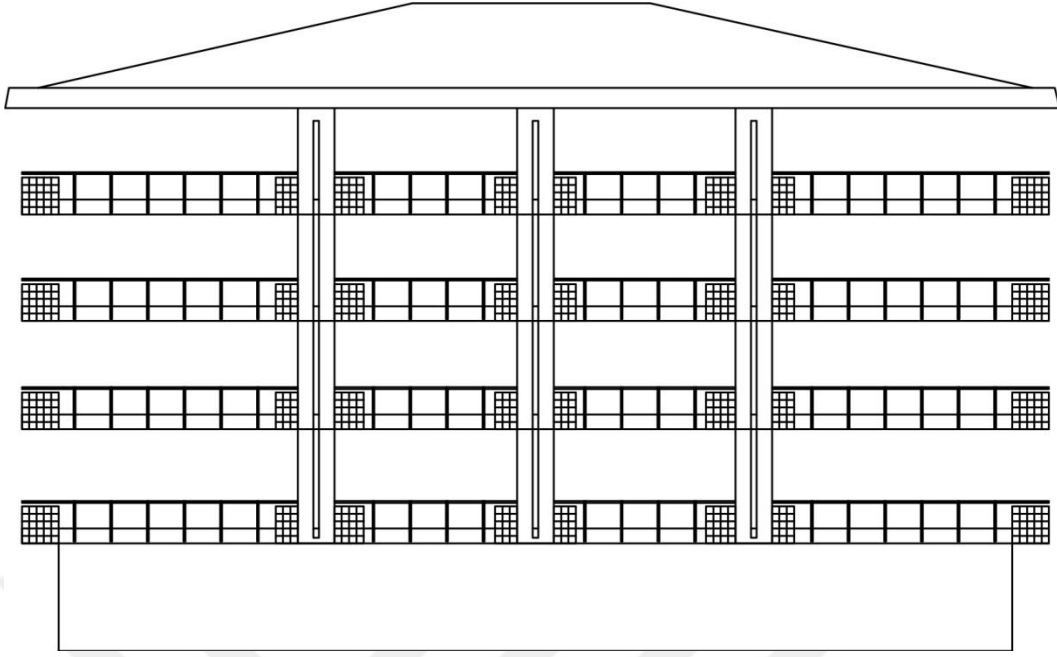
Bağdat caddesinde analiz edilen bir diğer yapı ise Mehmet Cemal Bolgil tarafından 1973 yılında tasarlanmış konut projesidir. Bu yapının cephesinde görülen mozaikler bize mimarın Bauhaus etkisinde kalmış olduğunu gösterir. 5 katlı bu konut yapısında cephede pencere kullanımının özgürce tasarlandığı görülmektedir. Ayrıca yapının mimarı Melih Koray'ın da tasarım denemesi olarak cephede uyguladığı duvarı geri çekme hamlesiyle balkonun mekan olarak organik oluşumuna izin vermektedir.

Şekil 77. Örnek 6 Kesit

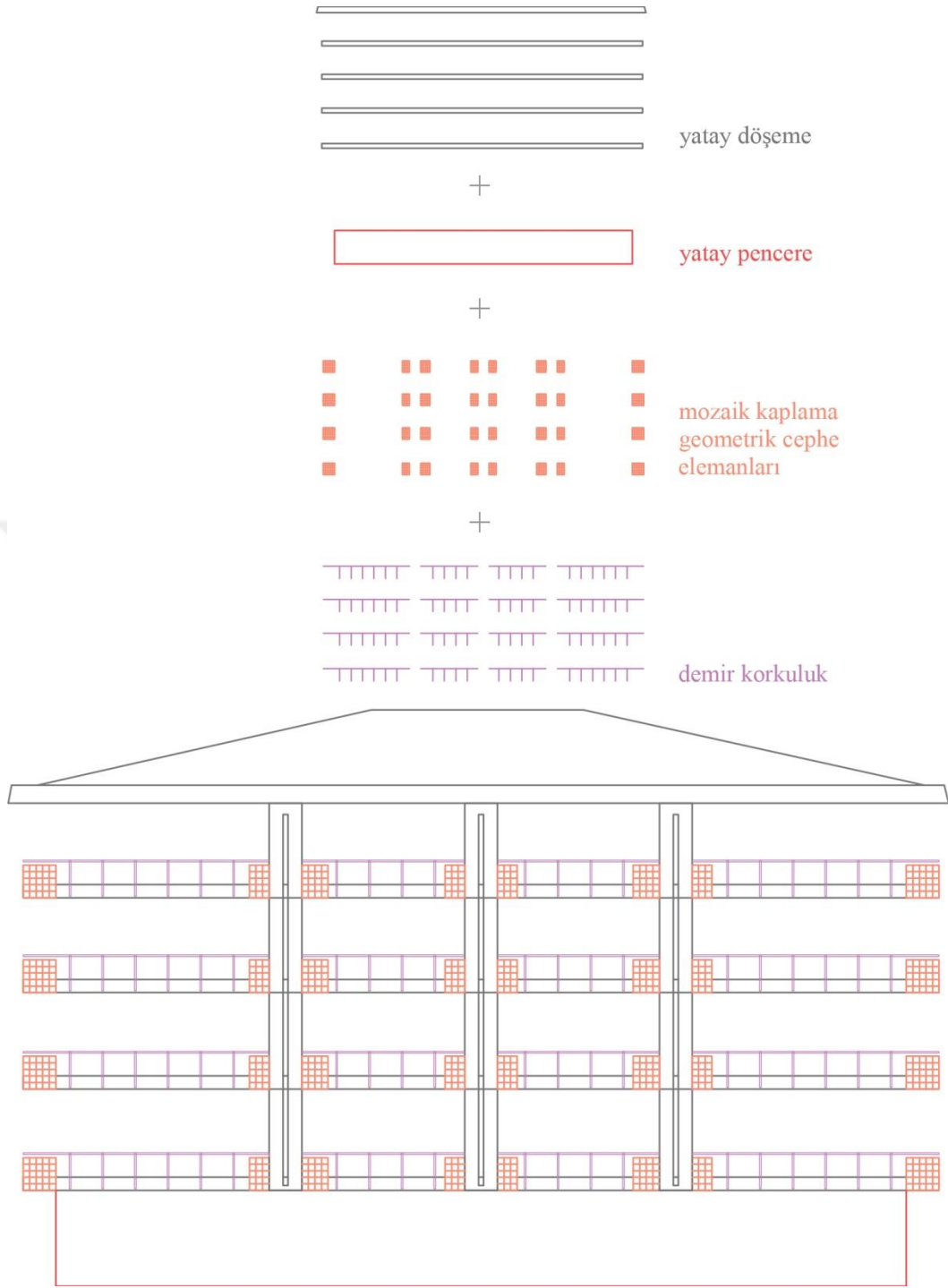
Şekil 78. Örnek 6 Görünüş

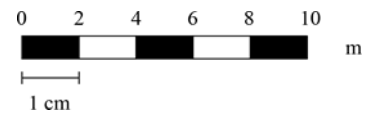
Şekil 79. Örnek 6 Uygulanan Cephe

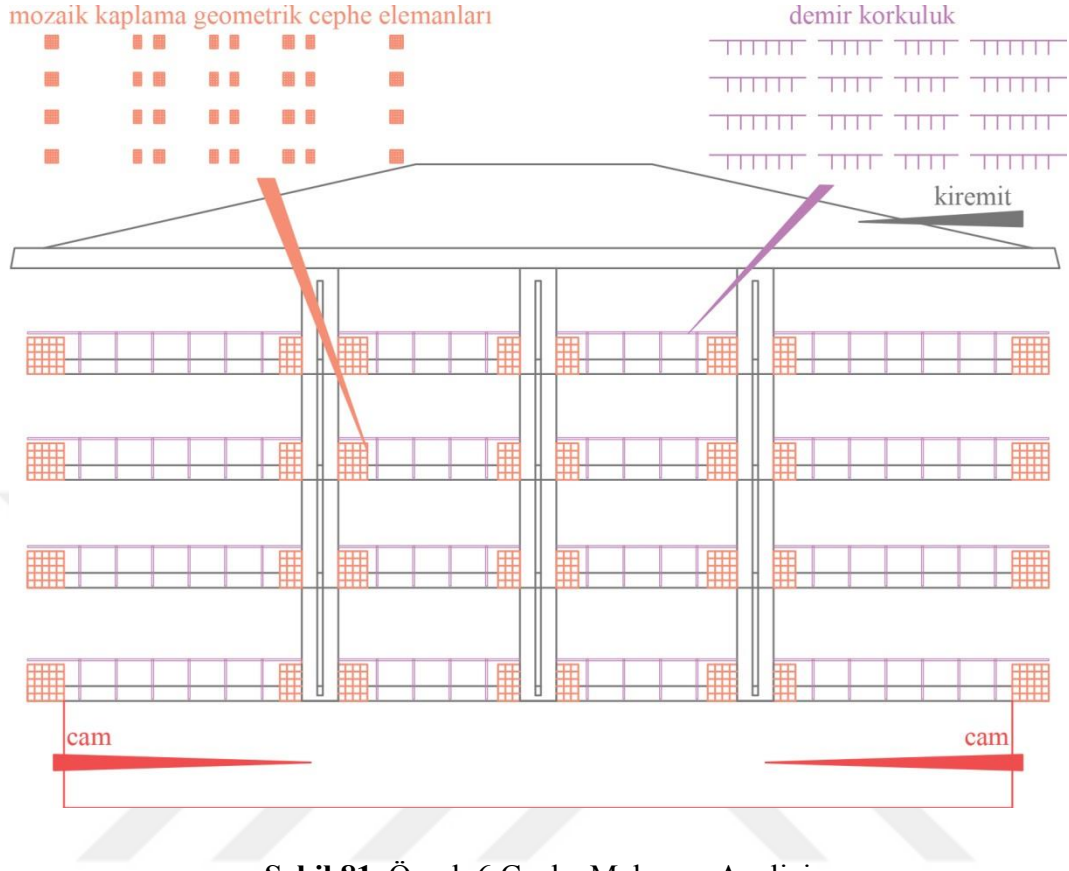

Yapının cephesi incelendiği üzere geometrik oranın yatay olarak vurgulanmak istediğini söyleyebilir. Estetik kaygısı güdülen tasarlanmış bu cephede yatay korkuluklarla dikey beton duvarlar son derece kararlı bir duruş sergilemektedirler. Döneminin yapılarında görülen betonun öncül bir şekilde cephede kullanılması bu yapıda da kendini göstermektedir. Cephe yatay döşemeler üzerine geri çekilen yatay pencereler ile oluşurken betonarme geometrik formlar ve mozaik kaplamalarla desteklenmektedir. Aşağıda şekillerle cephenin strüktür analizi, malzemeye olan ilişkisi ve cephe geometri analizi yapılmıştır.

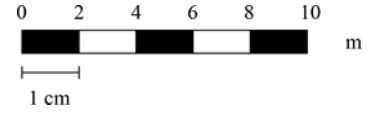

Şekil 80. Örnek 6 Cephe Strüktür Analizi

Şekil 81. Örnek 6 Cephe Malzeme Analizi

Demir korkuluk ve kiremit diğer konut yapılarında olduğu gibi kullanılmıştır. Ayrıca bu konut yapısında cephede mozaik kaplama cephe elemanlarını da ekstra olarak görülmektedir. Bu küçük ölçekli tasarım elemanları cepheyi tipolojik farklılık yaratarak, Bauhaus'un stili olarak bu mimarlar tarafından tasarlanmış yapıları hatırlatmaktadır.

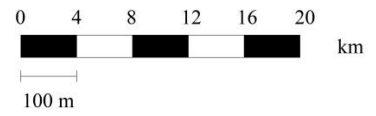
Şekil 82. Örnek 6 Cephe Geometri Analizi

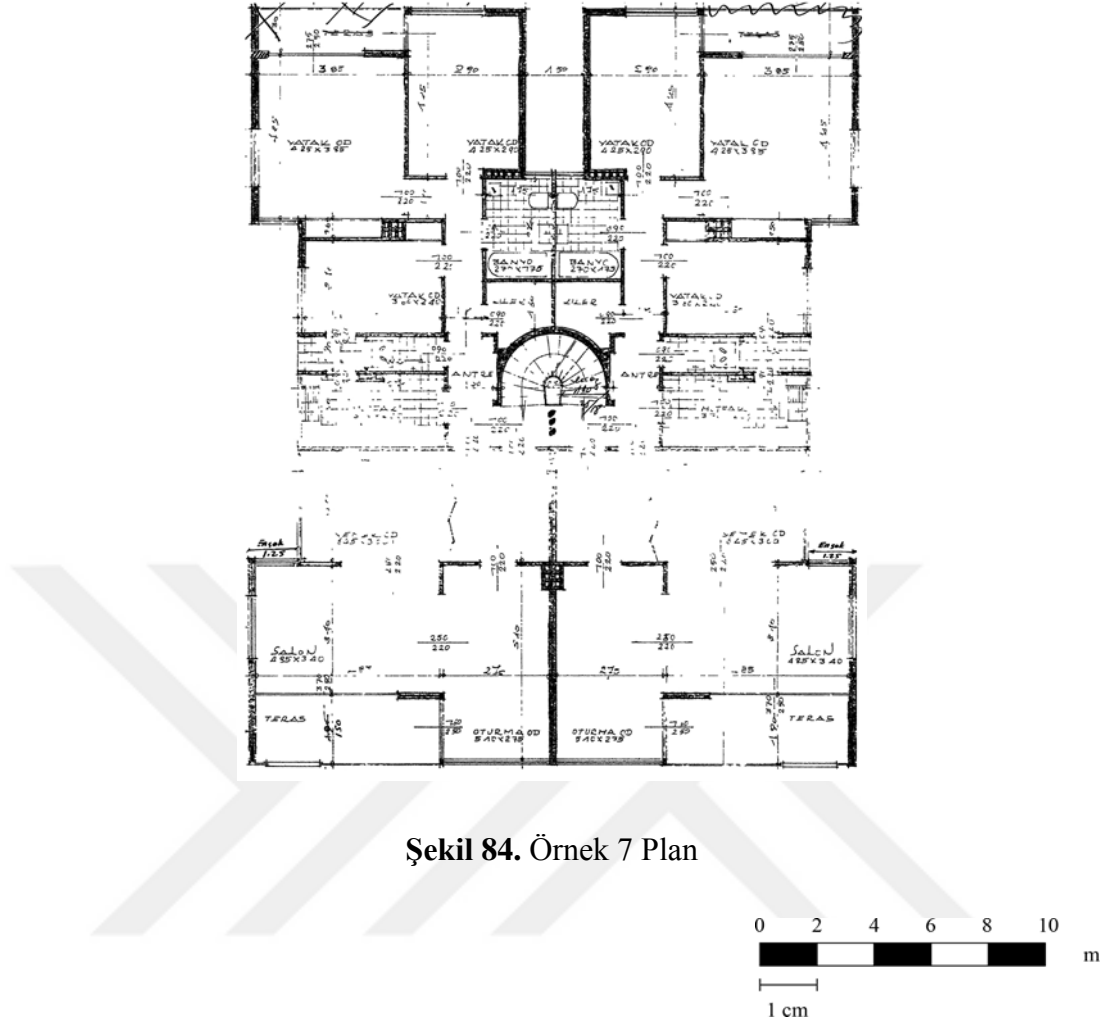

Cephe geometrik oran-tasarım bağlamında incelendiği üzere, sade ve kendine özgü stiliyle duruşunu göstermektedir. Balkonların kesintisiz devam edişi tasarımı bölünmez kılar. Cephedeki beton dikey elemanlar ana taşıyıcı olarak bulunmalarına rağmen cephenin tasarımına dikey katkıda bulunarak yeni bir harmoni tanımlaöaktadırlar. Modern mimarinin de kullandığı tekrar eden geometrik oranlar diğer yapılardaki gibi ortak özellik olarak görölmektedir.

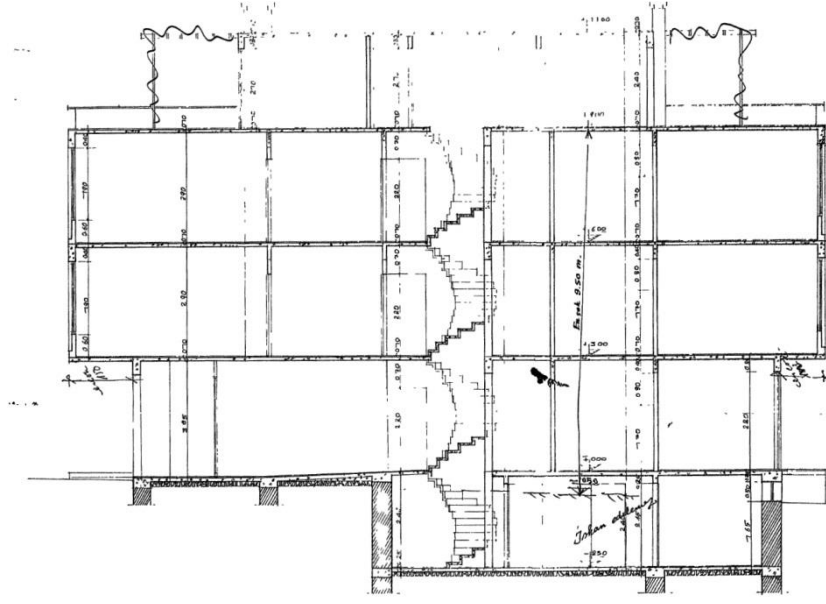
Şekil 83. Örnek 7 Bilgileri

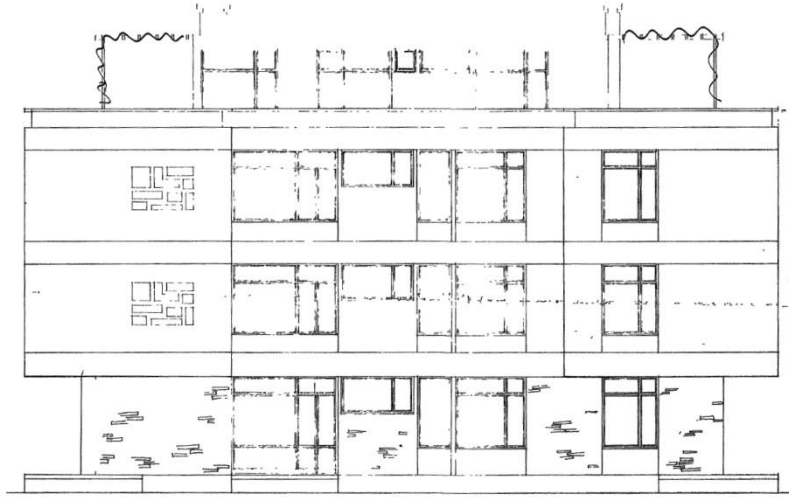

Şekil 84. Örnek 7 Plan

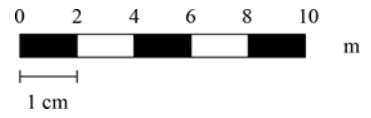
Bağdat caddesinde analiz edilen bir diğer yapı ise Muammer Gereklî tarafından 1961 yılında tasarlanmış konut projesidir. Bu konut projesinde ilk göze çarpan güneydoğu cephesindeki güneş alma amaçlı yaratılmış geometrik formlardır. Güneş ihtiyacının bina için böyle farklı bir yöntemle karşılanmasını bu yapıyı estetik ve duruş anlamında döneminin diğer yapılarından ayırmaktadır. Pencereler cadde cephesinde ise dönemin ortak tavrı olan yatay yerleşimi ile cepheye yerleştirilmiştir.

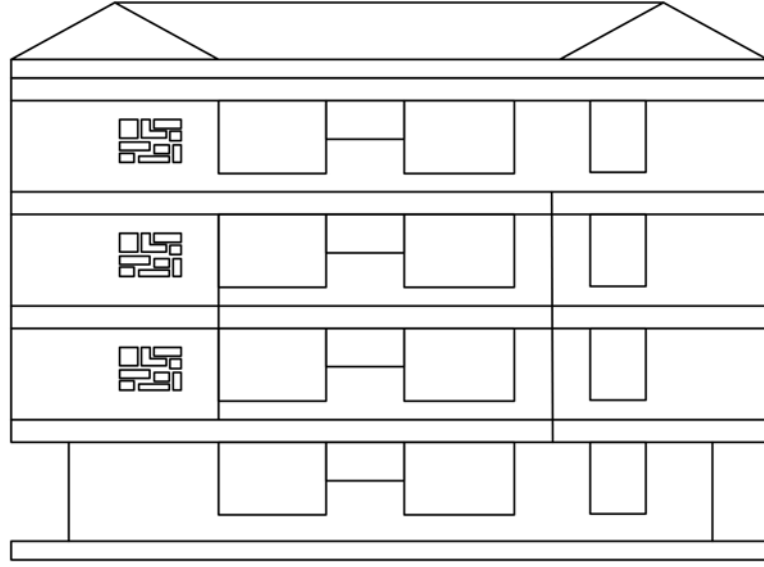

Şekil 85. Örnek 7 Kesit

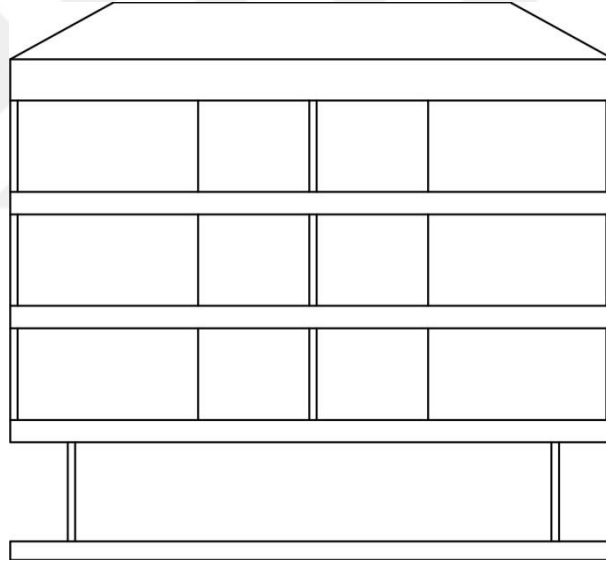

Şekil 86. Örnek 7 Görünüş

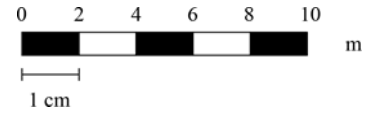

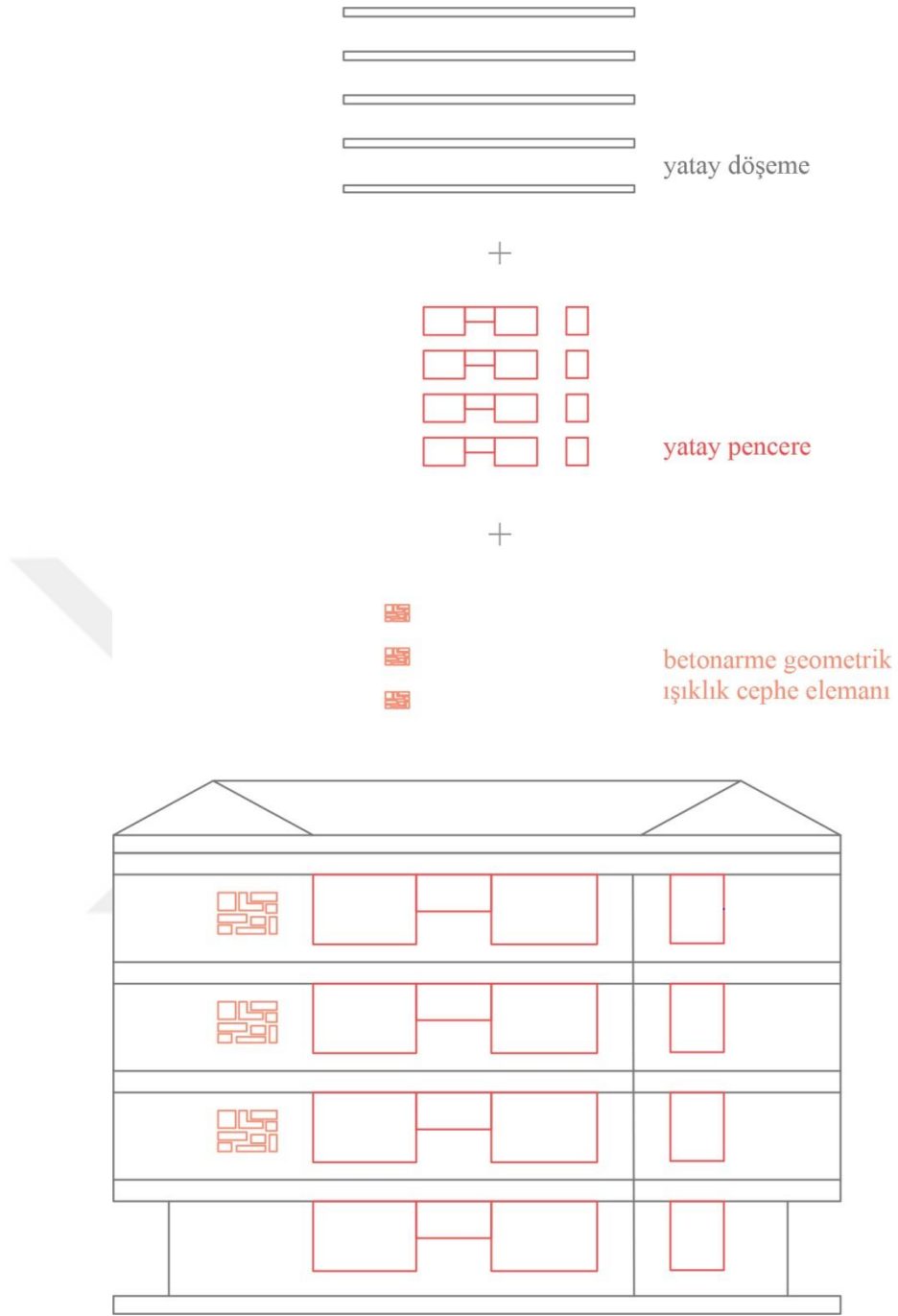
Şekil 87. Örnek 7 Uygulanan Yan Cephe

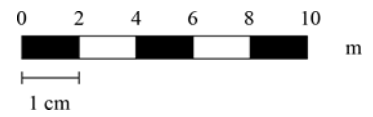
Şekil 88. Örnek 7 Uygulanan Cadde Cephesi

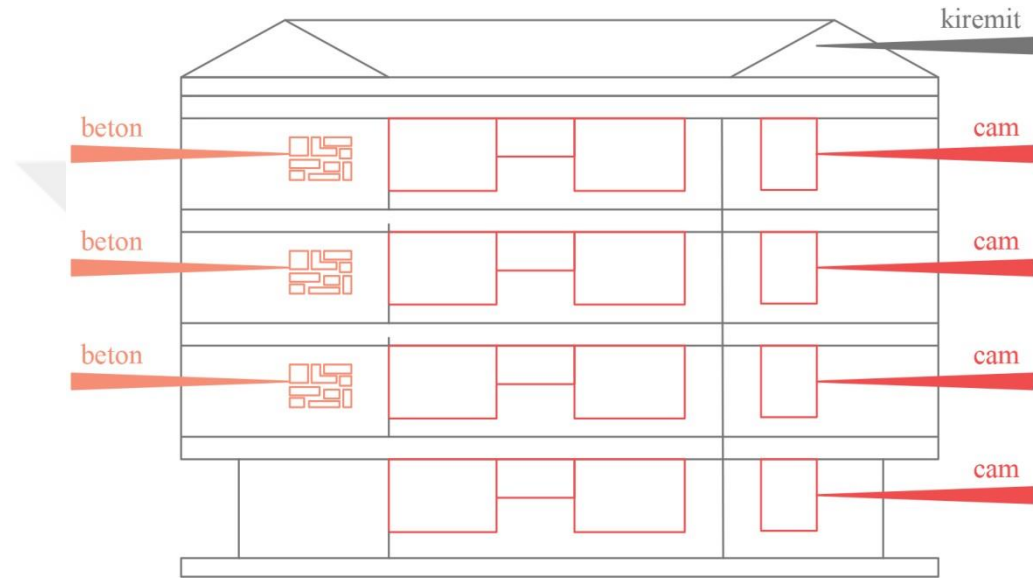
Aşağıda şekillerde cephenin strüktür analizi, malzemeyle olan ilişkisi ve cephe geometri analizi yapılmıştır.

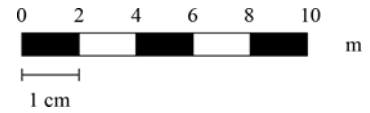
Şekil 89. Örnek 7 Cephe Strüktür Analizi

Yapının cephesi incelendiği üzere geometrik oranın diğer incelenen yapılardan daha farklı bir tasarım esasının güdülmediğini tespit edilebilir ama güneydoğu cephesindeki camın farklı formlarda yerleştirilmesi bu konutun Bağdat Caddesi'ndeki dikkate değer diğer konutlar arasına girmesini sağlamaktadır. Bu pencereler fonksiyon olarak açılmaz pencerelerdir sadece ışığın içeriye girmesi için bu şekilde tasarlanmıştır. Cephe oluşumu diğer yapılardaki ortak tipoloji ile sağlanmaktadır.

Şekil 90. Örnek 7 Cephe Malzeme Analizi

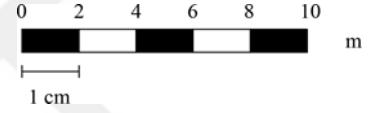

Cam ve kiremit diğer konut yapılarında olduğu gibi kullanılmıştır. Betonarme cephe elemanları ise ışıklandırma elemanı olarak cephede yerini almaktadır. Betonun bu özellikte kullanımı yapının kendi tipolojisini yaratmasını sağlamıştır.

Diğer incelenen yapılar gibi dönemin pratik ve yaygın malzemeler bu cephede de görülmektedir. Bu materyallerin kullanımının en önemli özelliklerinden biri de malzemeye ulaşımın pratikliği ve ekonomik anlamda daha kolay karşılanabilir olmasıdır.

Şekil 91. Örnek 7 Cephe Geometri Analizi

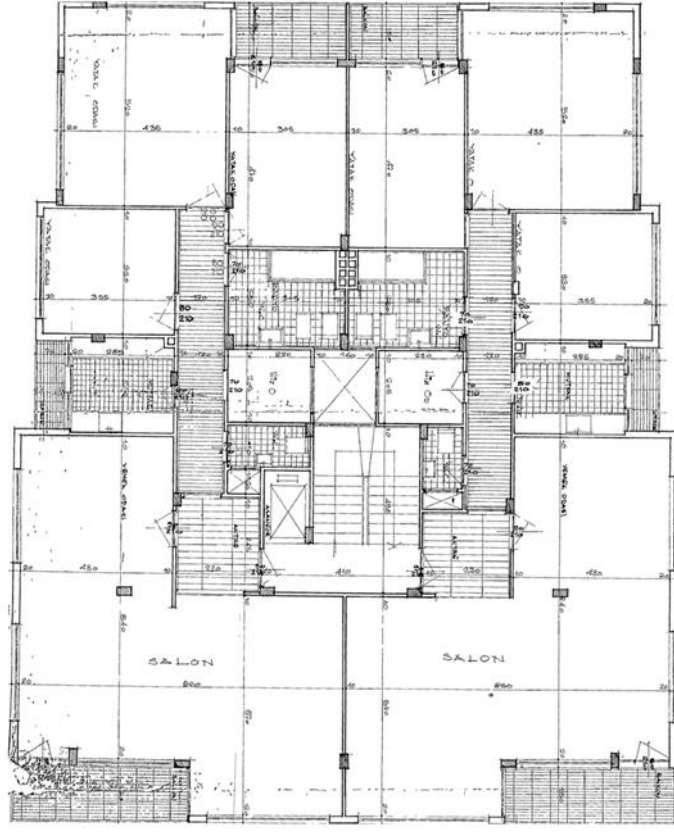

Cephede yataylık ya da dikeylik olarak bir kaygının güdülmediği fark edilmektedir. Betonarme cephe elemanları daha öncede belirtildiği gibi cepheye kendi tipolojisini yaratma imkanı vermektedir. Ayrıca cephedeki, pencerelerin büyüklüğüne bakıldığında modern bir tarzın peşinden gidildiği anlaşılmaktadır. Yan cephede güneşlik olarak tasarlanan geometrik formların farklı oranların bir araya gelmesi ile oluştuğu görülmektedir. Cephelerde geometrik formlardan, geometrik oranlardan faydalanılması incelenen diğer yapılarda da ortak özellik olarak görülmektedir.

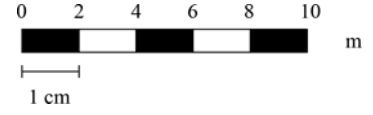

Şekil 92. Örnek 8 Bilgileri

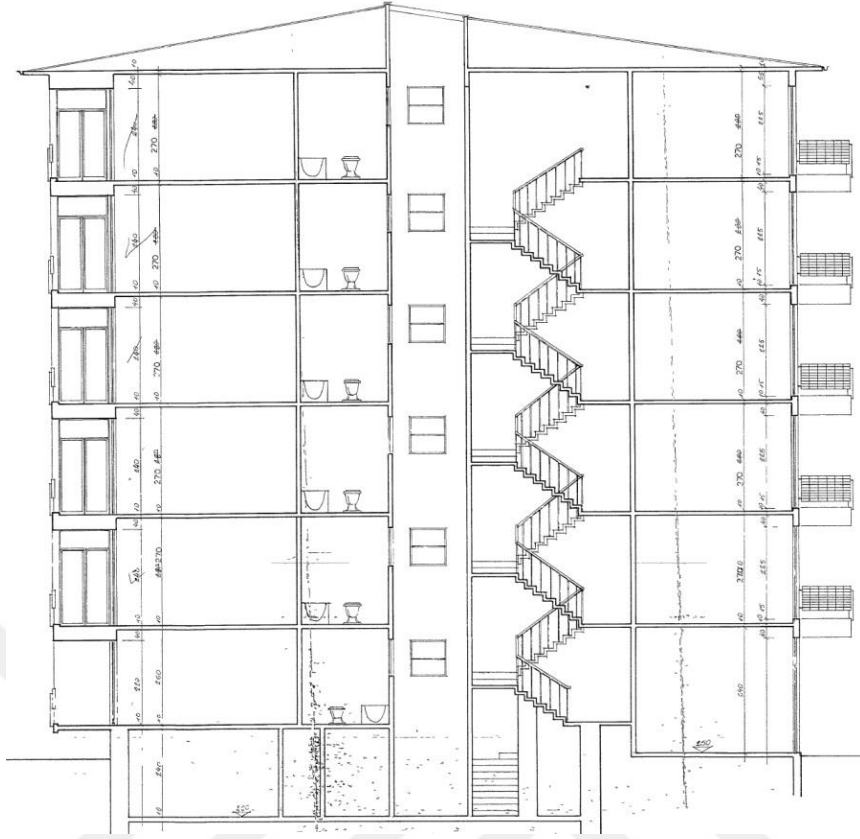

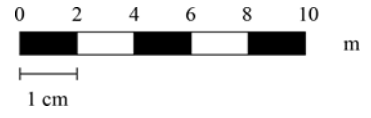
Şekil 93. Örnek 8 Plan

Bir diğer konut yapısı yine Melih Koray'ın tasarımıdır. Bu konut yapısı 1966 yılında Bağdat caddesinde inşa edilmiştir. Yapı cephede kullanılan geometrik formların dengeli duruşu açısından diğer yapılar arasından sıyrılmaktadır. Cephedeki mermer kullanımı ise yine bu yapıya özgü bir dil oluşturmuştur. Melih Koray'ın sayısız konut tasarımları Kadıköy ve Bağdat caddesinin çehresinin oluşumunda büyük rol oynadığı gözden kaçırılmamalıdır.

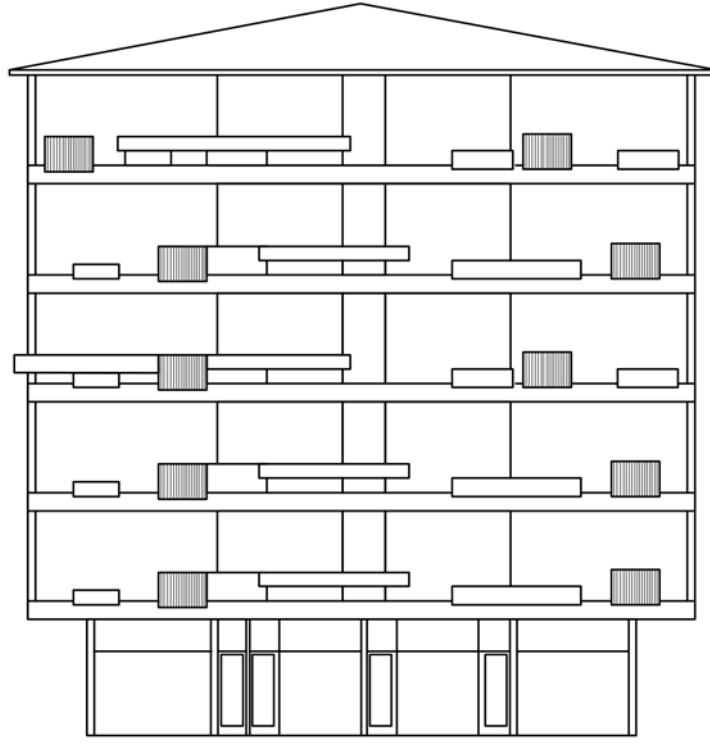
Şekil 94. Örnek 8 kesit

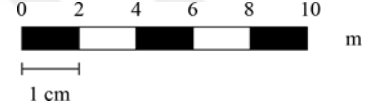

Şekil 95. Örnek 8 Görünüş

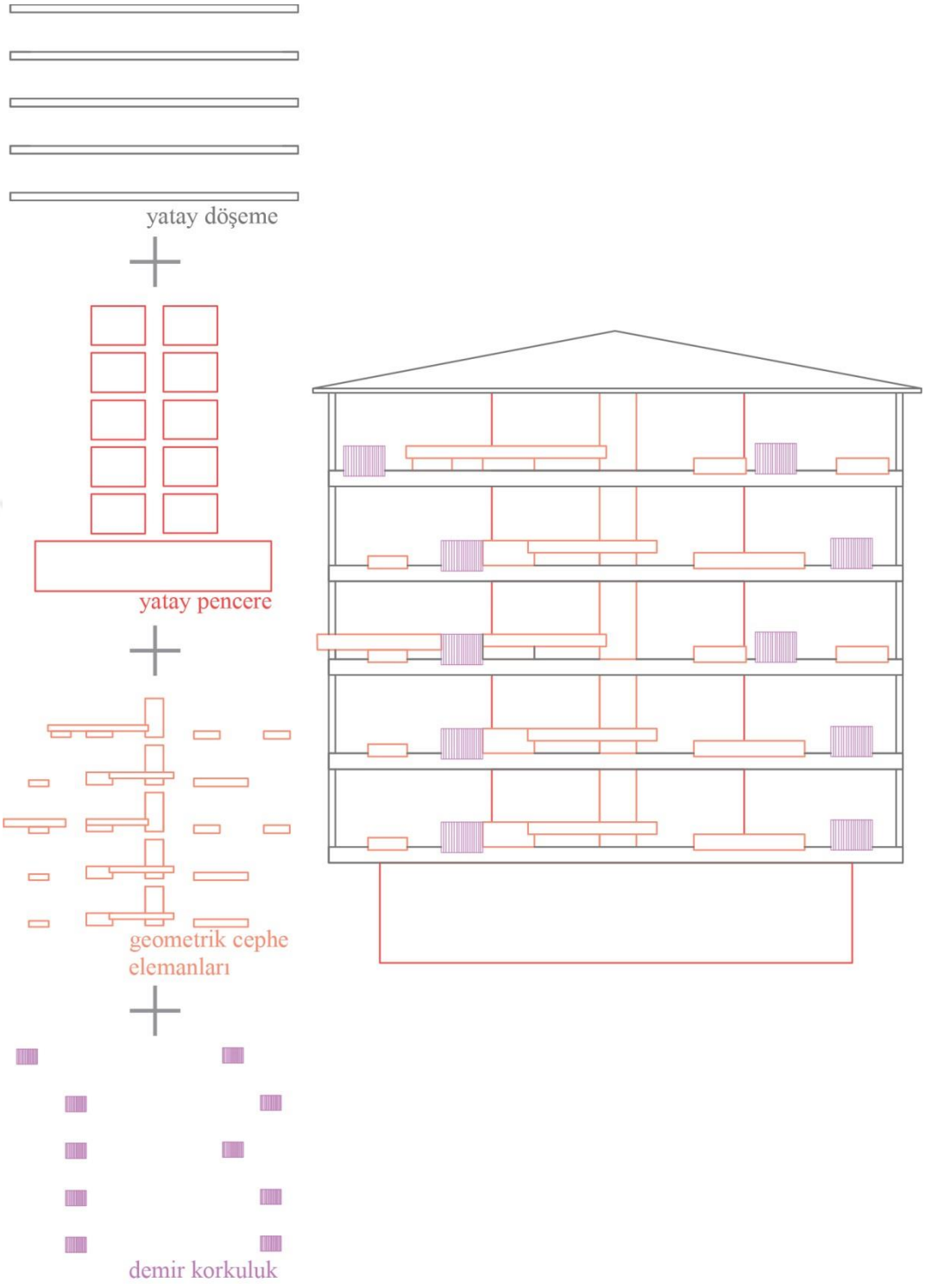

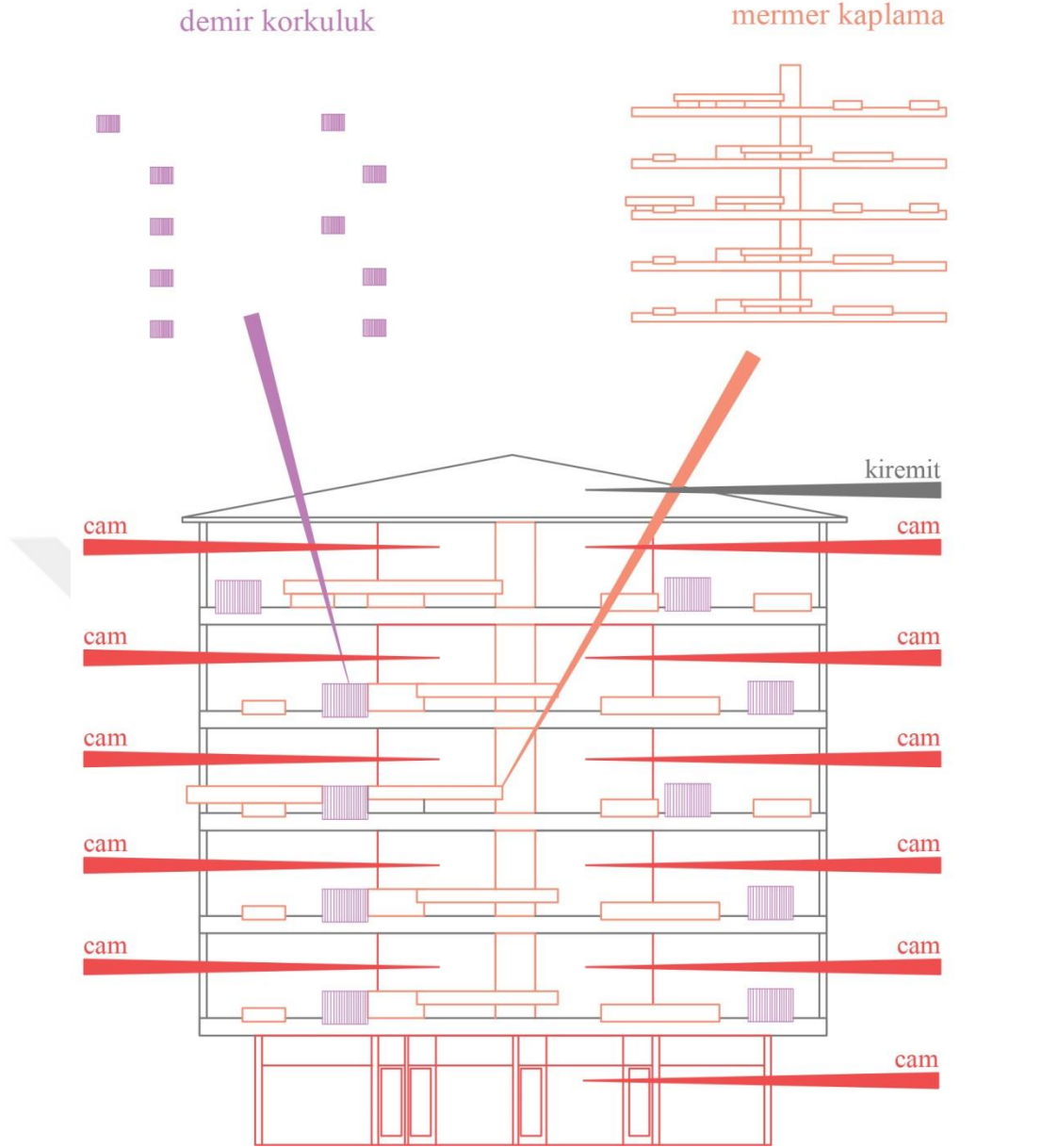
Şekil 96. Örnek 8 Uygulanan Cephe

Yataylığın hakim olduğu cephede farklı sayıda çizgi hizalarının oluşması cephenin tasarımını modern kılmaktadır. Pencerele kurulmuş olan harmoni ise bu konut yapısını bu caddedeki örnekler arasından ayırmaktadır. Aşağıda şekillerde cephenin strüktür analizi, malzemeyle olan ilişkisi ve cephe geometri analizi yapılmıştır. Cephe strüktür analizinden anlaşıldığı üzere yatay döşemeler ve pencerelerin dışında geometrik betonarme elemanlar ve demir korkulukların biçimlenişi cephenin oluşumunda baskındır.

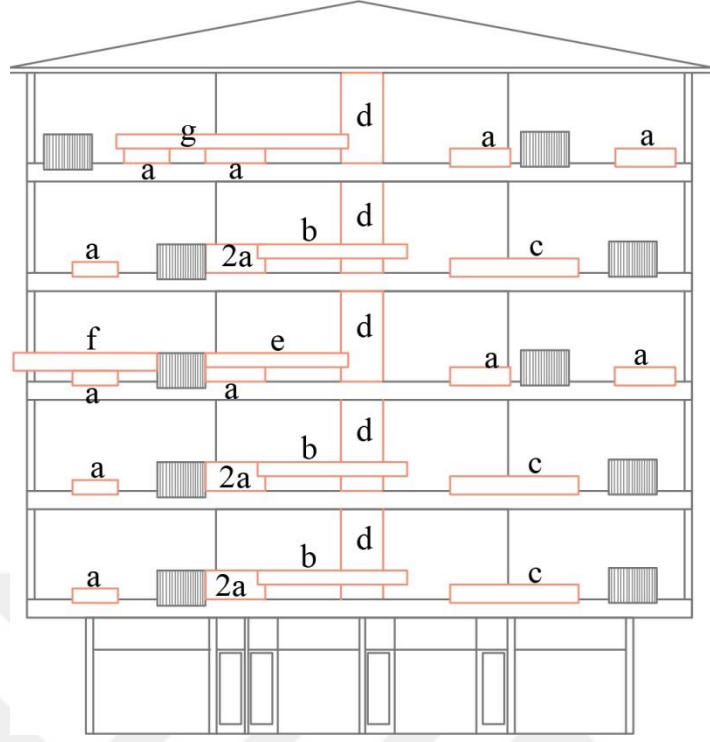

Şekil 97. Örnek 8 Cephe Strüktür Analizi

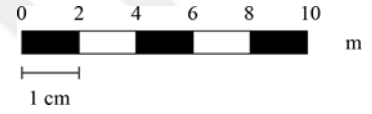

Şekil 98. Örnek 8 Cephe Malzeme Analizi

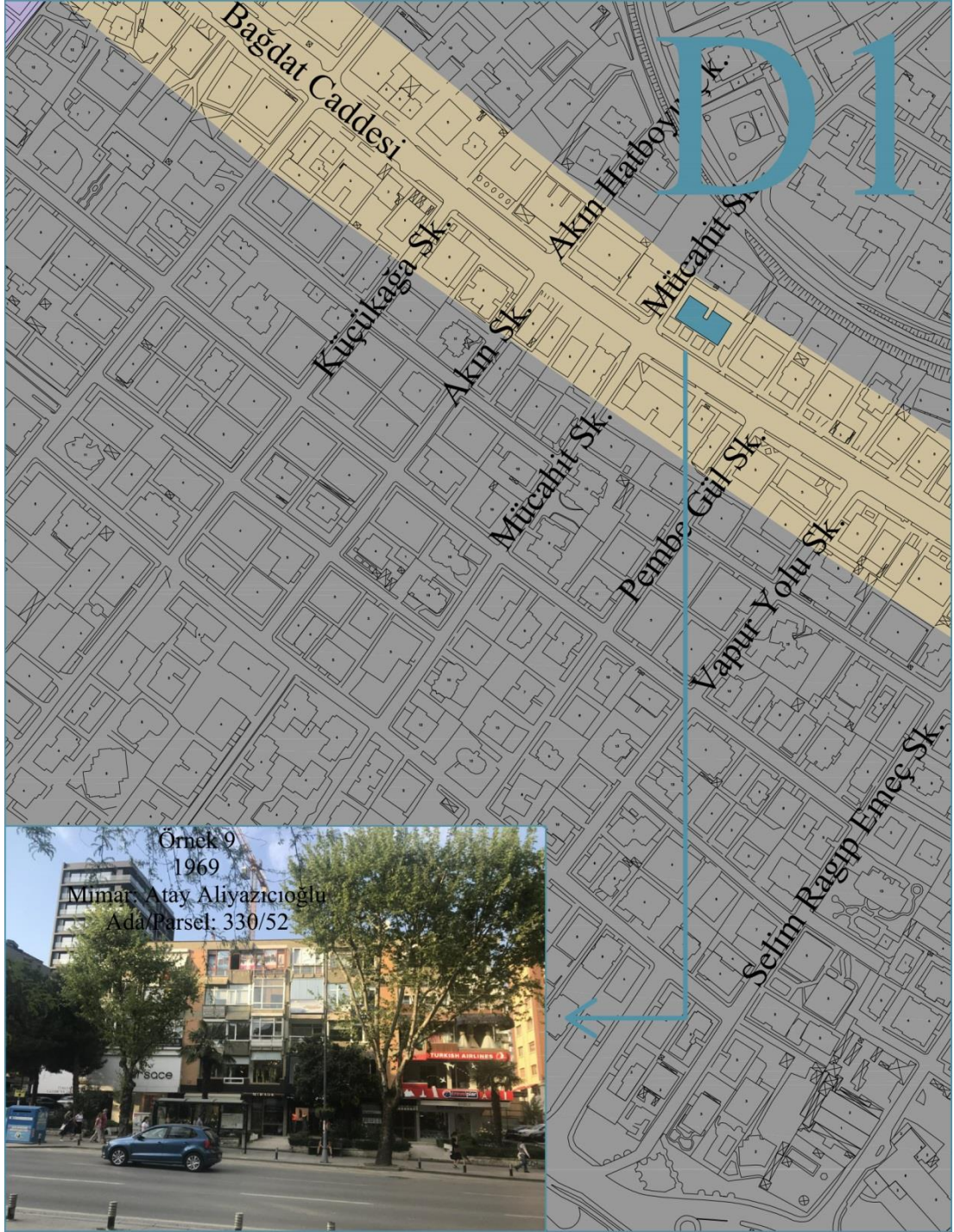
Demir korkuluk, mermer kaplama, cam ve kiremit yapıda kullanılan cephe malzemeleridir. Mermerlerin kullanımı yatay olarak cepheye yerleştirildiği görülmektedir. Mermerin malzeme olarak cepheye girmesinin pekte yaygın olmadığı bir dönemde mimarın böyle yenilikçi bir bakış açısı ile yeni materyaller denemiş olması ve ustaca kullanılmış olması yapıyı seçkin binalar arasına yerleştirmektedir.

Şekil 99. Örnek 8 Cephe Geometri Analizi

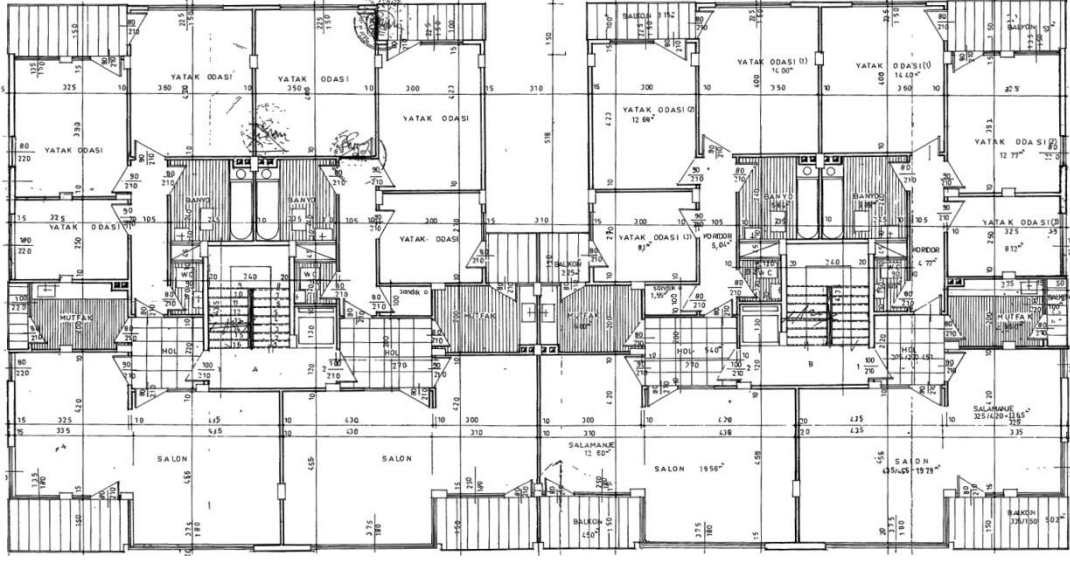

Cephede tercih edilen modern tasarım ilkeleri yapının döneminin başarılı örneklerinden olduğunun kanıtlar niteliktedir. Geometrik formların cephede ustaca kullanımlarının yanı sıra renklerle olan ilişkisi de göze hitap eder şekildedir. Cephe boyunca yataylığın ağır bastığı açıkça görülmektedir. Ayrıca mermerin cephede kullanımı ise yapıyı özel kılmıştır. Betonarme cephe elamanlarının boyutsal oranlarının çeşitlendiği yapılan analizde görülmüştür. Yapının cephesi, parçalı oranların bir araya gelmesiyle oluşmasına rağmen Modern mimarinin kararlı, keskin, sade duruşu cephede hissedilmektedir.

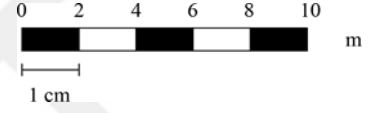

Şekil 100. Örnek 9 Bilgileri

Şekil 101. Örnek 9 Plan

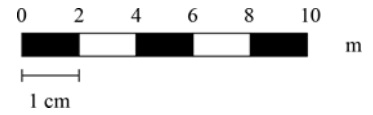
Bağdat Caddesi'nde analiz edilen bir diğer yapı ise Ali Atay Yazıcıoğlu tarafından 1969 yılında tasarlanmış konut projesidir. Bu konut projesinde ilk göze çarpan betona form verilerek güneş kırıcı olarak kullanılmasıdır. Döneminin yapılarında beton cephede sıklıkla kullanılmıştır. Ancak bu konut projesinde betonun kullanımı farklı bir noktaya taşınarak güneşi önleyen kırıcı fonksiyonu ile buluşturulmuştur. Estetik olarak da farklı bir hava yaratan mimar yeni bir bakış açısı getirmektedir. Cadde cephesinde ise pencereler döneminin tasarım ilkesi olan yatay bir şekilde cepheye yerleştirilmiştir.

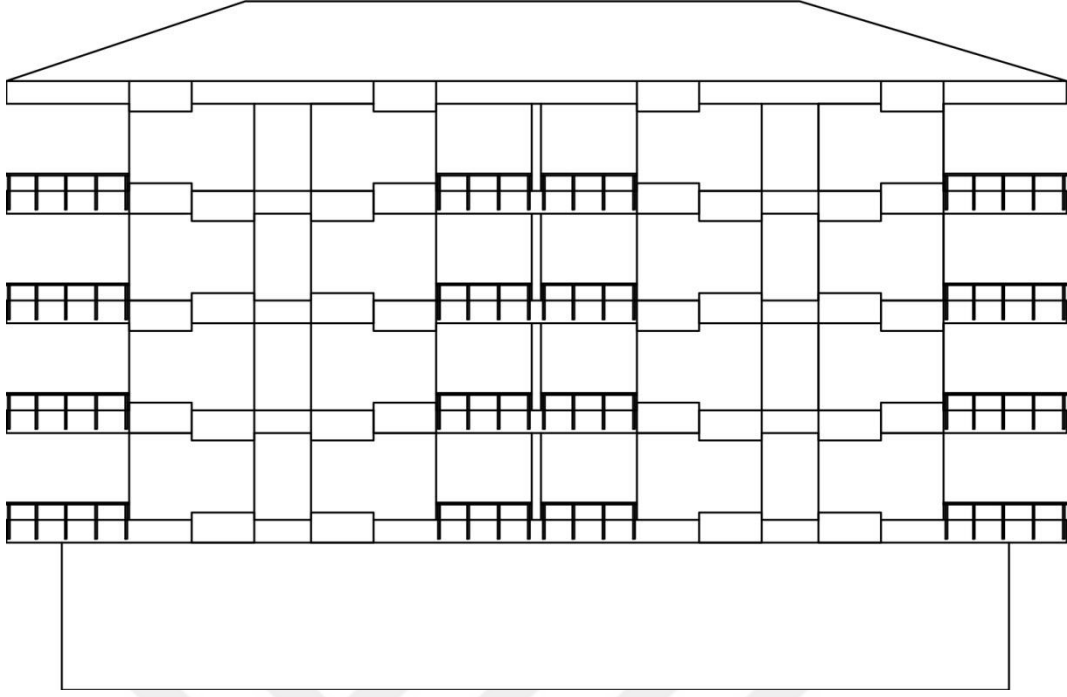

Şekil 102. Örnek 9 Kesit

Şekil 103. Örnek 9 Görünüş

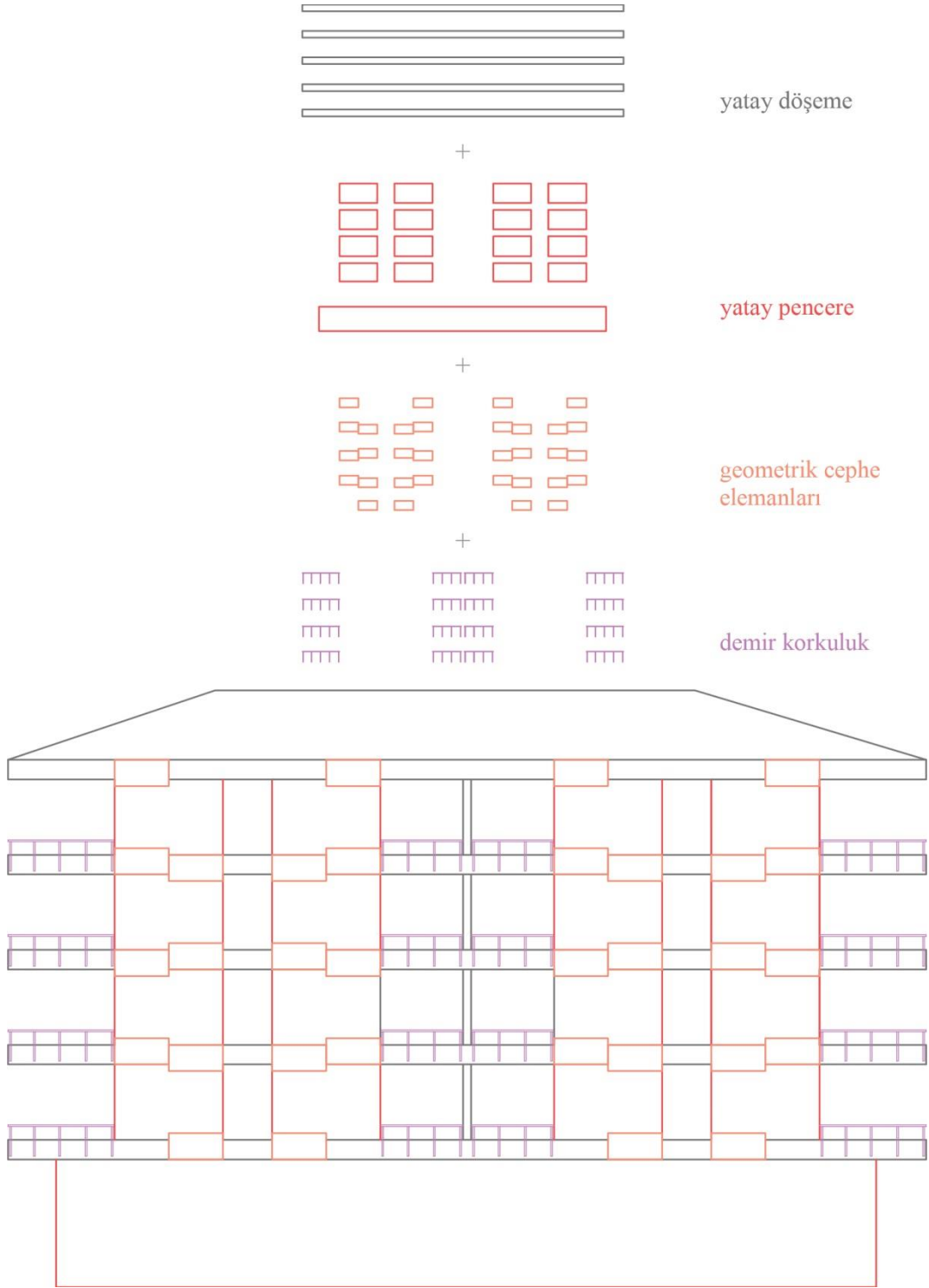

Şekil 104. Örnek 9 Uygulanan Cephe

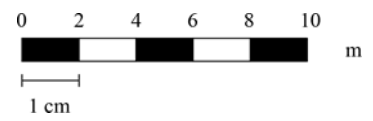

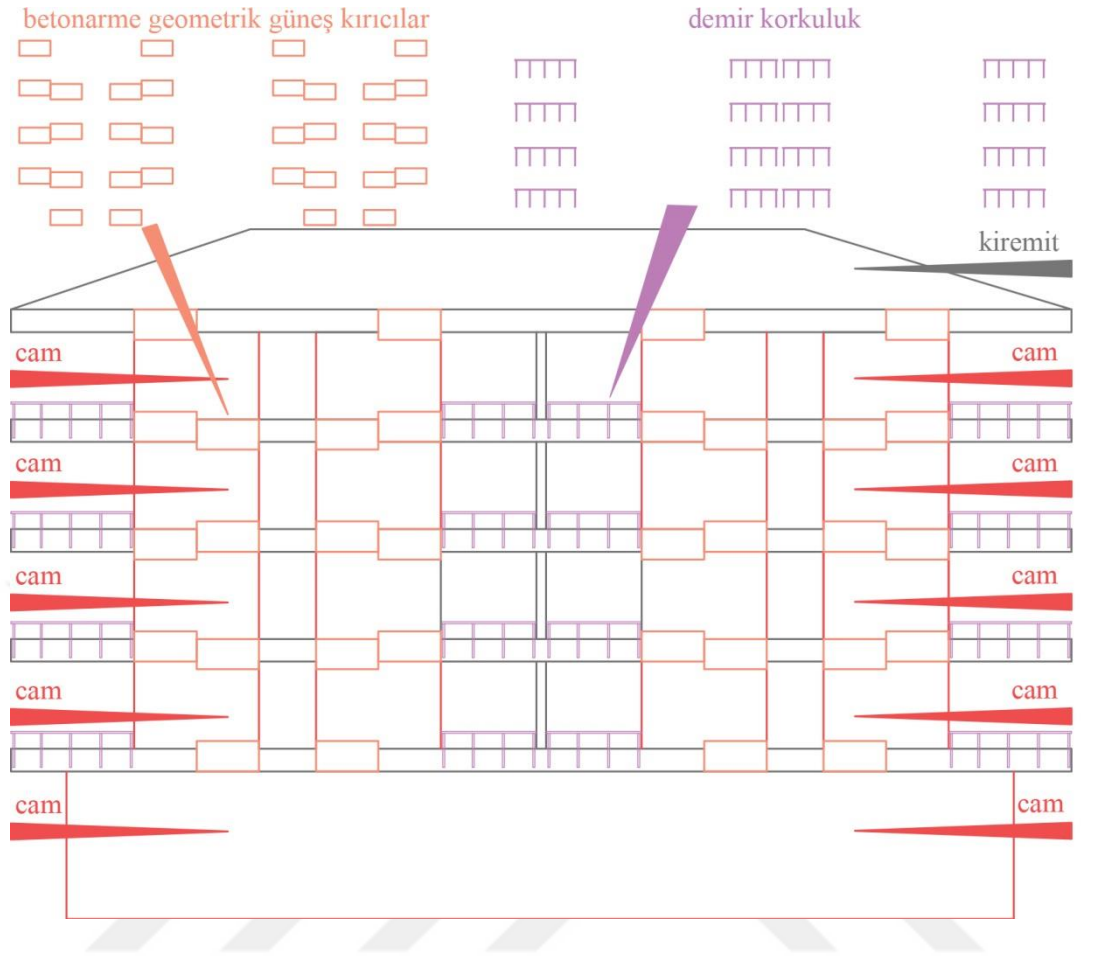
Aşağıda Şekil 105, Şekil 106 ve Şekil 107’ de cephenin strüktür analizi, malzemeye olan ilişkisi ve cephe geometri analizi yapılmıştır.

Cephedeki beton güneş kırıcılar farklılık olarak ilk göze çarpan önemli bir noktadır. Ancak balkonların yatayda duruşu aynı caddedeki konut projelerini anımsatmaktadır. Yatay döşemeler, yatay pencereler ana cephe strüktürünü oluştururken yapıya eklenen işlevsel güneş kırıcılar cephenin karakterini oluşturmuştur.

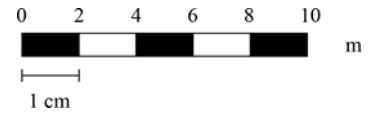

Şekil 105. Örnek 9 Cephe Strüktür Analizi

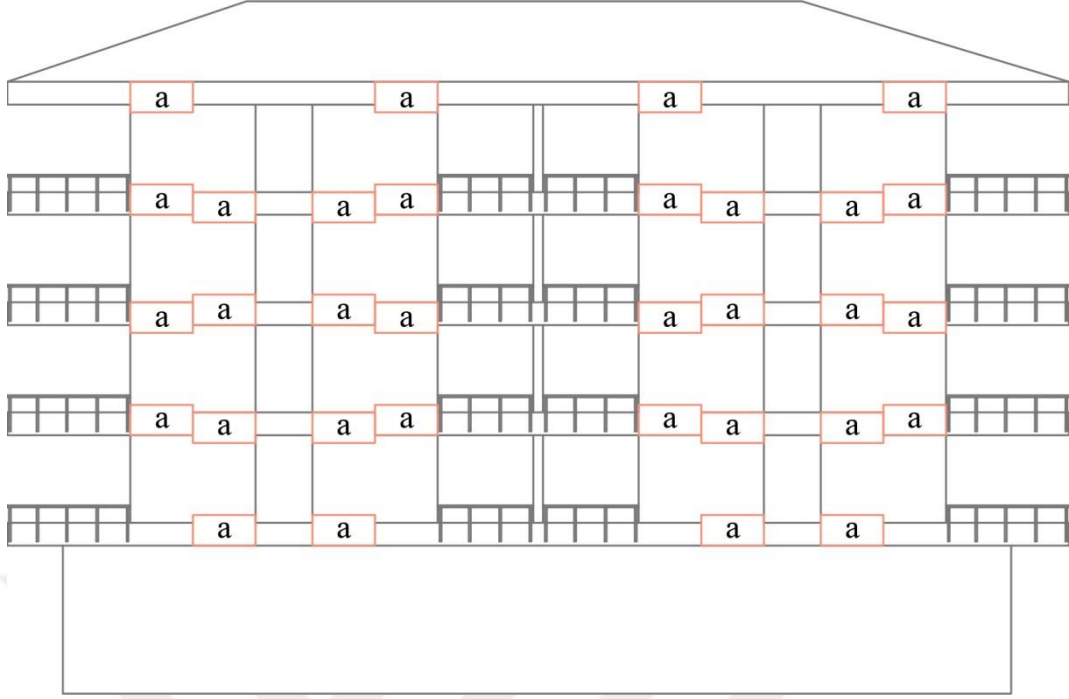

Şekil 106. Örnek 9 Cephe Malzeme Analizi

Cephe malzemesi olarak betonarme güneş kırıcılarının yanı sıra, demir korkuluk, kiremit ve cam temel kullanılmış malzemelerdir. Diğer incelenen yapılar gibi dönemin pratik ve yaygın malzemeler bu cephede de görülmektedir. Bu materyallerin kullanımının en önemli özelliklerinden biri de malzemeye ulaşımın pratikliği ve ekonomik anlamda daha kolay karşılanabilir olmasıdır. Kullanılan malzemelerin diğer yapılarla ortak olmasının yanı sıra bu yapıda malzemenin işlevsel yönüyle karşılaşılmaktadır. Cephede malzemenin görsellik özelliği taşıması bu yapıyı diğer dönem örneklerinden ayırarak kendi tipolojisini ortaya koymuştur.

Şekil 107. Örnek 9 Cephe Geometri Analizi

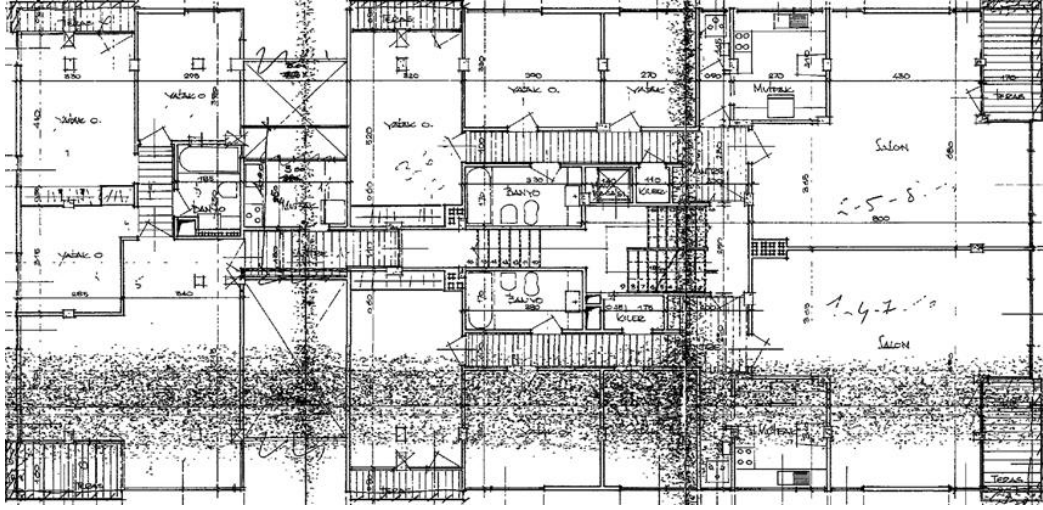

Cepheye ilk bakılıştta yataylığın göze çarpan en önemli tasarım unsuru olduğundan bahsedilebilir. Betonarme cephe elemanları yatay elemanların bir araya farklı biçimlerde gelmesiyle oluşmaktadır. Ayrıca bu yataylığı baskılayan diğer bir unsurda cephedeki demir korkuluklardır. Teker teker bakıldığında dikeyliğin hakim olduğu ancak bir araya gelişlerinde yatay bir tasarımın belirli bir niyetle öne çıkarıldığı açıkça görülmektedir. Geometrik oranları tekrar eden geometrik cephe elemanları; güneş kırıcılar Modern mimarinin izlerini taşıyan yapı örneklerindedir.

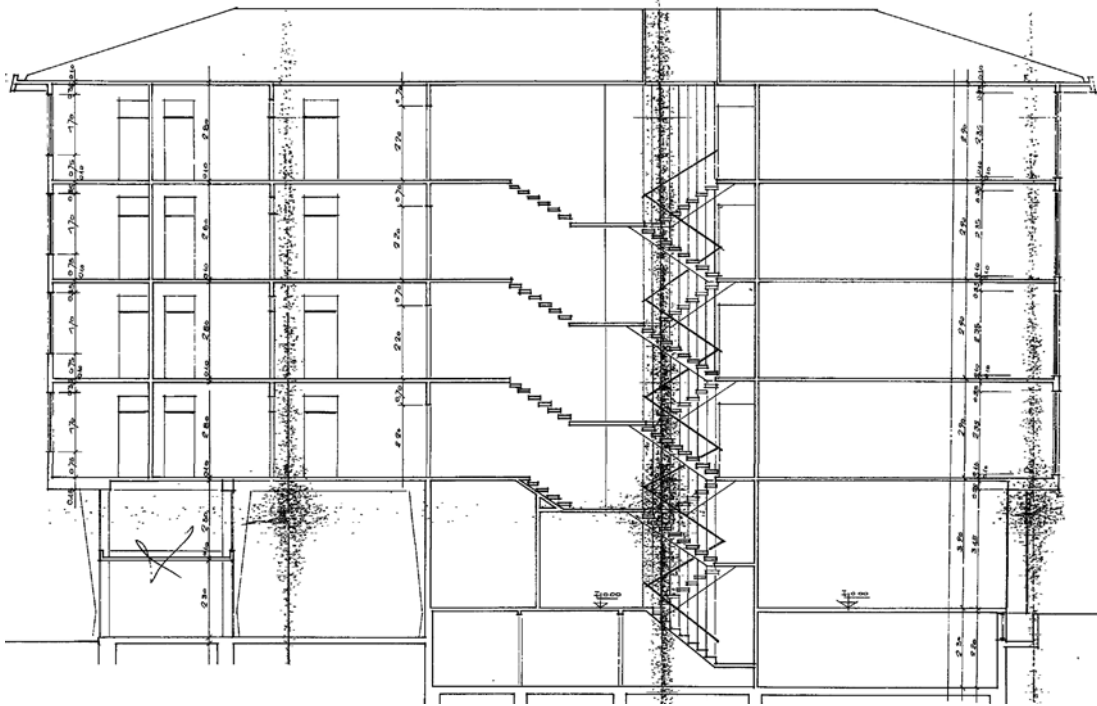

Şekil 108. Örnek 10 Bilgileri

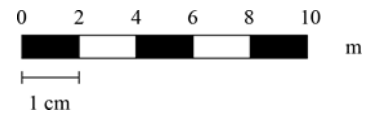

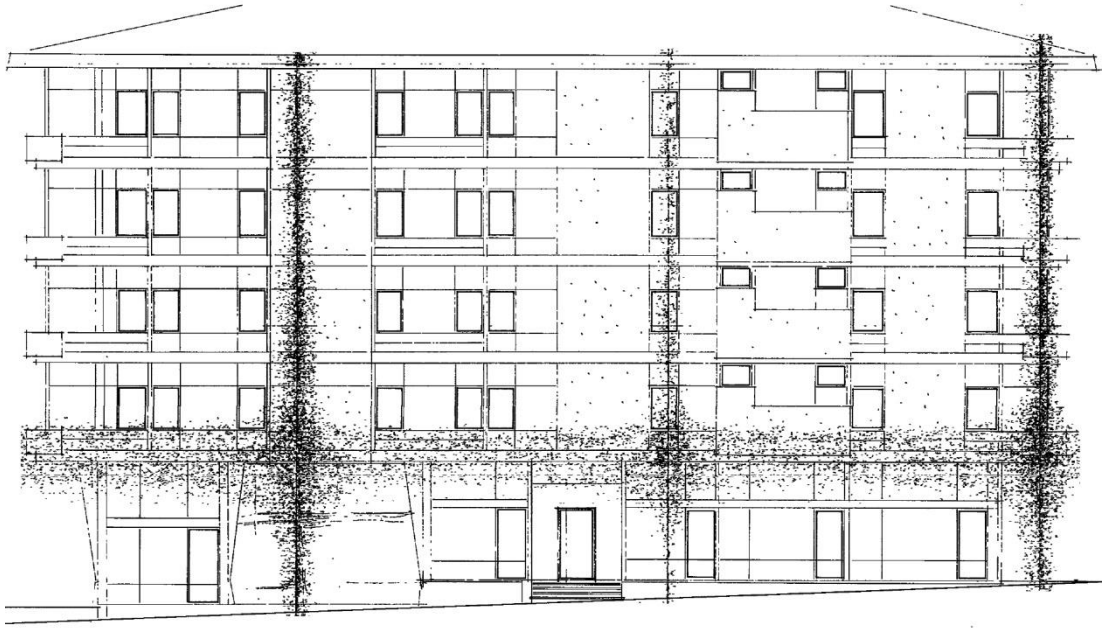

Şekil 109. Örnek 10 Plan

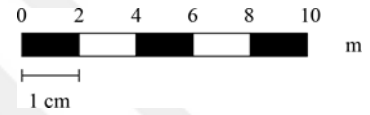

Şekil 110. Örnek 10 Kesit

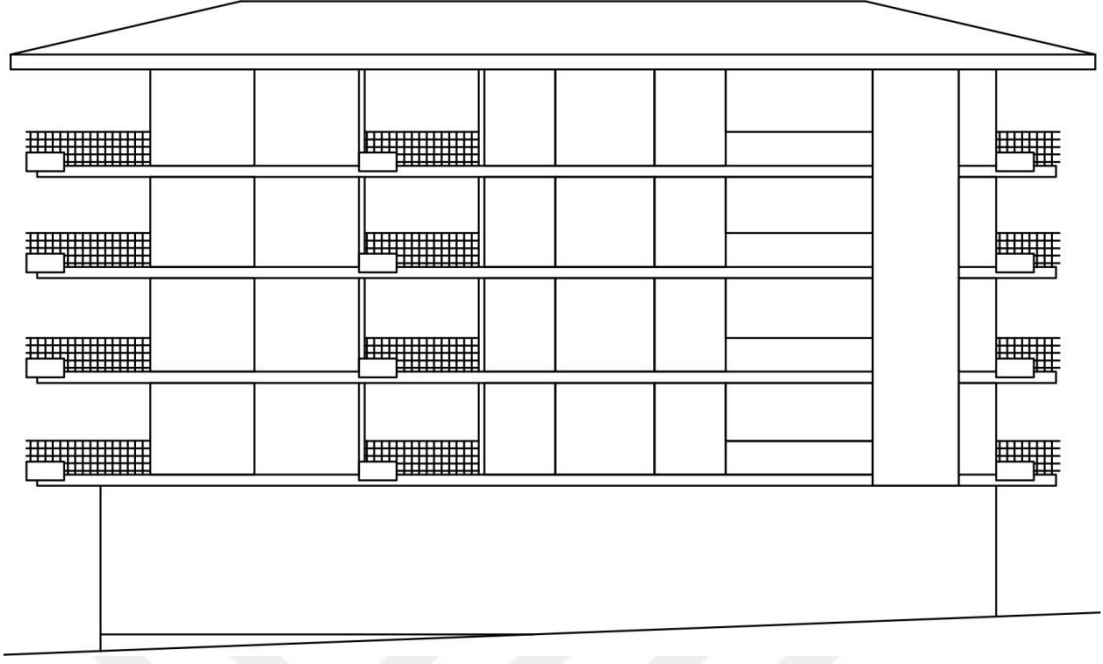

Şekil 111. Örnek 10 Görünüş

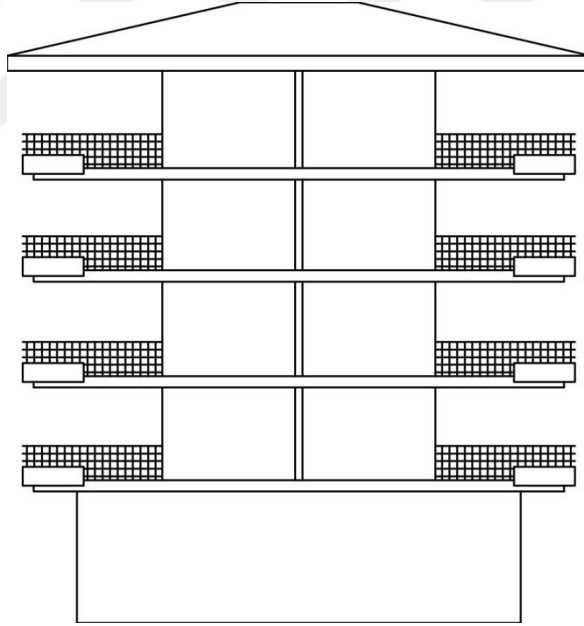

Bir diğer konut yapısı yine Muammer Gerekli'nin tasarımıdır. Bu konut yapısı 1968 yılında Bağdat caddesinde inşa edilmiştir. Bu yapıda diğer yapılardan farklı olarak dönemin izleri yapının cadde cephesinde değil de yan cephesinde görülmektedir. Muammer Gerekli 'nin diğer yapısı olan örnek 7'de de aynı tavırla tasarım yapıldığı görülmektedir. Mimar cadde cephesinden yan cephelerde yapının karakterini ortaya koymayı tercih etmiştir. Pencerelerin, balkonların ve demir korkulukların cephede kullanımı ise diğer yapılarla ortak denebilecek bir metotla uygulanmıştır.

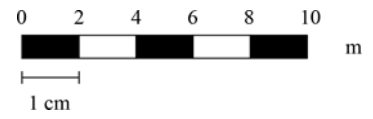
Cephe genel hatları ile incelendiği üzere sade bir görünüşe sahiptir. Minimal bir tarzda fazla süsleme ve malzeme tercih edilmeden tasarlanmıştır. Balkonların korkuluklarını cephede baskın eleman olarak tanımlanabilir. Betonun doku verilerek farklı kullanımı mimari bellek açısından da yapının akılda kalıcılığını destekler niteliktedir. Dikey ya da yatay baskın bir çizgi biçimi gözlemlenmemiştir. Malzeme ve sadelikle öne çıkan bir tipolojisi olduğunu anlaşılmaktadır.

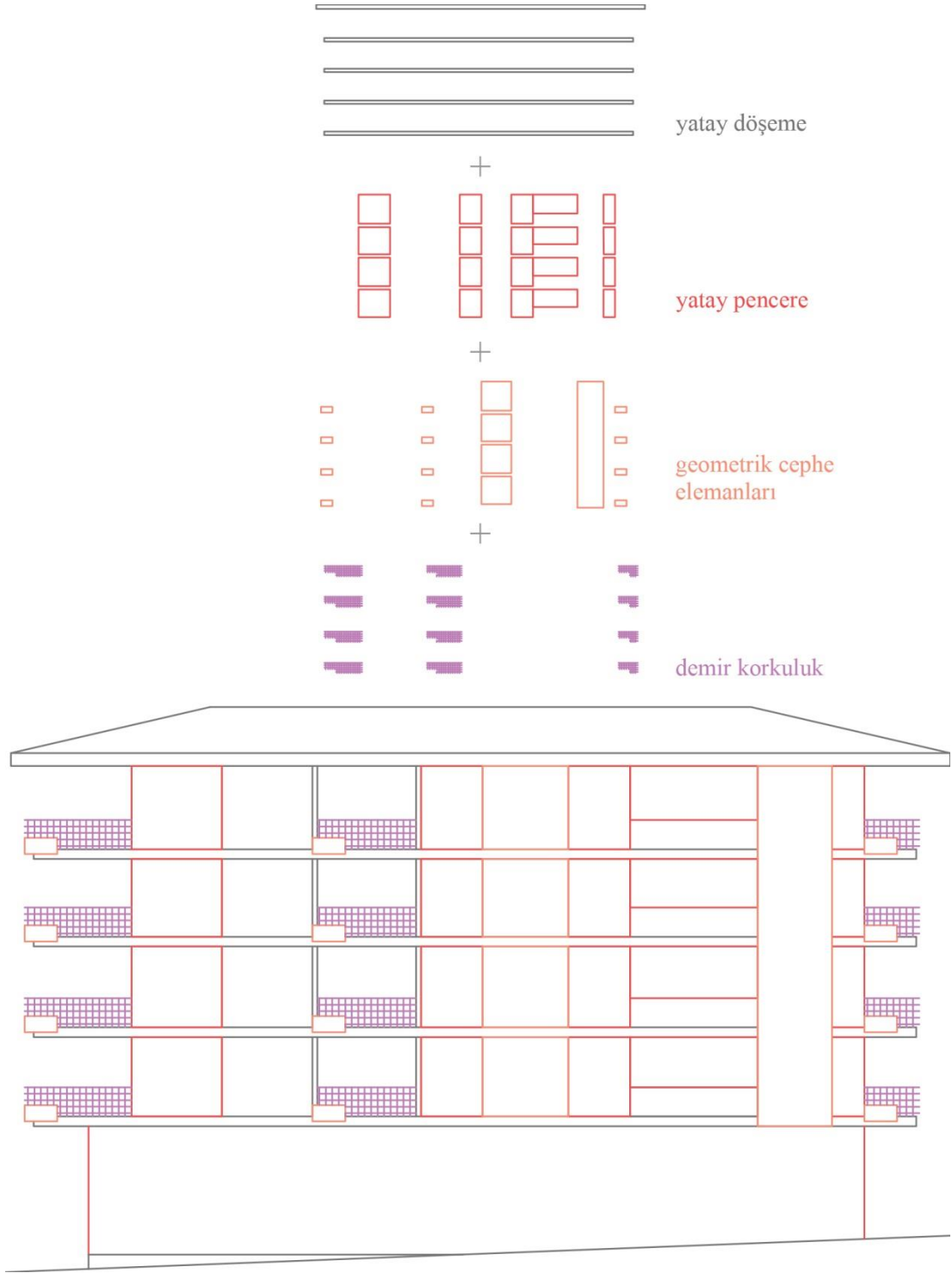
Şekil 112. Örnek 10 Uygulanan Yan Cephe

Şekil 113. Örnek 10 Uygulanan Cadde Cephesi

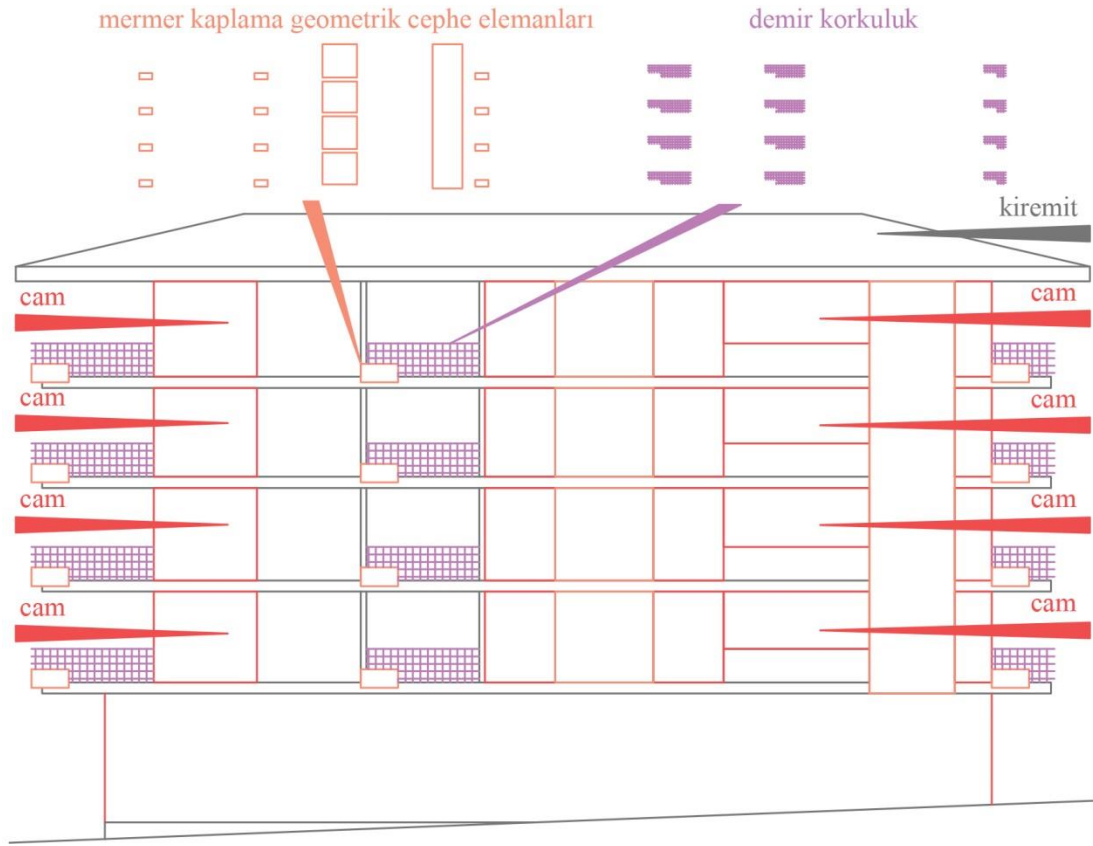

Aşağıda Şekil 114, Şekil 115 ve Şekil 116' da cephenin strüktür analizi, malzemeye olan ilişkisi ve cephe geometri analizi yapılmıştır.

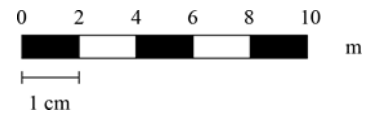

Şekil 114. Örnek 10 Cephe Strüktür Analizi

Yukarıda cephe strüktür analizinde yapının yatay döşeme, yatay pencere, dokulu geometrik betonarme cephe elemanları ve demir korkuluklardan oluştuğu görülmektedir. Bu oluşum diğer yapılarda da ufak değişikliklere rağmen ortaktır.

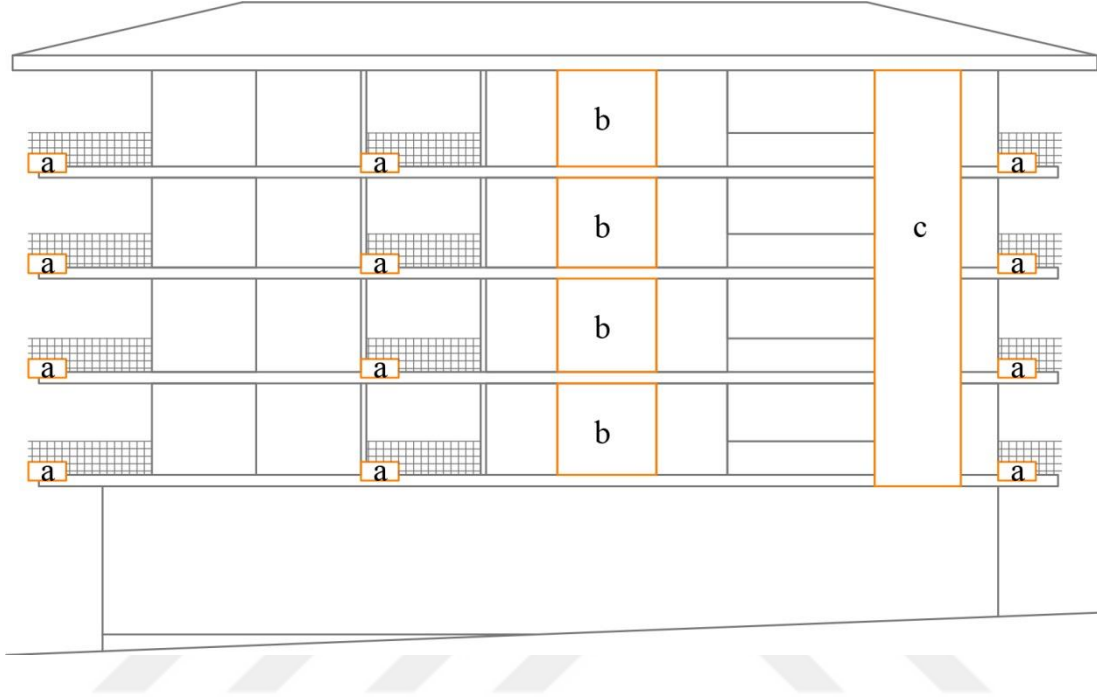

Şekil 115. Örnek 10 Cephe Malzeme Analizi

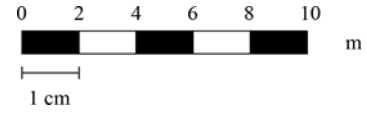

Cephe yapı malzemesi olarak mermer kaplama geometrik cephe elemanları yanı sıra demir korkuluk, kiremit ve cam temel kullanılmış malzemelerdir. Diğer incelenen yapılar gibi dönemin pratik ve yaygın malzemeler bu cephede de görülmektedir. Bu materyallerin kullanımının en önemli özelliklerinden biri de malzemeye ulaşımın pratikliği ve ekonomik anlamda daha kolay karşılanabilir olmasıdır. Betonun malzeme olarak kullanımı ise bu yapıda doku ve desen verilerek elde edilmiştir. Yapı cephede kullanılan betonun biçimiyle diğer yapılar arasından sıyrılmaktadır. Betonun doku kullanılarak cephede yer alması bu yapıyı farklı kılan

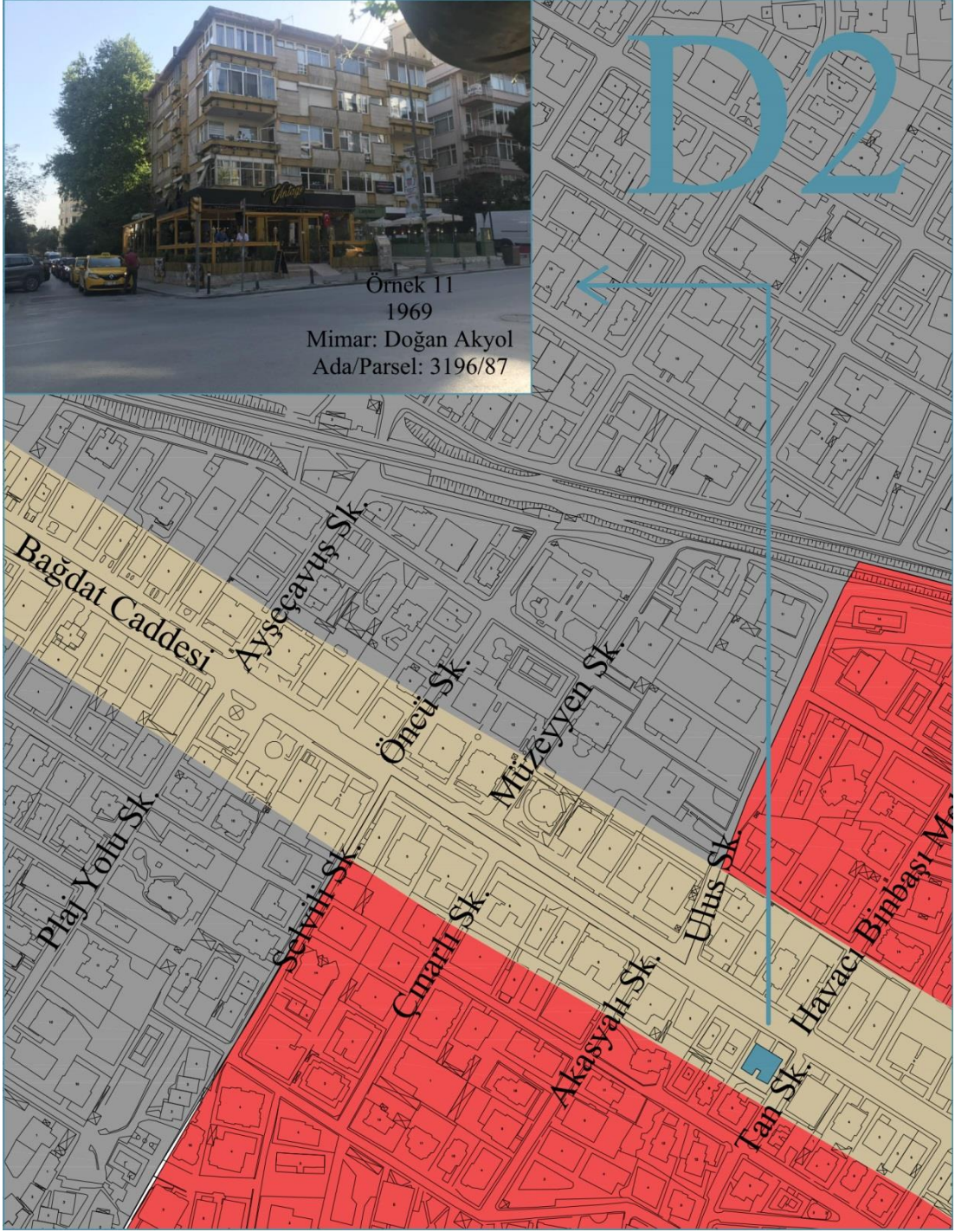
diğer bir özelliğidir. Cephede kullanılan beton diğer incelenen yapılarda farklı açılar verilerek yeni kullanımlara müsaade etmişti ama buradaki kullanım ise malzemenin başka bir yönünün keşfedilmesidir. Doku yaratarak yeni bir görünüş vermek estetik kaygıyla üretilmiş bir çözümdür.

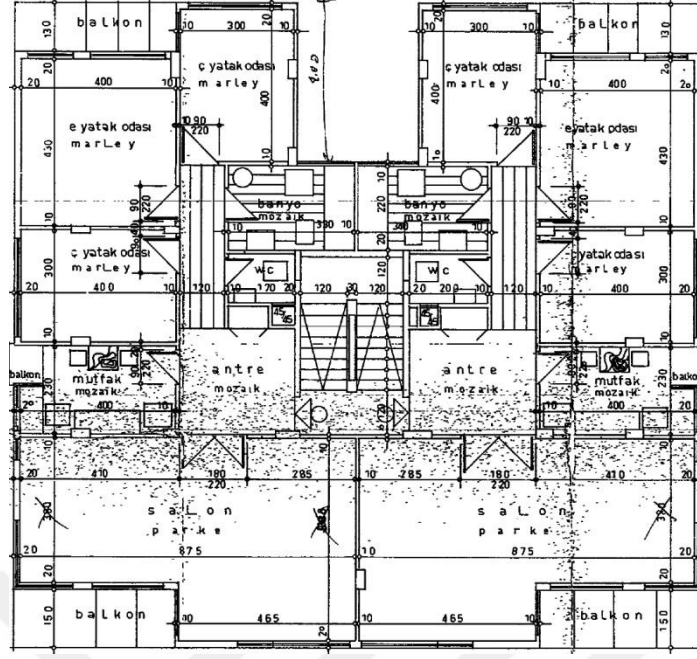
Şekil 116. Örnek 10 Cephe Geometri Analizi

Cepheye yarattığı modern görünüm döneminin başarılı yapılarından olduğunun kanıtlar niteliktedir. Geometrik formların cephede ustaca kullanımlarının yanı sıra renklerle olan ilişkisi de göze hitap eder şekildedir. Cephe genel olarak sade ve gösterişsiz olarak nitelendirilen bir üsluba sahiptir. Kendisini sadelikle ön planda tutan bu cephe yine betonun doku olarak kullanılmasıyla sağlanmıştır. Tekrar eden geometrik oranlarla Modern mimarinin etkisi cephede yapılan analizlerden anlaşılmaktadır. Oranlar tekrar etmesine rağmen cephede herhangi bir simetri görülmemektedir.

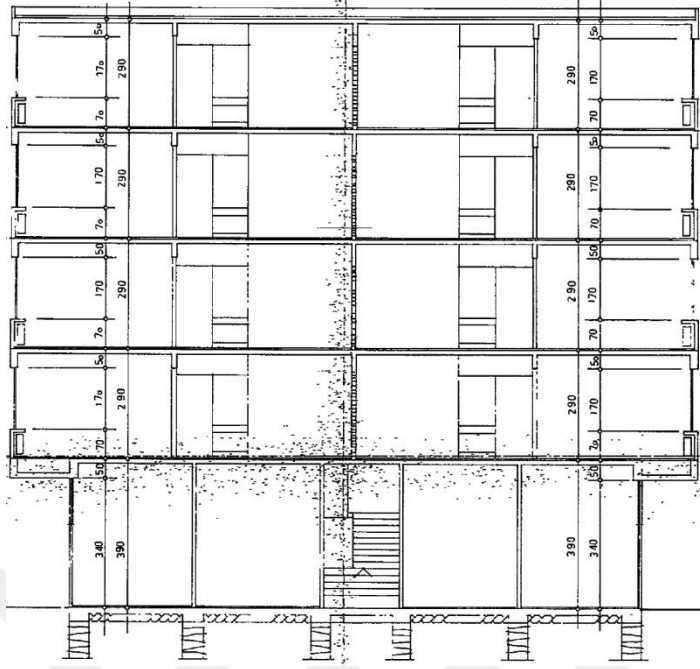
Şekil 117. Örnek 11 Bilgileri

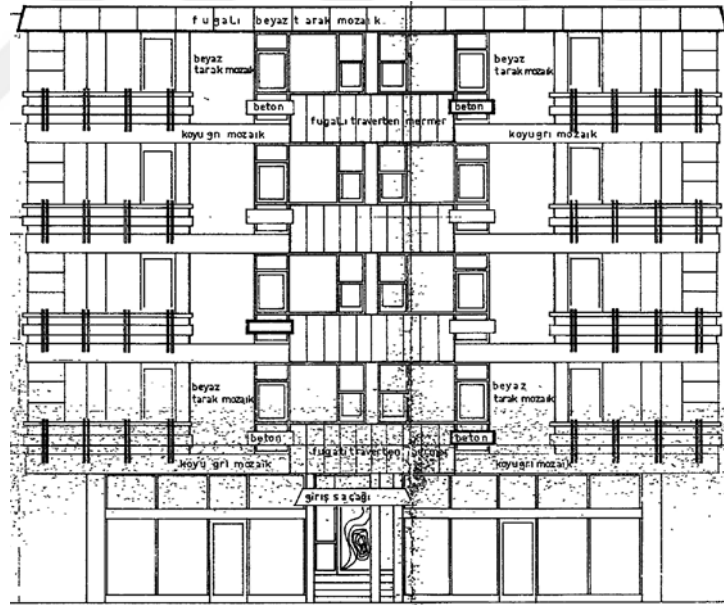
Şekil 118. Örnek 11 Plan

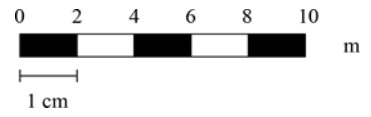
Doğan Akyol'un konut yapısı 1969 yılında Bağdat caddesinde tasarlanmıştır. Cephede beton kullanımının farklılığı yine diğer konutlarda olduğu gibi görülmektedir. İncelendiği üzere betona form verilerek cepheye yeni bir bakış açısıyla yerleştirilmiştir. Diğer incelenen bazı yapılarla beton kullanımı ortaklık göstermektedir. Yine diğer yapılarla genel benzerlik gösteriş biçimi demir korkuluklardan gelmektedir. Demir korkuluklar bu konut projesinde de diğer projelerde olduğu gibi fonksiyonunun yanı sıra baskın eleman olarak kullanılmıştır.

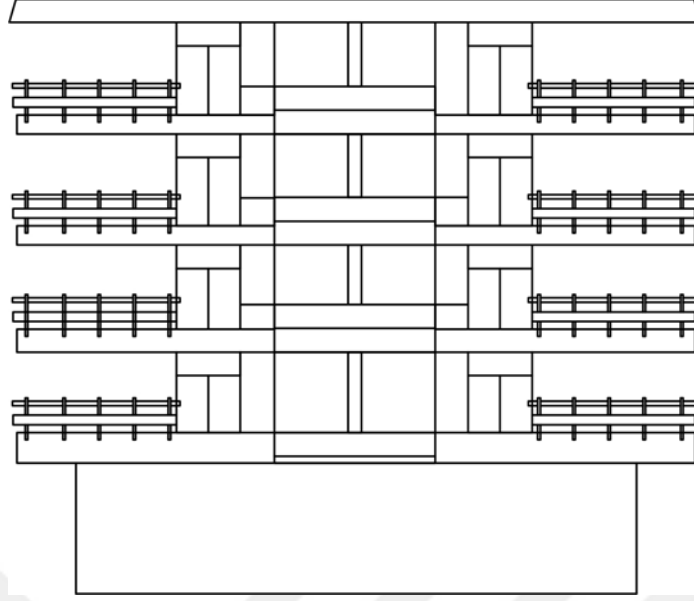

Şekil 119. Örnek 11 Kesit

Şekil 120. Örnek 11 Görünüş

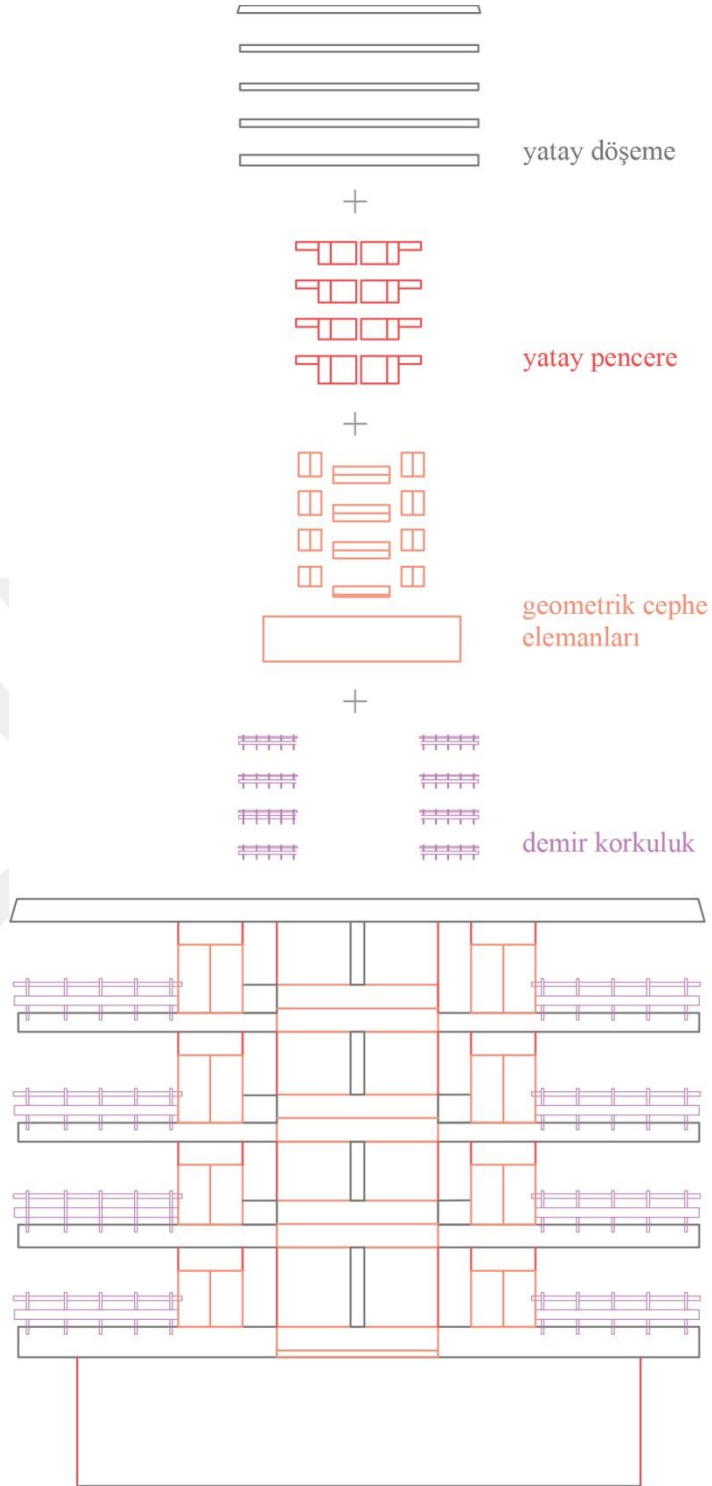

Şekil 121. Örnek 11 Uygulanan Cephe

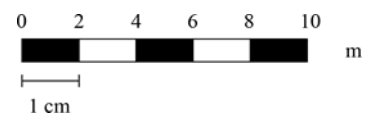

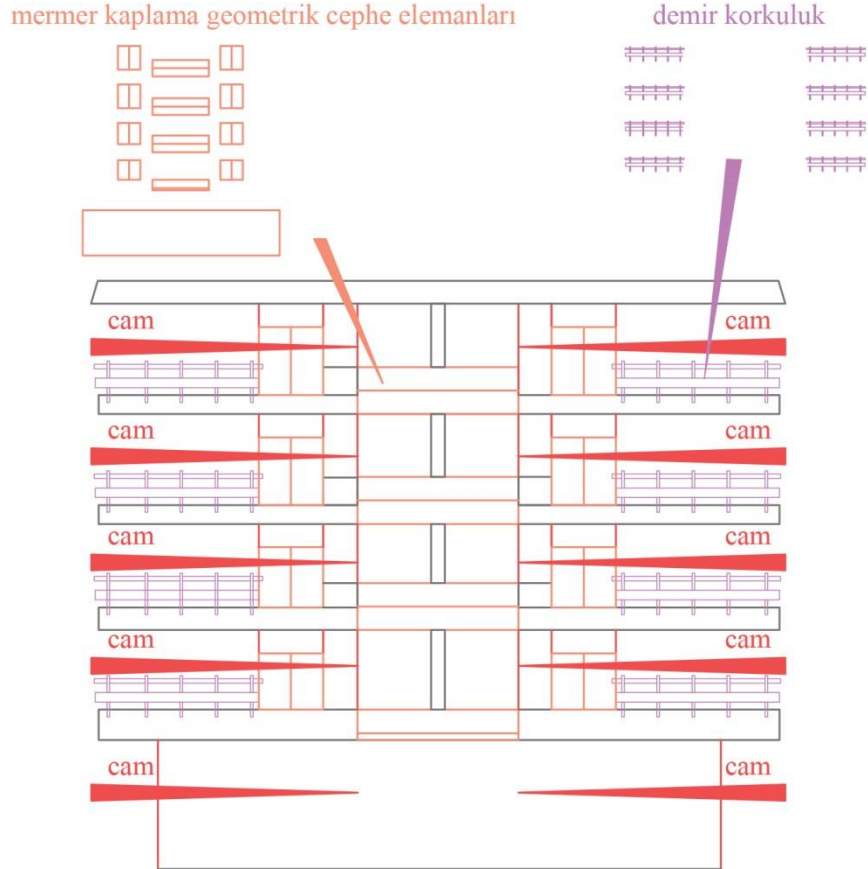
Aşağıda Şekil 122, Şekil 123 ve Şekil 124' te cephenin strüktür analizi, malzemeyle olan ilişkisi ve cephe geometri analizi yapılmıştır.

Yapı aşağıdaki analizde cephe tasarım bağlamında değerlendirildiğinde göreceli olarak kompleks nitelendirilebilmektedir. Küçük ve fazla sayıda parçalardan oluşmuştur. Pencereler, demir korkuluklar, balkon elemanları ve betonun dengeli kullanımı cephe ile cephe strüktürü sağlanmıştır. Korkuluklarda yataylığın hakim olduğu cephede farklı sayıda çizgi hizalarının pencerelerle kurulmuş olan harmoni ise bu konut yapısını bu caddedeki örnekleri arasından ayırtmaktadır.

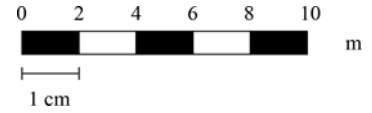

Şekil 122. Örnek 11 Cephe Strüktür Analizi

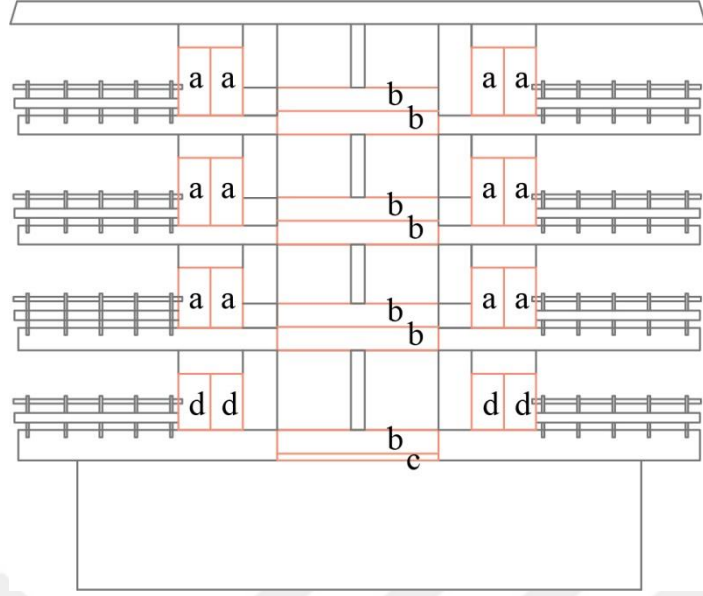

Şekil 123. Örnek 11 Cephe Malzeme Analizi

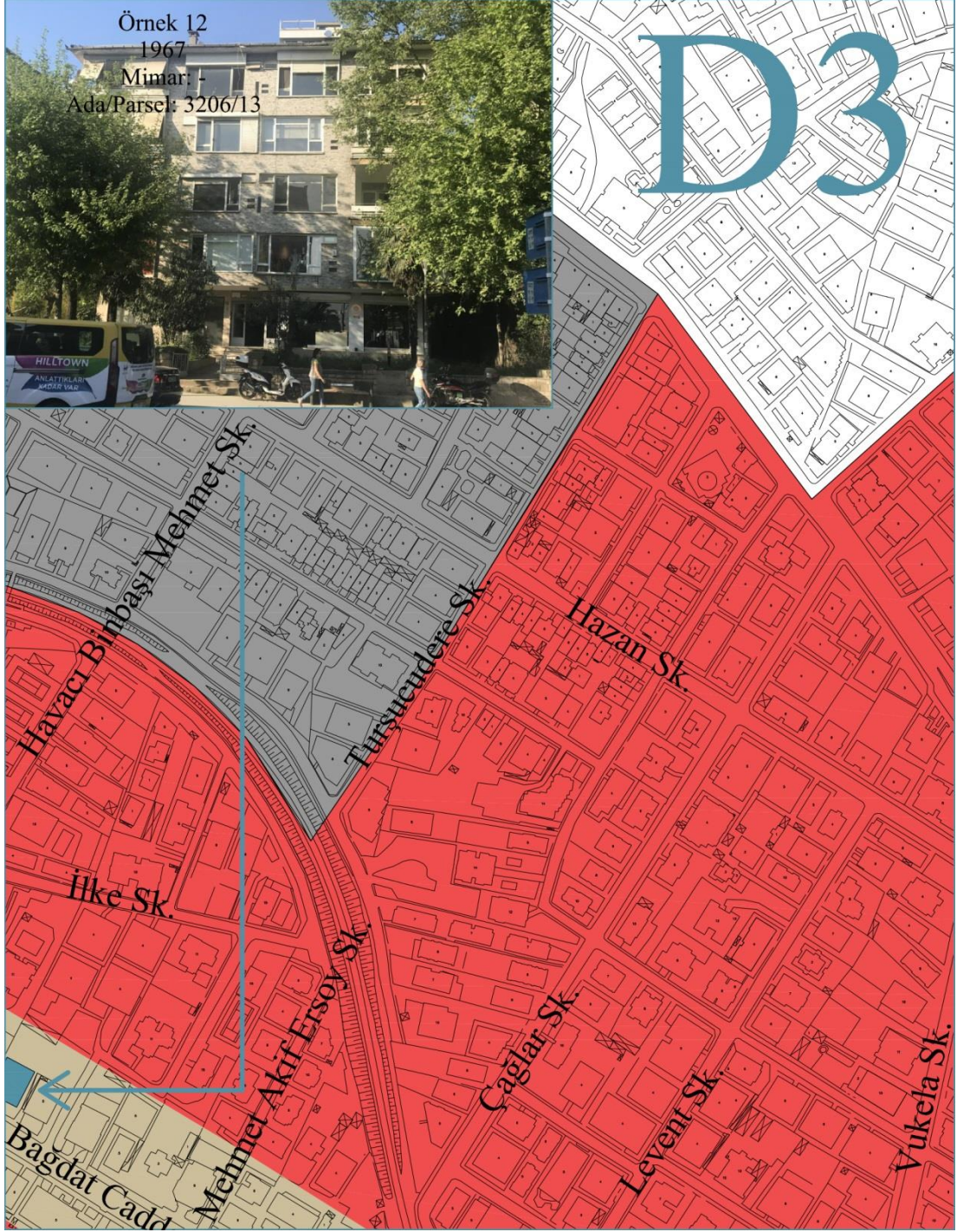
Cephede betonun farklı kullanımının yanı sıra cam, demir korkuluklar ve diğer geometrik elemanlar kendi içlerinde bir uyum içerisinde yerleştirilmiştir. Diğer incelenen yapılar gibi dönemin pratik ve yaygın malzemeler bu cephede de görülmektedir. Bu materyallerin kullanımının en önemli özelliklerinden biri de malzemeye ulaşımın pratikliği ve ekonomik anlamda daha kolay karşılanabilir olmasıdır.

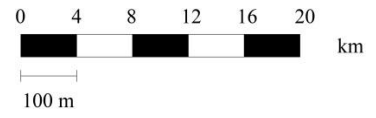
Şekil 124. Örnek 11 Cephe Geometri Analizi

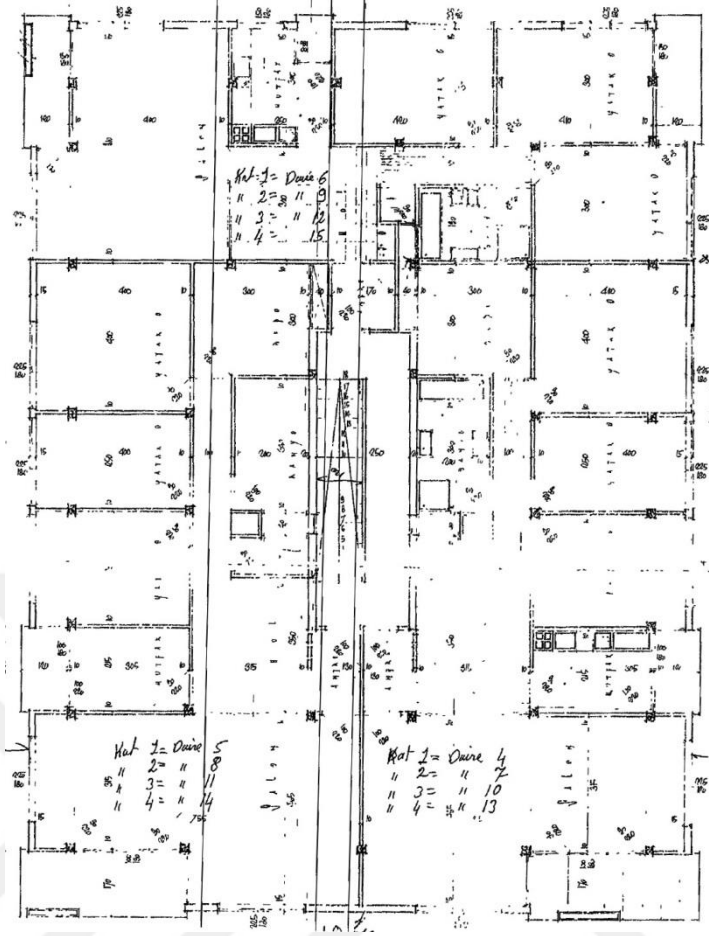

Cephede Modern Mimari tasarım ilkelerinden geometrik formların ustaca kullanılmalarının yanı sıra renklerle olan ilişkisi de göze hitap eder şekildedir. Cephe genel olarak fazla sade olmayan ama karmaşanın kendini okumayacak kadar fazla olmaması sebebiyle geometrik oranların ustaca kullanıldığını gösterir niteliktedir. Kendisini bu tipolojiyle ön planda tutan bu cephe yine betonun form verilerek kullanılmasıyla diğer yapılarla benzer tasarım modeline sahiptir. Modern mimarinin etkisi cephede hissedilmektedir.

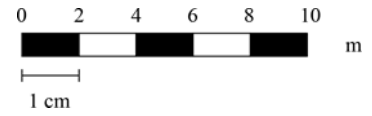

Şekil 125. Örnek 12 Bilgileri

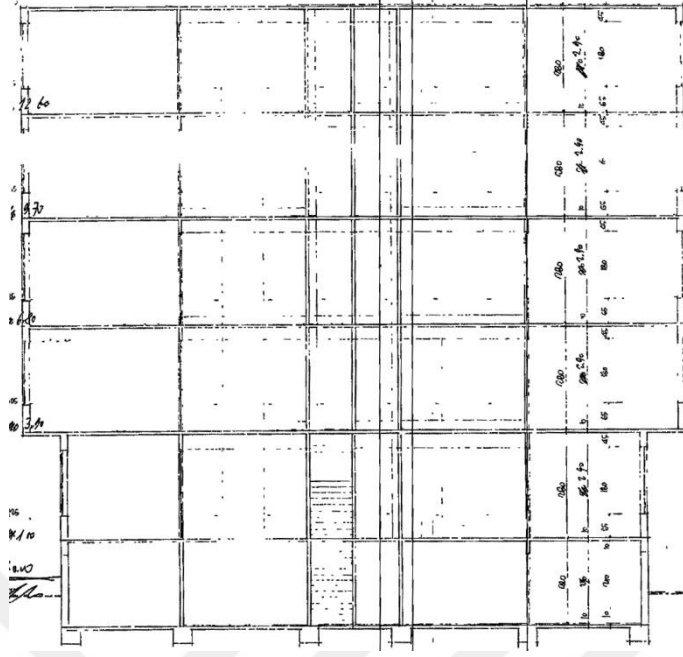

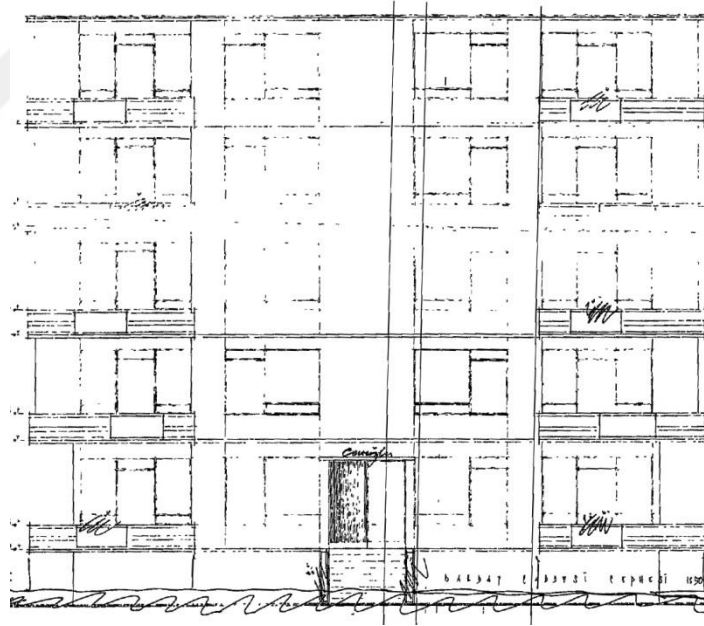
Şekil 126. Örnek 12 Plan

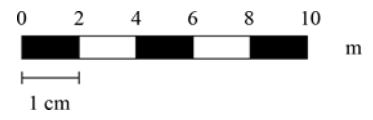
Mimarı bilinmeyen Bağdat Caddesi konutlarından biri olan bu yapı 1967 yılında inşa edilmiştir. Konut, cephesindeki ışıklıklar ile kendisine özgü bir tipolojiye sahiptir. Bunun yanında diğer incelemiş olduğum bazı yapılarla beton kullanımı ortaklık göstermektedir. Yine diğer yapılarla genel benzerlik gösteriş biçimi demir korkuluklardan gelmektedir. Demir korkuluklar bu konut projesinde de diğer projelerde olduğu gibi fonksiyonunun yanı sıra baskın tasarım elemanı olarak kullanılmaktadır.

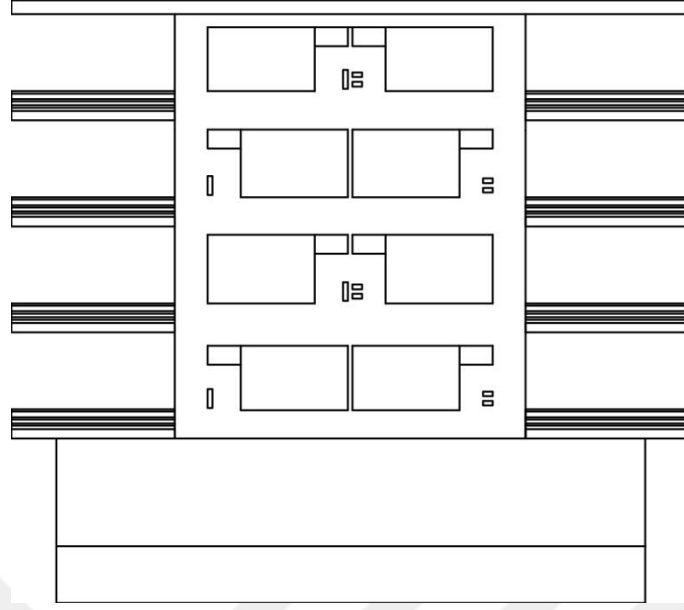

Şekil 127. Örnek 12 Kesit

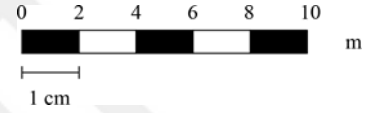

Şekil 128. Örnek 12 Görünüş

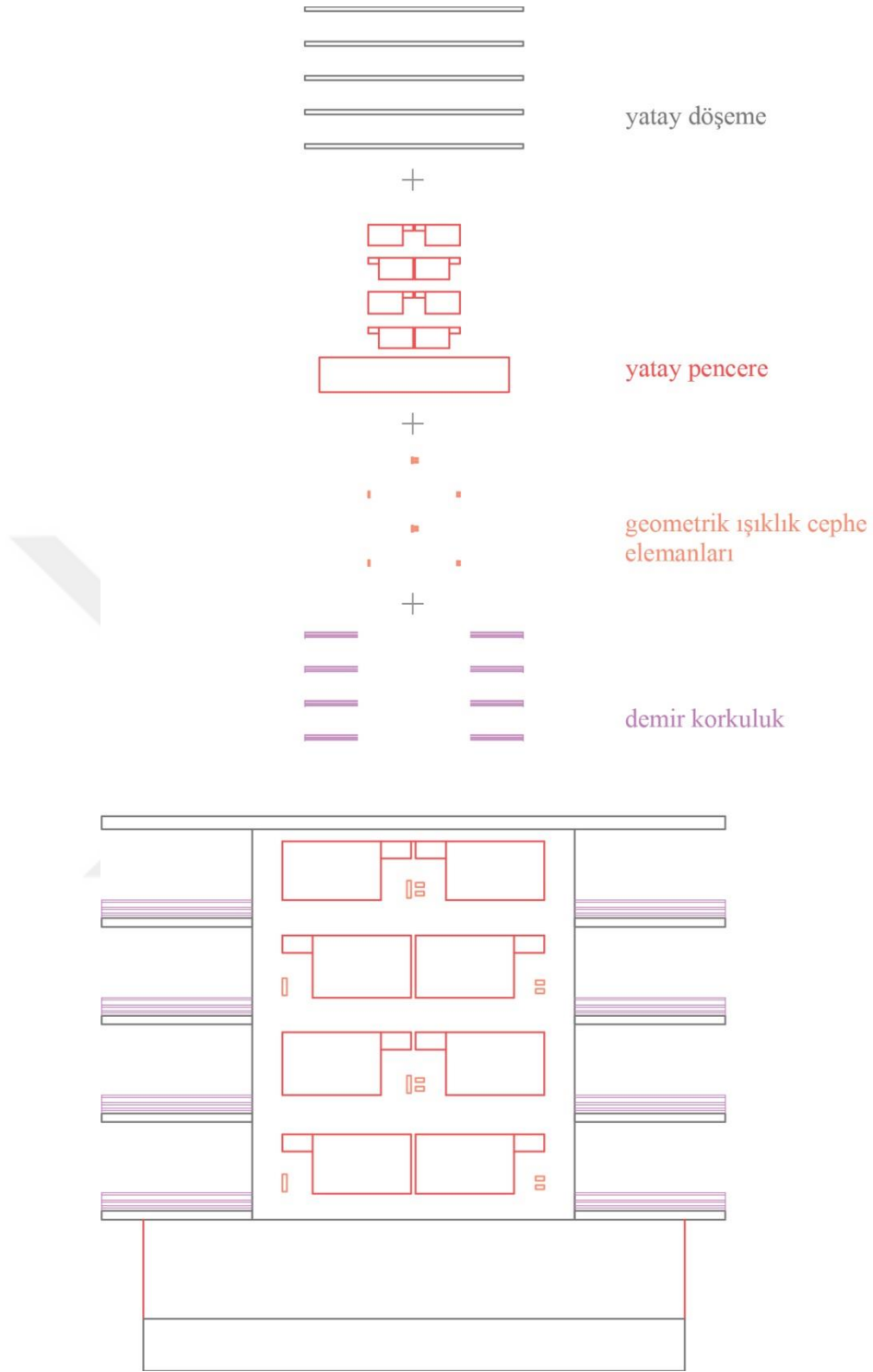
Şekil 129. Örnek 12 Uygulanan Cephe

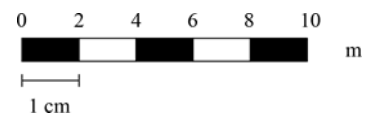
Cephe genel hatları ile analiz edildiği üzere sade ama bir o kadar da hareketli elemanlarla tasarlanmıştır. Yapıda ışık için bırakılan boşluklar cepheye yeni bir görünüm verirken hem de fonksiyon olarak işlerlik gösterirler. Balkonların korkulukları cephede baskın eleman olarak tanımlanabilir. Yataylığın daha baskın olduğu açıkça demir korkuluklardan fark edilmektedir. Malzeme ve sadelikle öne çıkan bir tipolojisi olduğu bu yapı dönemin tasarım ilkelerini taşımaktadır.

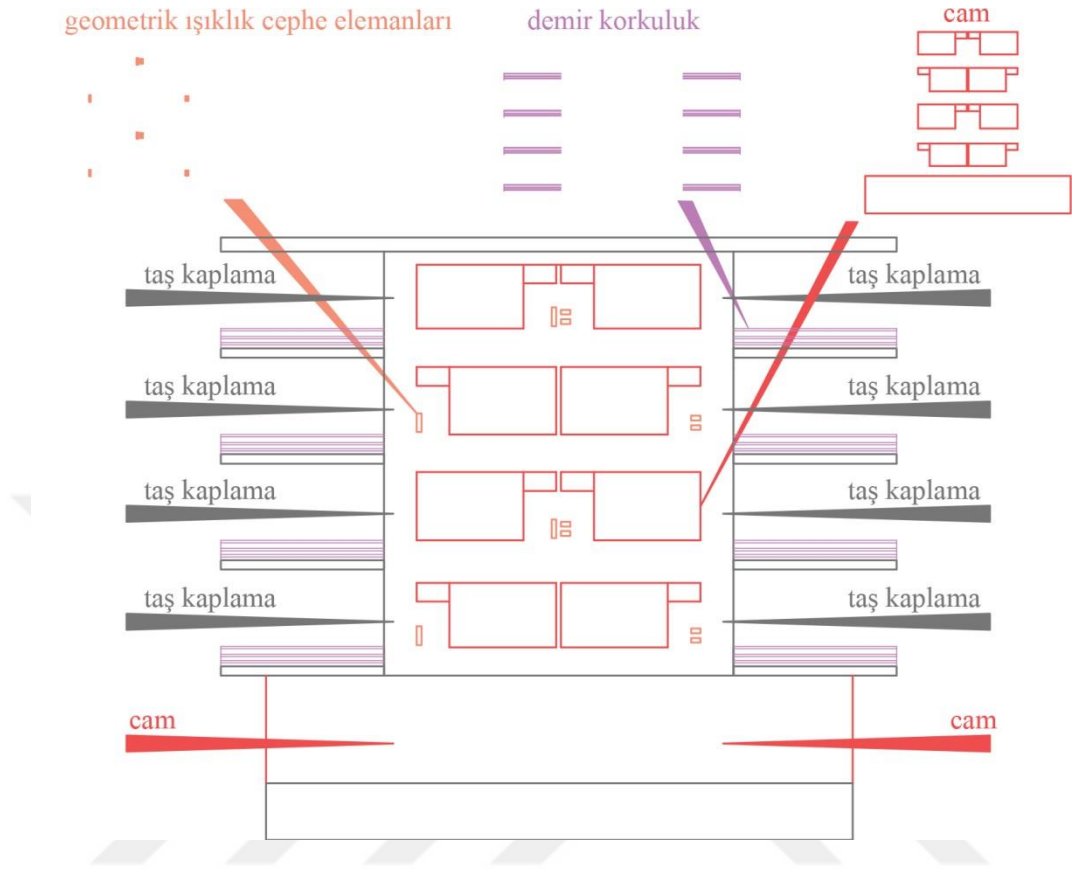
Aşağıda Şekil 130, Şekil 131 ve Şekil 132’ de cephenin strüktür analizi, malzemeye olan ilişkisi ve cephe geometri analizi yapılmıştır.

Yatay döşeme, yatay pencere ve korkulukların dışında cepheye geometrik ışıklıklar eklenmiştir. Cephe strüktür analizinde yapının cephesini tanımlayan ana elemanın dönemin izlerini taşıyan geometrik formların yardımı ile yaratılan ışıklıklar olduğu görülmektedir.

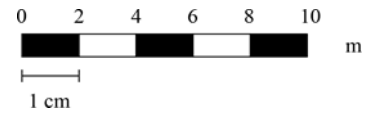

Şekil 130. Örnek 12 Cephe Strüktür Analizi

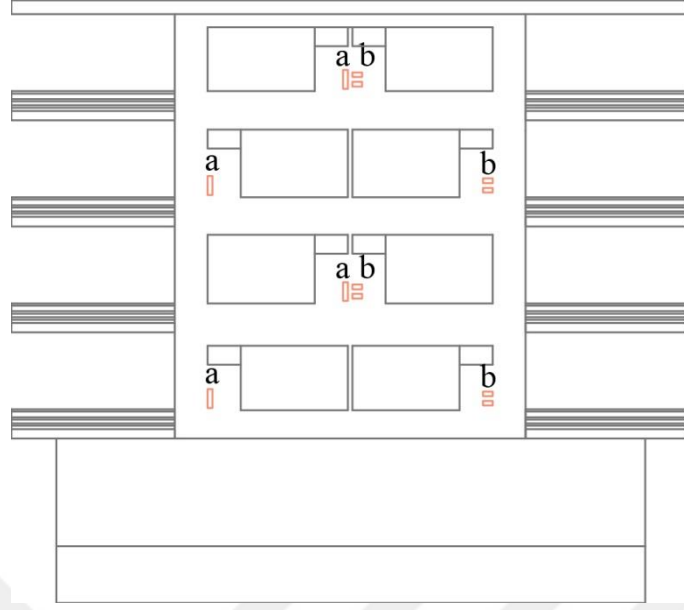

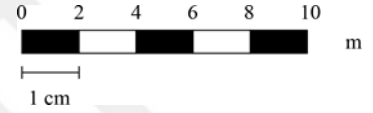
Şekil 131. Örnek 12 Cephe Malzeme Analizi

Cephe malzemesi olarak taş kaplama, demir korkuluk, kiremit ve cam tercih edilmiştir. Geometrik ışık elemanları ve taş kaplamanın kullanımı yapıyı farklı malzeme bilinci ile tasarlandığını bize ifade etmektedir. Diğer incelenen yapılar gibi dönemin pratik ve yaygın malzemeler bu cephede de görülmektedir. Bu materyallerin kullanımının en önemli özelliklerinden biri de malzemeye ulaşımın pratikliği ve ekonomik anlamda daha kolay karşılanabilir olmasıdır.

Şekil 132. Örnek 12 Cephe Geometri Analizi

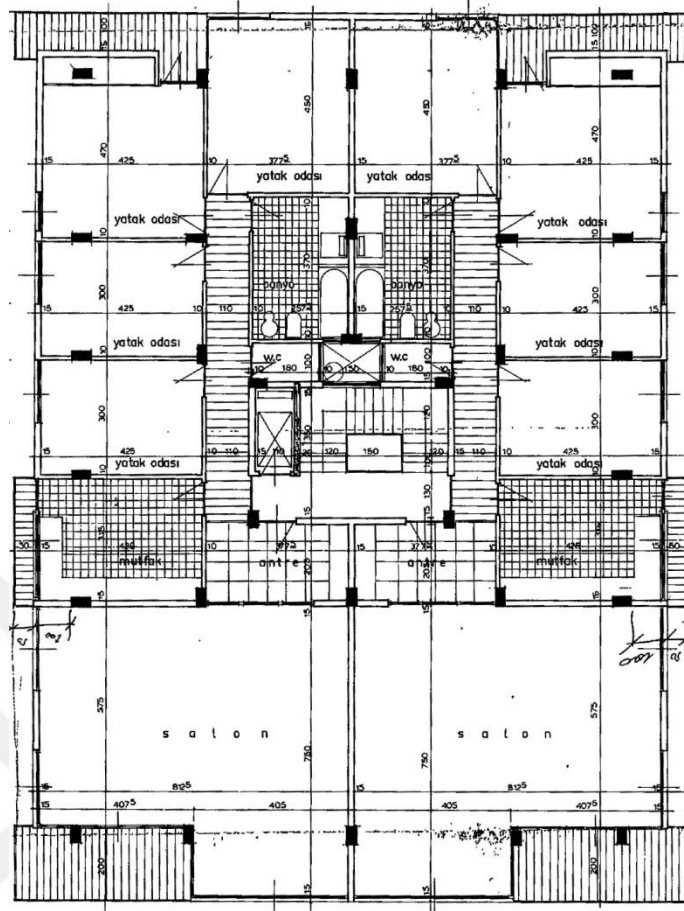

Cephenin az sayıdaki tasarım elemanı kullanılarak yarattığı keskin, modern görünüm döneminin başarılı yapılarından olduğunun kanıtlar niteliktedir. Cephe sade olarak nitelendirilebilir ancak cephede farklı materyallerin kullanımı hareket katmıştır. Pencereler ve küçük birimler ile harmoni oluşturulmaya çalışıldığı görülmüştür. Işıklıkların oluşumunda tekrar eden geometrik oranlara ve formlara başvurulduğu yukarıdaki cephe geometri analizinde görülmektedir.

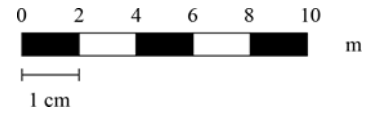

Şekil 133. Örnek 13 Bilgileri

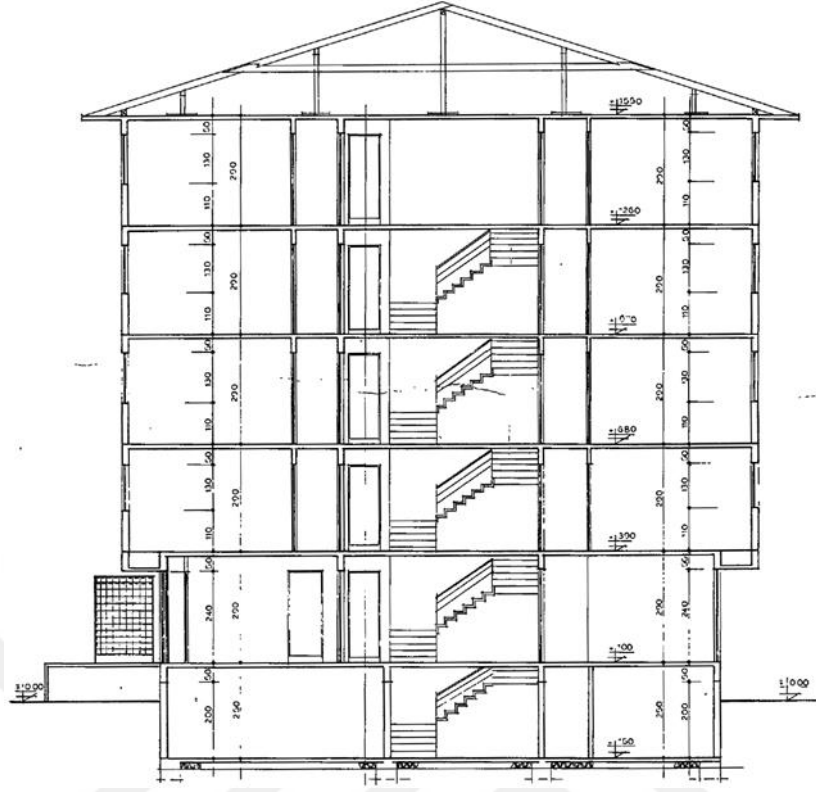

Şekil 134. Örnek 13 Plan

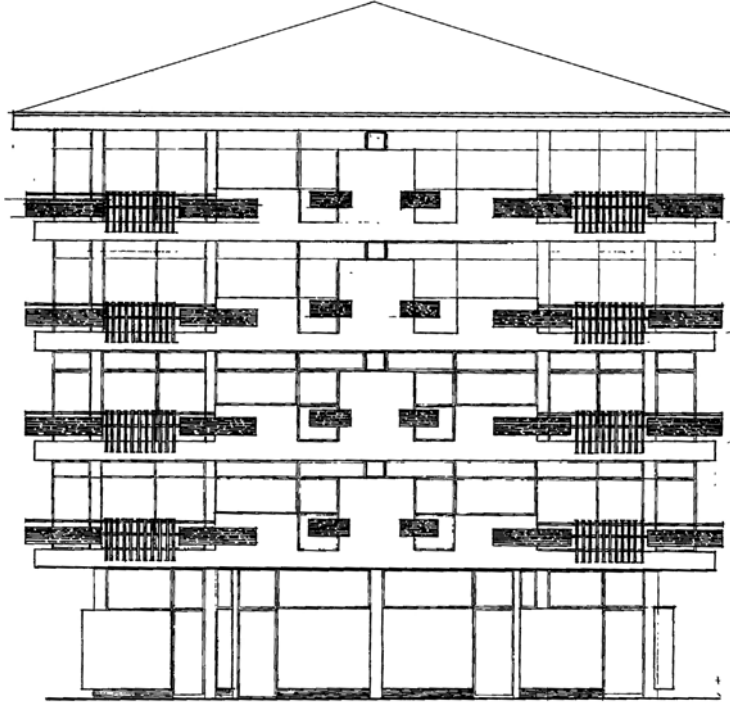

Diğer bir konut yapısı Melih Koray ve Ergin Gömüç tarafından ortaklaşa hazırlanmış bir konut projesidir. Bu proje 1969 yılında inşa edilmiştir. Cephede Melih Koray'ın çalışmalarının izine rahatça rastlanmakta ve hatta bu yapının onun özgün örneklerinden biri olduğu görülmüştür.

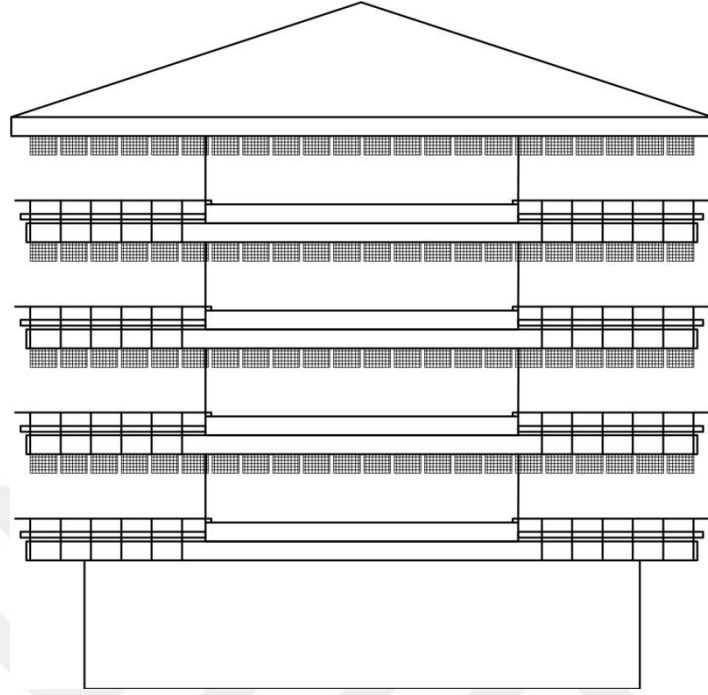
Cephedeki yatay bant güneş kırıcıları ise yapıya ve yapının mimarlarına özgü bir tasarım yöntemidir. Güneş kırıcıların bu yapıda yatayda kullanımının dikey elemanlarla desteklenmediği görülmektedir. Yine diğer yapılarla genel benzerlik gösteriş biçimi demir korkuluklardan gelmektedir. Demir korkuluklar bu konut projesinde de diğer projelerde olduğu gibi fonksiyonunun yanı sıra baskın eleman olarak kullanılmıştır.

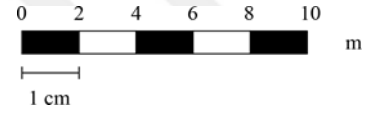
Şekil 135. Örnek 13 Kesit

Şekil 136. Örnek 13 Görünüş

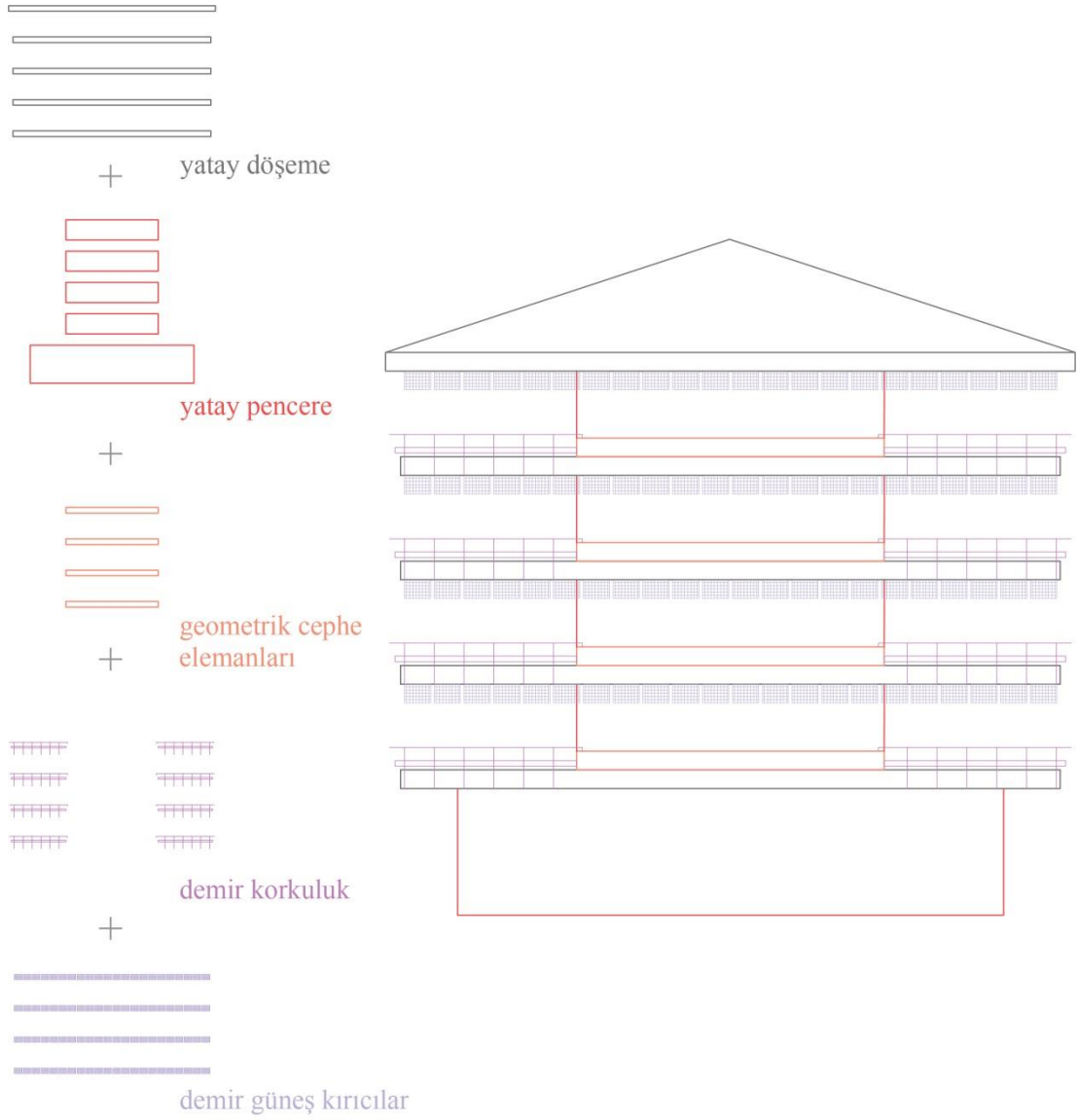
Şekil 137. Örnek 13 Uygulanan Cephe

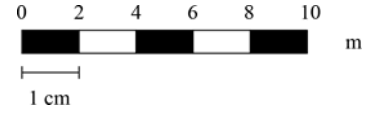
Analizlere göre domine edilmiş olan yatay güneş kırıcıları cephenin tipolojisine karar vermektedir. Balkonların üst kotlarına yerleştirilmiş olarak gözlemlenen yapısal elemanlar dönemininkilere kıyasla farklı kullanılmışlardır.

Yataylık ise baskın olarak cephede hissedilmektedir. Cephenin son derece yalın, keskin, dengeli bir anlatım tarzıyla kendisini gösterdiğinden bahsedilmeden geçilmemelidir.

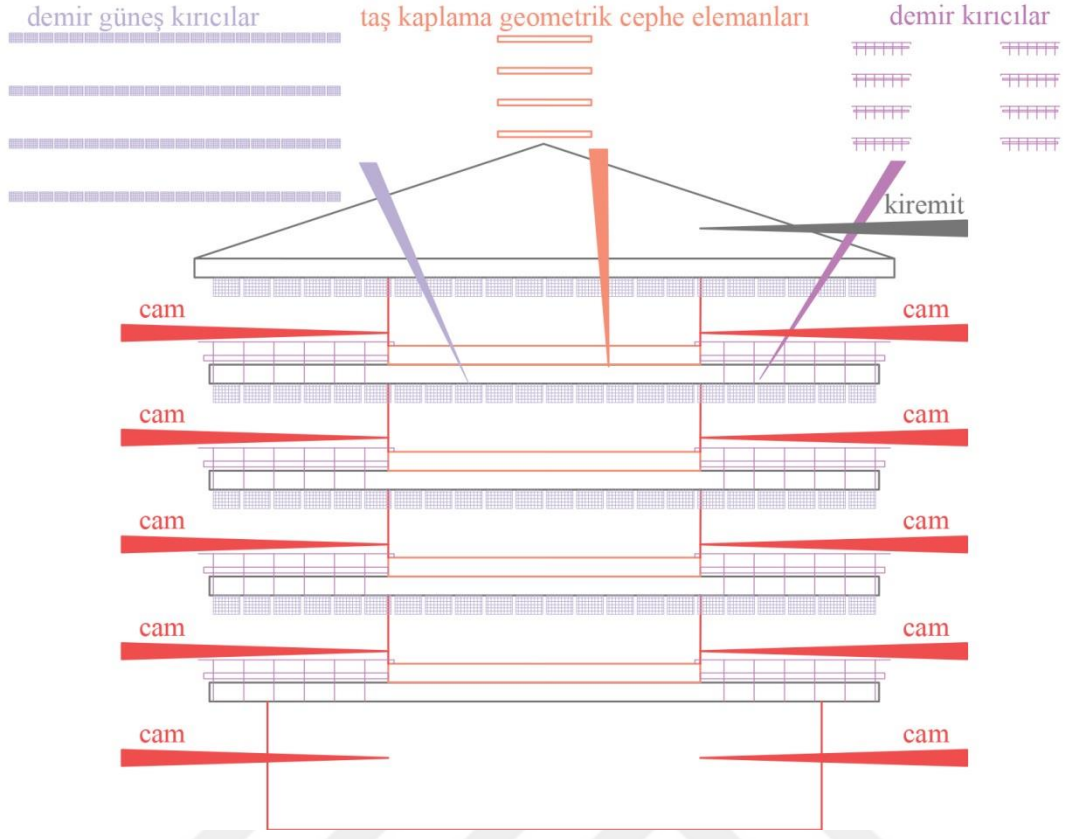
Aşağıda Şekil 138, Şekil 139 ve Şekil 140' ta cephenin strüktür analizi, malzemeye olan ilişkisi ve cephe geometri analizi yapılmıştır.

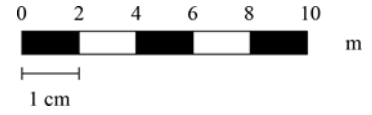
Şekil 138. Örnek 13 Cephe Strüktür Analizi

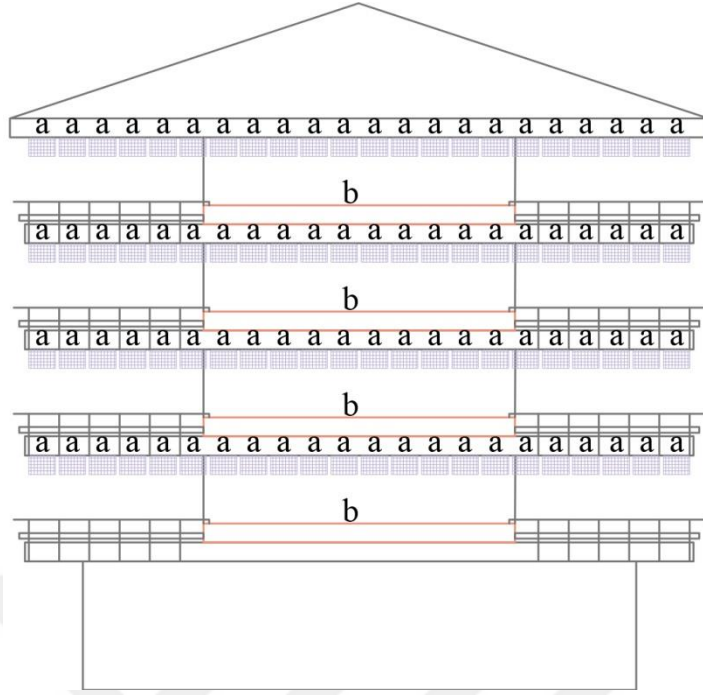
Taşıyıcı sistemi incelendiğinde ise cephenin en pratik biçim olan döşemeler ile taşındığı görülmektedir. Pencere elemanları cepheye dönemin tarzıyla yatay olarak yerleşmektedir. Cephe demir korkuluklarla desteklenirken son dokunuş olarak yatay güneş kırıcılarla tamamlanarak cephe strüktürü oluşturulmuştur.

Şekil 139. Örnek 13 Cephe Malzeme Analizi

Cephede demir güneş kırıcılar, taş kaplama cephe elemanları uyum içerisinde bir araya gelerek bu tipolojiyi oluşturmaktadırlar. İncelenen diğer yapılar gibi dönemin pratik ve yaygın malzemeleri bu cephede de görülmektedir. Bu materyallerin kullanımının en önemli özelliklerinden biri de malzemeye ulaşımın pratikliği ve ekonomik anlamda daha kolay karşılanabilir olmasıdır. İncelenen yapılardan da anlaşıldığı üzere malzeme olarak çok ürün çeşidine gidilmediği anlaşılmaktadır. Buradan yapıların tasarlandığı dönemde malzemelere ulaşma açısından dış ülkelere kıyasla daha geride olduğumuz sonucuna ulaşılmaktadır.

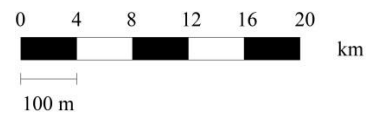
Şekil 140. Örnek 13 Cephe Geometri Analizi

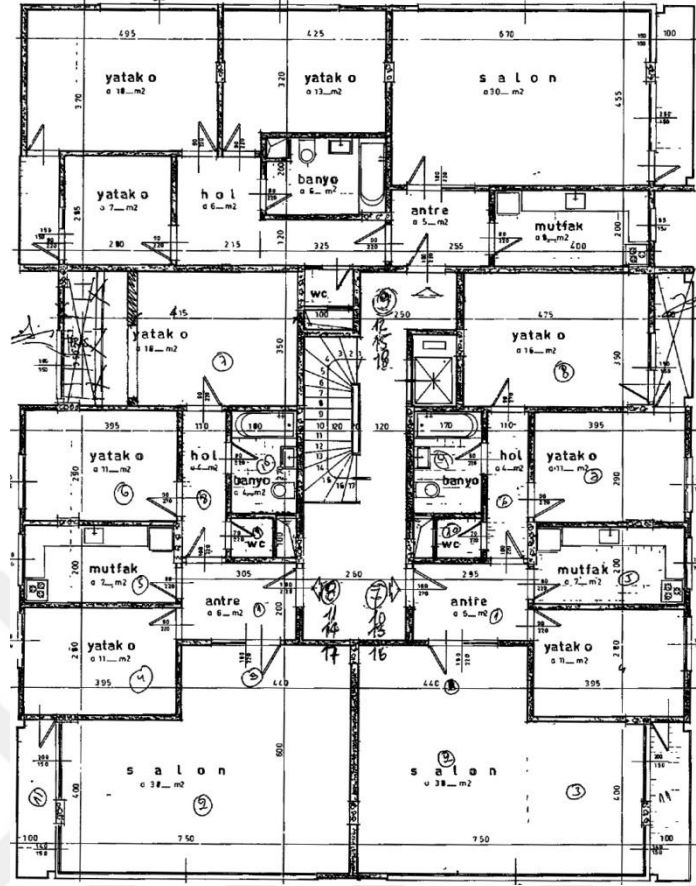

Cephede yataylığın vurgulandığı görülmektedir. Betonarme cephe elemanları yatay elemanların bir araya farklı biçimlerde gelişlerinden oluşmaktadır. Ayrıca bu yataylığı destekleyen diğer bir unsurda cephedeki demir korkuluklardır. Cephedeki geometrik formların dengeli bir biçimde kullanılmış olması da bu yapıyı kendi dilinde öne çıkaran önemli bir özelliğidir. Cephede kullanılan elemanlar arasında tekrar eden bir oran olduğu demir güneş kırıcılar arasında da tekrar eden bir oran olduğu geometri analizinden gözlemlenmektedir. Diğer yapılarla ortak özellik olan Modern Mimarinin geometrileri ve oranları bu yapıda da kullanılmaktadır.

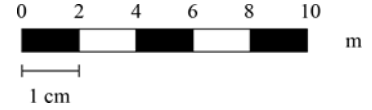

Şekil 141. Örnek 14 Bilgileri

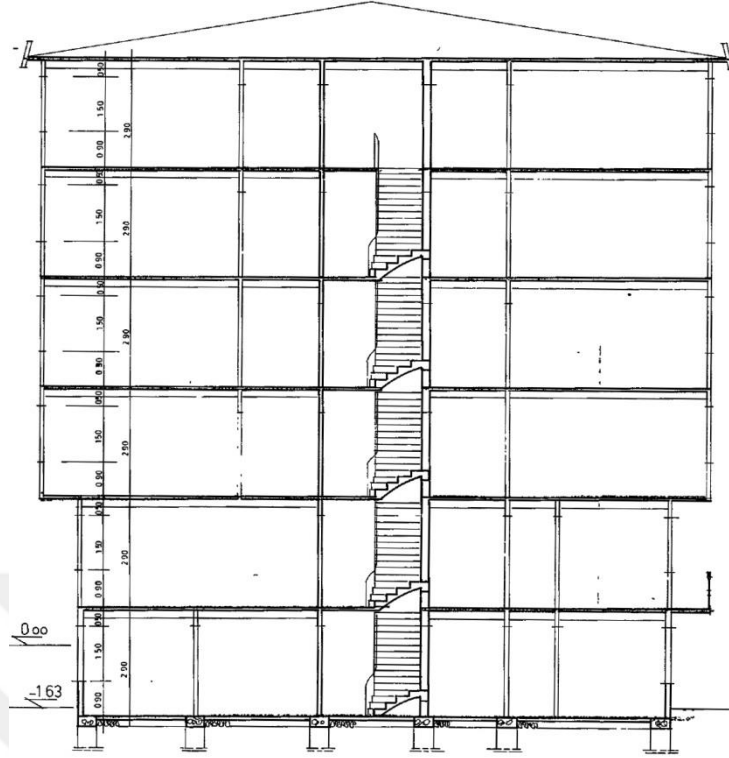

Şekil 142. Örnek 14 Plan

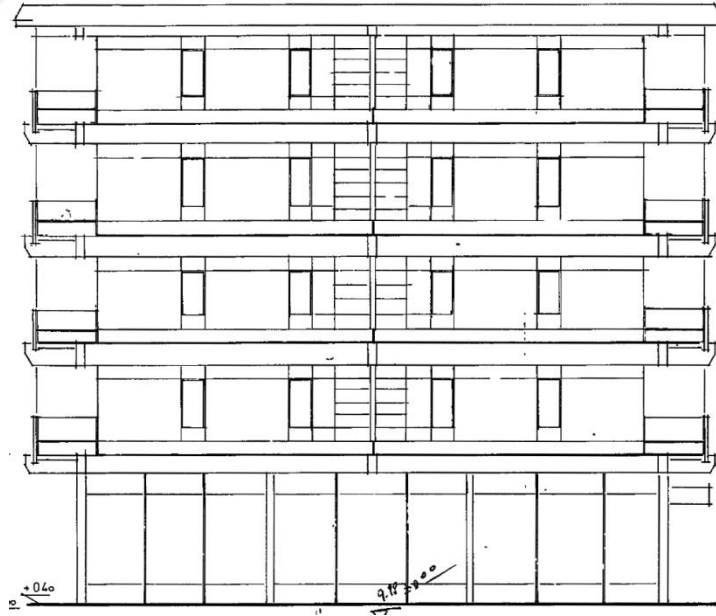

Bağdat caddesinde konut adı altında bir diğer incelenen yapı ise Mimar Zeki Öztekin'e ait 1971 yılında tasarlanmıştır. Bu yapının seçilmesindeki en önemli sebep ise cephedeki mermer kullanımındaki karakterli duruştur.

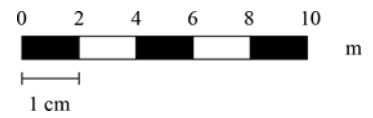
Cephede herhangi bir güneş paneli ya da kırıcısına rastlanmazken, yataylığın mermerler ile sağlandığı görülmektedir. Duvar boşlukları, pencereler, ise döneminin tarzına ortak bir tavır ile tasarlanmıştır. Demir korkulukların balkonlarda kullanımına da dönemin izlerine rastlanmıştır.

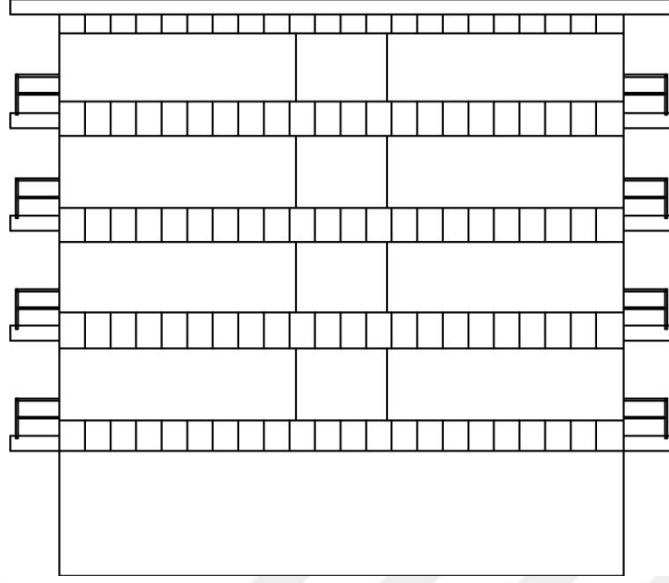

Şekil 143. Örnek 14 Kesit

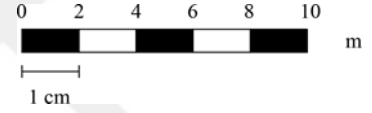

Şekil 144. Örnek 14 Görünüş

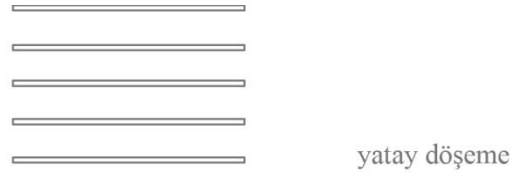

Şekil 145. Örnek 14 Uygulanan Cephe

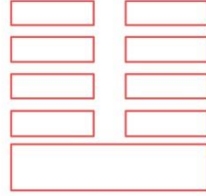
Aşağıda Şekil 146, Şekil 147 ve Şekil 148' de cephenin strüktür analizi, malzemeyle olan ilişkisi ve cephe geometri analizi yapılmıştır.

Cephe tipolojisi incelendiği üzere, yataylığın hakim olduğu net bir şekilde görülmekte ve bu yataylık mermerlerle sağlanmaktadır. Çokta karmaşık sayılmayan hatta sade ve minimal olarak adlandırılabilen bir tarzda cephe de mermerler işlenmiştir. Bunun dışında bu yapıyı diğer yapılardan farklı kılan başka bir durum da geometrik oranların başarıyla gösterilmiş olmasıdır. Cephe strüktür analizinden anlaşılacağı gibi yatay döşeme, yatay pencere, demir korkuluklar ve mermer kullanımı cephe tasarımını oluşturmaktadır.

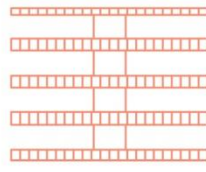
yatay döşeme

+

yatay pencere

+

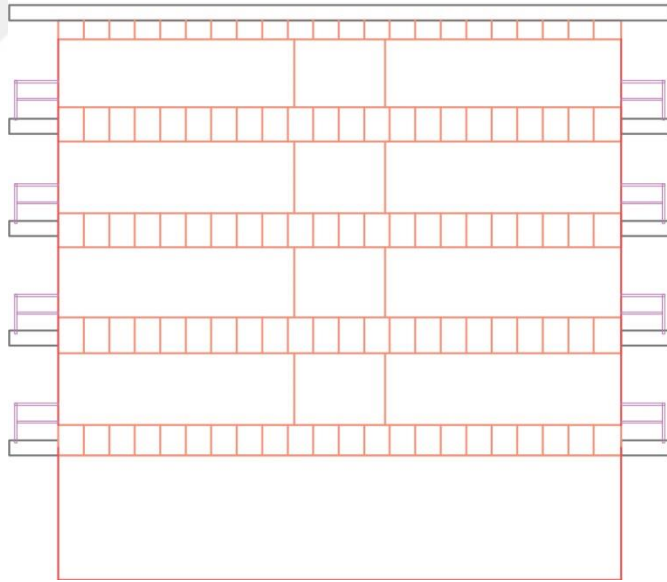

geometrik cephe elemanları

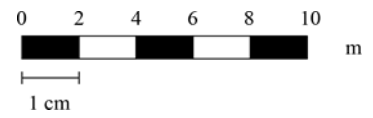
+

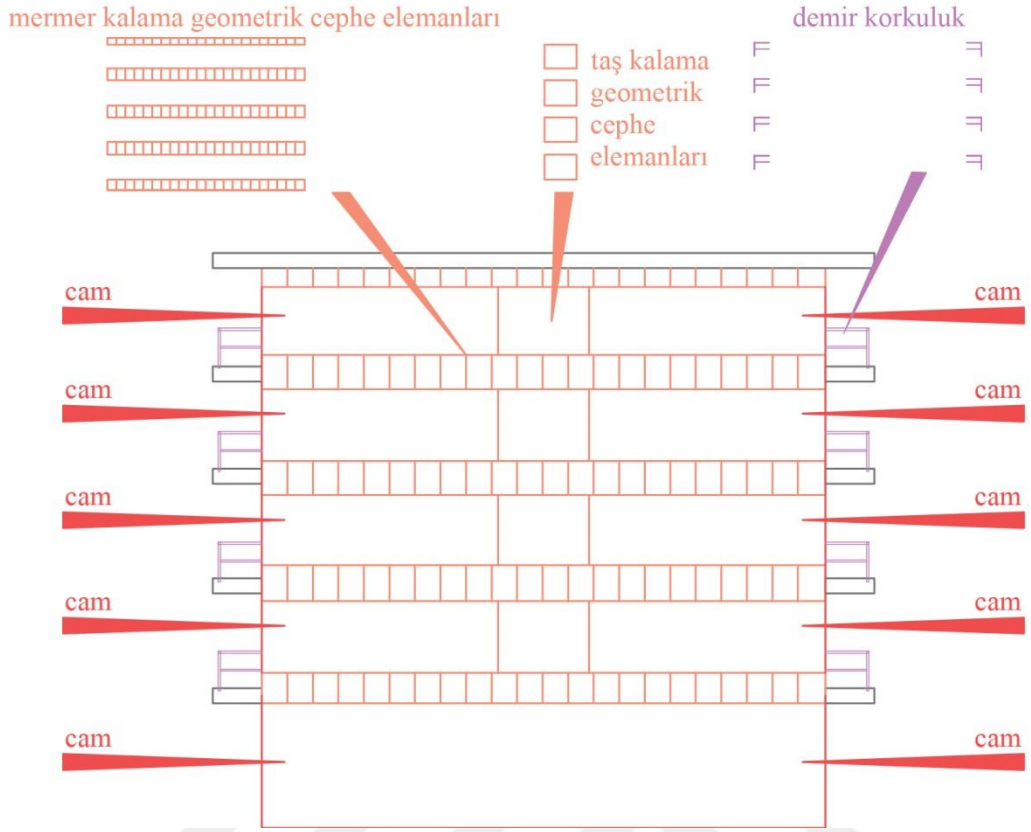

demir korkuluk

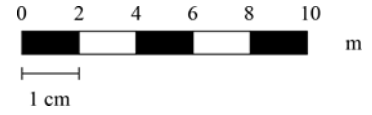

Şekil 146. Örnek 14 Cephe Strüktür Analizi

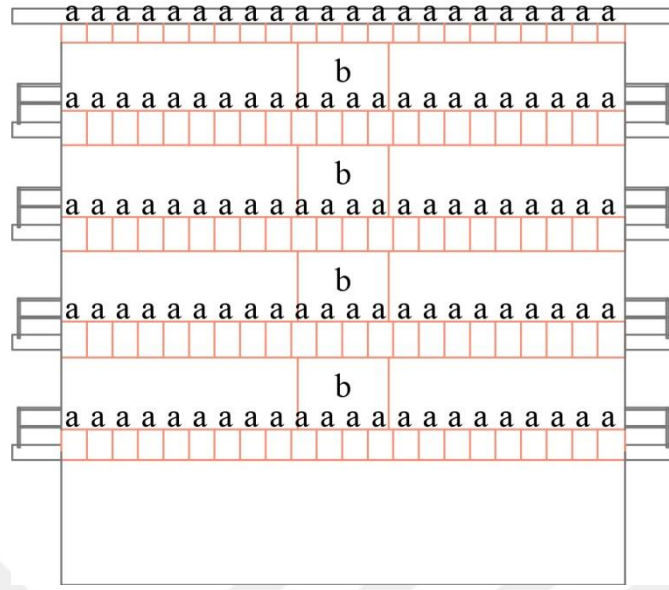

Şekil 147. Örnek 14 Cephe Malzeme Analizi

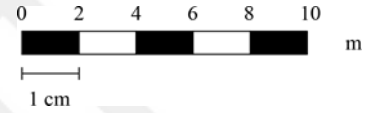

Cephede kullanılan cam, demir korkuluk ve geometrik elemanların dışında bu yapıya özgü bir materyal olarak kullanılan mermer kaplama geometrik cephe elemanları da cephede göze çarpan ayrı bir unsurdur.

Diğer incelenen yapılar gibi dönemin pratik ve yaygın malzemeler bu cephede de görülmektedir. Bu materyallerin kullanımının en önemli özelliklerinden biri de malzemeye ulaşımın pratikliği ve ekonomik anlamda daha kolay karşılanabilir olmasıdır.

Şekil 148. Örnek 14 Cephe Geometri Analizi

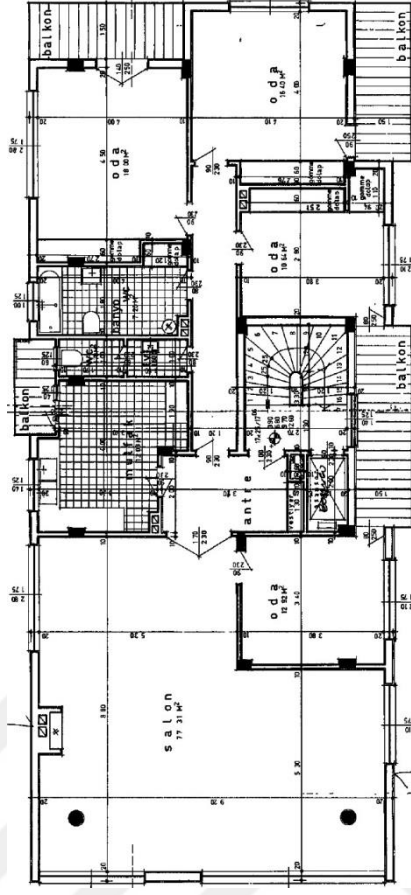

Sade ve minimalist bir biçimde oranların cephedeki konumlanışları geometrik oranın başarıyla uygulanışını göstermektedir. Tekrar eden oranlarla ve tekrar eden geometrilerle cephe oluşumundaki muazzam denge sağlanmıştır. Modern mimarin sade, yalın olma ilkeleri yine bu yapıda da mevcuttur. Ayrıca cephedeki, pencerelerin büyüklüğüne bakıldığında modern bir tarzın peşinden gidildiği görülmektedir.

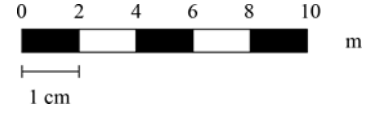

Şekil 149. Örnek 15 Bilgileri

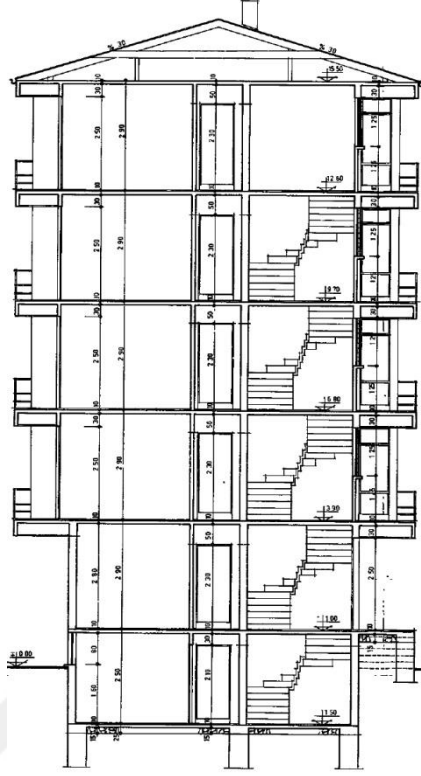

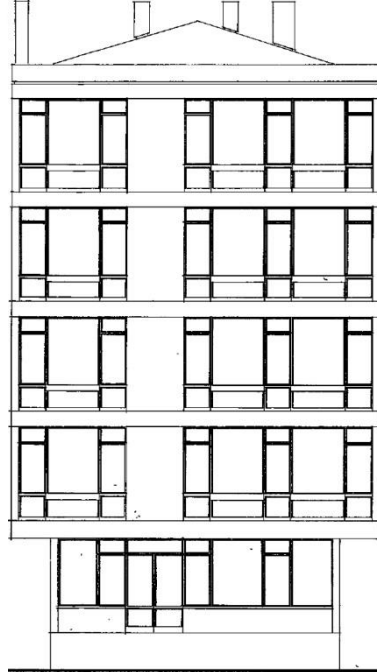
Şekil 150. Örnek 15 Plan

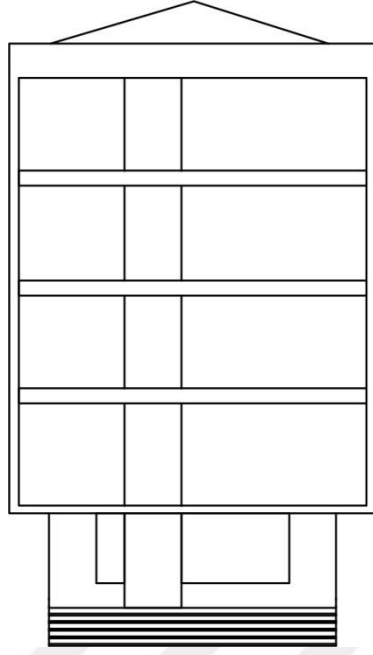
Bir diğer konut yapısı Bülent Uluç tasarımıdır. Bu konut yapısı 1969 yılında Bağdat caddesinde inşa edilmiştir. Cadde’de dar bir cepheye sahip olan yapı diğer cephede ise oldukça geniş bir cepheye sahiptir. Cephedeki mermer kullanımı ise yine bu binaya özgü bir dil oluşturmuştur. Mermerin malzeme olarak cepheye girmesinin pekte yaygın olmadığı bir dönemde mimarın böyle yenilikçi bir bakış açısı ile yeni materyaller denemiş olması ve ustaca kullanılmış olması yapıyı seçkin binalar arasına yerleştirmektedir.

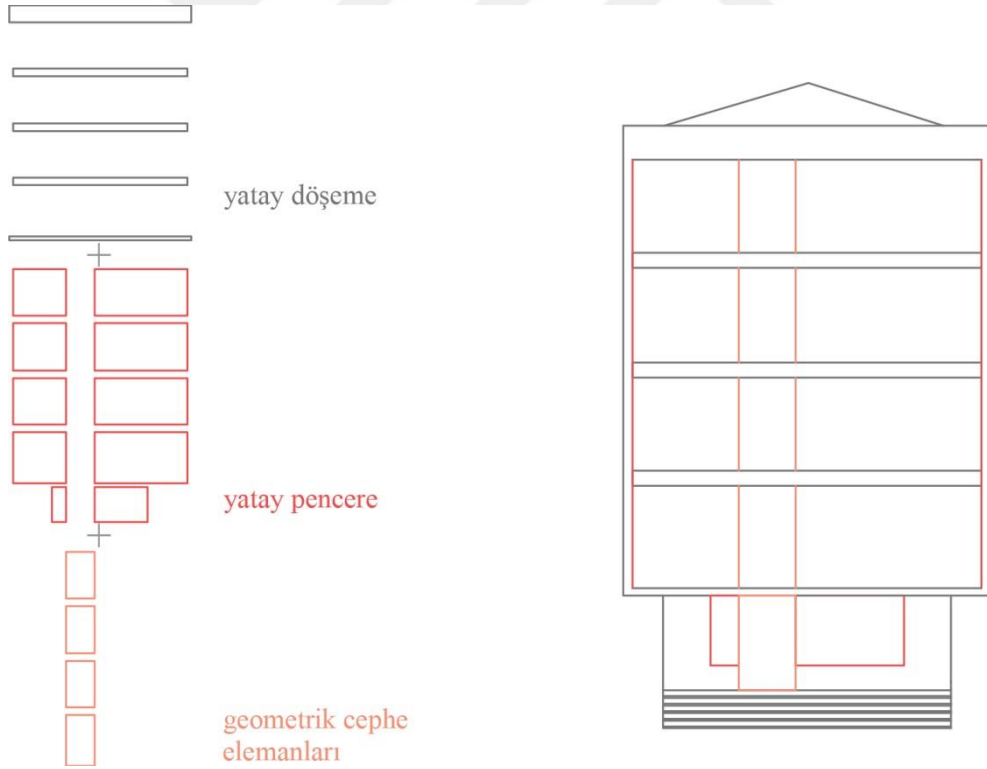
Şekil 151. Örnek 15 Kesit

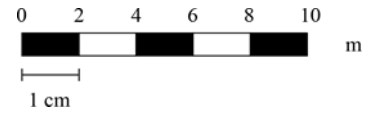
Şekil 152. Örnek 15 Görünüş

Şekil 153. Örnek 15 Uygulanan Cephe

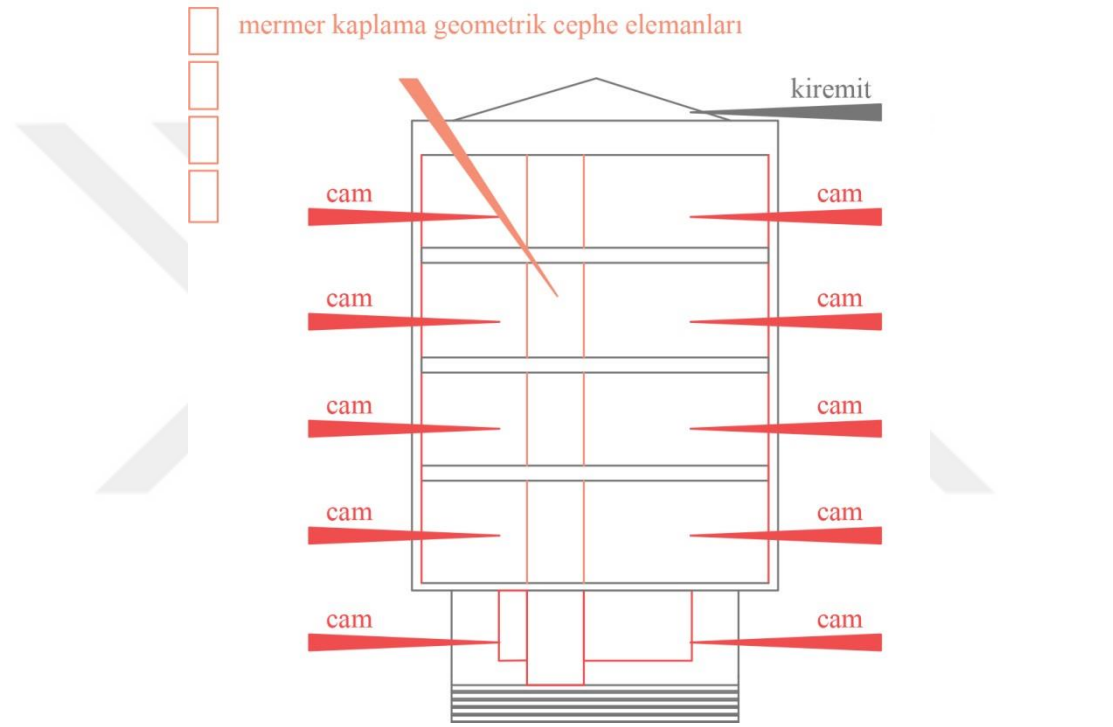

Şekil 154. Örnek 15 Cephe Strüktür Analizi

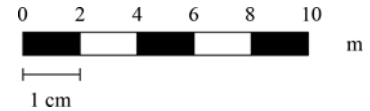

Yukarıda yapının cephe strüktürü incelendiği üzere yatay döşeme ve yatay pencere kullanımı ve geometriden faydalandığını görürüz. Bu yapıda cephenin diğer yapılardan ayrılarak karakterini veren elemanı ise mermerin baskınlığıdır. Cephe karmaşık sayılmayan hatta sade ve minimal olarak adlandırılabilir bir tarzda mermerlerle işlenmiştir.

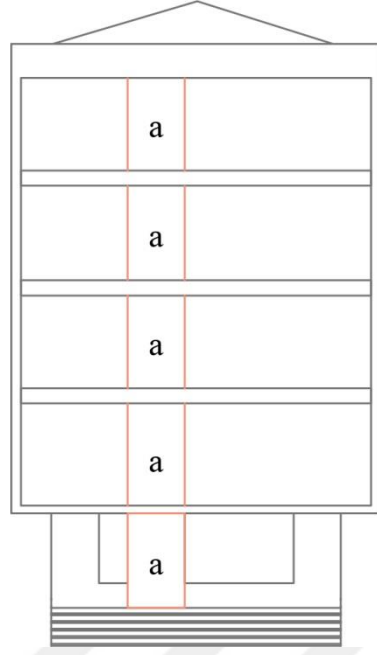
Yukarıda Şekil 154, cephenin strüktür analizi aşağıda Şekil 155 ve Şekil 156’ da ise, malzemeyle olan ilişkisi ve cephe geometri analizi yapılmıştır.

Şekil 155. Örnek 15 Cephe Malzeme Analizi

Geometrik formların cephede ustaca kullanımlarının yanı sıra renklerle olan ilişkisi de gözlemlenmiştir. Cephe genel olarak sade ve gösterişsiz olarak nitelendirilen bir üsluba sahiptir. Cephenin sade tasarımı yapıyı hemen okunabilir kılmaktadır. Mermer kullanımı cephede kendini gösteren en önemli unsur olarak görülmektedir. Modern mimarinin etkisi cephede hissedilmektedir.

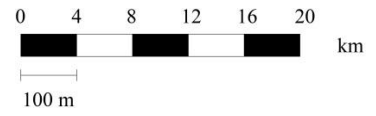
Şekil 156. Örnek 15 Cephe Geometri Analizi

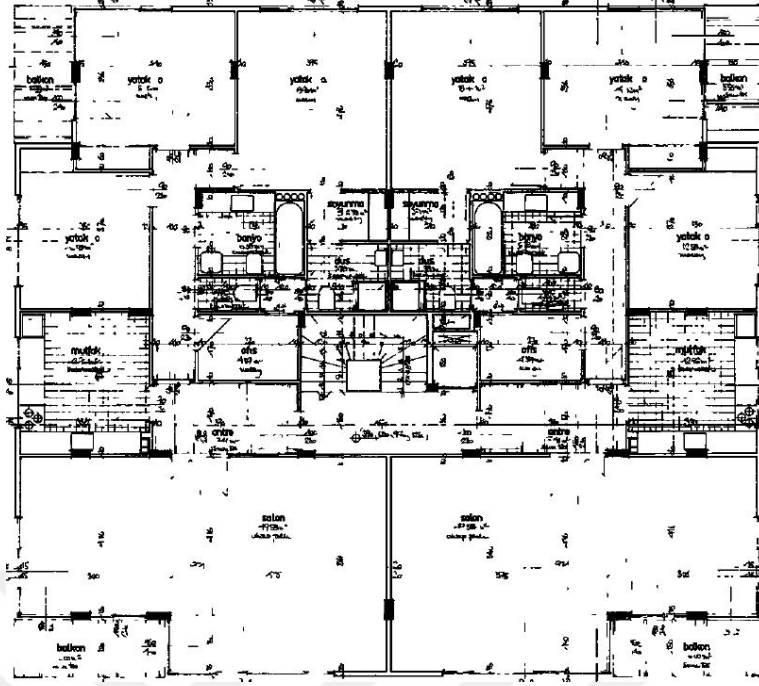

İncelenen diğer binaların yanı sıra bu yapı dikey bir yönelim göstermektedir (bkz. Planlar). Cephesi de sade denilebilecek bir ölçüde tasarlanmıştır. Yapının cephesi incelendiğinde ise geometrik oranların başarıyla kullanıldığı görülmektedir. Yapı kütledeki keskin geometri ile diğer yapılar arasından sıyrılmaktadır. Yapı kütledeki bu geometriyi yine cephedeki geometrik oranların birbiriyle uyum içerisinde olmasıyla sağlamıştır. Cepheye ilk bakılıştaki yarattığı modern görünüm döneminin başarılı yapılarından olduğunun kanıtları niteliktedir.

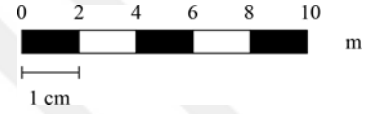

Şekil 157. Örnek 16 Bilgileri

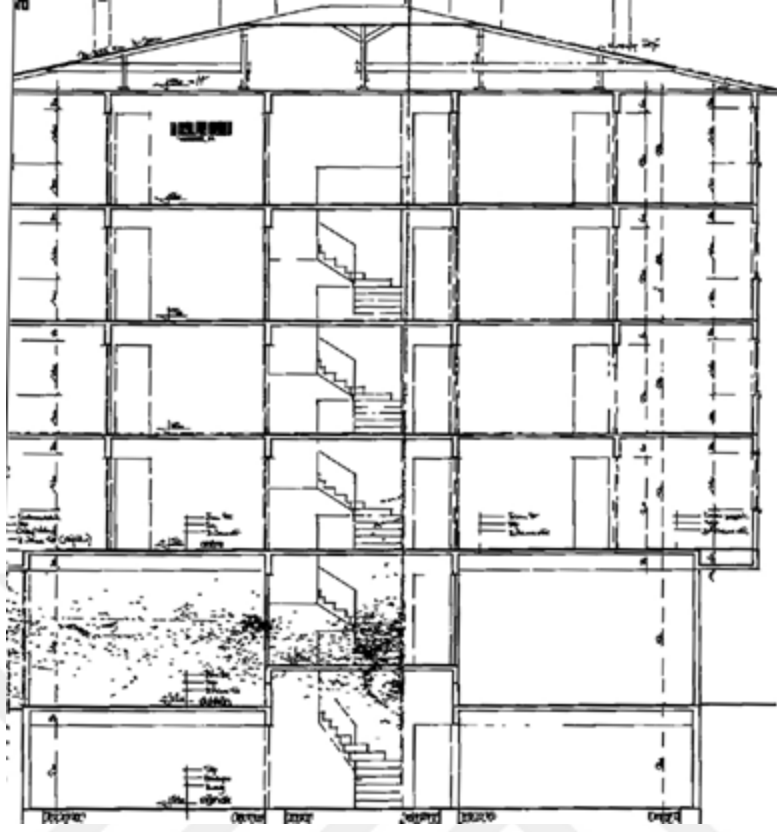

Şekil 158. Örnek 16 Plan

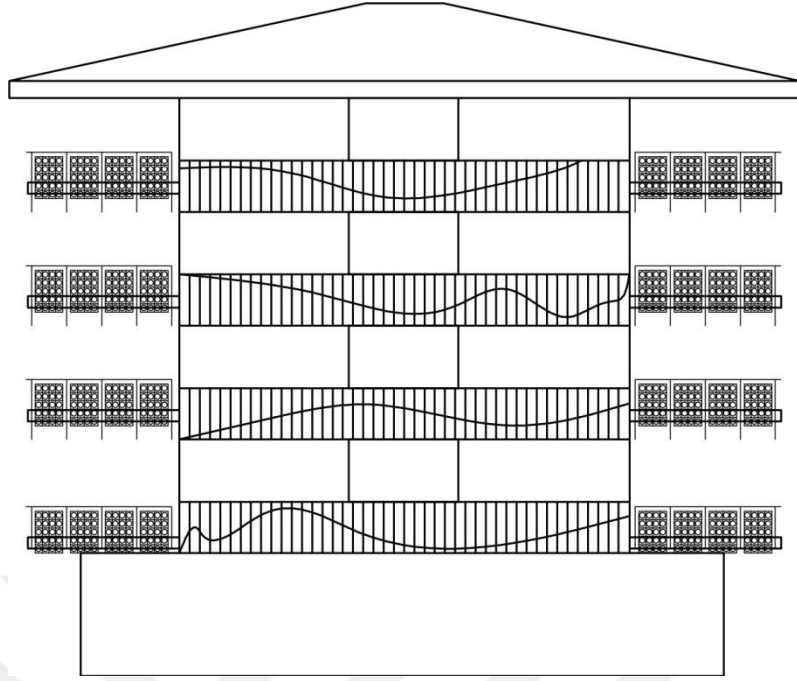
Diğer bir konut yapısı ise Nusret Nurdan Eren tarafından 1974'te tasarlanmış bir konut yapısıdır. Yapının sadelikten uzak kendini gösteren bir yönü olduğunu gözlemlenmiştir. Her katta cephede kullanılan mozaik desenler kendisini ortaya çıkarmaktadır. Bu mozaik kullanım biçimi Bauhaus tarzı tasarım anlayışını hatırlatmaktadır. Bağdat caddesinde bu stilden etkilenen binaların sayısı çok az sayıdadır. Çalışmada da örnek 6 da Bauhaus etkisinden bir kez daha bahsedilmiştir. Cadde cephesinde ise dönemin ortak tavrıyla pencereleri yerleştiği görülmektedir.

Şekil 159. Örnek 16 Kesit

Şekil 160. Örnek 16 Görünüş

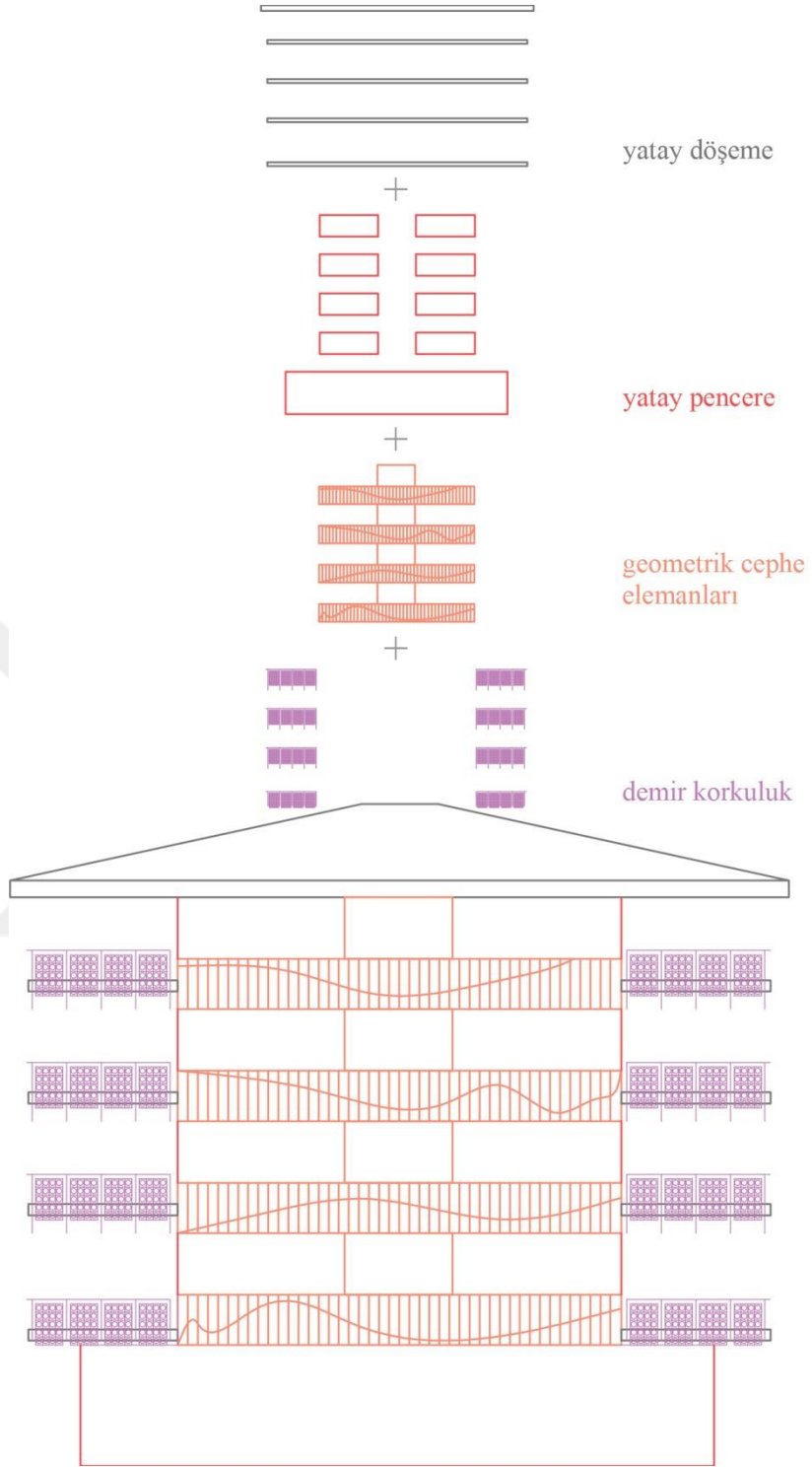

Şekil 161. Örnek 16 Uygulanan Cephe

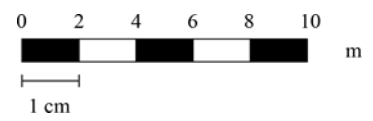

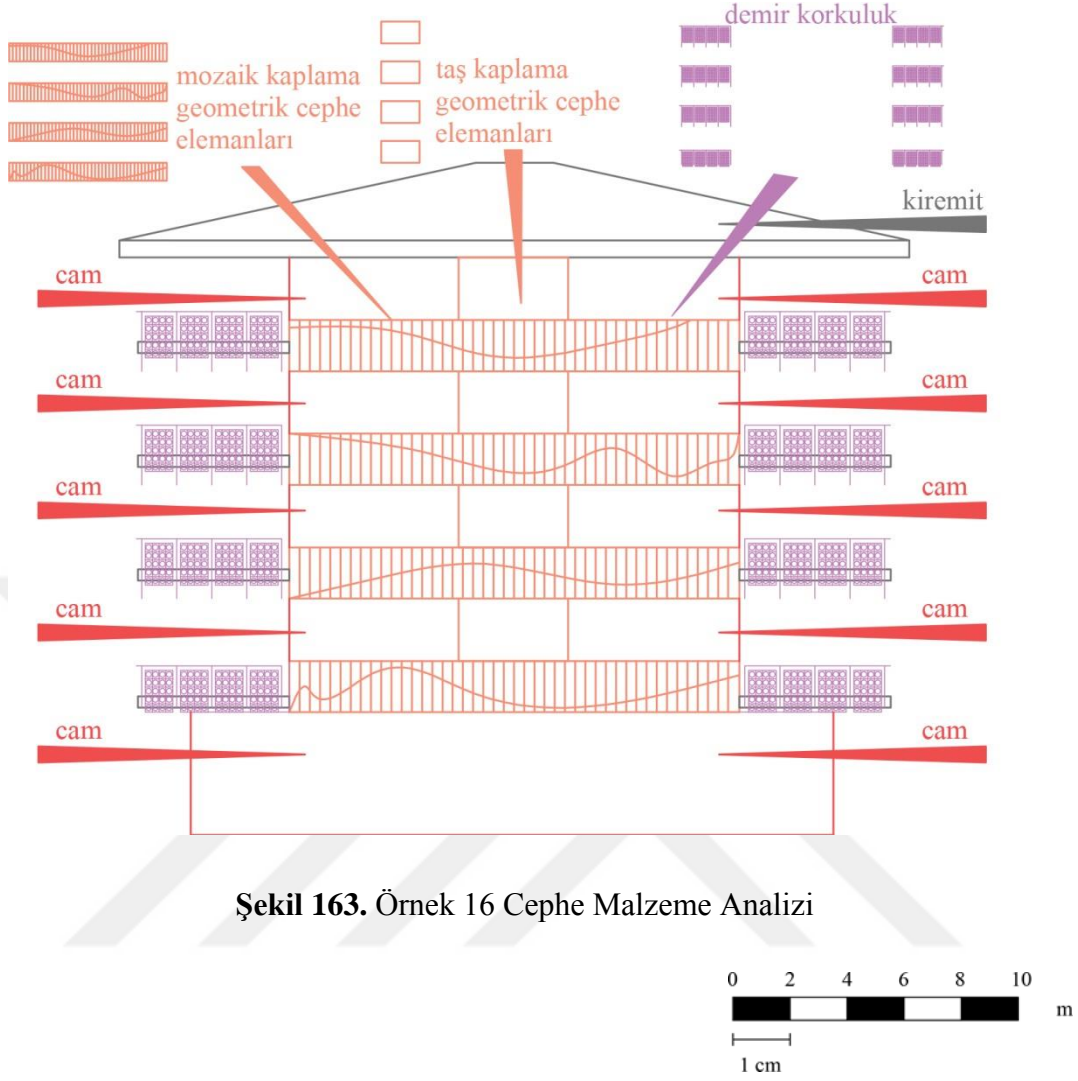
Cephe de görülen figürler baskın bir şekilde cephede kendini göstermektedir. Mermerlerin klasik kullanımın ötesine geçip figür olarak tematize edilmiş olması bize çokta sade olmayan kendisini dışa vuran bir tipolojiyi vermektedir. Demir korkulukların kullanımı da diğer binalara kıyasla daha farklıdır. Estetik anlamdan bakıldığında demirler kendi içlerinde örülmüş hissi verilerek aslında balkon biraz kapatılmak istenmektedir.

Aşağıda Şekil 162, Şekil 163ve Şekil 164' de cephenin strüktür analizi, malzemeyle olan ilişkisi ve cephe geometri analizi yapılmıştır. İlk analiz olan cephe strüktürü analizden de anlaşılacağı üzere sistem diğer yapılarla aynıdır. Yatay döşeme, yatay pencere, betonarme geometrik cephe elemanları ve korkulukla cephe oluşumu sağlanmıştır. Bu yapıda ise diğer yapılara ek olarak betonarme geometrik elemanlar mozaik kaplamalarla desteklenerek cephe tipolojisi ortaya çıkmaktadır.

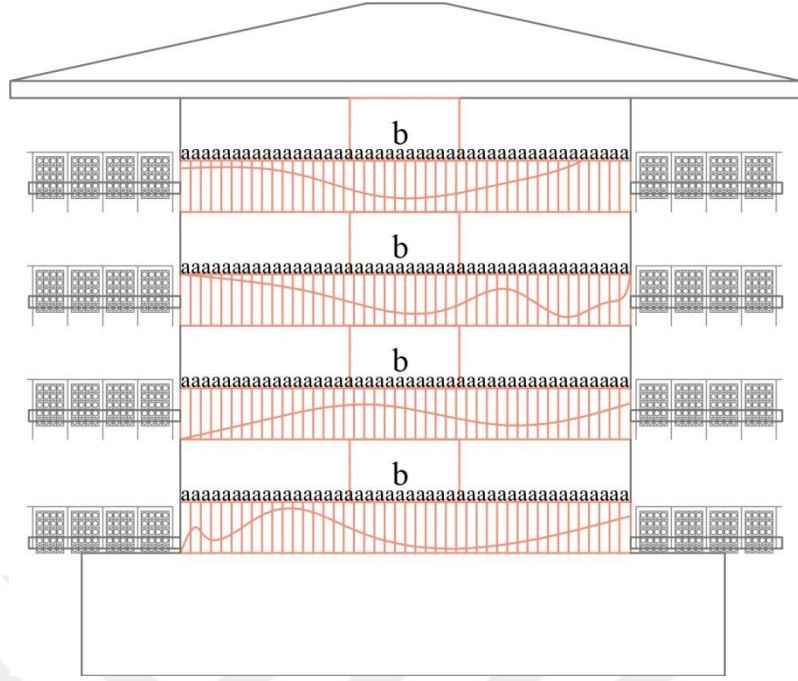

Şekil 162. Örnek 16 Cephe Strüktür Analizi

Demir korkuluk ve kiremit diğer konut yapılarında olduğu gibi kullanılmıştır. Ayrıca bu konut yapısında cephede mozaik kaplama cephe elemanları da ilave olarak kullanılmıştır. Bu küçük ölçekli tasarım elemanları cephede tipolojik farklılık yaratarak, Bauhaus'un stili olarak bu mimarlar tarafından tasarlanmış yapıları hatırlatmaktadır. Ayrıca mozaik taş kaplama geometrik cephe elemanları da ön plana farklı bir malzeme olarak çıkmaktadır.

Şekil 164. Örnek 16 Cephe Geometri Analizi

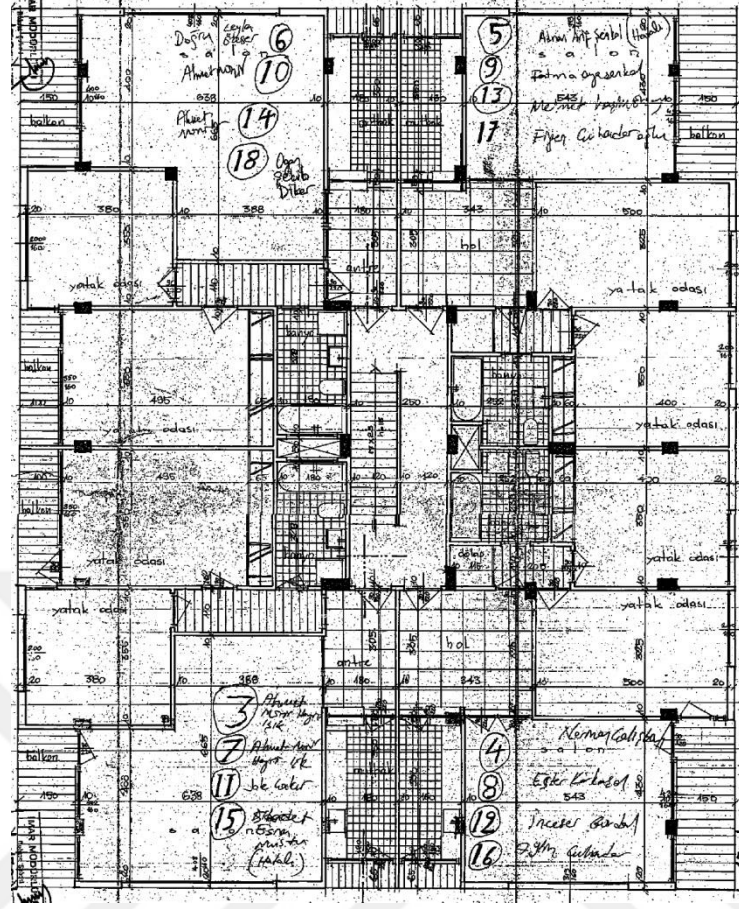

Cepheye ilk bakılıştta sadece yataylığın baskın olduğunu görülmektedir. Betonarme cephe elemanları daha öncede yapılardaki gibi cepheye kendi tipolojisini yaratma imkanı vermektedir. Ayrıca cephedeki, pencerelerin büyüklüğüne bakıldığında modern bir tarzın peşinden gidildiği görülmektedir. Ancak demir korkuluklar cephenin batı ve doğu bölümünde baskındır. Yatay olarak kullanılan mermerler ise estetik kaygı gütmenin yanı sıra bakana katların bilgisini de sunmaktadır. Yine geometrik oranın başarıyla işlendiğini anlaşılmaktadır. Cephe geometrik cephe elemanlarının arasında da mozaik kaplamaların arasında da tekrar eden bir oran olduğu cephe geometri analizinden anlaşılmıştır. Biçimler arasında harmoninin ise başarıyla sağlandığı görülmektedir.

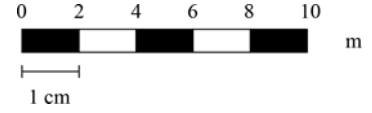

Şekil 165. Örnek 17 Bilgileri

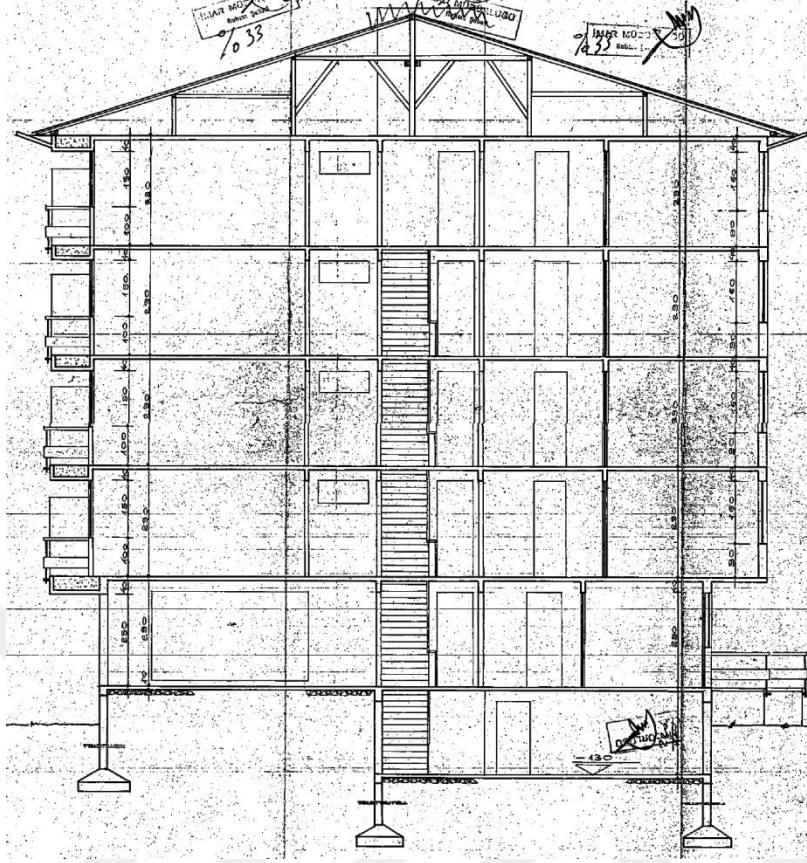

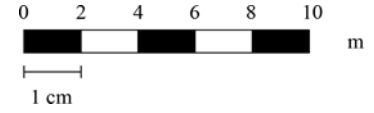
Şekil 166. Örnek 17 Plan

Çalışma kapsamında son olarak incelemiş olduğum konut yapısı yine Bağdat Caddesi'nde birçok benzeri yapısı bulunan Ergin Gömüç'e aittir. Yapı 1969 yılında Bağdat caddesine kazandırılmıştır. Yapıda taş kaplamalar cephede kullanım biçimleri cepheye öne çıkaran bir farklılıktır. Demir korkuluklar bu kez tasarıma katılmıştır. Sonradan eklenmiş hissi yerine tasarımın bir parçasıymış hissi vermektedir. Yine geometrik oranın başarıyla işlendiği bir örnek görülmektedir.

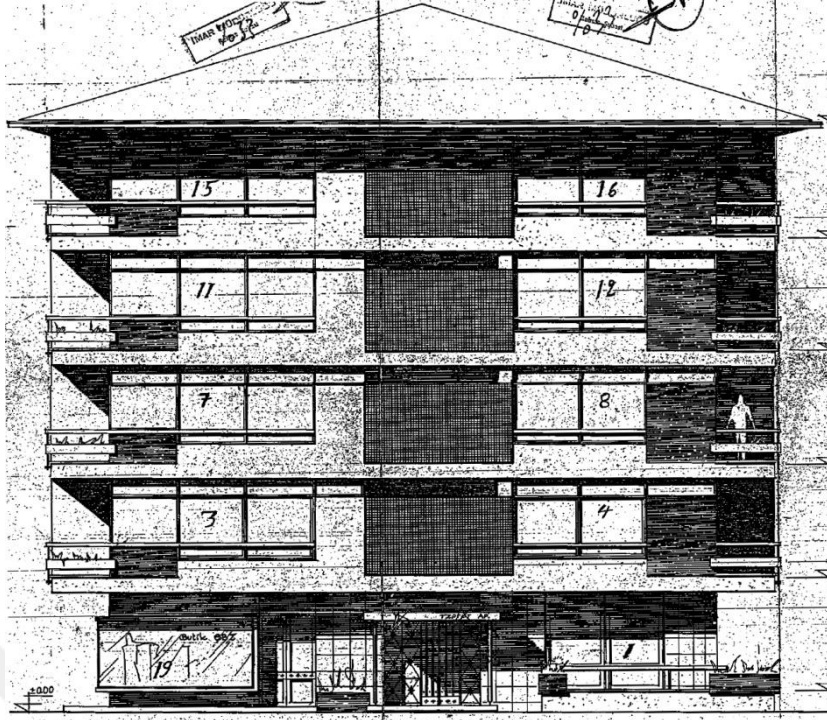

Şekil 167. Örnek 17 Kesit

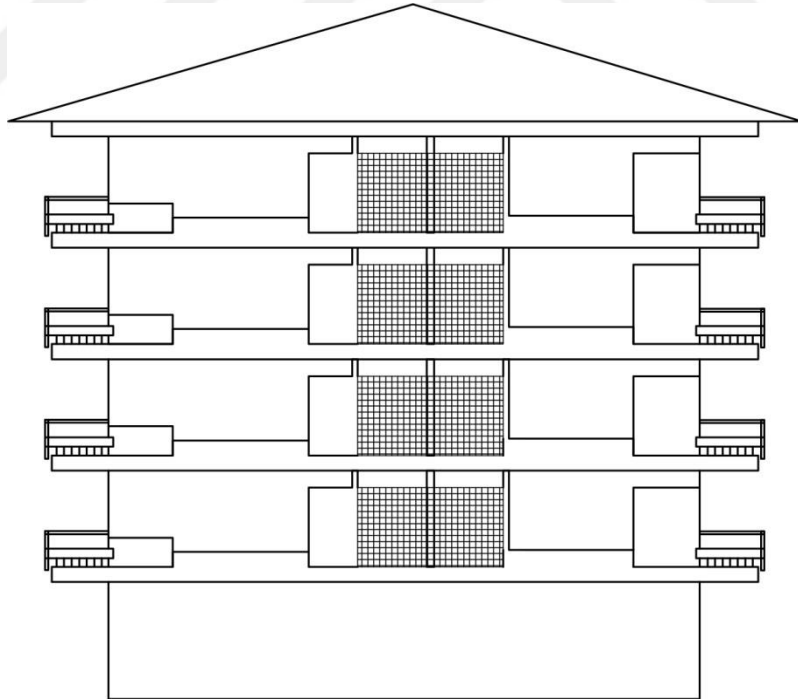

Cephe genel hatları ile incelendiğinde sade bir görünüşe sahiptir. Minimal bir tarzı olduğu söylenemese de gözü yormayan tasarımıyla cephe yerini alır. Güneş kırıcılar cephede baskın olarak gözlemlenmiştir. Balkonların korkuluklarını cephede önemli bir tasarım elemanı olarak ele alınmıştır. Dikey ya da yatay baskın bir çizgi biçimi doğrudan gözlemlenmemektedir. Ancak güneş kırıcılar dikey yönelim göstermektedir. Malzeme ve sadelikle öne çıkan bir cephe tipolojisi mevcuttur.

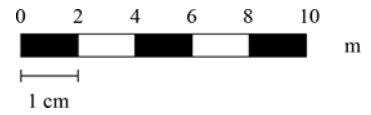
Aşağıda Şekil 168, Şekil 169 ve Şekil 170' te cephenin strüktür analizi, malzemeye olan ilişkisi ve cephe geometri analizi yapılmıştır.

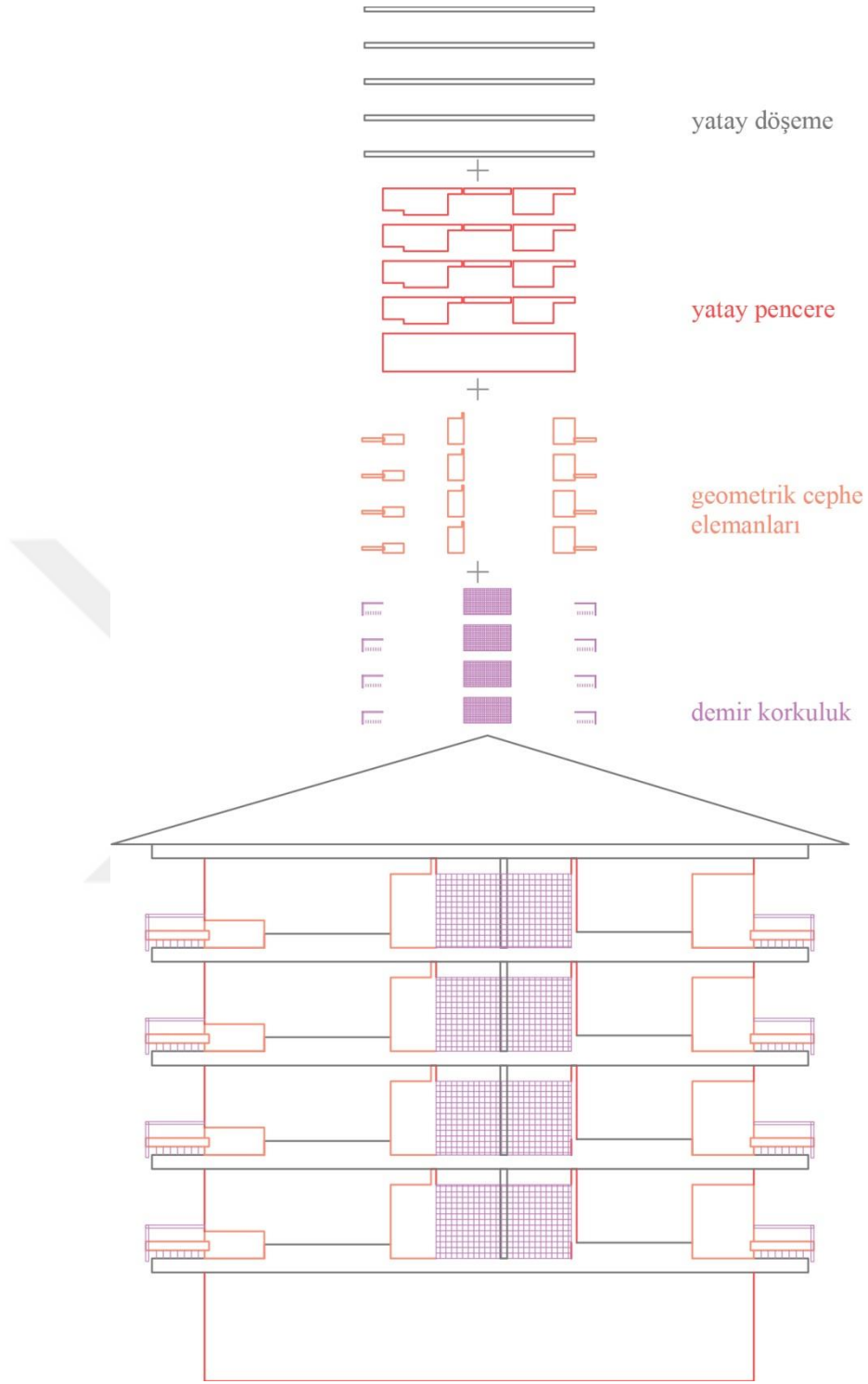

Şekil 168. Örnek 17 Görünüş

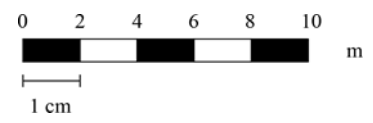

Şekil 169. Örnek 17 Uygulanan Cephe

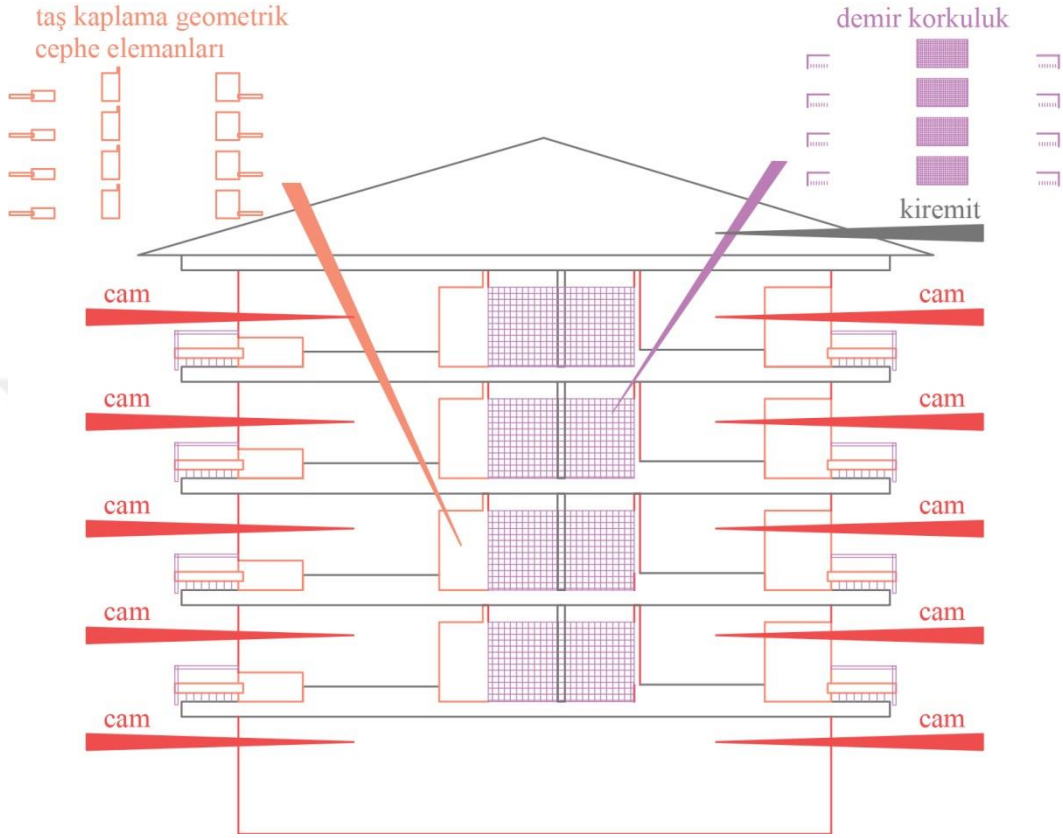

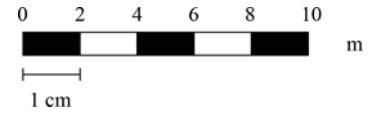
Şekil 170. Örnek 17 Cephe Strüktür Analizi

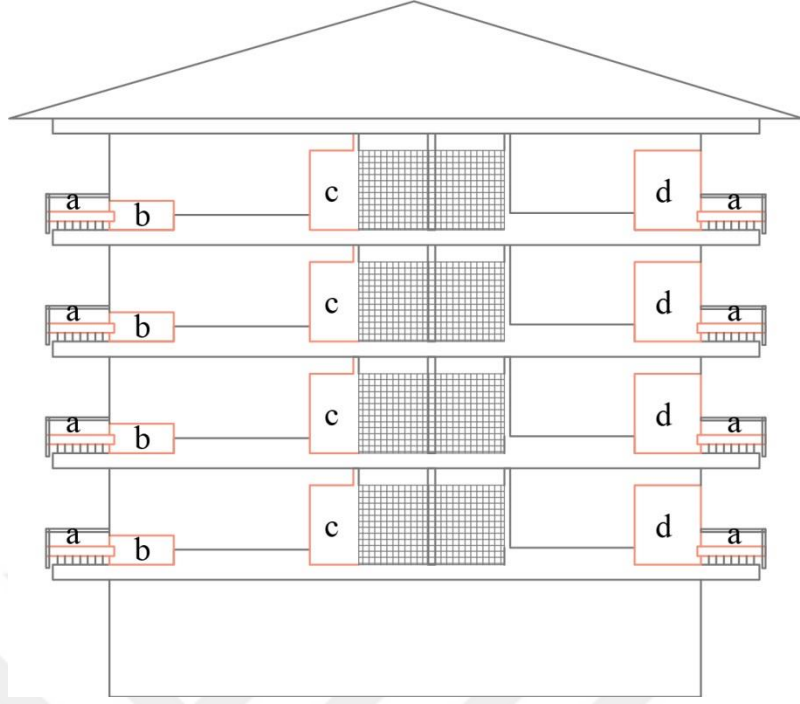
Yukarıda yapının cephe strüktürü incelendiğinde yatay döşeme, yatay pencere sistemi devam eder. Cephede kullanılan taş kaplama ile korkuluk ve güneş kırıcı işlevselliği sağlayan demir korkuluklar yapının kimliğini tanımlar.

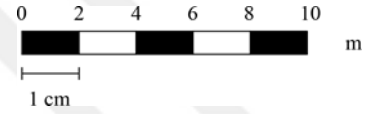
Şekil 171. Örnek 17 Cephe Malzeme Analizi

Cephede betonun farklı kullanımının yanı sıra cam, demir korkuluklar ve diğer geometrik elemanlar kendi içlerinde bir uyum içerisinde yerleştirilmişlerdir. Diğer incelenen yapılar gibi dönemin pratik ve yaygın malzemeler bu cephede de görülmektedir. Bu materyallerin kullanımının en önemli özelliklerinden biri de malzemeye ulaşımın pratikliği ve ekonomik anlamda daha kolay karşılanabilir olmasıdır.

Şekil 172. Örnek 17 Cephe Geometri Analizi

Cephede sadeliğin hakim olduğu ilk bakışta görülmektedir. Demir korkuluklar ve güneş panelleri cephede ilk fark edilen elemanlar olup dikey bir yönelim göstermektedirler. Cephede kullanılan bütün elemanlar arasında tekrar eden bir oran olduğu cephe geometri analizinden anlaşılmıştır. Bu yapı da diğer yapılar gibi modern mimari esinlenilerek dengeli bir geometriye sahiptir.

Yapıların ortak özelliklerinden birisi de demirin malzeme olarak korkuluklarda kullanılmış olmasıdır. Cadde cephesindeki balkonlar ve genellikle yine cephelerde kullanılan Le Corbusier'in yatay pencereleri, ayrıca neredeyse tüm incelenen yapılarda mimarların geometrik oranlara başvurmuş olmaları bize Bağdat caddesindeki tipoloji hakkında genel bir bilgi vermektedir.

2.3. Bölüm Sonucu

Bağdat Caddesi'ndeki yapılardan elde edilen veriler doğrultusunda yapıların cephelerinden betonarme geometrik formların baskın olarak kullanıldığı görülür. Bu formlar genellikle tekrar eden veya farklılaşan geometrilere ve geometrik oranlara sahiptir. Dik açılı formlar kullanılabilirdiği gibi eğrisel formlara da yer verilmiştir. Analizlerden elde edilen verilere göre betona doku verilerek cephede tasarım elemanı olarak kullanıldığı da görülmektedir.

İncelendiği üzere konut 7 ve 12 örneğinde geometrik formlar kullanılarak cephede ışıklık oluşturulduğu görülmektedir. Konut 7 örneğinde ışıklıklar ile cepheye farklı bir tipoloji tanımlayan tasarımcı Muammer Gerekli iken konut 12 örneğinin kimin tasarımı olduğu bilinmemektedir.

Modern mimarinin izleri sürülen bu çalışmada Bağdat Caddesi'ndeki yapılan analizlerde konut 6 ve 16 örneklerinde cephede mozaik kullanımı Bauhaus etkisi altında kaldığını gösterir. Konut 6 örneğinin mimarı Mehmet Cemal Bolgil, Konut 16 örneğinin mimarı ise Nusret Nurdan Eren olarak tespit edilmektedir. Bu durum iki mimarın meslek hayatlarında böyle bir tavır izlediğini düşündürür.

Melih Koray ve Ergin Gömüç'ün ortak tasarımı olan konut 13 örneğinden anlaşıldığı üzere iki mimar ortak mimari anlayışa sahiptir. Yapının cephesindeki sade, keskin görünüm iki dönem mimarının ortak başarısıdır.

Analizlerden tespit edilen verilere göre Bağdat Caddesi'nde güneş kırıcı kullanımının ilk denemeleri olarak gösterilebilecek yapılar mevcuttur. Güneş kırıcıların; betonarme formlarla, demir kullanılarak ve renkli cam gibi malzemelerle cephede kullanıldığı görülmektedir. Buradan anlaşılacağı gibi malzemeler görsel amacının dışında işlevsel kullanımıyla tasarıma katılabilmektedir.

Tablo 7. Bağdat Caddesi Konutlarında Modern Mimari Tasarım İlkelerinin Analizi

BAĞDAT CADDESİ KONUTLARINDA MODERN MİMARİ TASARIM İLKELİRİNİN ANALİZİ	TASARIM İLKESİ					
	YATAY DÖŞEME	YATAY PENCERE	KÜTLE GEOMETRİSİ	ÇATI	MALZEME	SÜSLEME
KONUT 1 1969 			 PRİZMA		BETON DEMİR CAM KİREMİT	
KONUT 2 1970 			 PRİZMA		BETON DEMİR CAM KİREMİT	
KONUT 3 1970 			 PRİZMA		BETON DEMİR CAM	
KONUT 4 1966 			 PRİZMA		BETON DEMİR CAM KİREMİT	
KONUT 5 1973 			 PRİZMA		BETON DEMİR CAM KİREMİT	
KONUT 6 1973 			 PRİZMA		BETON DEMİR CAM KİREMİT MOZAİK K.	
KONUT 7 1961 			 PRİZMA		BETON DEMİR CAM KİREMİT	
KONUT 8 1966 			 PRİZMA		BETON DEMİR CAM KİREMİT MERMER	

KONUT 9 1969						BETON DEMİR CAM KİREMİT	
KONUT 10 1968						BETON DEMİR CAM KİREMİT	
KONUT 11 1969						BETON DEMİR CAM	
KONUT 12 1967						BETON DEMİR CAM KİREMİT TAŞ K.	
KONUT 13 1969						BETON DEMİR CAM KİREMİT	
KONUT 14 1971						BETON DEMİR CAM KİREMİT TAŞ K. MERMER	
KONUT 15 1969						BETON DEMİR CAM KİREMİT MERMER	
KONUT 16 1974						BETON DEMİR CAM KİREMİT TAŞ K. MOZAİK K.	
KONUT 17 1969						BETON DEMİR CAM KİREMİT TAŞ K.	

*Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Bağdat Caddesi'ndeki konutlarında modern mimari tasarım ilkelerinin analizi ile Bağdat Caddesi'ndeki konutların cephelerinin süslemeden arınırken her birinin birbirinden farklılaşmayı başardığı görülmektedir (bkz. Tablo 7). Özellikle Melih Koray, Ergin Gömüç, Muammer Gerekli, Mehmet Cemal Bolgil, Nusret Nurdan Eren, Doğan Akyol, Atay Aliyazıcıoğlu yapılarının cepheleri farklı birer tipoloji ortaya koymaktadırlar. Dönemin mimarlarının, farklı cephe tipolojilerini gerçekleştirirken modern mimarinin geometrik form ve geometrik oranlarına, teknoloji ve malzemelerine, tasarım ilkelerine başvurdukları analizlerde ve tablo 7 de görülmektedir.

Bağdat Caddesi'ndeki dönemin özelliklerini yansıtan konutların cephelerinde yapılan analizlerde yapıların ortak bir mimari üsluba sahip olduğu görülür. Betonarme iskelet sistemi ortak özellik olarak görülmektedir. Modern mimaride düz çatı uygulanırken incelenen yapılarda kırma çatı yaygın olarak kullanılmıştır. Geleneksel tarzın dışında, yalın olarak nitelendirilebilecek cepheler mevcuttur. Uluslararası stilin özelliklerinden olan yatay döşeme, yatay pencere, serbest plan, serbest cephe ortak özelliklerin olduğu görülmektedir. Geniş yatay pencereler yapıların kentsel mekânla iletişimde kalmasını sağlayarak kentle iç içe yapı tasarımına imkân verir.

3. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Mimaride cephelerin karakterleri; ait olduğu dönemin tasarım öge ve ilkelerine bağlı olarak şekillenmektedir. Türkiye mimarlığında cephe kurgusunun nasıl şekillendiğini araştıran bu çalışmada cepheler üzerinde dönemin tasarım öge ve ilkeleri ile analizler yapılmıştır. Literatür çalışmalarında belirlenen tasarım ilkeleri çerçevesinde dünya genelindeki konut cepheleri ve alan çalışması için seçilen Bağdat Caddesi konut cepheleri üzerinde yapılan analizlerle Türkiye mimarlığında Modern Mimarinin etkin olduğu dönemin cephe kurgusu üzerindeki etkisi tespit edilmiştir.

‘Modernleşme’ çabasında olan Türkiye’nin her alanda olduğu gibi kültürel ve mimarlık ortamı da etkilenmiştir. O yıllarda yayınlanan Türk dergileri modern yaşama, modern insana vurgu yapmaktadır. Bir Amerikalı, bir Avrupalı gibi yaşama istediği Türkiye’deki önemli bir çoğunluğu etkilemiştir. Fakat bu çoğunluk kendi isteklerini, özentilerini dile getirmekten çekinmektedirler. Oysa değişmek isteyen bu grup dönemin mimarlarının tasarımlarını fark etmeden talep etmişlerdir. Dönem mimarları ise modern insanın yaşam biçimine özlem duyarken dile getirmeye çekinen bir kitlenin beklentilerini karşılamışlardır.

Dış ülkelerle yakın ilişkiler sayesinde mimarlık dergileri Türkiye’ye gelmeye başlamış ve mimarlarımız bu dergilerden Modern Mimariyi takip etme imkânı yakalamışlardır. Türkiye dışındaki mimarlık gelişmelerini ülkemize taşımayı amaçlayarak, değerli bir tutum sergilemektedirler. Dönemin mimarları yapılarının dış ülkelerin mimarlıklarının izlerini taşımasından rahatsız olmadan modern mimariden etkilenecek tasarım yapmışlardır. Dönemin mimarları ürettikleri tasarımların takdir edilmeye bile çekinildiği, gerek görülmediği bir mimarlık ortamında üretmeye devam etmişlerdir. 1950-1975 yılları arası tasarım anlayışının taklitçilik olduğunu düşünenler olsa da yapılan tasarımlar modern mimariden esinlenerek ortaya çıkmıştır.

1950’li yıllar ise Türkiye mimarlık ortamında uluslararası stilin kabul görmeye ve uygulanmaya başladığı yıllar olarak görülmektedir. Dünya konutlarında

modern mimari tasarım ilkelerinin analiz verileri ve literatür verilerinden elde edilen bilgiler doğrultusunda Uluslararası stile dayalı mimarlıkta planda ve kütlede kare dikdörtgenler prizması gibi temel geometrik formlar, yatay pencereler, süsten arınmış cephe düzeni, betonarme ve çelik iskelet sistemi görülmektedir (bkz. tablo 6).

Bağdat caddesindeki yapıların cephelerinde ise yukarıda bahsedilen etkiler yoğunlukla görülmektedir. Bağdat Caddesi konutlarında modern mimari tasarım ilkelerinin analiz verilerine göre süslemeden arınmış yalın cepheler, dik açılı geometriler ve formlar, serbest plan, serbest cephe, betonarme iskelet sistemi kullanıldığı tespit edilmiştir (bkz. tablo 7).

Alan çalışmalarından elde edilen veri analizleri sonucunda;

Yatay döşeme: Le Corbusier'nin mimarlıkta 5 noktasından biri olan döşemenin taşıyıcıdan öne çıkarılmasıyla cephe tasarımı özgürleşir. Rasyonalizmin etkilerinden biri olan döşemelerin cepheye yansıtılmasıyla balkon oluşumu ile yatay, düz çizgili cepheler Bağdat Caddesi yapılarının cephe kurgusunun temelini oluşturmuştur (bkz. tablo 6) (bkz. tablo 7).

Yatay pencere: Bağdat Caddesi'ndeki konutlarda geleneksel, mahremiyet odaklı tarzın dışına çıkılarak Modern Mimarlığın yatay pencereleri tercih edilmiş ışık ve havadan maximum fayda sağlanmıştır. Analiz verilerine göre yatay pencerelerin konumu, boyutu tasarım ilkeleri doğrultusunda cephe kurgusuna dahil olmuştur (bkz. tablo 6) (bkz. tablo 7).

Kütle geometrisi: Rasyonel mimarlığın önerdiği prizmatik kütleler, geometrik formlar Bağdat Caddesi'ndeki yapılarda yaygındır. Analiz verilerine göre geometrik formların kütlede kullanımının dışında cephede tasarım elemanı olarak kullanıldığı tespit edilmiştir. Tasarımcıların kişisel yorumlarını katarak cephede geometrik formların kullanılması yapıların yalın, güçlü görünümünü korurken yapılara öznellik kazandırmıştır. Bağdat Caddesi'nde 1950-1975 yılları arasındaki yapıların cephe kurgusunda basit geometrik formların ve geometrik oranların önemli bir etken olduğu ortaya konmuştur (bkz. tablo 6) (bkz. tablo 7).

Çatı: Modern Mimari düz çatıyı önerirken Bağdat Caddesi'ndeki konutların çoğunda kırma çatı uygulanmıştır. Bu bağlamda Bağdat Caddesi'nde 1950-1975 yılları arasındaki konutlarda çatı tasarımı yöresel verilerle cephe kurgusunda yer almıştır (bkz. tablo 6) (bkz. tablo 7).

Malzeme: Süslemeden arınmış, gösterişsiz yalın cephe görümlerine benimseyen modern mimari bu ilkelerini az sayıda uyumlu malzemeleri bir araya getirerek gerçekleştirmiştir. Alan çalışmasının analiz verilerine göre Bağdat Caddesi'nde 1950-1975 yılları arasındaki konutların cephe tasarımlarında beton, demir, mermer gibi dönemin ucuz ve kolay ulaşılabilen malzemelerinin tercih edilmesiyle yalın cepheler oluşturulmuştur (bkz. tablo 6) (bkz. tablo 7).

Süsleme: Modern mimari süslemeyi reddederken Bağdat Caddesi'ndeki yapılarda geometrik formların kütlede kullanımının dışında cephede tasarım elemanı olarak kullanıldığı tespit edilmiştir. Modern mimariyi takip eden Türkiye Mimarlığı'nda cephede basit geometrik formlar kullanılarak yalın, gösterişsiz fakat kimlikli cepheler var olmuştur (bkz. tablo 6) (bkz. tablo 7).

Alan çalışması verilerine göre Modern mimarinin geometrik form ve geometrik oranlarına, teknoloji ve malzemelerine, tasarım ilkelerine başvurdukları anlaşılmaktadır. Her birinin birbirinden farklılaşmayı başardığı yapılarda dönem mimarları kendi stillerini yansıtmaktadırlar. Mimarların tasarımlarına öznellik katmaları kişisel düzeyde de olsa mimarlık ortamımızın yeni arayışlar peşinde olduğunu gösterir.

Türkiye mimarlığının Modern Mimari ile ilişkisini cepheler üzerinden ortaya koymayı amaçlayan bu çalışmada Bağdat Caddesi konutlarında yapılan analizlere göre cephe kurgularında modern mimarinin izlerine rastlanmıştır. Modern mimariden esinlenerek üretilen konutların günümüzde bile kimliğini koruması ve modern dönemin izlerini taşıması bakımından oldukça değerli olduğu görülmektedir. Bu bağlamda dönüşüm sürecindeki Bağdat Caddesi'ndeki konuların tamamının yıkılmadan önce bir belge niteliği taşıyan bu tezin literatüre katkısı olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Acar, İ. (1996). Anadolu'da Tarih Öncesi Çağlardan Tunç Çağı Sonuna Kadar Konut ve Yerleşme. *Habitat II Konferansı*. İstanbul: Tarih Vakfı Yayını.
- Akbulut, M. R. (1994). Kadıköy. *İstanbul Ansiklopedisi*, 4. İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı T.C. Kültür Bakanlığı.
- Akbulut, R. (1994). Kadıköy. N. Akbayar içinde, *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi* (s. 329-339). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Akın, G. (1990). Venturi Postmodernizm. *Mimarlık Dergisi*(3), 55-59.
- Akın, G. (2010). Yüzyıl Başında İstanbul: Toplumsal ve Mekânsal Farklılaşma. İ. Y. Akpınar içinde, *Osmanlı Başkentinden Küreselleşen İstanbul'a: Mimarlık ve Kent, 1910-2010* (s. 20-30). İstanbul: Osmanlı Bankası Arşiv ve Araştırma Merkezi.
- Alsaç, Ü. (1976). *Türkiye'deki Mimarlık Düşüncesinin Cumhuriyet Dönemindeki Evrimi*. Trabzon: KTÜ Baskı Atölyesi.
- Altaban, Ö. (1998). Cumhuriyet'in Kent Planlama Politikaları ve Ankara Deneyimi. *75 Yılda Değişen Kentve Mimarlık* (s. 41-64). içinde İstanbul: Türkiye İş Bankası ve Tarih Vakfı Ortak Yayını.
- Anonim. (1931). Ev Nedir ve Bir Ev Nasıl Kurulmalı? *Modern Türkiye Mecmuası*, 1(1), 14.
- Arıdağ, L., & Kavurmacıoğlu, Ö. (2013). Strüktür Tasarımında Geometri Ve Matematiksel Model İlişkisi. *Beykent Üniversitesi Fen ve Mühendislik Bilimleri Dergisi*, 6(2), 59-76.
- Arıkan, B. (2013). Kentsel Mekanın Değişimi ve Konut Dokusunda Katmanlaşma: Feneryolu Mahallesi Örneği. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul : İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Arkitekt. (1952a). Merbank Mahallesi Zincirlikuyu. 20, 215-224.
- Arkitekt. (1952b). Levend Mahallesi, 1. Kısım İnşaatı. 20, 174-181.
- Aslanoğlu, İ. (1988). Modernizmin Tanımı, Sınırları, Erken 20. Yüzyıl Mimarlığında Farklı Tavrılar. *ODTÜ MFD*, 8(1), 59-66.
- Bachelard, G. (1996). *Mekanın Politikası*. İstanbul : Kesit Yayıncılık.

- Bağce, H. E. (2004). *Modernliğin Temelleri ve İkircikli Serüveni Modernlik ve Modernleşme Sürecinde Türkiye*. İstanbul: Babil Yayıncılık .
- Banham, R. (1960). *Theory and Design in the First Machine Age*. London: Architectural Press.
- Batur, A. (1998). *1925-1950 Döneminde Türkiye Mimarlığı, 75. Yılda Kent ve Mimarlık*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları Tarih Vakfı Ortak Yayını.
- Batur, A., Fersan, N., & Yücel, A. (1979). İstanbul'da Ondokuzuncu Yüzyıl Sıra Evleri. *O.D.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 5(2), 185-205.
- Behar, C., & Duben, A. (1991). *Istanbul Households: Marriage, Family and Fertility 1880-1940*. Cambridge.
- Benevelo, L. (1984). *History of Modern Architecture*. Cambridge: The MIT Pres.
- Berman, M. (1992). Modernlik/Dün, Bugün ve Yarın. *Birikim Dergisi*(34), 43-53.
- Bilgin, İ. (1997). Toplu Konut Maddesi. *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*, 3, 1803-1808. YEM Yayınları.
- Bilgin, İ. (1998). Toplu Konut Mimarisi ve ATK Lojmanları. *Arredamento Mimarlık*(11), 86-93.
- Bilgin, İ. (1999). Serbest Plan, Serbest Cephe, Serbest Ev... *Cogito*(18), 144-157.
- Bilgin, İ. (2010). 1950-1983 İçer Patlama. İ. Bilgin içinde, *İstanbul 1910-2010 Kent, Yapılı Çevre ve Mimarlık Kültürü Sergisi*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Bozdoğan, S. (1999). *Modern Yaşamak: Erken Cumhuriyet Kültüründe Kübik Ev, Tarihten Günümüze Anadolu'da Konut ve Yerleşim*. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- Bozdoğan, S. (2001). *Modernizm ve Ulusun İnşası*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Bozdoğan, S. (2002). *Modernizm ve Ulusun İnşası Erken Cumhuriyet Türkiyesi'nde Mimari Kültür*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Budak, C. (1985). Modern Mimarlığın Kavramları Üstüne. *Mimarlık Dergisi*, 17-23.
- Candaş, E. (2007). İstanbul'da Dışa Kapalı Konut Sitelerinin Tasarımında Güvenlik Konusunun İrdelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: İ.T.Ü Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Cengizkan. (2002). *Modern'in Saati*. İstanbul: Boyut Yayınları.

- Cengizkan, A. (2000). Bir Yabancılaşma Nesnesi Olarak Banyo. *Arredamento Mimarlık*(5), 130-139.
- Cengizkan, N. M., & Cengizkan, A. (2017). *Haluk Baysal - Melih Birsal Rasyonalizmi*. TMMOB.
- Cevizci, A. (2006). *Felsefe Sözlüğü*. İstanbul: Pardigma Yayıncılık.
- Conrads, U. (1991). *20.yy Mimarlığında Program ve Manifestolar*. İstanbul: Şevki Vanlı Mimarlık Vakfı Yayınları.
- Corbusier, L. (1999). *Bir Mimarlığa Doğru*. YKY.
- Çelik, Z., Özden, E., & Yönder, A. (1979). Konuşan Mimarlık, Dinlenen Mimarlık. *Çevre Dergisi*(4), 63-69.
- Çetinel, E. (2012). Tarihsel Süreç İçinde Dış Cephe Kaplama Malzemelerinin Isı Yalıtımı Açısından İrdelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Demir, Ö., & Acar, M. (1992). *Sosyal Bilimler Sözlüğü*. İstanbul: Ağaç Yayınları.
- Dostoğlu, N. (1995). Modern Sonrası Mimarlık Anlayışları. *Mimarlık Dergisi*(263), 46-50.
- DPT. (2001). Uzun Vadeli Strateji ve Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 2001-2005. Ankara: DPT.
- Duncan, A. (1998). *Modernist Design 1880-1940*. Minneapolis: Norwest Corporation.
- Eroğlu, Ş. (2000). Mutfağın Modernizasyonu. *Arredamento Mimarlık*(3), 86-96.
- Es, M., & Akın, Ö. (2008). Konut Memnuniyeti. *Yerel Siyaset*(25), 73-80.
- Eyice, S. (1993). Bağdat Caddesi. N. Akbayar içinde, *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi* (s. 528-531). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Gençosmanoğlu, A. B. (2001). Estetik ve Mimarlıkta Kavram, Kavramsal Analiz, Kavramsallaştırma/1980 Sonrası Mimarlık Ürünleri Üzerine Örneklemeler. *Doktora Tezi*. Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Giddens, A. (1992). *Max Weber Düşüncesinde Siyaset ve Sosyoloji*. Ankara: Vadi-Toplum Yayınları.
- Giddens, A. (1992). *Max Weber Düşüncesinde Siyaset ve Sosyoloji*. Ankara: Vadi-Toplum Yayınları.

- Girouard, M. (1985). *Cities and People: A Social and Architectural History*. New Heaven: Yale University Press.
- Gropius, W. (1967). *Yeni Mimari ve Bauhaus*. (Ö. Aksoy, & E. Aksoy, Çev.) İstanbul: Mimarlar Odası Kültür Yayınları.
- Guiton, J. (1981). *The Ideas of Le Corbusier on Architecture and Urban Planning*. New York: George Braziller.
- Güngör, İ. H. (2010). *Modern Mimarlığın 100 Yıllık Gelişimi*.
- Gür, Ş. Ö. (2000). *Doğu Karadeniz Örneğinde Konut Kültürü*. İstanbul: Yem Yayınları.
- Güvenli, Ö. (2006). Tarihsel Süreç İçinde Malzeme Cephe İlişkisi ve Giydirmeye Cepheler. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Halu Yazıcıoğlu, Z. (2010). Kentsel Mekan Olarak Caddelerin Mekansal Karakterinin Yürünebilirlik Bağlamında İrdelenmesi, Bağdat Caddesi Örneği. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. İstanbul : İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Hasol, D. (1998). *Mimarlık Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Yem Yayınları.
- Hasol, D. (1999). *Mimarî İzlenimler*. İstanbul: Tunç Matbaası.
- Hasol, D. (2010). *Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü*. İstanbul.
- Huth, M. J. (1978). *The Urban Habitat: Past, Present and Future*. Chicago: Nelson-Hall.
- Hür, A. (1994). Erenköy. N. Akbayar içinde, *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi* (s. 177-179). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- İmamoğlu, O. E., & İmamoğlu, V. (1996). İnsan Evi ve Çevresi, Ankara'da Bir Toplu Konut Araştırması. *Konut Araştırmaları Dizisi*. Ankara: T.C. Başbakanlık Toplu Konut İdaresi Başkanlığı.
- Islakoğlu, P. M. (2005). Mimarlıkta Minimalizm. *Ege Mimarlık Dergisi*, 3(55), 14-19.
- Joedicke, J. (1966). *Modern mimarinin gelişimi*. İTÜ Mimarlık Fakültesi.
- Kaçel, E. (1998). Inhabitant Nasıl Kurtulur, Nasıl Hapsolür? *Arredamento Mimarlık*(11), 94-99.
- Kafka, K. (1983). Cephe. *Yapı Dergisi*, 50(4), 24-30.

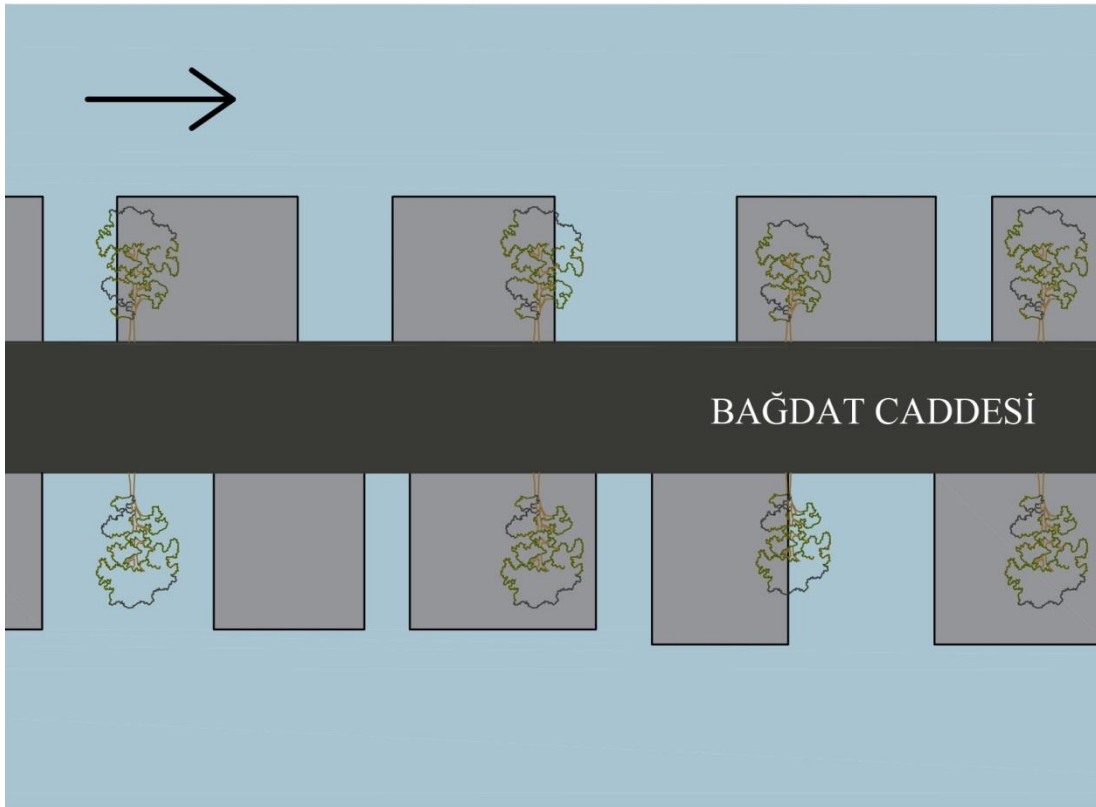
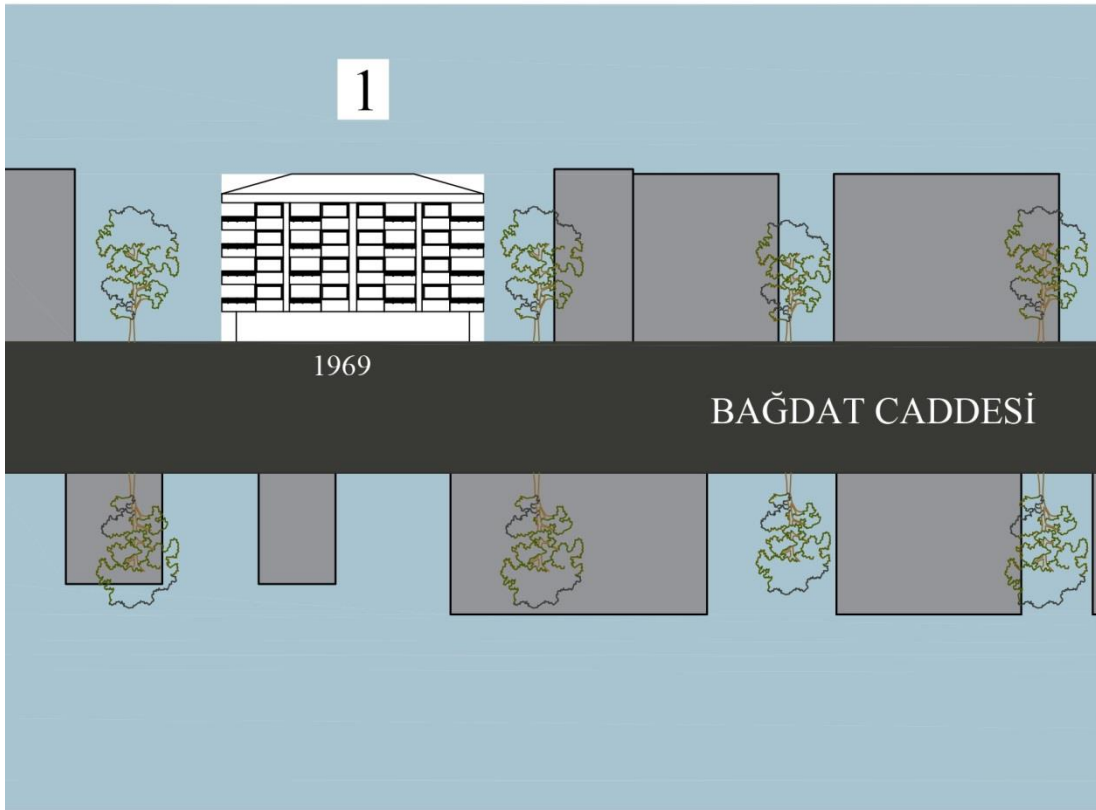
- Kahveci, Ö. E. (2005). Metropol Deviniminde Gündelik Yaşam ve Konutun Dönüşümü. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: İ.T.Ü Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Karagüler, M. (2014). Mimari Beton Uygulamaları. *Hazır Beton, Türkiye Hazır Beton Birliği*, 73-83.
- Keleş, R. (1983). *Türkiye’de Şehirleşme, Konut ve Gecekondu* (3 b.). İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Keleş, R. (2010). *Kentleşme Politikası* (11 b.). Ankara: İmge Kitabevi.
- Kellekçi, Ö. L. (2005). Kullanıcıların Konut ve Çevresel Kalite Memnuniyetinin Belirleyicileri: İstanbul Metropolitan Alan Örneği. *Doktora Tezi*. İstanbul: İ.T.Ü Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Keyder, Ç. (1989). *Türkiye’de Devlet ve Sınıflar*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Kıran, B. (2017). *Cadde Çocuğu*. İstanbul: Mona Kitap.
- Koçu, R. E. (1968). *İstanbul Ansiklopedisi* (Cilt 9). İstanbul: Koçu Yayınları.
- Korkmaz, T. (2001). Mimari Stiller: Modernizm. *XXI Mimarlık Kültürü Dergisi*, 1(6), 148-151.
- Kortan, E. (1971). *Türkiye’de Mimarlık Hareketleri ve Eleştirisi 1950-1960, XX. Yüzyılın Başında 1950’ye Kadar Olan Sürede Modern Mimarlığın Dünyadaki ve Türkiye’deki Gelişmesiyle Birlikte*. Ankara: ODTÜ Mimarlık Fakültesi Yayını.
- Kortan, E. (1974). *Türkiye’de Mimarlık Hareketleri ve Eleştirisi (1960-1970)*. Ankara: ODTÜ Yayınları.
- Kortan, E. (1986). *XX. Yüzyıl Mimarlığına Estetik Açından Bakış*. Ankara: Maya Matbaası.
- Kostof, S. (1995). *A History of Architecture: Settings and Rituals*. New York: Oxford University Press.
- Kömürlü, R. (2006). Ülkemizde Toplu Konut Üretimine Yönelik Kaynak Oluşturma Model Yaklaşımları. *Doktora Tezi*. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Kurt, H. (2000). Konut Sorunu ve Toplu Konut Üretiminde Belediyelerin Rolü. *Yüksek Lisans Tezi*. Muğla: Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kuru, R. (2008). Toplu Konutların Tasarımında Sosyal Donatıların Maliyete Etkisi. *Yüksek Lisans Tezi*. Afyon: Afyon Kocatepe Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

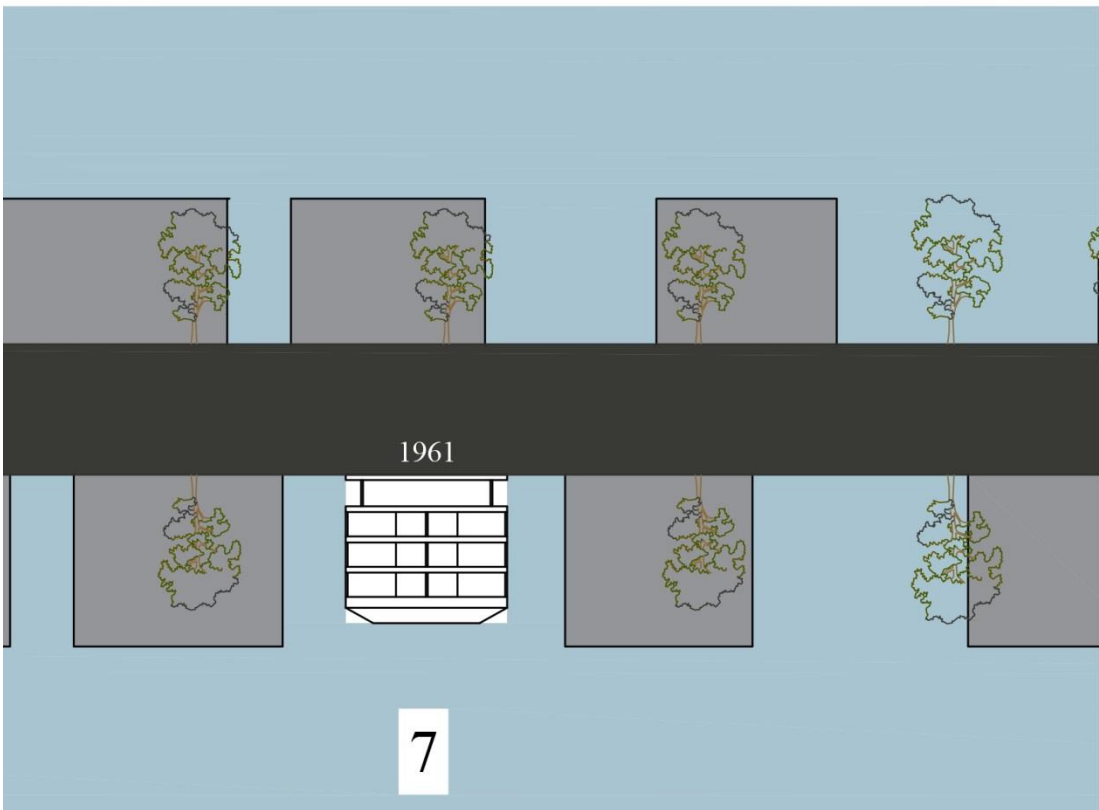
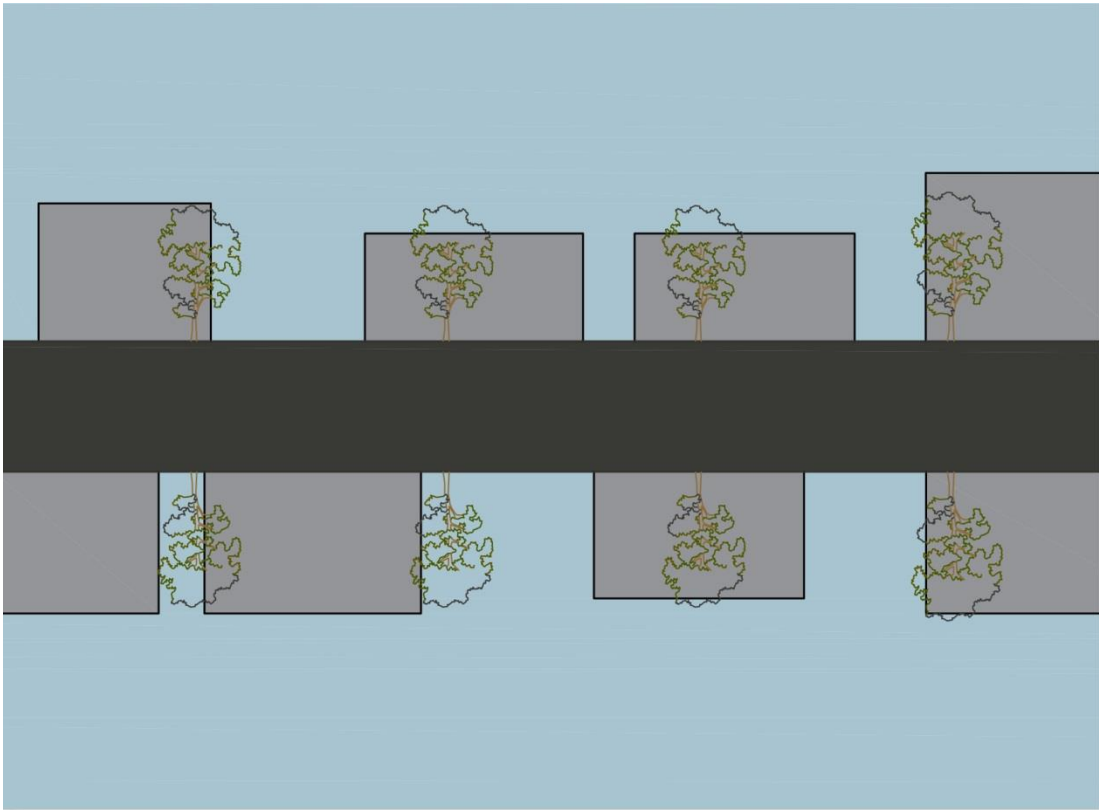
- Kuşhan, Ö. (2001). 1980 Sonrası İstanbul'da Üst Gelir Grubu İçin Tasarlanmış Dışa Kapalı Konut Siteleri. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: İ.T.Ü Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Lawrence, R. J. (1987). *Housing Dwellings and Homes, Design Theory, Research and Practise*. GB: John Wiley & Sons.
- Marcus, S. (1999). *Appartment Stories*. London: University of California Press.
- Murray, B. (1996). Living in Vienna, 1890-1939. *History Today*, 46(5), 50-55.
- Mutlu, B. (1996). Mimarlık Tarihi Ders Notları. İstanbul: Mengitan Matbaacılık ve Ambalaj Sanayi.
- Odabaşı, M. (2016). Modern İç Mekanlar: Adolf Loos ve Frank Llyod Wright. *Yüksek Lisans Tezi*. Bahçeşehir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Ortaylı, İ. (1996). Sanayi Çağında İstanbul. *Dünya Kenti İstanbul / Habitat II* (s. 54-57). içinde İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- Özcan, C. (2009). *Gözbebeğim Göztepe*. İstanbul: Heyamola Yayınları.
- Özer, B. (1965). Mimaride Üslup Batı ve Biz. *Mimarlık Dergisi*(3), 17-28.
- Pommer, R., & Christian, F. O. (1991). *Weissenhof 1927 and the Modern Movement in Architecture*. Chicago: University of Chicago Press.
- Proshansky, H., Fabian, A., & Kaminoff, R. (1983). *Place-Identity: Physical World Socialization of the Self*. New York: The City University of New York.
- Ragon, M. (2010). *Modern Mimarlık ve Şehircilik Tarihi*. İstanbul: Kabalacı Yayınevi.
- Roth, M. (2014). *Mimarlığın Öyküsü*. İstanbul: Kabalacı Yayınevi.
- Rowe, P. (1993). *Modernity and Housing*. Cambridge: The MIT Press.
- Sabuniş Dölen, Ş. (1994). Suadiye. N. Akbayar içinde, *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi* (s. 49-50). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Sacripanti, M. (1983). Cephenin Ardında. *Yapı Dergisi*, 50(4), 31-33.
- Sayar, Y., & Altun, D. A. (2012). İzmir Modern Mimarlık Mirasından Bir Yıldız Kaydı: Özsaruhan Evi (1953-2011). *Ege Mimarlık*, 8-17.
- Schittich, C. (2001). *In Detail: Building Skins: Concepts, Layers, Materials*. Basel.
- Schoenauer, N. (1981). *6000 Years of Housing*. New York: Garland STPM Press.

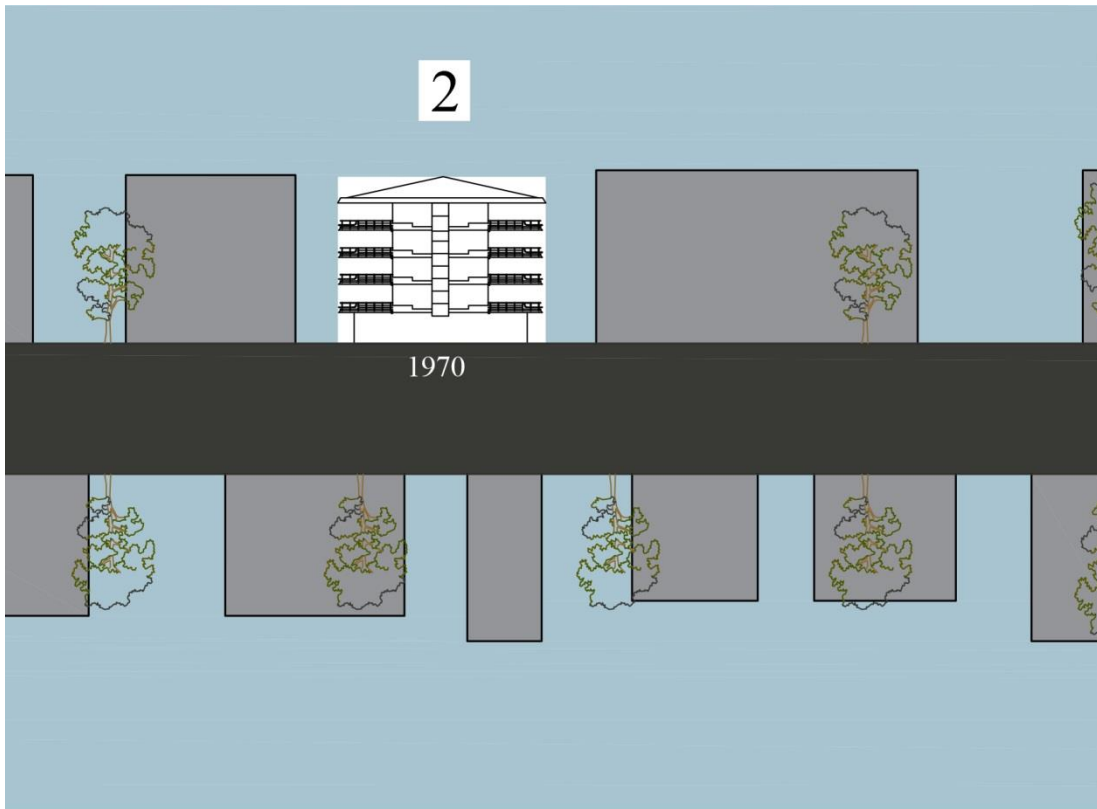
- Sey, Y. (1998). *Cumhuriyet Döneminde Türkiye 'de Mimarlık ve Yapı Üretimi*, 75. *Yılda Değişen. Kent ve Mimarlık*. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- Soygeniş, S. E. (1995). Konut Yerleşmelerinde Konut Tipoloji ve Yerleşim Örüntülerinin Değerlendirilmesine Yönelik Analitik Bir Çalışma. *Doktora Tezi*. İstanbul: İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Sözen, M. (1996). *Cumhuriyet Dönemi Türk Mimarisi*. İş Bankası Kültür Yayınları.
- Şener, S. (2000). 1944 Yılı Sonrası Toplu Konut Uygulamalarında Apartman Plan Tipolojileri. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul : İstanbul Teknik Üniversitesi.
- Şenkal Sezer, F. (2003). Giydirme Cephe Kavramı. *Mimarlık Dergisi*(311), 46-49.
- Şentürer, A. (1995). *Mimaride Estetik Olgusu*. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Baskı Atölyesi.
- Şenyiğit, Ö., & İlhan, A. (2011). Anlamsal İfade Aracı Olan Cephelerin Değerlendirilmesine Yönelik Bir Yaklaşım: İstanbul'da Meşrutiyet Caddesi'ndeki Cephelerin İncelenmesi. *Megaron Dergisi*, 6(3), 139-150.
- Şık, N. (2000). Türkiye'de Kentleşme, Mimarlık ve Sosyo Kültürel Ortam (1950-1960). *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Tanyeli, U. (1997). Modernizmin Sınırları ve Mimarlık. E. Batur içinde, *Modernizmin Serüveni* (s. 63-71). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Tanyeli, U. (1998). 90'lar Türkiye'sinde Mimari Entelektüel Ortam: Yüzyıl Başından Bu Yana Ne Kadar Yol Aldık? *Mimarlık*(280).
- Tekeli, İ. (1996a). Konut Tarihi Yazıcılığı Üzerine Düşünceler. Y. Sey içinde, *Tarihten Günümüze Anadolu'da Konut ve Yerleşme* (s. 6-14). İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- Tekeli, İ. (1996b). 19. Yüzyılda İstanbul Metropol Alanının Dönüşümü. P. Dumont, & F. Georgeon içinde, *Modernleşme Sürecinde İstanbul Kentleri* (s. 19-30). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Tekeli, İ. (1998). Türkiye'de Cumhuriyet Döneminde Kentsel Gelişme ve Kent Planlaması. Y. Sey içinde, *75 Yılda Değişen Kent ve Mimarlık* (s. 1-24). İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- Tekeli, İ. (2010). *Konut Sorununu Konut Sunum Biçimleriyle Düşünmek*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

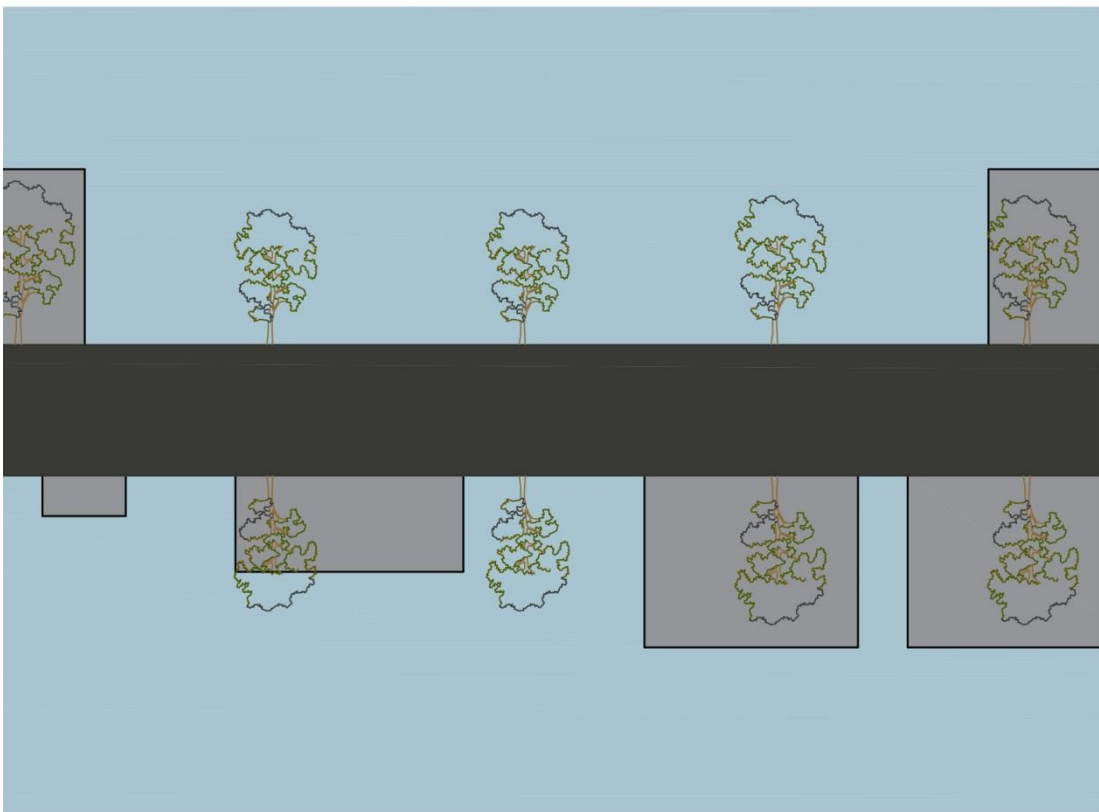
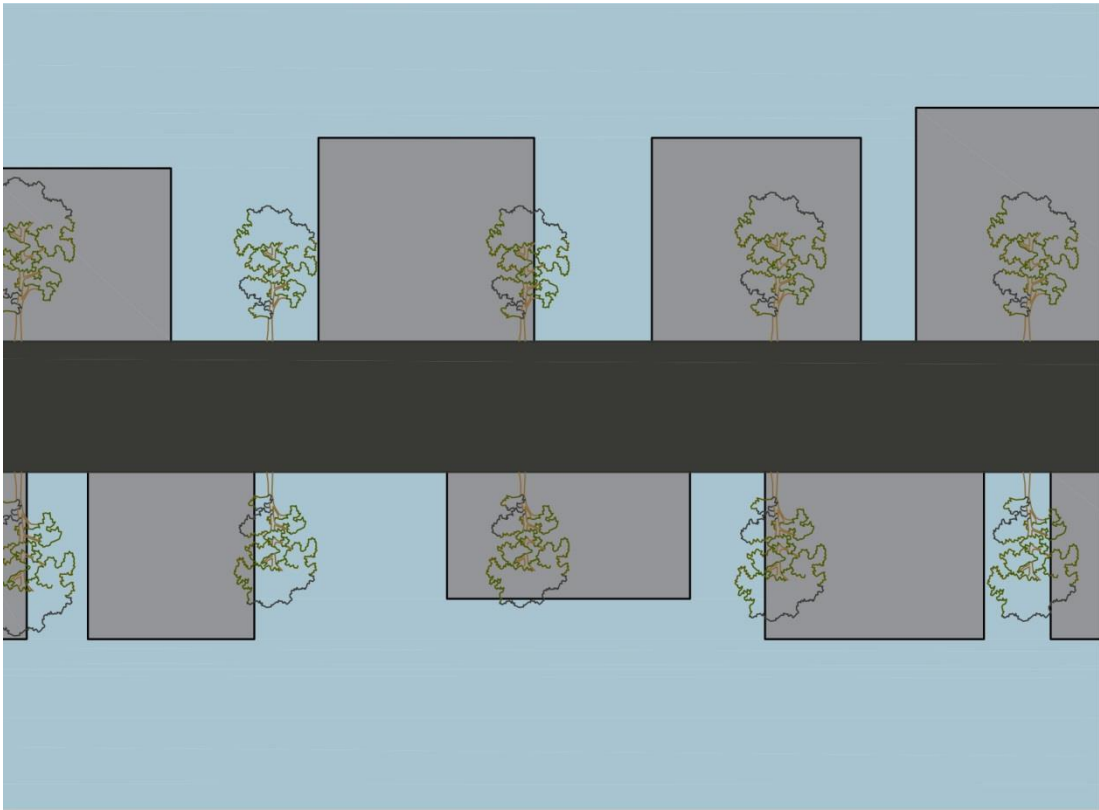
- Tiege, K. (2002). *Minimum Dwelling*. Illinois: Massachusetts Institute of Technology.
- Turgut, Z. B. (1997). Modernizm Surecinde, Siyasi Olusumların Mimari Akımlara Etkileri. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Vandevivere, I. (1983). Naif Mimarlıkta Cephe: Bir Düşün Anıtı. *Yapı Dergisi*, 50(4), 41-44.
- Yavuz, E. (2001). Türkiye’de Toplu Konut Politikaları ve Uygulamaları. *Yüksek Lisans Tezi*. Bursa: Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yıldırım, S. Ö. (2004). Mimarlık ve Estetik, Betonun Estetiği. *Beton 2004 Kongresi Bildirileri*, 573-583.
- Yıldız, D. (2004). Binalarla Tanımlanmış Dış Mekanların Kullanım Değerini Saptamaya Yönelik Çok Faktörlü Bir Analiz Modeli. *Doktora Tezi*. DTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Yörükân, A. (2005). *İnsanca Yaşamak İçin Şehir ve Konut*. Ankara: Babil Yayıncılık.
- Yücel, A. (1996). *Cumhuriyet Dönemi İstanbul’u*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Yücel, A. (2008). Bağdat Caddesi. P. Derviş, B. Tanju, & U. Tanyeli içinde, *İstanbullaşmak: Olgular, Sorunsallar, Metaforlar* (s. 33-37). İstanbul: Garanti Galeri.
- Yücel, A. (2009). Bağdat Caddesi. P. Derviş, B. Tanju, & U. Tanyeli içinde, *İstanbullaşmak: Olgular, Sorunsallar, Metaforlar* (s. 39-44). İstanbul: Garanti Galeri Yayınları.
- Zülkadiroğlu, D. (2013). Mimari Cephe Temsillerinin Kullanıcı Algısına Etkisinin İncelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul Kültür Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Zürcher, E. J. (1998). *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi*. (Ö. Laçiner, Çev.) İstanbul: İletişim Yayınları.

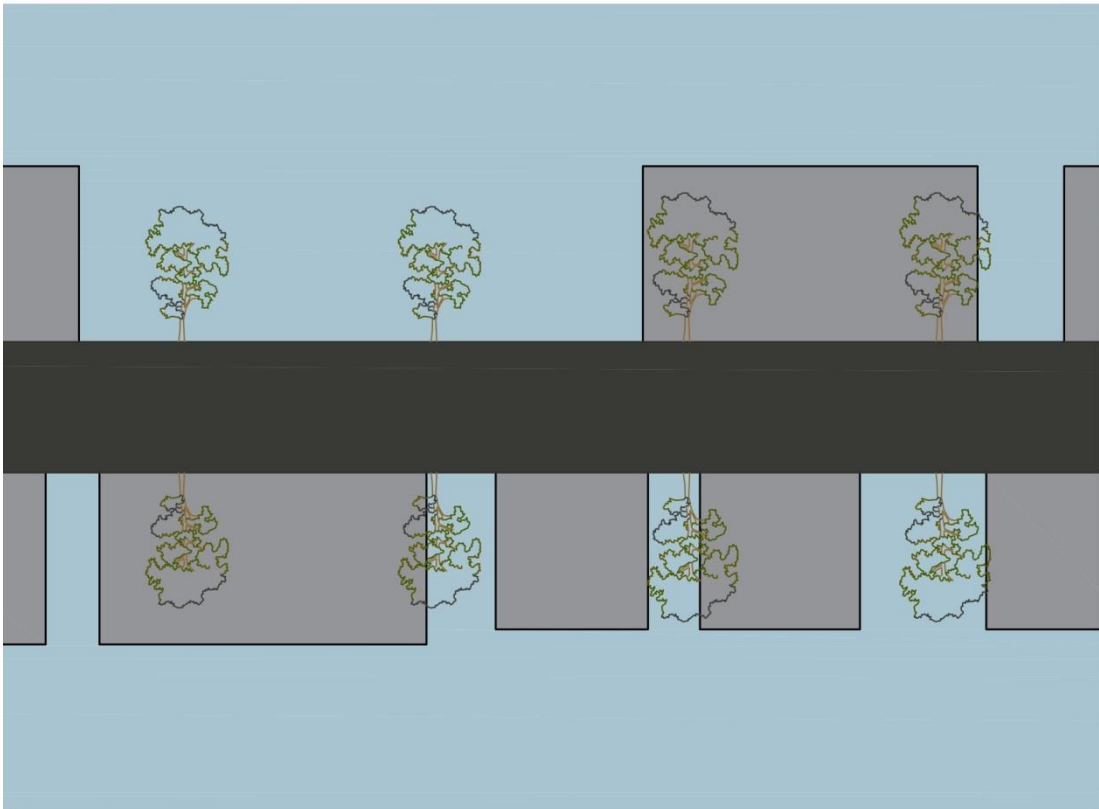
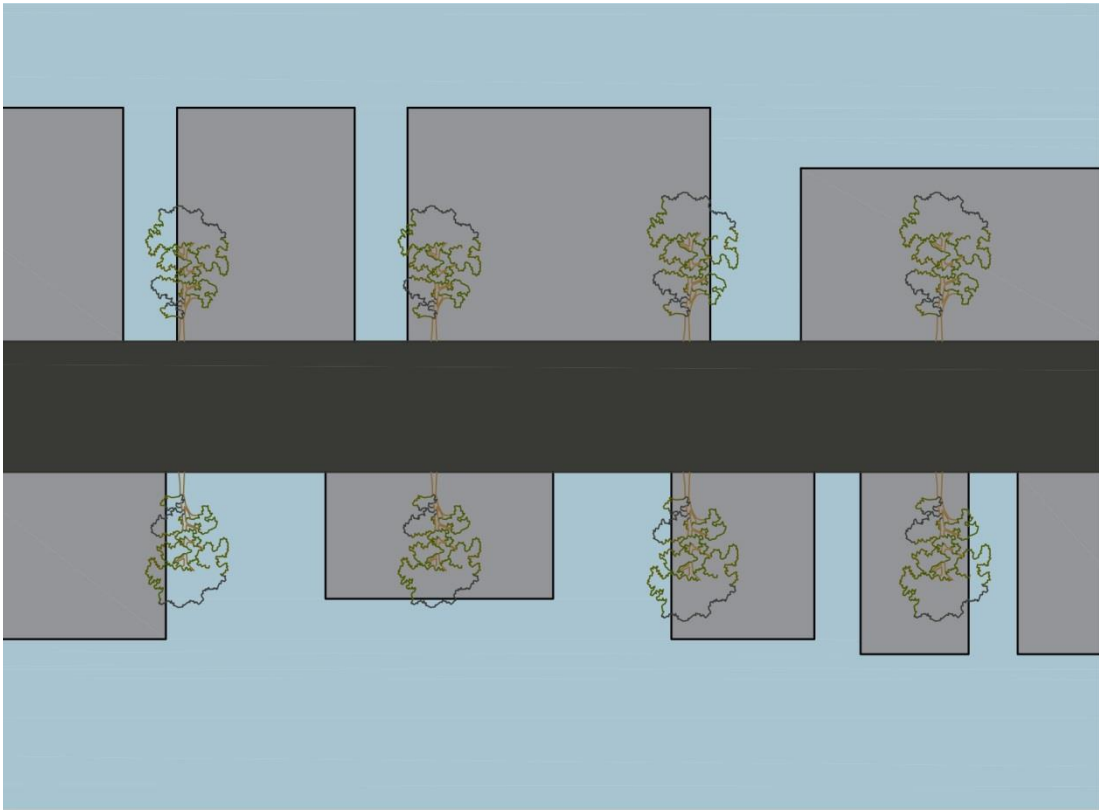
EK-1 Bağdat Caddesi Cephe Silüeti

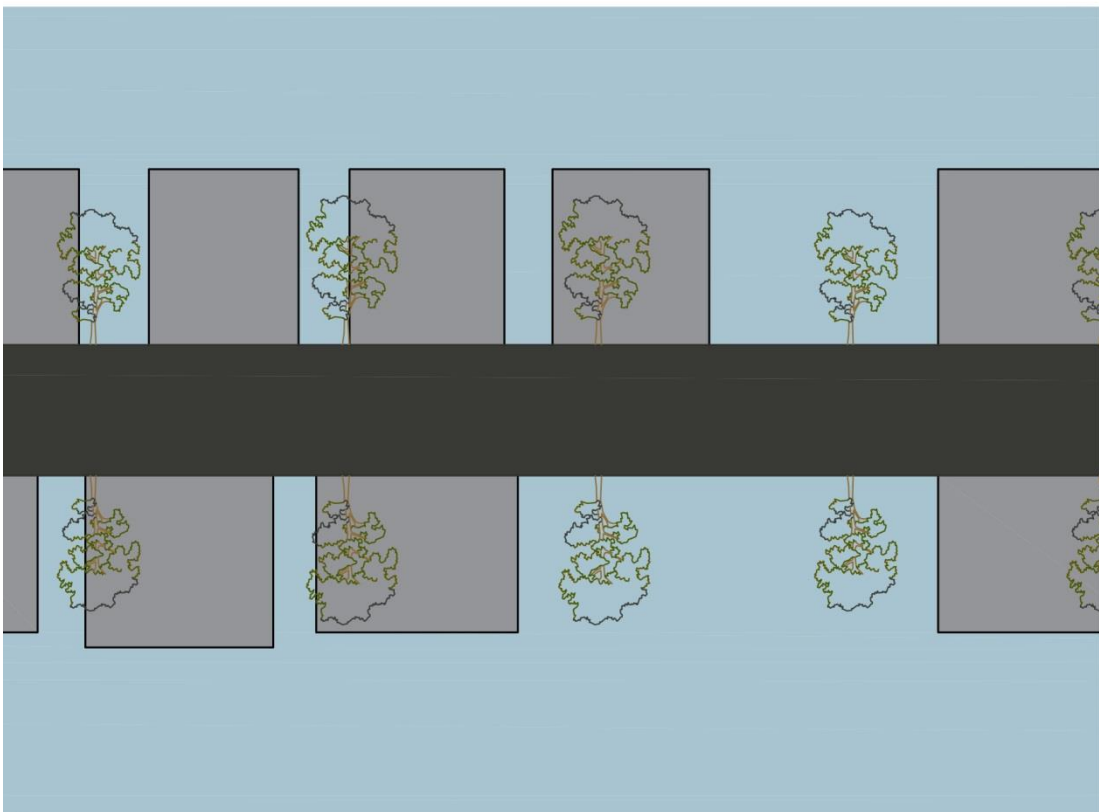
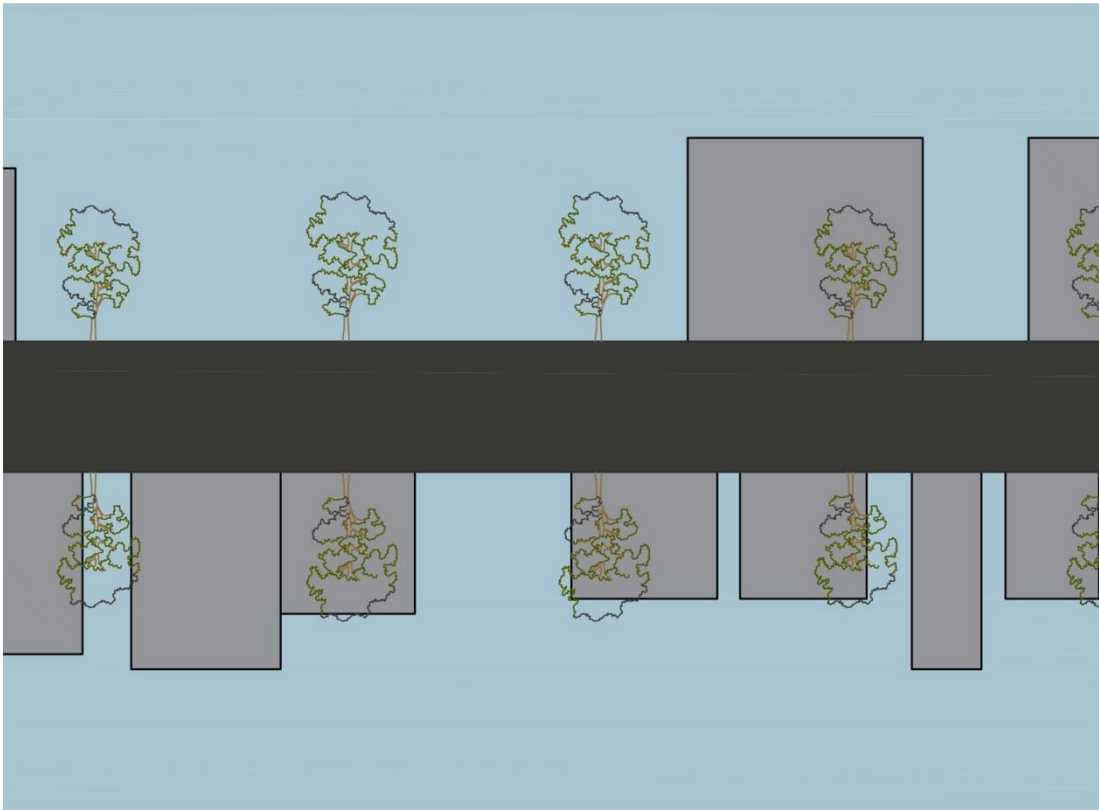

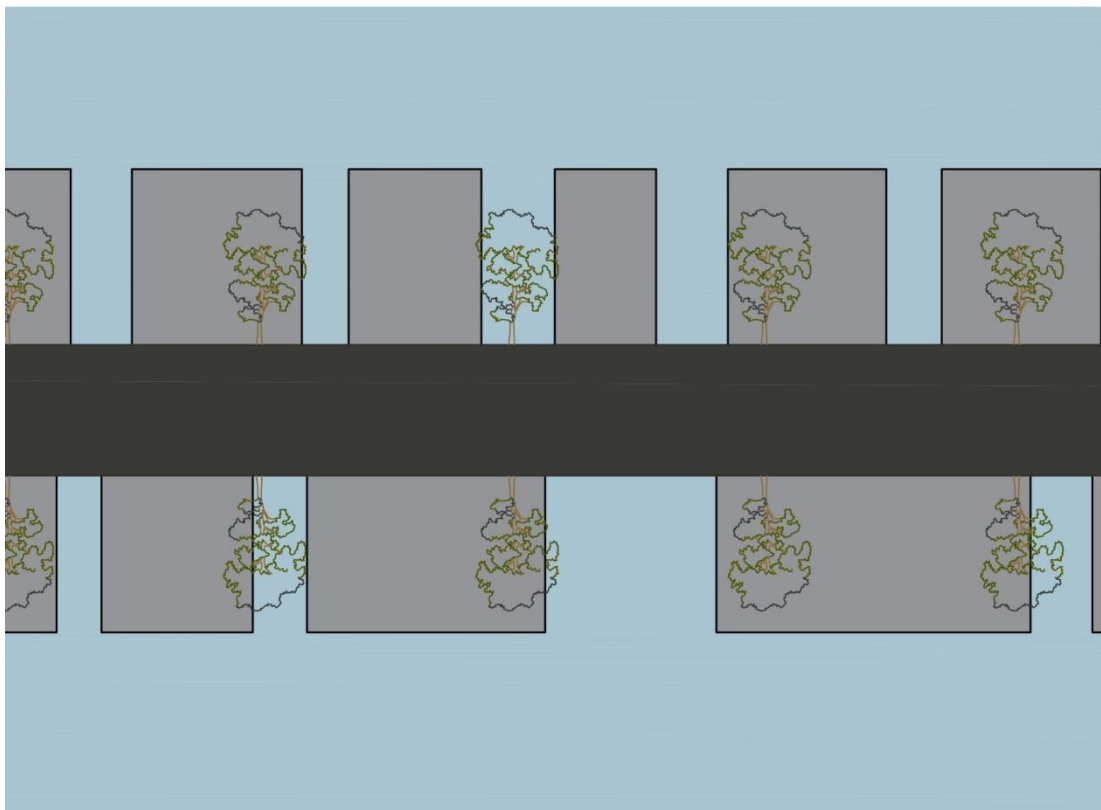
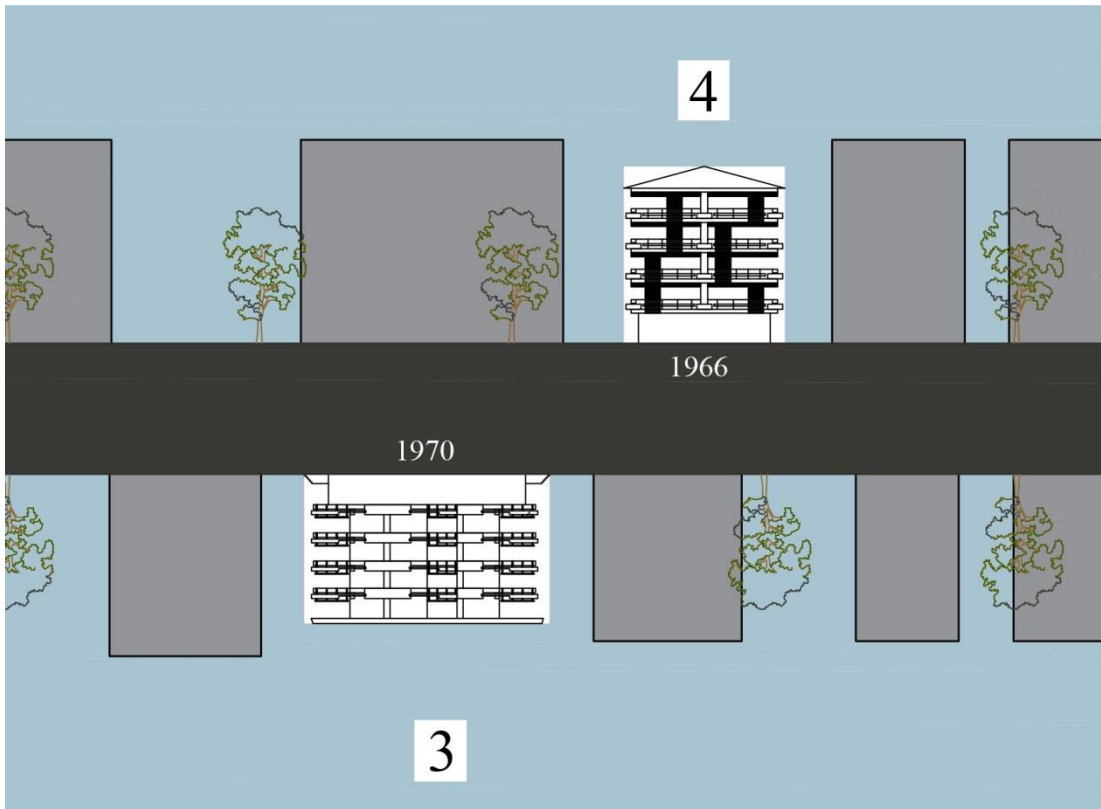

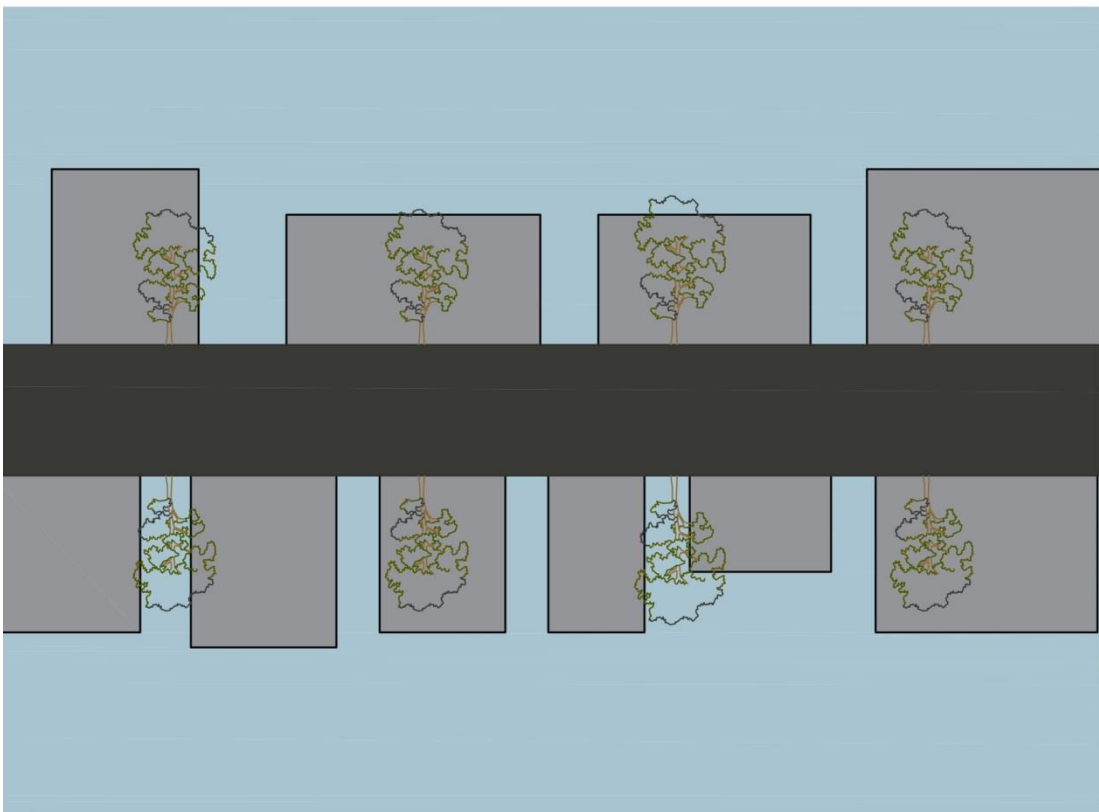
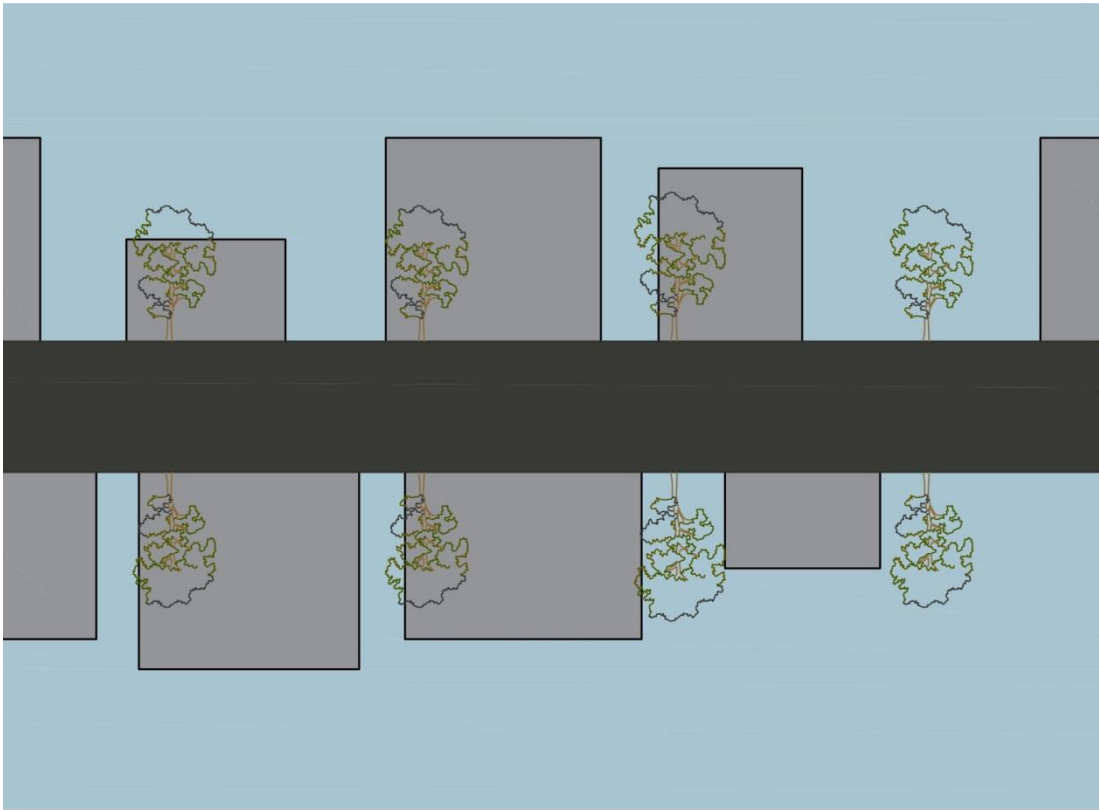

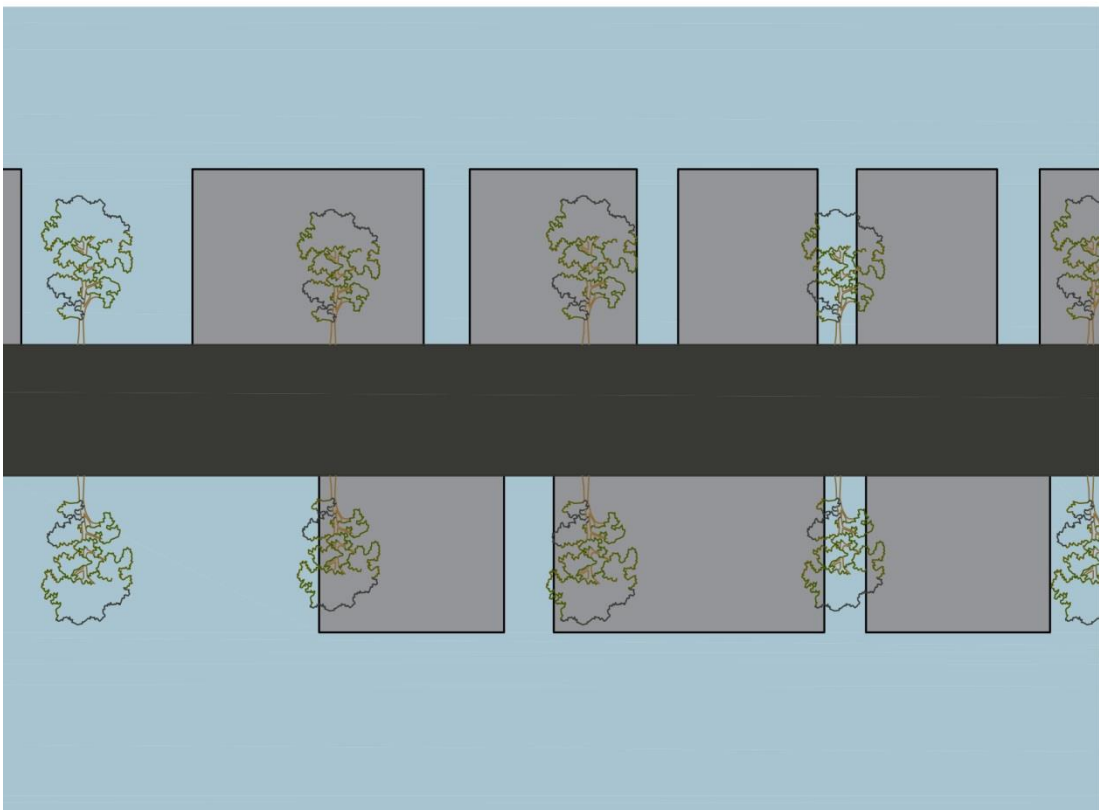
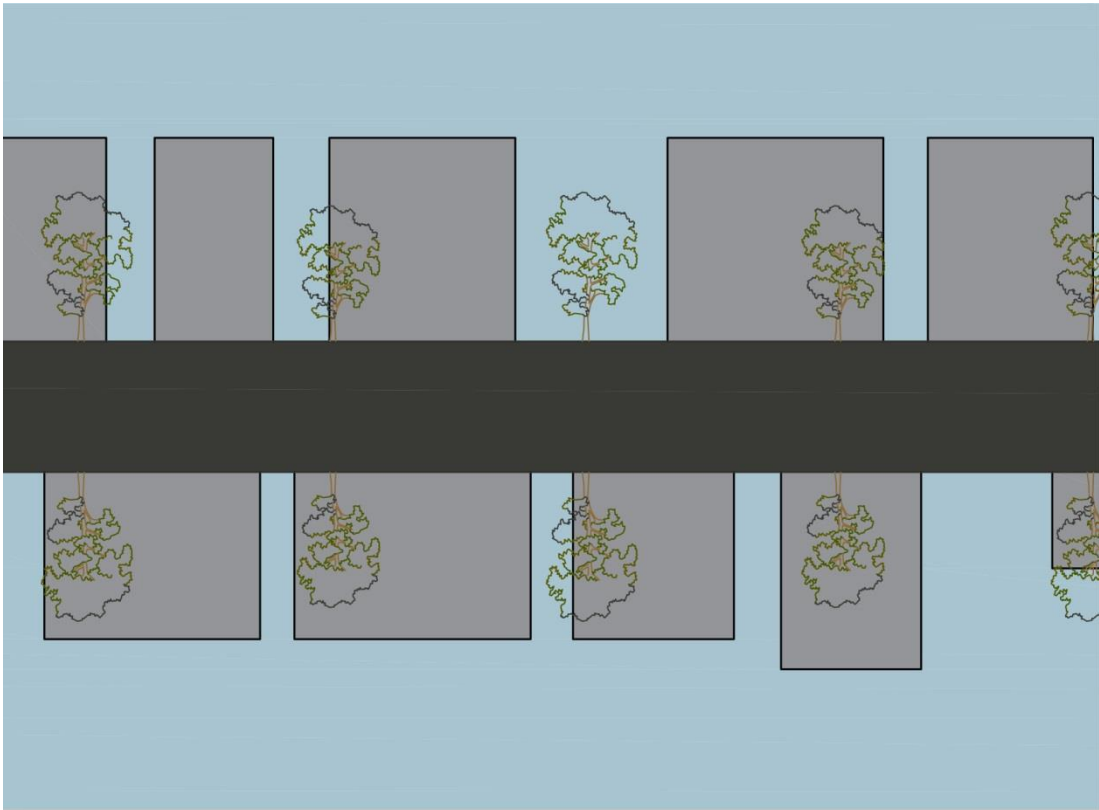

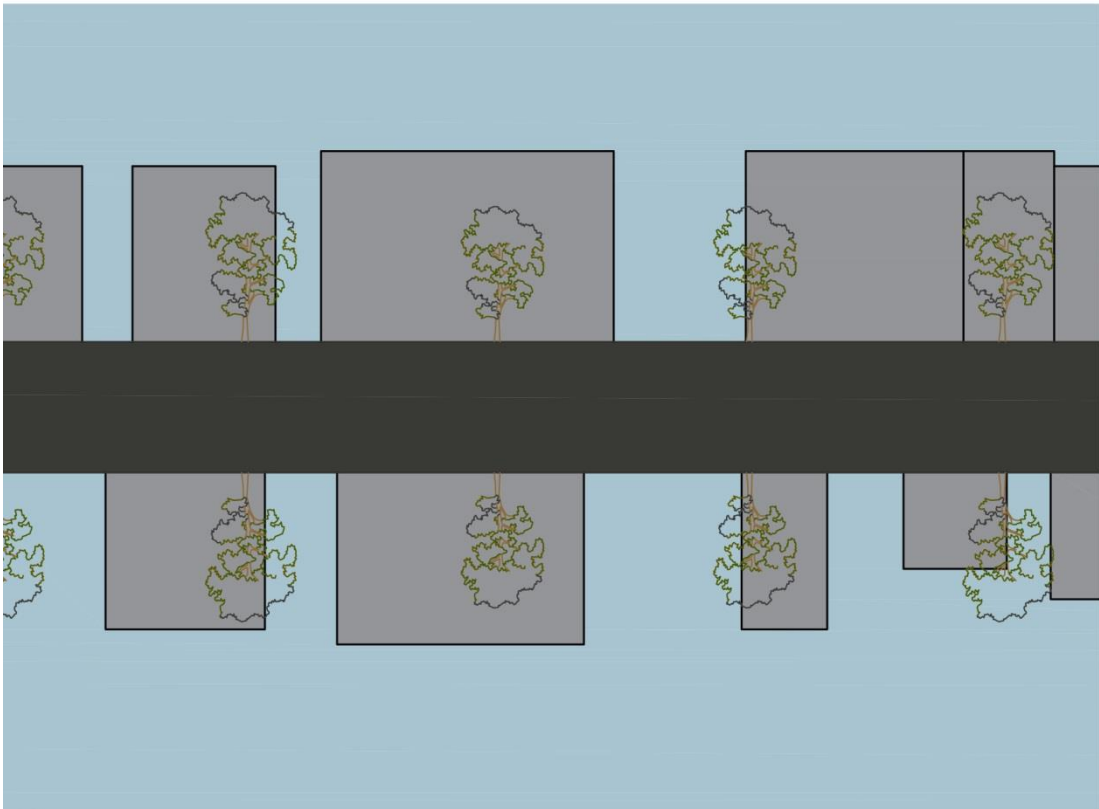
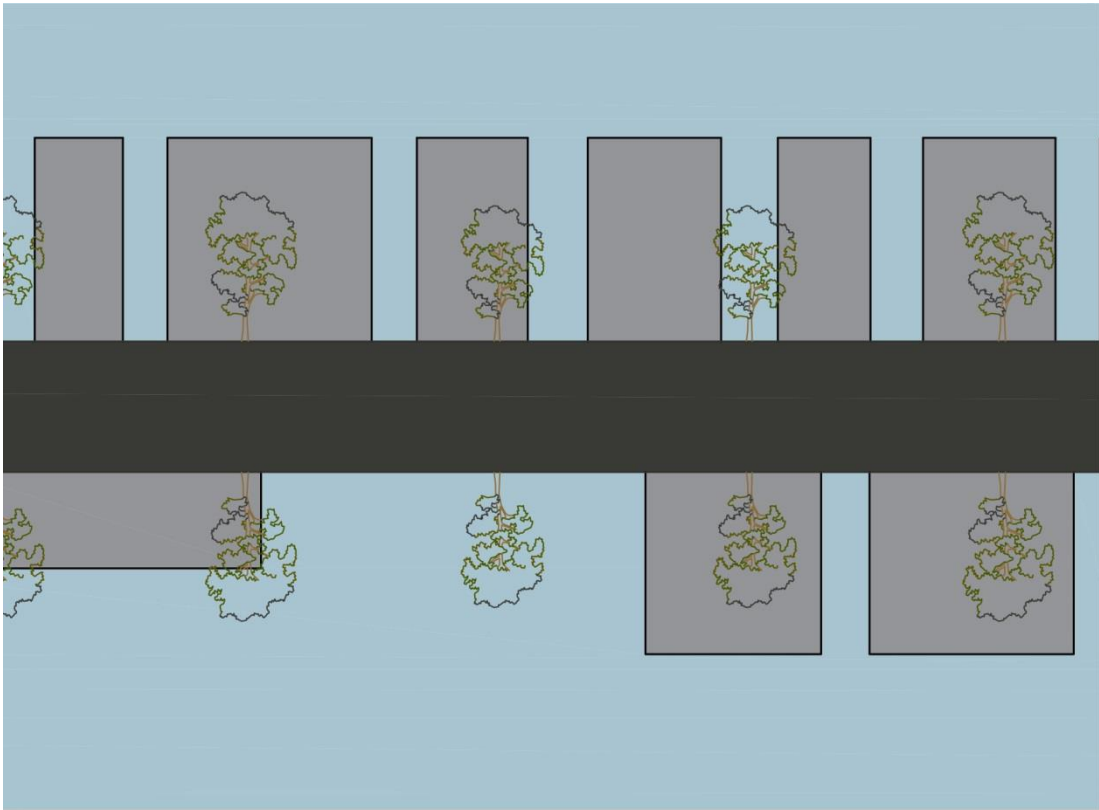

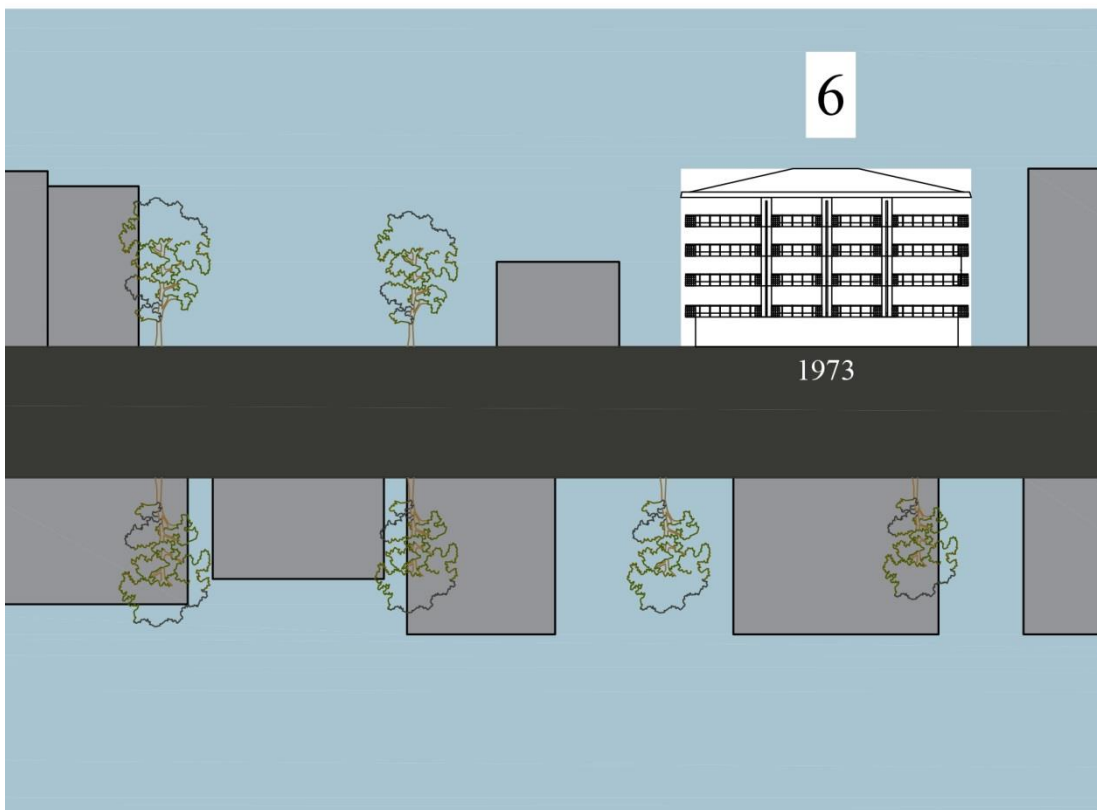
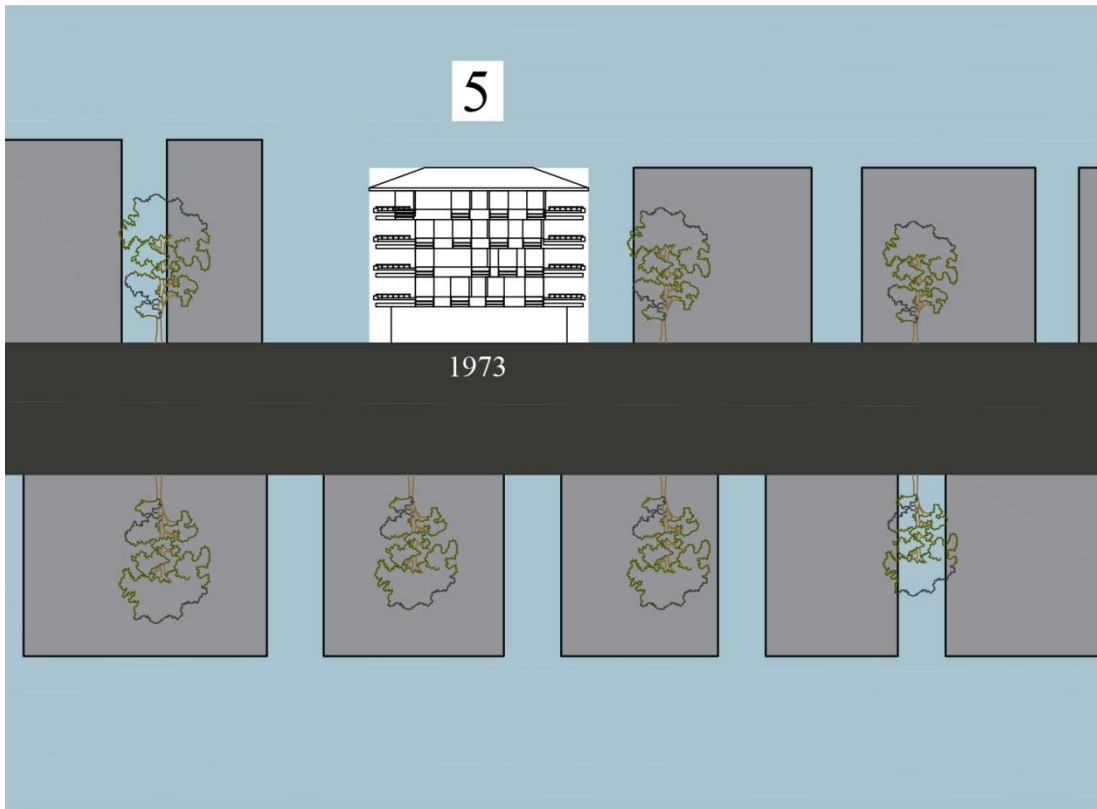

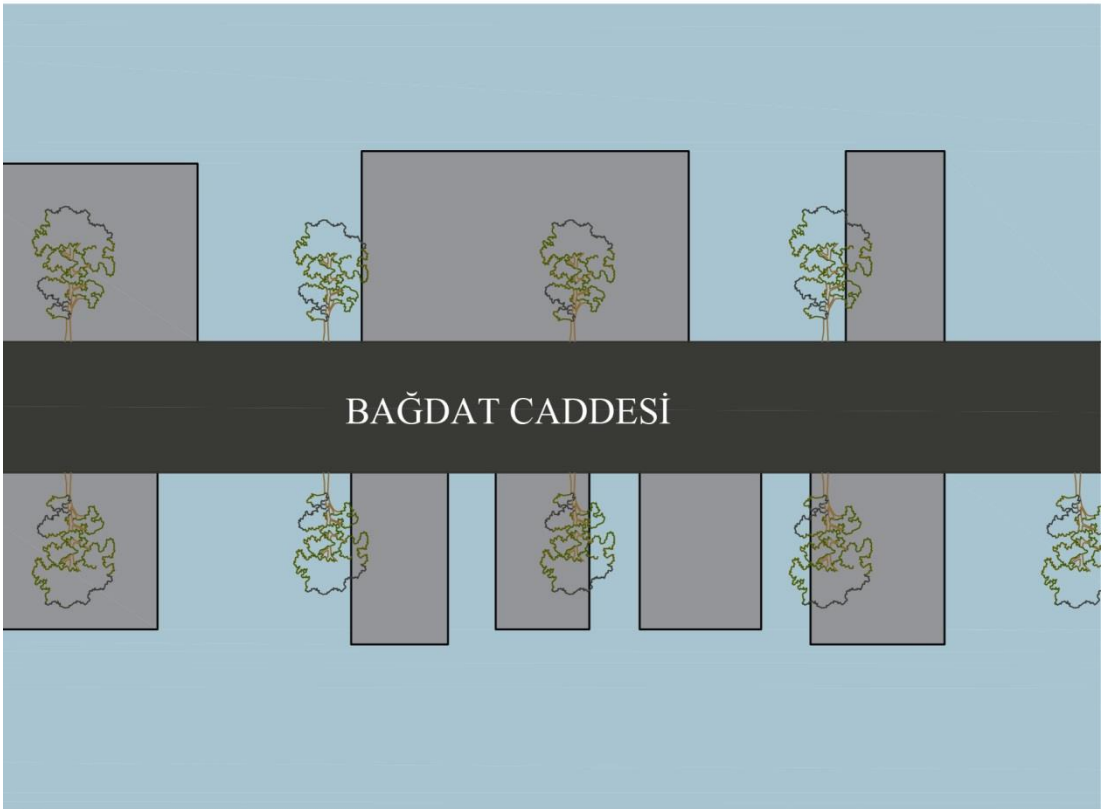
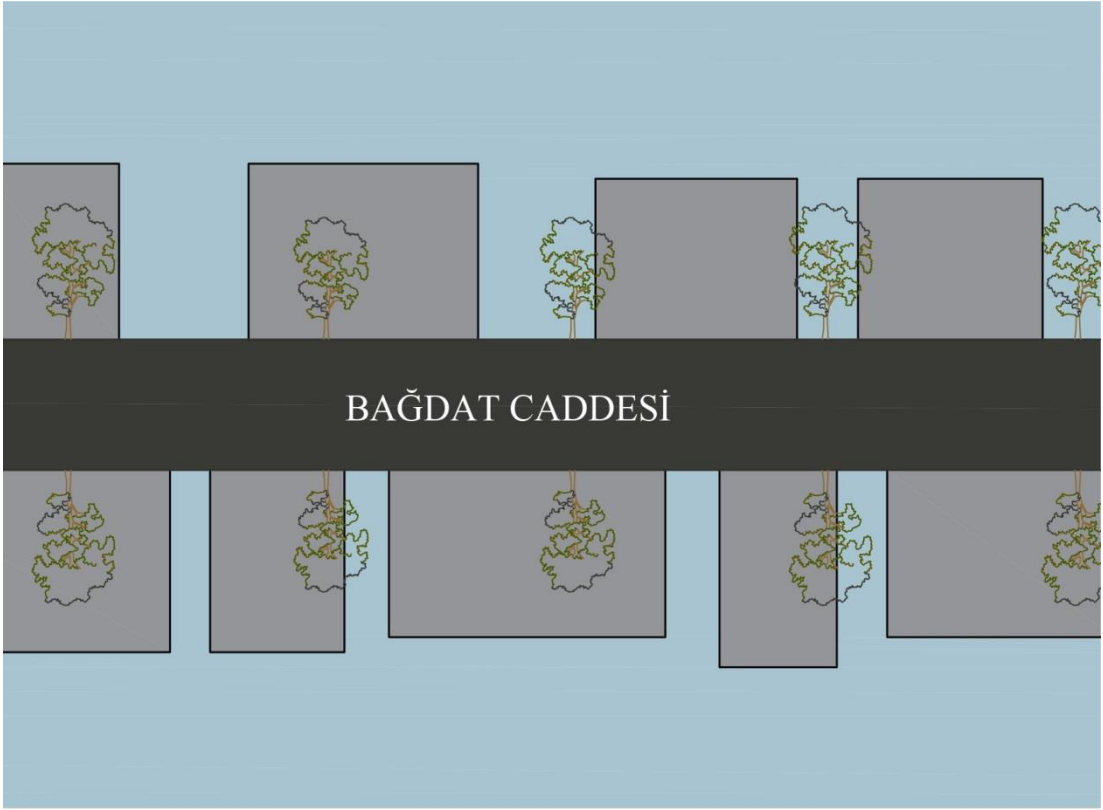

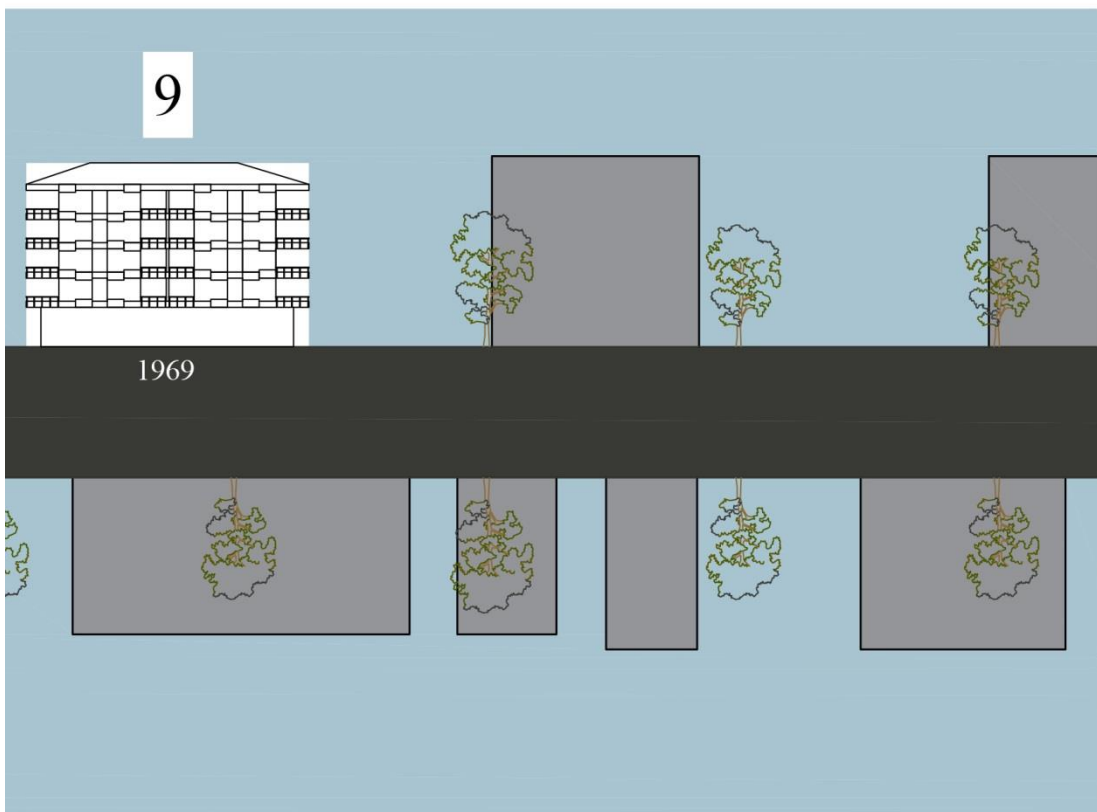
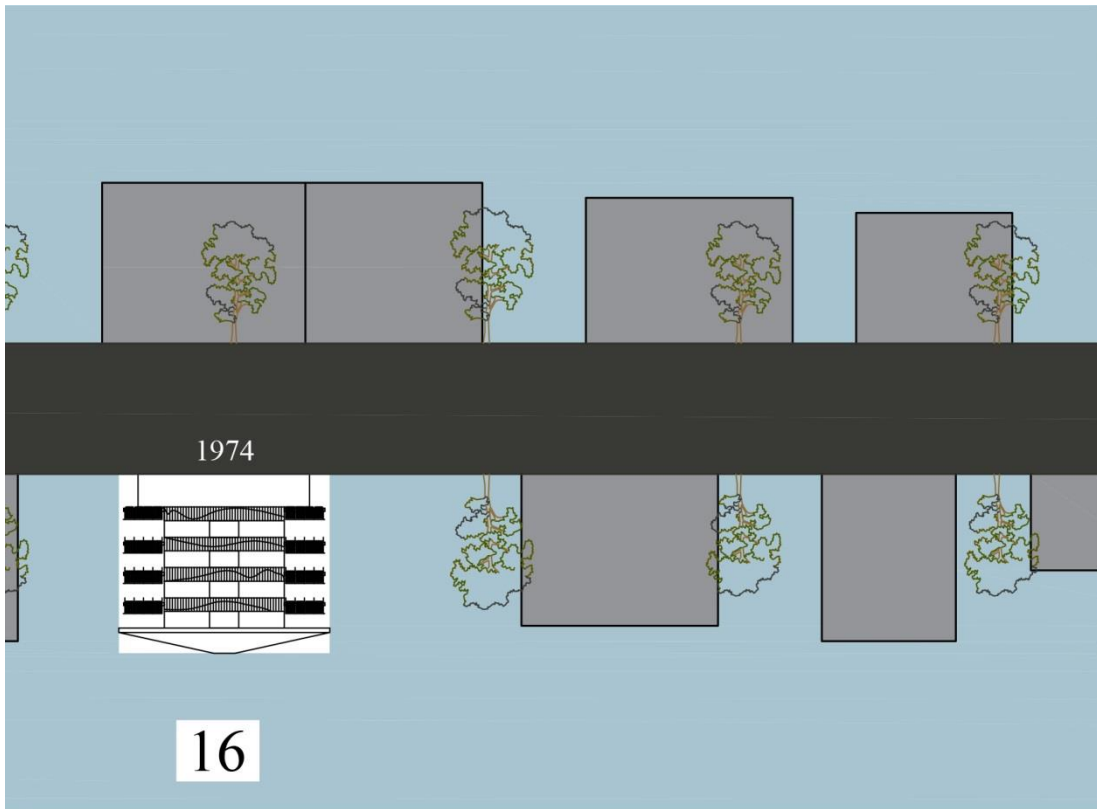

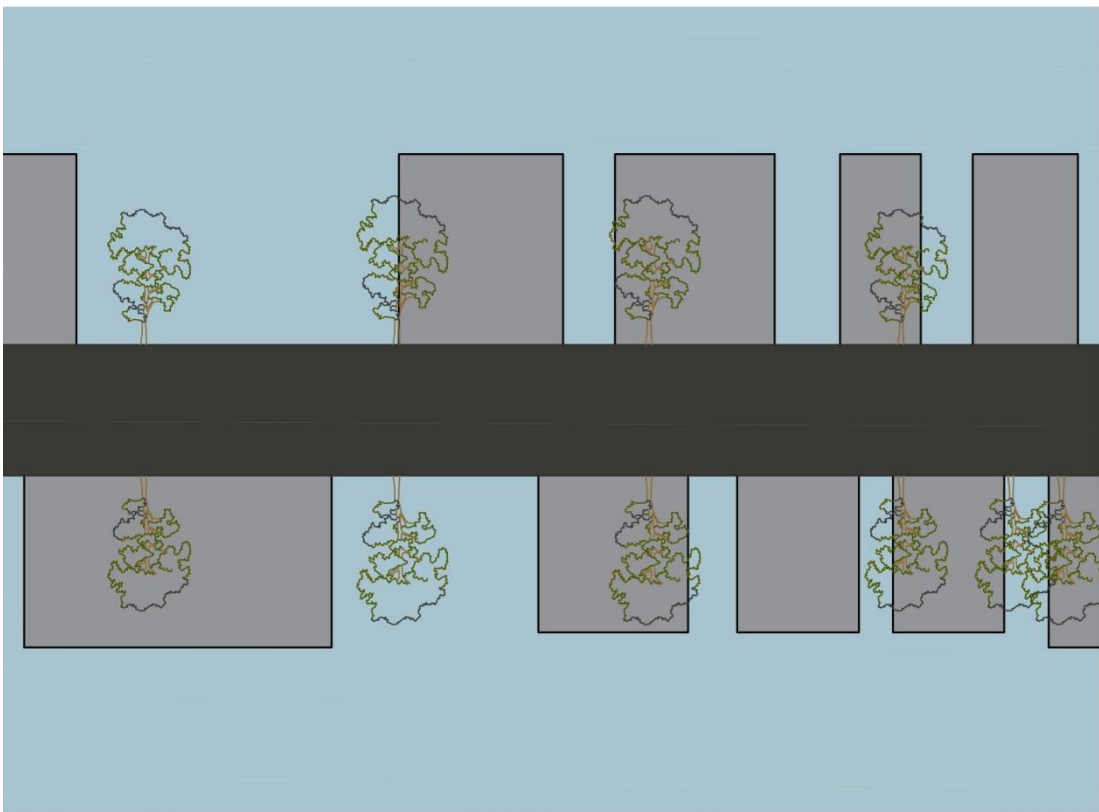
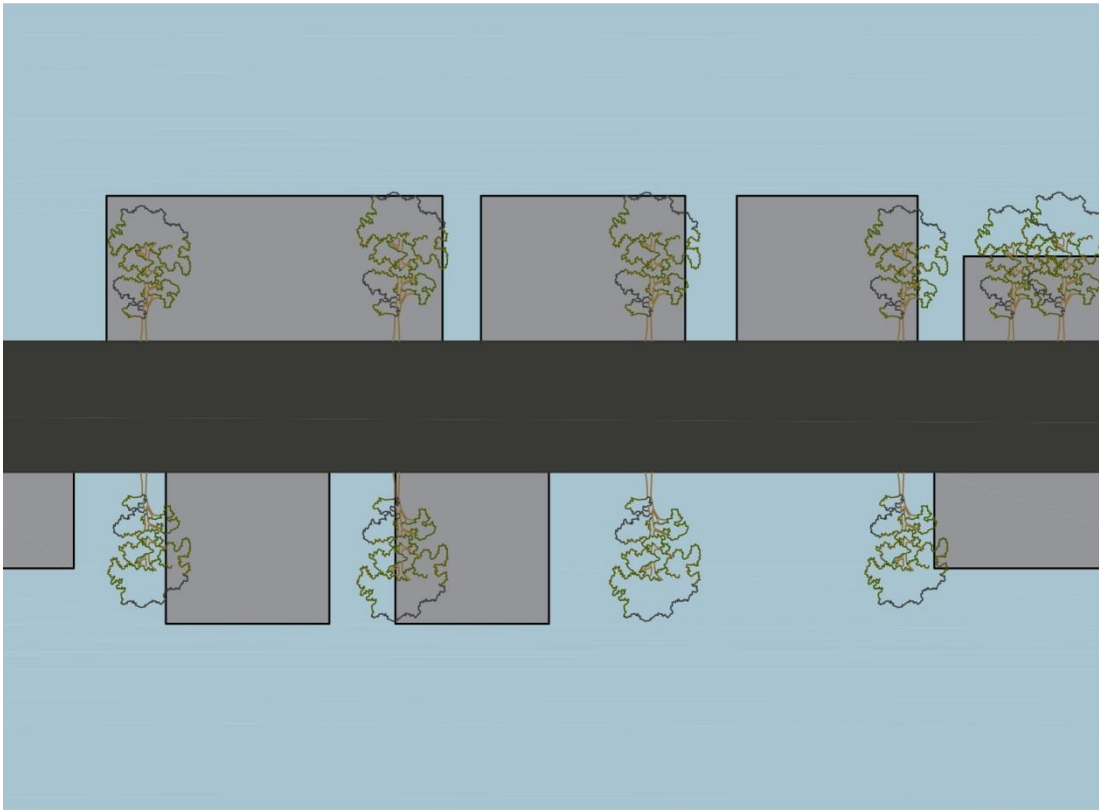

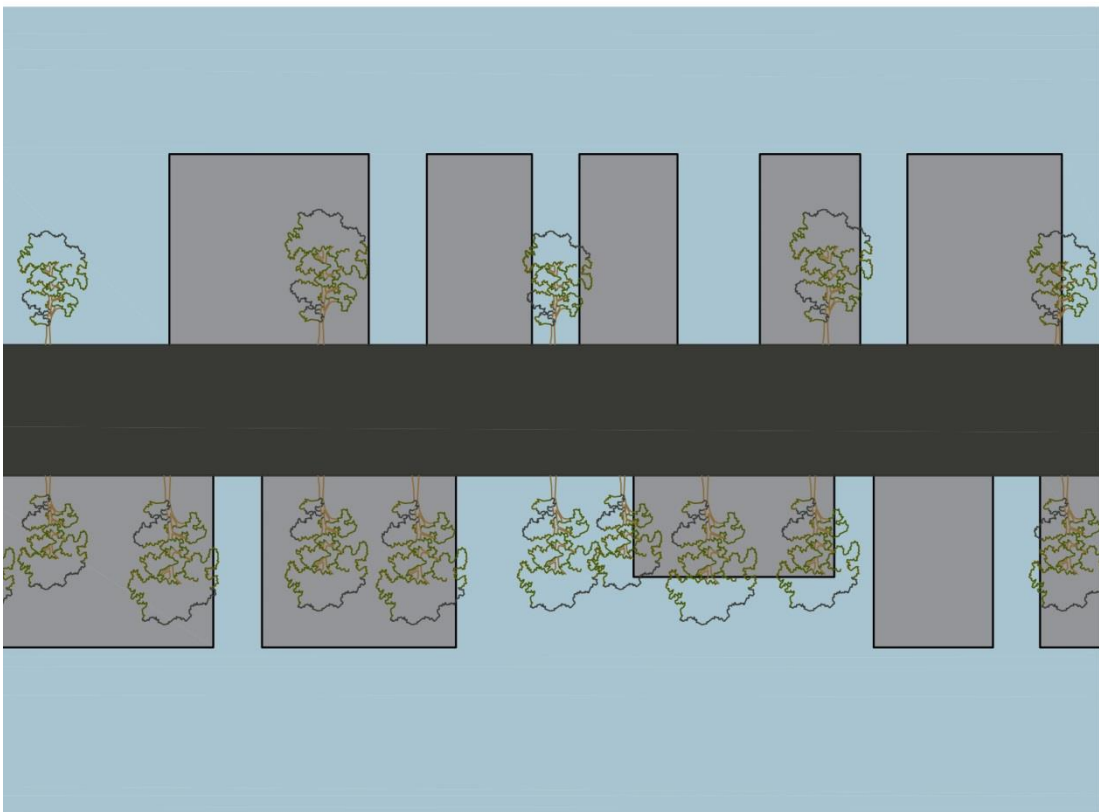
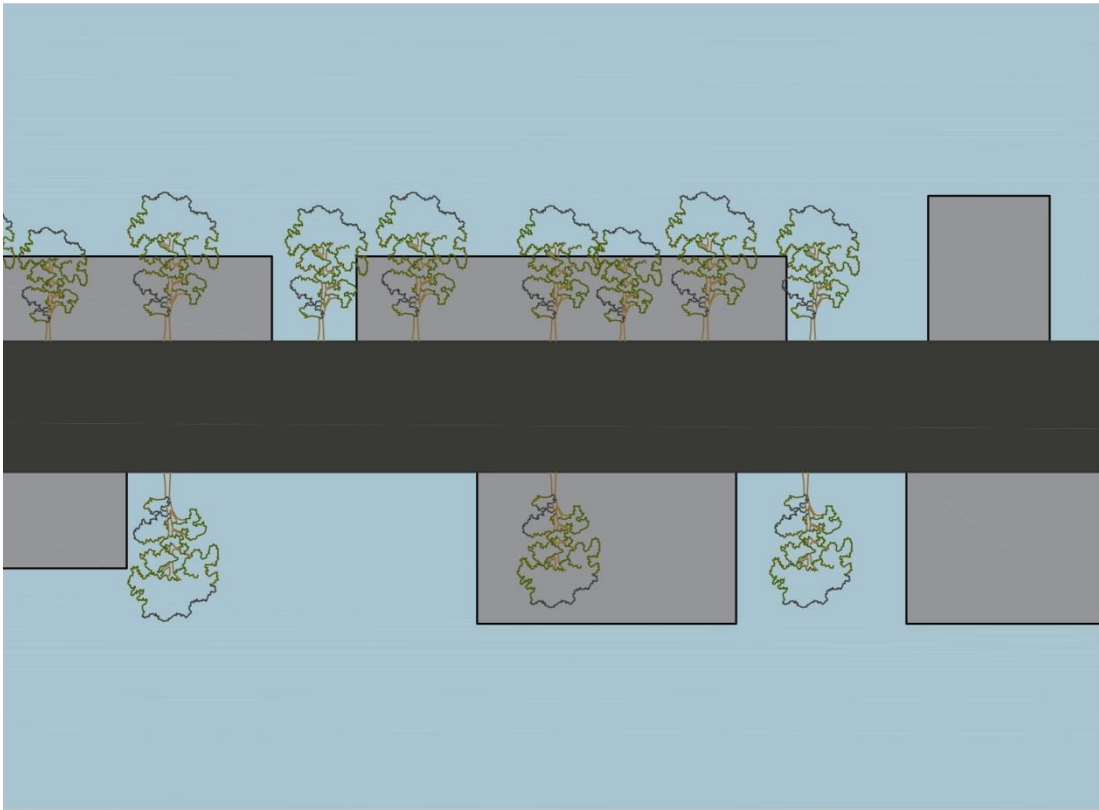

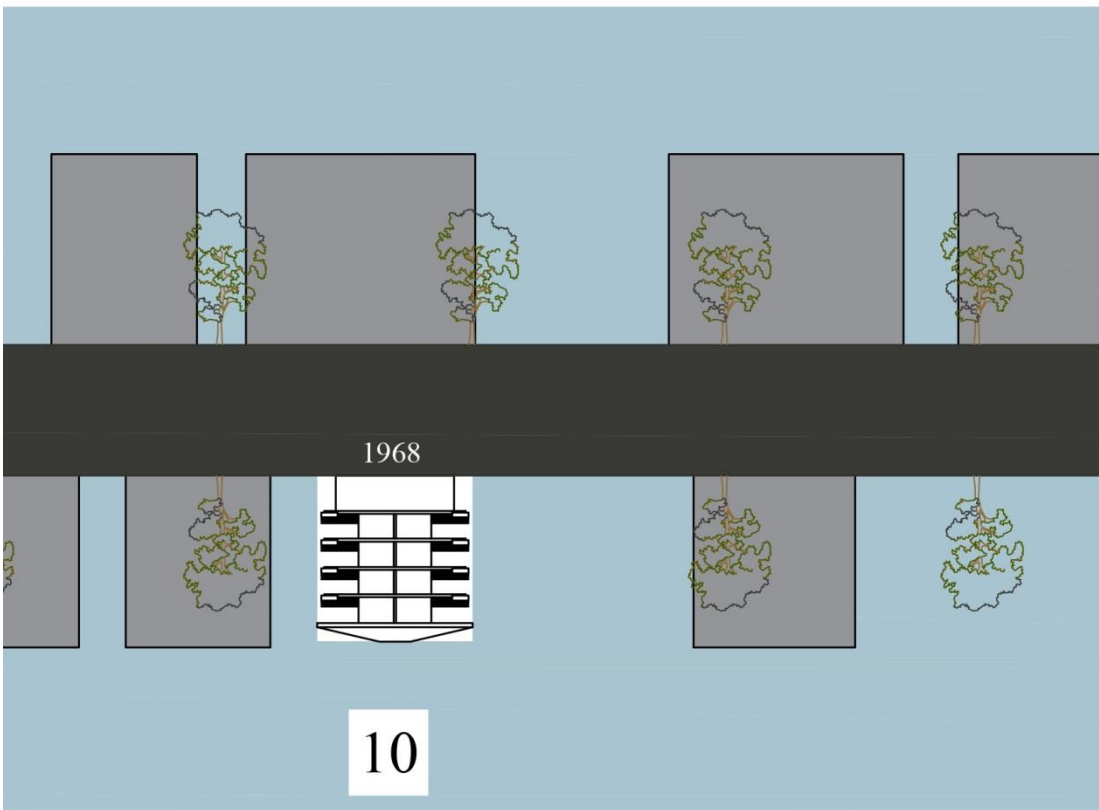
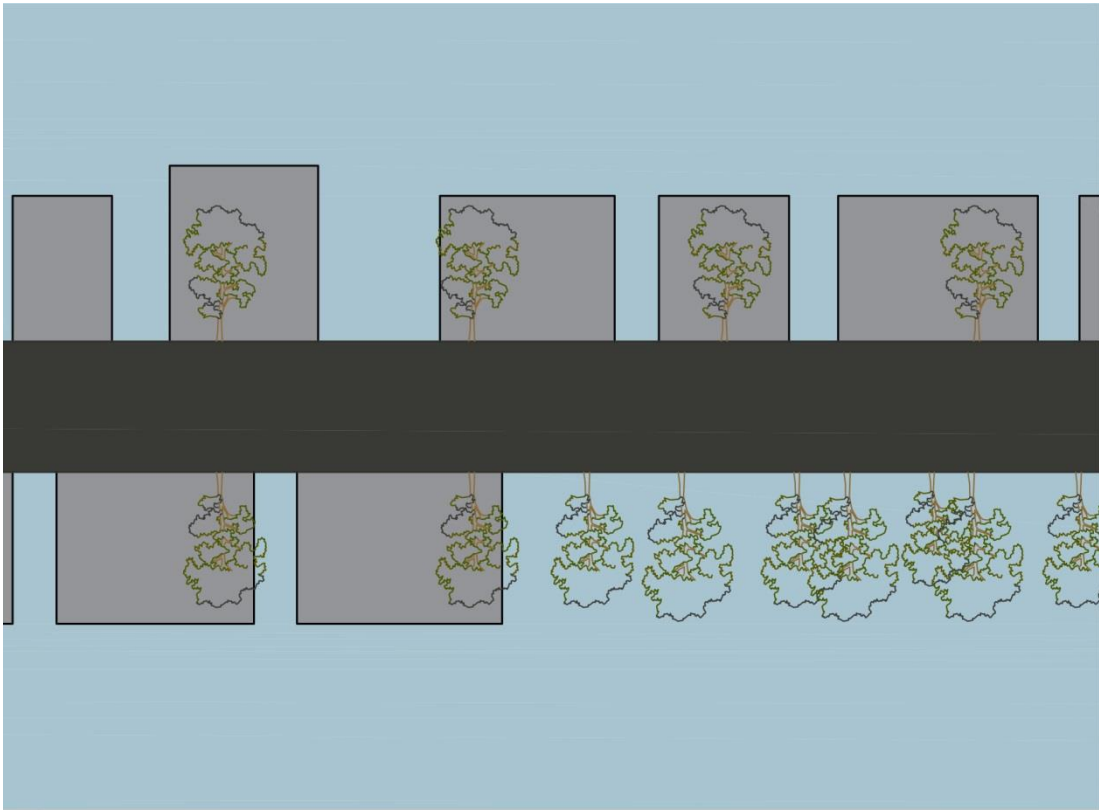

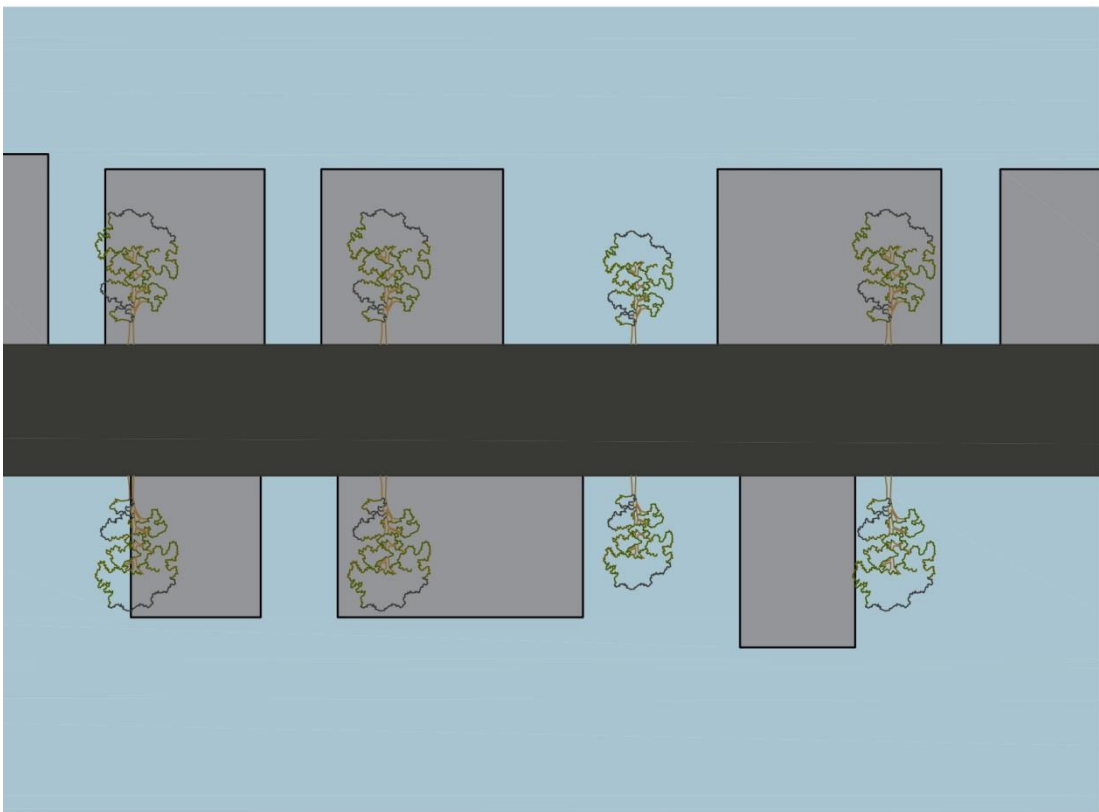
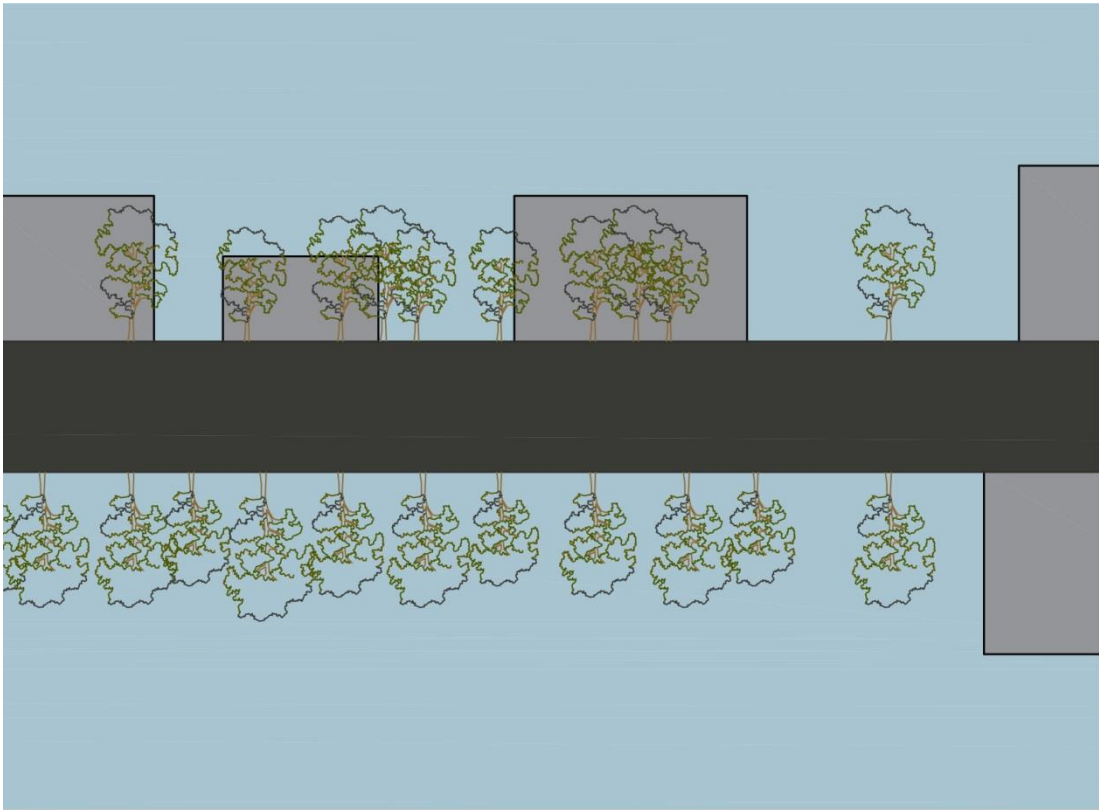

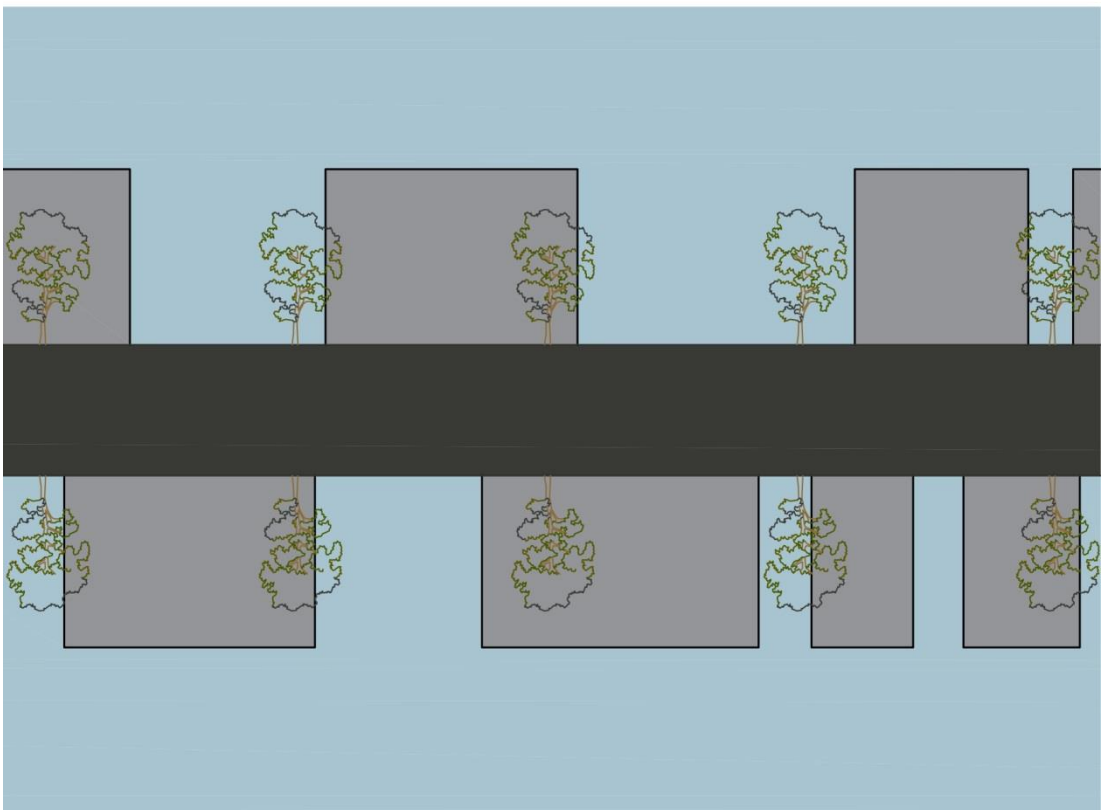
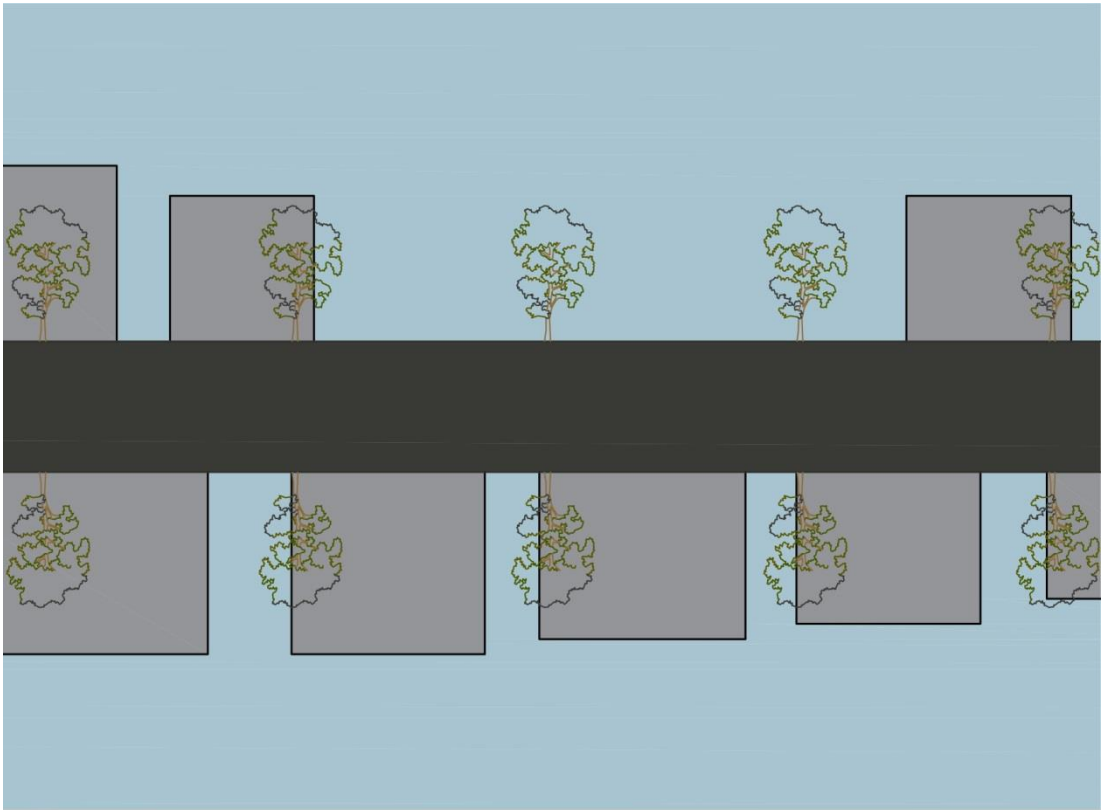

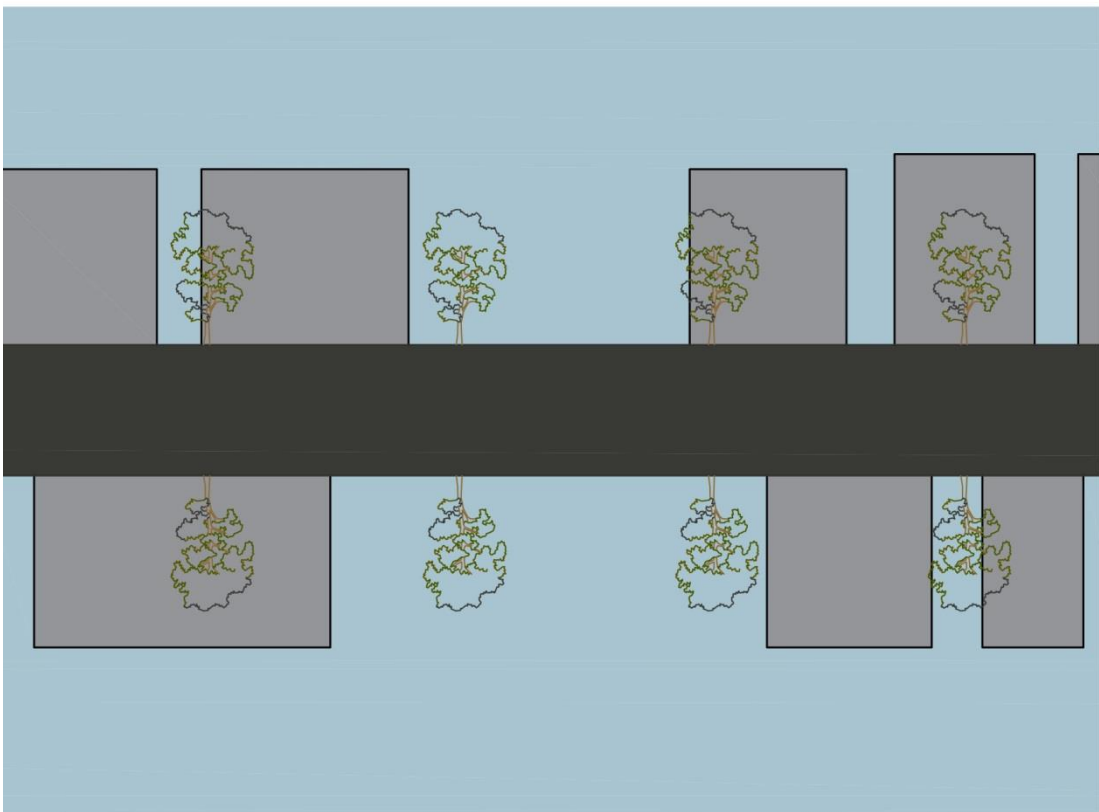
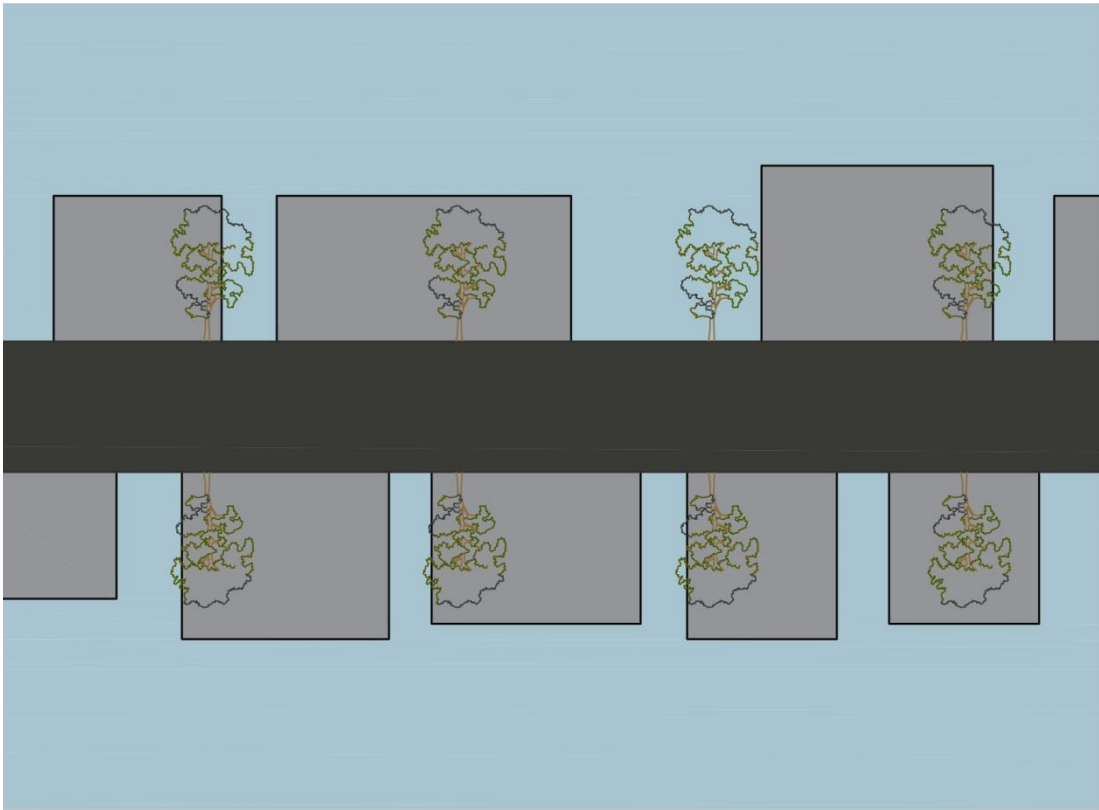

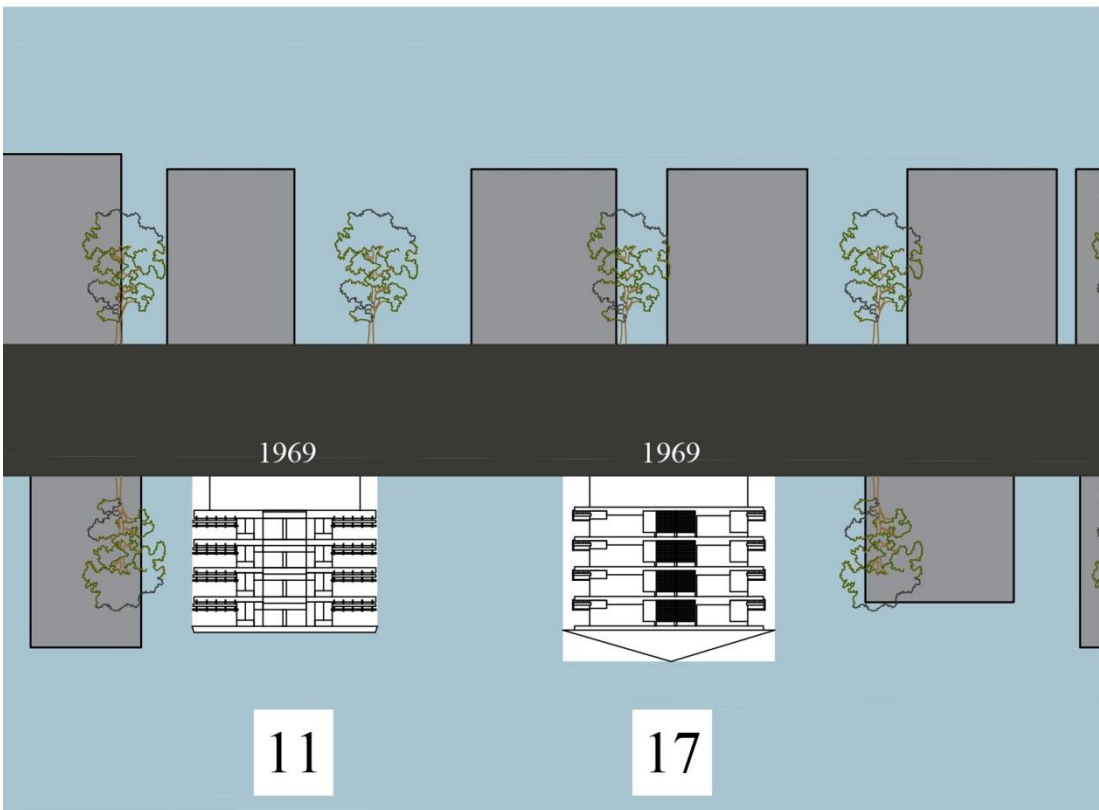
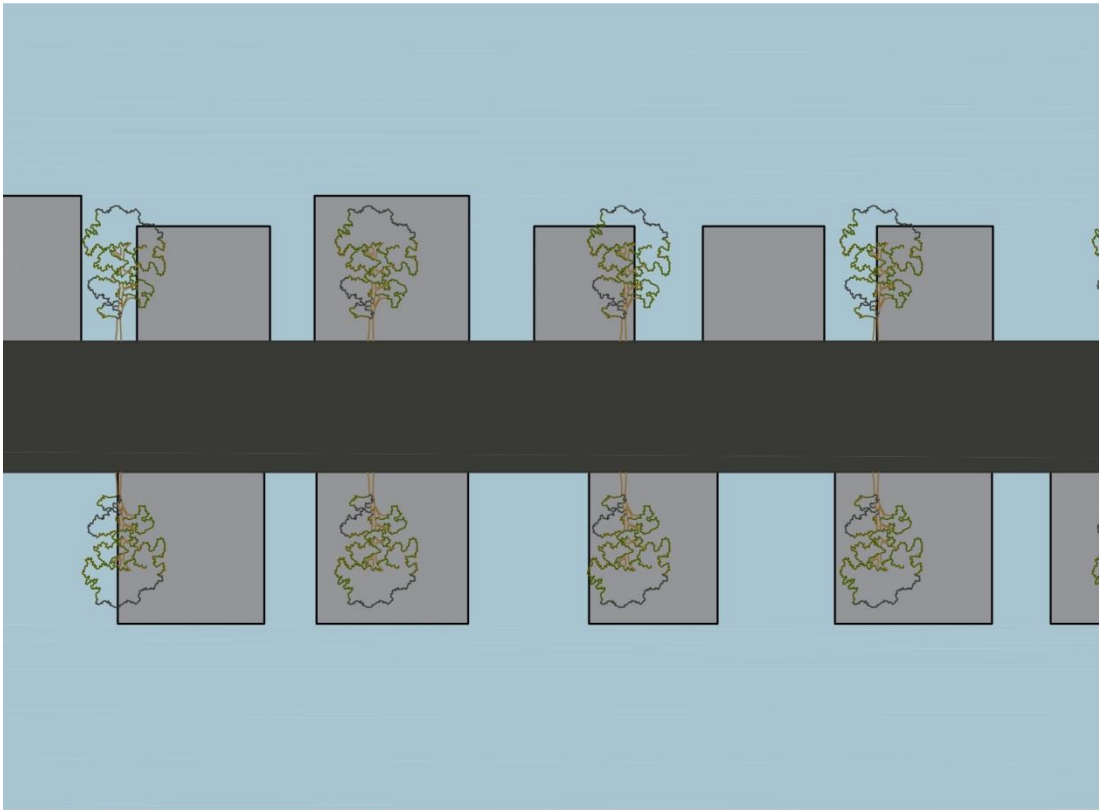

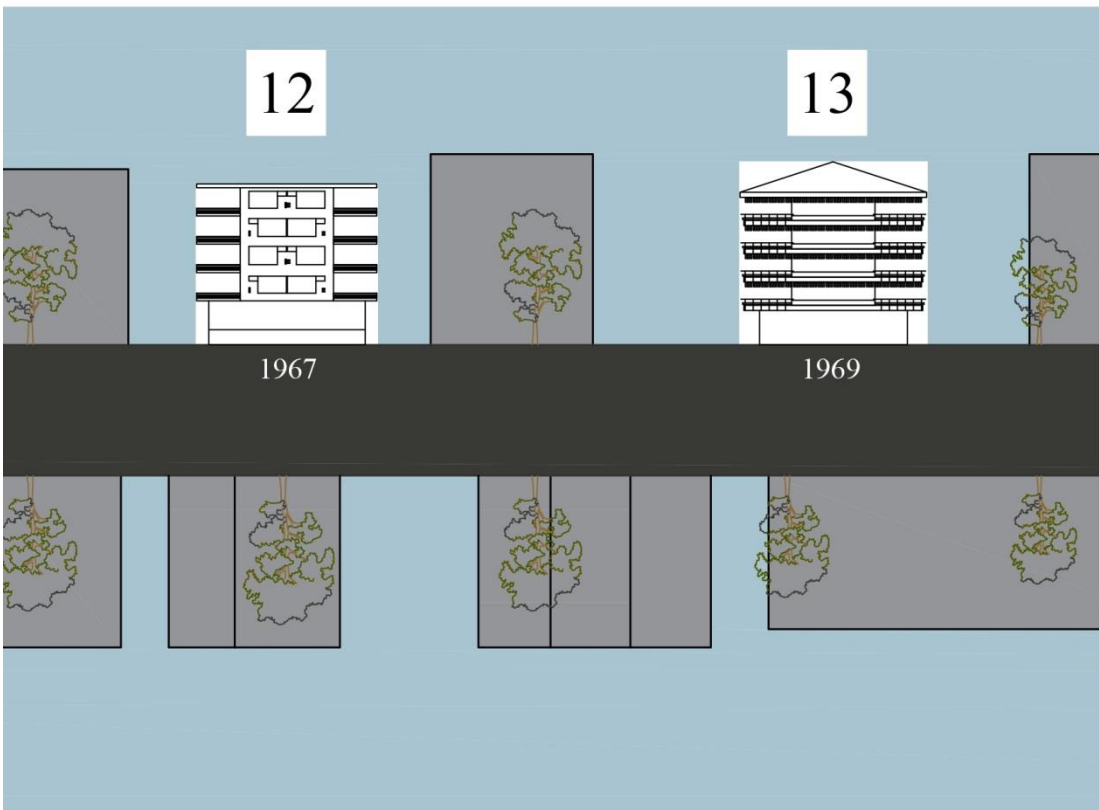
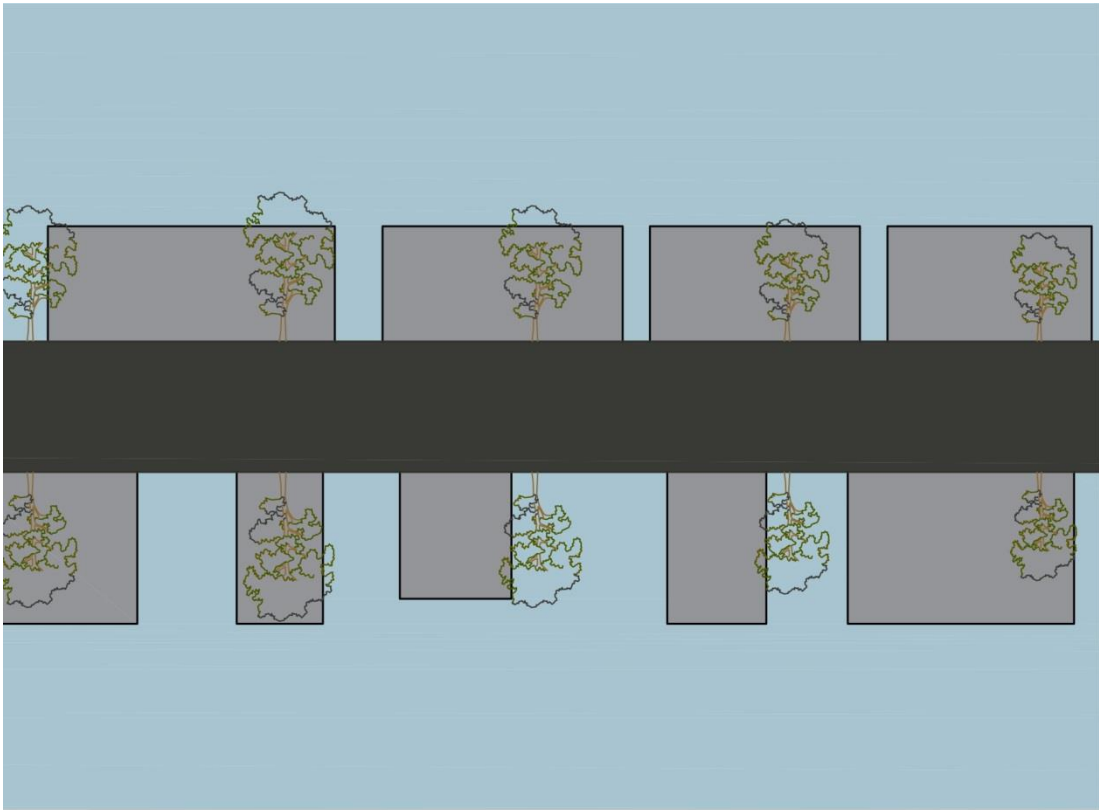

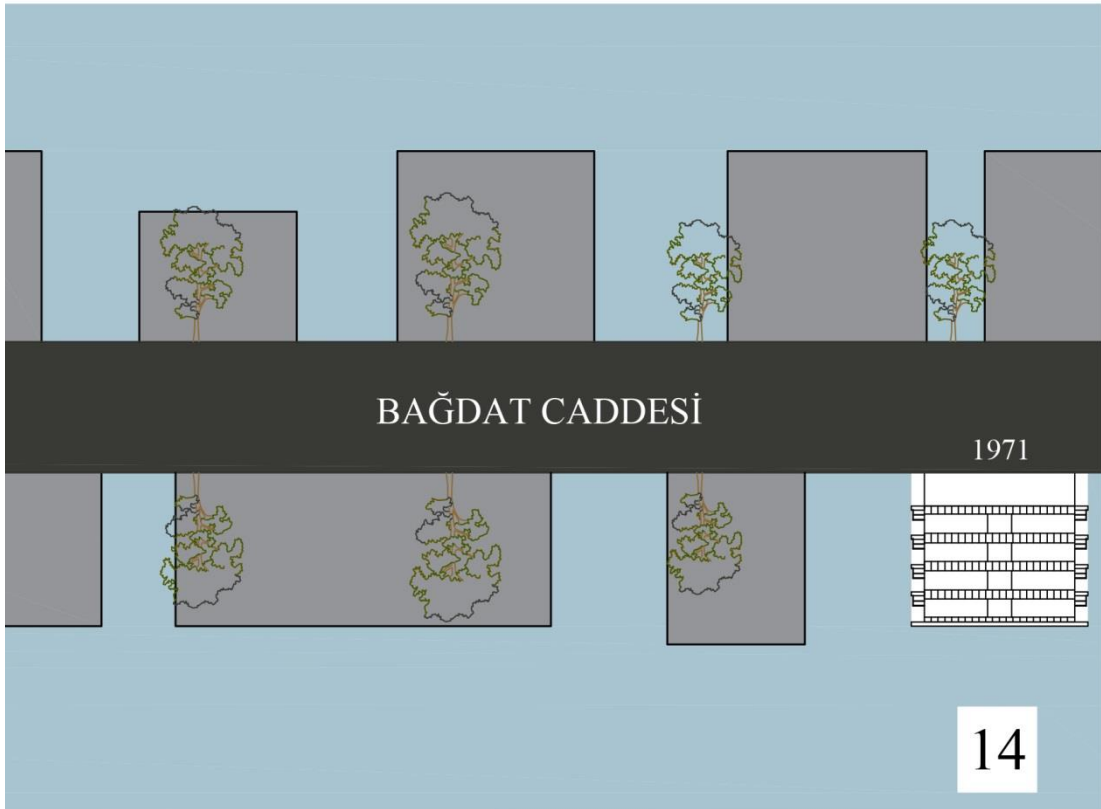
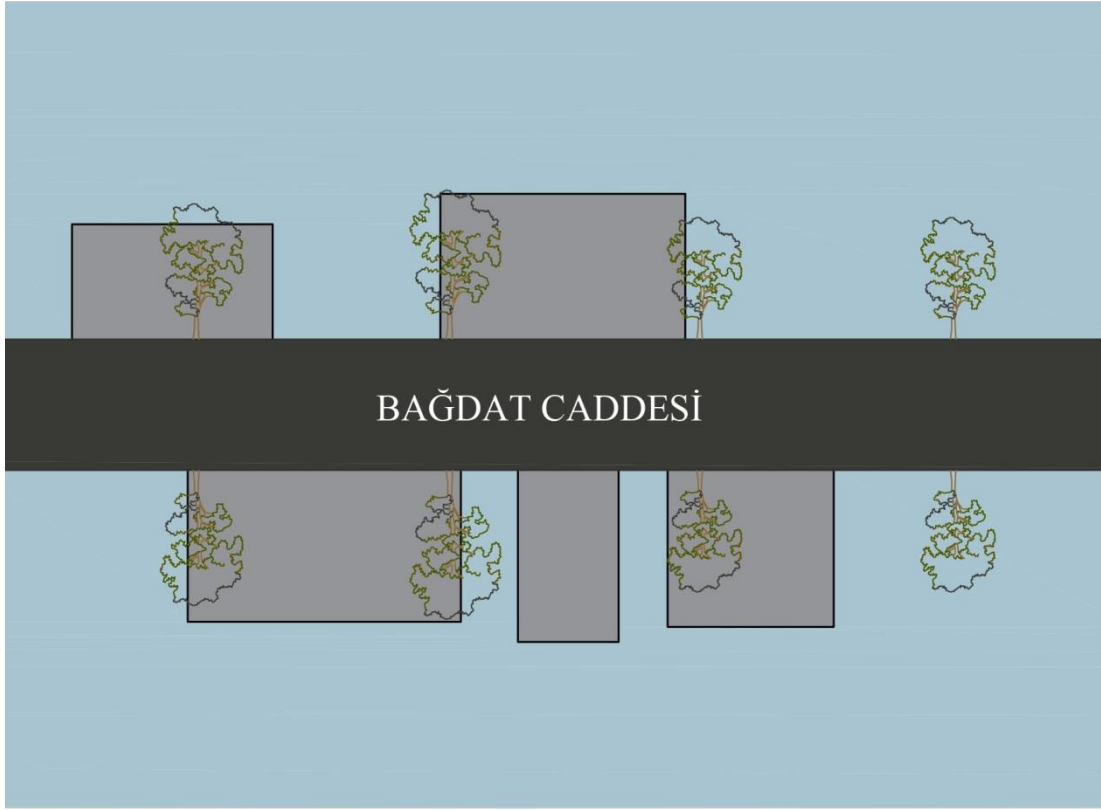

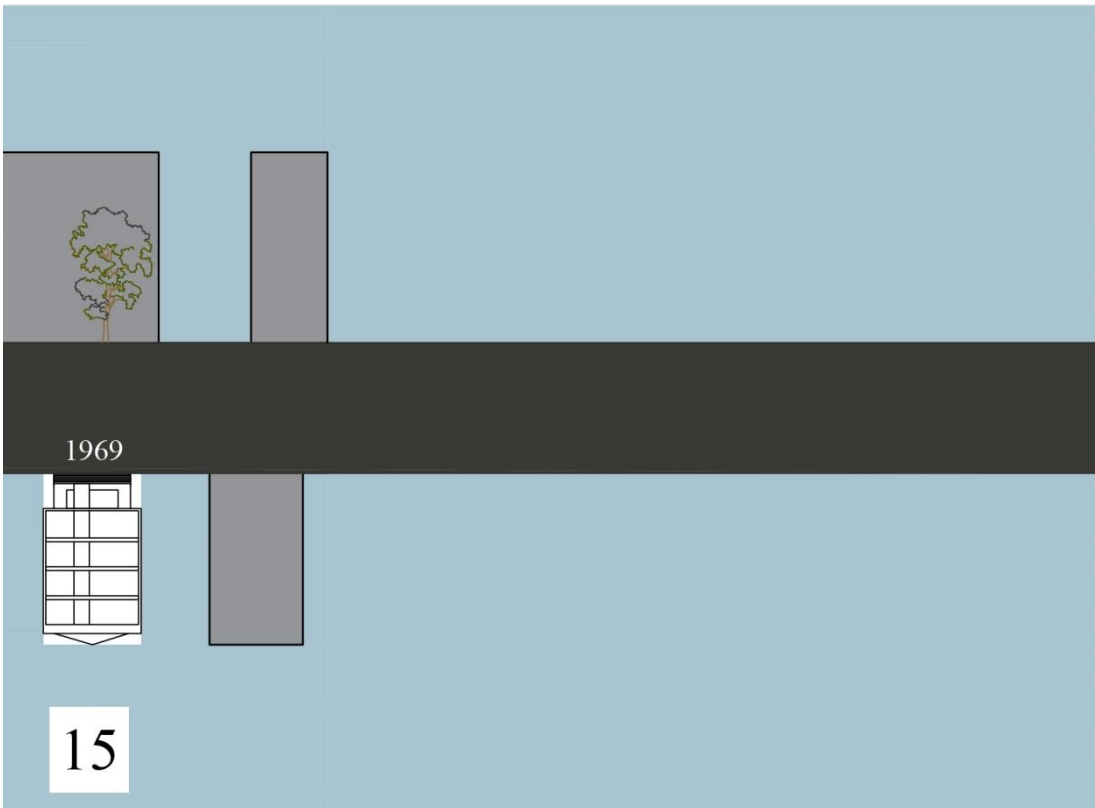
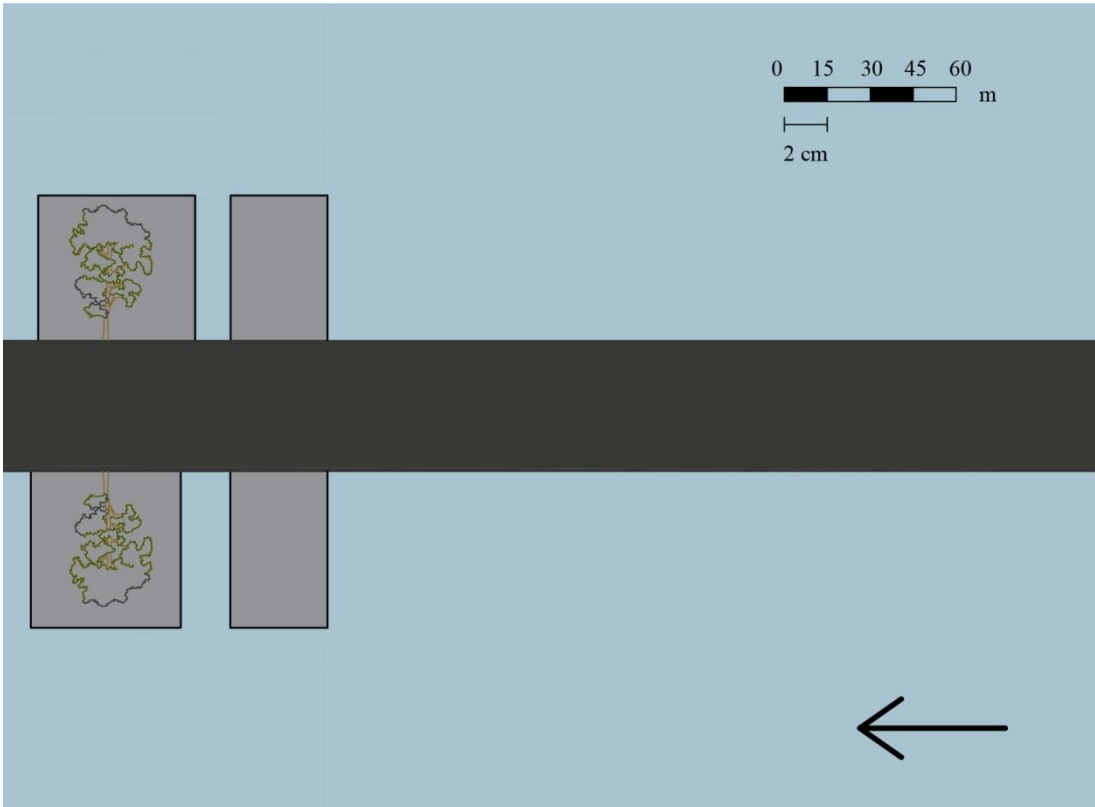

ÖZGEÇMİŞ

19 Ağustos 1991 tarihi, Antalya İli Konyaaltı ilçesi doğumluyum. İlk, Orta ve Liseyi yine aynı ilçede tamamladıktan sonra, Beykent Üniversitesi, Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümüne kaydoldum. Bu bölümden 2014 yılında mezun olduktan sonra, 2015 yılı yıl içerisinde Beykent Üniversitesinde Mimarlık Anabilim Dalında yüksek lisans eğitimine başladım.

2015 yılından itibaren çeşitli firmalarda meslek hayatımı sürdürmekteyim. Mimarlık-tasarım çalışma alanı olarak çeşitli konut, hastane, fakülte, spa, kütüphane vb. projelerin konsept tasarım ve uygulama projesi aşamalarında proje sorumlusu olarak görev aldım.

Özel ilgi alanlarım, tenis, tiyatro, yeni yerler keşfetmektir. Yabancı dilim İngilizcedir.

Havva Gül BİLGİN